

**Cynulliad Cenedlaethol Cymru
The National Assembly for Wales**

**Cofnod y Trafodion
The Record of Proceedings**

**Dydd Mercher, 9 Rhagfyr 2009
Wednesday, 9 December 2009**

Cynnwys
Contents

- 3 Cwestiynau i'r Gweinidog dros Gyllid a Chyflenwi Gwasanaethau Cyhoeddus
Questions to the Minister for Finance and Public Service Delivery
- 23 Cwestiynau i'r Gweinidog dros Blant, Addysg, Dysgu Gydol Oes a Sgiliau
Questions to the Minister for Children, Education, Lifelong Learning and Skills
- 38 Enwebiadau ar gyfer Prif Weinidog
Nominations for First Minister
- 43 Atal Rheolau Sefydlog
Suspension of Standing Orders
- 44 Ethol Aelodau i Bwyllgorau
Election of Members to Committees
- 44 Dadl a Chymeradwyo Gorchymyn Drafft Cynulliad Cenedlaethol Cymru
(Cymhwysedd Deddfwriaethol) (Iechyd a Gwasanaethau Iechyd a Lles Cymdeithasol)
2010
Debate and Approval of the Draft National Assembly for Wales (Legislative
Competence) (Health and Health Services and Social Welfare) Order 2010
- 64 Dadl am Gynnig Darren Millar ar gyfer Gorchymyn Cymhwysedd Deddfwriaethol—
Cynllun Parcio Ffafirol
Debate on Darren Millar's Proposal for a Legislative Competence Order—Preferential
Parking Scheme
- 84 Adroddiad y Pwyllgor Iechyd, Lles a Llywodraeth Leol ar y Gwasanaeth Cyngori a
Chynorthwyo Llys i Blant a Theuluoedd Cymru
The Health, Wellbeing and Local Government Committee's Report on the Children and
Family Court Advisory and Support Service Cymru
- 105 Dadl y Ceidwadwyr Cymreig: Llifogydd
Welsh Conservatives Debate: Flooding
- 133 Cyfnod Pleidleisio
Voting Time
- 137 Cynnig Trefniadol
Procedural Motion

Yn y golofn chwith, cofnodwyd y trafodion yn yr iaith y llefarwyd hwy ynnddi yn y Siambr.
Yn y golofn dde, cynhwyswyd cyfieithiad o'r areithiau hynny.

In the left-hand column, the proceedings are recorded in the language in which they were
spoken in the Chamber. In the right-hand column, a translation of those speeches has been
included.

*Cyfarfu'r Cynulliad am 1.30 p.m. gyda'r Llywydd (Dafydd Elis-Thomas) yn y Gadair.
The Assembly met at 1.30 p.m. with the Presiding Officer (Dafydd Elis-Thomas) in the Chair.*

Y Llywydd: Trefn ar gyfer cwestiynau i'r Gweinidog.

The Presiding Officer: Order for questions to the Minister.

Cwestiynau i'r Gweinidog dros Gyllid a Chyflenwi Gwasanaethau Cyhoeddus Questions to the Minister for Finance and Public Service Delivery

Budget Deficit

Q1 Alun Cairns: What assessment has the Minister made of the impact of the UK budget deficit on the Welsh Assembly Government budget? OAQ(3)0889(FPS)

The Minister for Finance and Public Service Delivery (Andrew Davies): The Assembly Government has been preparing for tighter budgets for some time. It is not possible to forecast precisely the impact of UK fiscal decisions, although we will be considering the detail of the UK Government's pre-budget report published today. The Chancellor of the Exchequer is currently reporting to the House of Commons.

Alun Cairns: You are right that the Chancellor is currently reporting to the House of Commons, but it has been widely reported by UK Government Ministers that there will be severe cuts across the public sector, although it is emphasised that those cuts will be in bureaucracy in spending departments in England. However, if a cut—in bureaucracy or otherwise—is made in spending departments in England, it will have an impact on the budget made available through the Barnett formula to the Welsh Assembly Government and the National Assembly. What scale is that likely to be, and what do you think is a good figure or a bad figure for cuts that really starts to impact on public services in Wales?

Andrew Davies: As I said, it is premature to comment on the pre-budget report. The Chancellor was on his feet as I came into the Chamber. We will have fuller information at the end of his report, and we will, obviously, be issuing a statement. However, I will not be lectured about cuts by Tories. Your party's

Diffyg Cyllideb

C1 Alun Cairns: Pa asesiad mae'r Gweinidog wedi'i wneud o effaith diffyg cyllideb y DU ar gyllideb Llywodraeth Cynulliad Cymru? OAQ(3)0889(FPS)

Y Gweinidog dros Gyllid a Chyflenwi Gwasanaethau Cyhoeddus (Andrew Davies): Mae Llywodraeth y Cynulliad wedi bod yn paratoi ar gyfer cyllidebau tynnach ers cryn amser. Nid yw'n bosibl rhagweld effaith penderfyniadau ariannol y DU yn union, er y byddwn yn ystyried manylion adroddiad rhag-gyllidebol Llywodraeth y DU, a gyhoeddwyd heddiw. Mae Canghellor y Trysorlys wrthi'n adrodd ar hyn o bryd i Dŷ'r Cyffredin.

Alun Cairns: Yr ydych yn gywir wrth ddweud bod y Canghellor wrthi'n adrodd ar hyn o bryd i Dŷ'r Cyffredin, ond nodwyd yn helaeth gan Weinidogion Llywodraeth y DU y bydd toriadau llym ar draws y sector cyhoeddus, er y pwysleisir y bydd y toriadau hynny mewn biwrocratiaeth mewn adrannau gwario yn Lloegr. Fodd bynnag, os gwneir toriad—mewn biwrocratiaeth neu fel arall—mewn adrannau gwario yn Lloegr, bydd yn effeithio ar y gyllideb a fydd yn cael ei darparu drwy fformiwla Barnett i Lywodraeth y Cynulliad a'r Cynulliad Cenedlaethol. Beth fydd maint tebygol yr effaith honno, a beth yn eich barn chi yw ffigur da neu ffigur gwael o ran toriadau, a fydd yn dechrau effeithio'n wirioneddol ar wasanaethau cyhoeddus yng Nghymru?

Andrew Davies: Fel y dywedais, mae'n rhy gynnar i wneud sylwadau ar yr adroddiad rhag-gyllidebol. Yr oedd y Canghellor ar ei draed wrth imi ddod i mewn i'r Siambr. Bydd gennym wybodaeth lawnach ar ddiwedd ei adroddiad, a byddwn, wrth gwrs, yn cyhoeddi datganiad. Fodd bynnag, ni wnafl ganiatáu i'r

leader and shadow chancellor have already put on record that they intend to have an emergency budget within 50 days of— heaven forbid—winning a general election. They have talked about an emergency budget and slashing expenditure, which would not only undermine the delivery of front-line services but threaten a double-dip recession.

Gareth Jones: A yw Llywodraeth y Cynulliad wedi rhoi unrhyw bwysau ar Lywodraeth bresennol San Steffan i weithredu argymhellion comisiwn Holtham cyn Mehefin 2010? A fydddech yn cytuno fod hynny'n gwbl angenrheidiol er mwyn lliniaru rhywfaint ar y toriadau ariannol fyddai'n digwydd dan y Llywodraeth Doriadaidd—a'n gwaredo—sy'n debyg o gael ei hethol rywbyrd yn ystod y chwe mis nesaf?

Andrew Davies: We have made extensive representations to the UK Government. I met the Chief Secretary to the Treasury, Liam Byrne, on 23 September, the First Minister has spoken to both the Prime Minister and the Chancellor of the Exchequer, and we continue to press the case for the recommendations made by Gerry Holtham in his first report. We welcome the response of the UK Government, which, for the first time, as far as we are aware, has acknowledged the so-called Barnett squeeze or convergence of spending. The UK Government has at least recognised that, but we feel that there is a considerable way to go. As Gerry Holtham himself pointed out, the UK Government response has only partly taken us towards the recommendations contained in the first report. We will continue to make the case.

Public Services

Q2 Val Lloyd: Will the Minister give an update on initiatives to improve public services in Wales? OAQ(3)0895(FPS)

Andrew Davies: Yesterday, I issued a policy statement, in conjunction with the final budget, entitled 'Better Outcomes for Tougher Times', on the next phase in public service improvement, which sets out our

Toriadau roi pregeth imi ar doriadau. Mae arweinydd a changhellor eich plaid chi eisoes wedi cyhoeddi eu bod yn bwriadu cael cyllideb frys cyn pen 50 diwrnod iddynt ennill etholiad cyffredinol—a'n gwaredo. Maent wedi sôn am gyllideb frys a thorri gwariant yn sylweddol, a fyddai nid yn unig yn tanseilio gwaith cyflenwi gwasanaethau rheng flaen ond a fyddai hefyd yn bygwth ail ddirwasgiad.

Gareth Jones: Has the Assembly Government brought any pressure to bear on the current Government in Westminster to implement the recommendations of the Holtham commission before June 2010? Would you agree that that is essential in order to alleviate the financial cuts that would happen under the Tory Government that— heaven forbid—is likely to be elected sometime within the next six months?

Andrew Davies: Yr ydym wedi cyflwyno sylwadau helaeth i Lywodraeth y DU. Cyfarfûm â Phrif Ysgrifennydd y Trysorlys, Liam Byrne, ar 23 Medi, mae Prif Weinidog Cymru wedi siarad â Phrif Weinidog y DU a Changhellor y Trysorlys, ac yr ydym yn parhau i wthio'r ddadl dros yr argymhellion a wnaed gan Gerry Holtham yn ei adroddiad cyntaf. Yr ydym yn croesawu ymateb Llywodraeth y DU sydd, am y tro cyntaf hyd y gwyddom, wedi cydnabod gwasgfa honedig Barnett neu gydgyfeirio gwariant. Mae Llywodraeth y DU o leiaf wedi cydnabod hynny, ond credwn fod tipyn o ffordd i fynd eto. Fel y dywedodd Gerry Holtham ei hun, nid yw ymateb Llywodraeth y DU ond wedi mynd â ni'n rhannol ar hyd y ffordd tuag at yr argymhellion sydd yn yr adroddiad cyntaf. Byddwn yn parhau i gyflwyno'r ddadl dros yr argymhellion.

Gwasanaethau Cyhoeddus

C2 Val Lloyd: A wnaiff y Gweinidog roi'r wybodaeth ddiweddaraf am gynlluniau i wella gwasanaethau cyhoeddus yng Nghymru? OAQ(3)0895(FPS)

Andrew Davies: Ddoe cyhoeddais ddatganiad polisi, ar y cyd â'r gyllideb derfynol, a oedd yn dwyn y teitl 'Canlyniadau Gwell ar gyfer Cyfnod Anoddach'. Mae'n ymwneud â'r cam nesaf i

priorities and how they will be achieved. At its heart is a team Wales approach to achieving better with the same or less, in resource terms, for the citizens and communities of Wales.

Val Lloyd: As well as welcoming that, I welcome the recent launch by the Welsh Assembly Government of a survey in every local authority area between now and February 2010 to assess people's views and to look at trends, and to use them to assist in developing policies and priorities. I am, however, concerned that some cross-sections of society may not take full advantage of this opportunity to shape the future of public services in Wales. Could you therefore give further details of what is being done to engage communities per se, and, in particular, black and minority ethnic communities?

Andrew Davies: The survey that you referred to is a random sample and, by its nature, will pick up representatives or citizens from BME communities. Therefore, that survey will reflect some of those communities. However, you raise some important issues. The Living in Wales survey, which is a face-to-face survey of 7,000 citizens, has been successful, but it only takes us so far. We need greater detail and we need to look at the impact on particular communities. The plans that the Government has for the following year are to have a much more comprehensive survey in conjunction, we hope, with local authorities across Wales. However, I think that we need to look at how we can get an accurate representation of the views of, in this case, the BME community. That is an important point and I will ensure that your concerns are addressed.

The Leader of the Opposition (Nick Bourne): I want to ask you about hospices, which you and I, and Members around the Chamber, realise are vital for Wales. In Wales, 21 per cent of their funding comes from the Welsh Assembly Government—12

wella gwasanaethau cyhoeddus, ac yn nodi ein blaenoriaethau a sut y cânt eu cyflawni. Wrth ei wraidd mae dull gweithredu sy'n golygu gweithio fel tîm yng Nghymru i sicrhau canlyniadau gwell â'r un adnoddau neu lai, ar gyfer dinasyddion a chymunedau Cymru.

Val Lloyd: Yn ogystal â chroesawu hynny, croesawaf lansiad diweddar arolwg gan Lywodraeth y Cynulliad ym mhob ardal awdurdod lleol, rhwng yn awr a mis Chwefror 2010, i asesu barn pobl ac edrych ar dueddiadau, a'u defnyddio i helpu i ddatblygu polisïau a blaenoriaethau. Fodd bynnag, yr wyf yn pryderu na fydd rhai rhannau o gymdeithas efallai'n manteisio'n llawn ar y cyfle hwn i lunio dyfodol gwasanaethau cyhoeddus yng Nghymru. A allwch roi manylion pellach felly ynghylch yr hyn a wneir i gynnwys cymunedau, ac yn benodol, cymunedau pobl dduon a lleiafrifoedd ethnig?

Andrew Davies: Mae'r arolwg y cyfeiriasoch ato'n hapsampl, ac oherwydd ei natur, bydd yn cynnwys cynrychiolwyr neu ddinasyddion o gymunedau pobl dduon a lleiafrifoedd ethnig. Bydd yr arolwg hwnnw felly'n adlewyrchu rhai o'r cymunedau hynny. Fodd bynnag, yr ydych wedi codi rhai materion pwysig. Mae'r arolwg Byw yng Nghymru, sy'n arolwg wyneb yn wyneb sy'n cynnwys 7,000 o ddinasyddion, wedi bod yn llwyddiannus, ond i ryw bwynt yn unig y mae'n mynd â ni. Mae angen rhagor o fanylion arnom, ac mae angen inni edrych ar yr effaith ar gymunedau penodol. Cynlluniau'r Llywodraeth ar gyfer y flwyddyn nesaf yw cael arolwg llawer mwy cynhwysfawr ar y cyd, gobeithio, ag awdurdodau lleol ledled Cymru. Fodd bynnag, credaf fod angen inni edrych ar sut y gallwn gael darlun cywir o safbwyntiau'r gymuned pobl dduon a lleiafrifoedd ethnig, yn yr achos hwn. Mae'n bwynt pwysig, a byddaf yn sicrhau bod eich pryderon yn cael sylw.

Arweinydd yr Wrthblaid (Nick Bourne): Hoffwn eich holi ynghylch hosbisau, yr wyf innau a chithau, ac Aelodau o amgylch y Siambr, yn sylweddoli eu bod yn hanfodol i Gymru. Yng Nghymru, daw 21 y cant o'u harian oddi wrth Lywodraeth y Cynulliad—

per cent in the case of children's hospices. However, in England, 50 per cent of hospices' core funding comes from central Government through the Department of Health. Given what the Sugar review said about the patchy nature of the provision and the announcement that Andrew R.T. Davies made on our behalf that we would put extra funds towards their core funding, what is the Government doing to respond to the patchy nature of that service?

Andrew Davies: The Minister for Health and Social Services is here, Nick, and I will ask her to follow that up in more detail.

David Lloyd: O ran ariannu gwasanaethau cyhoeddus, ac yn dilyn cyhoeddi adroddiad Holtham a'ch ateb i Gareth Jones yn gynharach, a allaf eich gwthio ymhellach ynghylch yr union amserlen i weithredu argymhellion Holtham yn llawn a chael, o'r diwedd, fformiwlâ ariannu teg i Gymru?

Andrew Davies: As you know, Dai, the major finding of the Holtham commission was that Wales does not do well or receive its fair share under the present system, and that we should move to a needs-based formula. Clearly, the Barnett formula is not just about the relationship between the UK Government and ourselves; it also involves colleagues in Scotland and Northern Ireland. Gerry recognises that it is going to be a complex issue. He does not think that it is insurmountable, but he recognises that it is a big issue and that it will take time. So, there is no timetable on that because it will need agreement from all four parties at the very least. What he does say is that there should be an interim measure—what I call 'the Holtham floor'—to prevent any further convergence. We argued that with the UK Government and, as I said in my response to Gareth Jones, we welcome the fact that this is the first time that the UK Government has recognised the Barnett squeeze, and we will continue to make the case for full implementation. However, I cannot give you a timetable.

12 y cant yn achos hosbisau plant. Fodd bynnag, yn Lloegr, daw 50 y cant o arian craidd hosbisau oddi wrth y Llywodraeth ganolog drwy'r Adran Iechyd. O ystyried yr hyn a ddywedodd adolygiad Sugar ynghylch natur fratiog y ddarpariaeth, a'r cyhoeddiad a wnaeth Andrew R.T. Davies ar ein rhan, sef y byddem yn rhoi arian ychwanegol at eu harian craidd, beth mae'r Llywodraeth yn ei wneud i ymateb i natur fratiog y gwasanaeth dan sylw?

Andrew Davies: Mae'r Gweinidog dros Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol yma, Nick, a byddaf yn gofyn iddi fynd ar drywydd hynny'n fwy manwl.

David Lloyd: On the funding of public services, and following the publication of the Holtham report and your earlier response to Gareth Jones, can I push you further on the exact timetable for the full implementation of the Holtham recommendations and achieving, at last, a fair funding formula for Wales?

Andrew Davies: Fel y gwyddoch, Dai, prif ganfyddiad comisiwn Holtham oedd y ffaith nad yw Cymru'n gwneud yn dda nac yn cael ei chyfran deg o arian dan y system bresennol, ac y dylem symud i fformiwlâ sy'n seiliedig ar anghenion. Mae'n amlwg nad yw fformiwlâ Barnett yn ymwneud â'r berthynas rhwng Llywodraeth y DU a ninnau'n unig; mae hefyd yn cynnwys cydweithwyr yn yr Alban a Gogledd Iwerddon. Mae Gerry'n cydnabod y bydd yn fater cymhleth. Nid yw'n credu ei bod yn amhosibl i'w ddatrys, ond mae'n cydnabod ei fod yn fater pwysig ac y bydd yn cymryd amser. Felly, nid oes amserlen ar gyfer hynny oherwydd bydd angen cytundeb gan bob un o'r pedair plaid o leiaf. Yr hyn y mae'n ei ddweud, er hynny, yw y dylid cael mesur dros dro—yr hyn yr wyf yn ei alw'n 'isafswm Holtham'—er mwyn atal unrhyw gyddyfeirio pellach. Yr ydym wedi dadlau ynghylch hynny â Llywodraeth y DU ac, fel y dywedais yn fy ymateb i Gareth Jones, yr ydym yn croesawu'r ffaith mai dyma'r tro cyntaf i Lywodraeth y DU gydnabod gwasgfa Barnett, a byddwn yn parhau i ddadlau dros weithredu'r argymhellion yn llawn. Fodd bynnag, ni allaf roi amserlen ichi.

Budget Consultation Process**Ymgynghori Ynghylch y Gyllideb**

Q3 Jenny Randerson: Will the Minister make a statement on his budget consultation process? OAQ(3)0918(FPS)

Andrew Davies: The process for consulting on the draft budget is set out in Standing Orders and is determined by the Assembly. I agreed an increase in the time for scrutiny as part of this year's budget process, which the Chair of the Finance Committee acknowledged yesterday. I can assure Members that the Assembly Government has adhered to the consultation mechanisms and the time frames prescribed by Standing Orders in full.

Jenny Randerson: Unfortunately, Minister, the Standing Orders do not prescribe that, having consulted, you listen to the comments that come back from that consultation. I am very concerned indeed that, this year, there have been no amendments to the education budget or the economic development budget. In previous years, there has been consultation and there have been changes as a result. Last year there were changes—although they were far from adequate—that improved the funding for further education, and the year before there were changes that improved the funding for local government. However, this year, there was a chorus of disapproval over the education funding, led by the Finance Committee, which is officially appointed to do that scrutiny, and yet you have not listened. Do you not think that that has a bad effect on the impression that the people of Wales have of our democracy here?

1.10 p.m.

Andrew Davies: No. I think that you have to draw a distinction between listening and agreeing, Jenny. I have, of course, listened to what the Finance Committee has said, and to other representations, as did the Cabinet. I will repeat what I said yesterday: I am the Minister for finance of the Assembly Government and this was the collective response of the Assembly Government. All the Ministers around the table agreed on our

C3 Jenny Randerson: A wnaiff y Gweinidog ddatganiad am ei broses ymgynghori ynghylch y gyllideb? OAQ(3)0918(FPS)

Andrew Davies: Caiff y broses ar gyfer ymgynghori ynghylch y gyllideb ddrafft ei nodi mewn Rheolau Sefydlog a'i phennu gan y Cynulliad. Cytunais ar gynnydd yn yr amser ar gyfer gwaith craffu yn rhan o broses cyllideb eleni, a chydabuwyd hynny gan Gadeirydd y Pwyllgor Cyllid ddoe. Gallaf sicrhau'r Aelodau bod Llywodraeth y Cynulliad wedi cadw'n llwyr at y trefniadau ymgynghori a'r amserlenni a bennwyd gan Reolau Sefydlog.

Jenny Randerson: Yn anffodus, Weinidog, nid yw'r Rheolau Sefydlog yn mynnu eich bod, ar ôl ymgynghori, yn gwrando ar y sylwadau sy'n deillio o'r ymgynghori hwnnw. Yr wyf yn pryderu'n ddifrifol na chafwyd diwygiadau eleni i'r gyllideb addysg na'r gyllideb datblygu economaidd. Mewn blynyddoedd blaenorol, cafwyd ymgynghoriad a chafwyd newidiadau o ganlyniad i hynny. Cafwyd newidiadau y llynedd—er nad oeddent yn ddigonol o bell ffordd—a wellodd yr arian ar gyfer addysg bellach, a'r flwyddyn flaenorol cafwyd newidiadau a wellodd yr arian ar gyfer llywodraeth leol. Fodd bynnag, eleni, cafwyd llawer o anghymeradwyaeth ynghylch yr arian ar gyfer addysg, a arweiniwyd gan y Pwyllgor Cyllid a gaiff ei benodi'n swyddogol i wneud y gwaith craffu hwnnw, ond eto, nid ydych wedi gwrando. Onid ydych yn credu bod hynny'n effeithio'n wael ar yr argraff a gaiff pobl Cymru o'n democratiaeth yma?

Andrew Davies: Nac ydwyf. Credaf fod yn rhaid ichi wahaniaethu rhwng gwrando a chytuno, Jenny. Yr wyf, wrth gwrs, wedi gwrando ar yr hyn a ddywedodd y Pwyllgor Cyllid, ac ar sylwadau eraill, fel y gwnaeth y Cabinet. Hoffwn ailadrodd yr hyn a ddywedais ddoe: fi yw Gweinidog dros gyllid Llywodraeth y Cynulliad, a dyma oedd ymateb cyfunol Llywodraeth y Cynulliad. Cytunodd pob Gweinidog o amgylch y bwrdd

priorities as an Assembly Government. To repeat what I said yesterday, I would deny that education has somehow been disadvantaged or singled out in this budget process—far from it. Again, the figures quoted by Paul Davies and others yesterday were wrong. There has been a 2.5 per cent uplift in the Department for Children, Education, Lifelong Learning and Skills budget for next year, which is over and above the average uplift for Assembly Government departments of 2.1 per cent. That also ignores the fact that we have put in additional resources, such as the £20 million to deal with youth unemployment. I therefore absolutely reject the claim that education has somehow been disadvantaged—far from it. Education is one of our major priorities as a Government.

Chris Franks: Minister, you have been rightly praised by some for your approach during the budget consultation process. Do you think that your discussions would have been made easier if Ministers in London had listened to the expert advice contained in the Holtham commission report, which indicated that we should move to a needs-based formula to fund Wales? Does the UK Government acknowledge that Wales has been short-changed by hundreds of millions of pounds a year?

Andrew Davies: The UK Government does accept the phenomenon of the convergence of funding towards the English average, or the so-called Barnett squeeze. As I said in response to Dai Lloyd just now, that is the first time that the UK Government has acknowledged that. That is not a full response to the recommendations of the Holtham commission, and we will continue to make the case. The excellent work done by Gerry Holtham, David Miles and Bernd Spahn is based on clear analysis and on the Treasury's own needs-based formula for education and health expenditure in England. So, we have a sound evidence base. As I said to Dai Lloyd, we will continue to make the case robustly for the full implementation of the first report of the Holtham commission.

ar ein blaenoriaethau fel Llywodraeth y Cynulliad. I ailadrodd yr hyn a ddywedais ddoe, byddwn yn gwadu bod addysg wedi'i rhoi rywsut dan anfantais neu wedi'i thrin yn wahanol ym mhroses y gyllideb hon—nid yw hynny'n wir o gwbl. Unwaith eto, yr oedd y ffigurau a ddyfynnwyd gan Paul Davies ac eraill ddoe'n anghywir. Cafwyd cynnydd o 2.5 y cant yng nghyllideb yr Adran Plant, Addysg, Dysgu Gydol Oes a Sgiliau ar gyfer y flwyddyn nesaf, sy'n uwch na chyfartaledd y cynnydd ar gyfer adrannau Llywodraeth y Cynulliad, sef 2.1 y cant. Mae hynny hefyd yn anwybyddu'r ffaith ein bod wedi cyfrannu adnoddau ychwanegol, megis yr £20 miliwn i ymdrin â diweithdra ymysg pobl ifanc. Yr wyf felly'n gwrthod yn llwyr yr honiad bod addysg rywsut wedi'i rhoi dan anfantais—nid yw hynny'n wir o gwbl. Addysg yw un o'n prif flaenoriaethau fel Llywodraeth.

Chris Franks: Weinidog, yr ydych wedi cael eich canmol yn haeddiannol gan rai am eich dull gweithredu yn ystod y broses ymgynghori ynghylch y gyllideb. A ydych yn credu y byddai eich trafodaethau wedi bod yn haws pe bai Gweinidogion yn Llundain wedi gwrandao ar y cyngor arbenigol a gafwyd yn adroddiad comisiwn Holtham, a ddywedodd y dylem symud at fformiwla sy'n seiliedig ar anghenion i ariannu Cymru? A yw Llywodraeth y DU yn cydnabod bod Cymru wedi colli cannoedd o filiynau o bunnoedd y flwyddyn?

Andrew Davies: Mae Llywodraeth y DU yn derbyn y ffenomenon sy'n ymwneud â chydgyfeirio arian tuag at gyfartaledd Lloegr, neu wasgfa honedig Barnett. Fel y dywedais mewn ymateb i Dai Lloyd funud yn ôl, dyna'r tro cyntaf i Lywodraeth y DU gydnabod hynny. Nid yw hynny'n ymateb llawn i argymhellion comisiwn Holtham, a byddwn yn parhau i ddadlau ein hachos. Mae'r gwaith gwyb a wnaed gan Gerry Holtham, David Miles a Bernd Spahn yn seiliedig ar waith dadansoddi clir a fformiwla'r Trysorlys ei hun, sy'n seiliedig ar anghenion, ar gyfer gwariant ar addysg ac iechyd yn Lloegr. Mae gennym sylfaen dystiolaeth gadarn felly. Fel y dywedais wrth Dai Lloyd, byddwn yn parhau i ddadlau'n gryf dros weithredu adroddiad cyntaf comisiwn Holtham yn llawn.

Nick Ramsay: I concur with Jenny Randerson that there is a world of difference between consulting and listening. On the consultation that took place with the Finance Committee, a problem expressed in many meetings was the issue of the strategic capital investment fund, which, understandably, you have relied heavily upon this year for public services in Wales. The Finance Committee Chair highlighted a problem with the timing of the SCIF allocation announcements and the budget process. Will you, or your successor, undertake to look at marrying the two processes, so that the Finance Committee can carry out even more effective scrutiny in future?

Andrew Davies: We have commissioned a review of the strategic capital investment fund process. That process has already been refined and reformed, and I am sure that we will learn a lot from the review. I hope that there will be more time in future for organisations to submit bids. However, those who have gone through the process have, on the whole, found it beneficial, because it has meant that they have had to be much more rigorous in their applications and business planning process. Where we find that we need to reform and improve what we do, then that is what we will do, and I am sure that that will happen in the future.

Public Sector Debt

Q4 William Graham: Will the Minister outline discussions he has had with the Treasury concerning the impact of public sector debt on public service delivery in Wales? OAQ(3)0897(FPS)

Andrew Davies: I have regular discussions with the Chief Secretary to the Treasury on financial matters, including public service delivery in Wales.

William Graham: Thank you for your answer, Minister. I congratulate you on the way in which you have spun wonderfully for New Labour in the last few years. Your achievements have been quite remarkable.

Nick Ramsay: Cytunaf â Jenny Randerson fod byd o wahaniaeth rhwng ymgynghori a gwranddo. O ran yr ymgynghori â'r Pwyllgor Cyllid, problem a fynegwyd mewn nifer o gyfarfodydd oedd y gronfa buddsoddi cyfalaf strategol yr ydych, yn ddealladwy, wedi dibynnu'n fawr arni eleni ar gyfer gwasanaethau cyhoeddus yng Nghymru. Tynnodd Cadeirydd y Pwyllgor Cyllid sylw at broblem amseru cyhoeddiadau am ddyraniadau'r gronfa buddsoddi cyfalaf strategol, a'r broses gyllideb. A wnewch chi, neu eich olynnydd, addo ystyried cyfuno'r ddwy broses, er mwyn i'r Pwyllgor Cyllid allu craffu'n fwy effeithiol fyth yn y dyfodol?

Andrew Davies: Yr ydym wedi comisiynu adolygiad o broses y gronfa buddsoddi cyfalaf strategol. Mae'r broses honno eisoes wedi'i mireinio a'i diwygio, ac yr wyf yn siŵr y byddwn yn dysgu llawer o'r adolygiad. Gobeithio y bydd mwy o amser yn y dyfodol i sefydliadau gyflwyno ceisiadau. Fodd bynnag, mae'r sawl sydd wedi bod drwy'r broses wedi gweld, ar y cyfan, ei bod yn fuddiol, oherwydd mae wedi golygu iddynt orfod bod yn fwy trylwyr o lawer wrth lunio'u ceisiadau a chynllunio busnes. Os gwelwn fod angen inni ddiwygio a gwella'r hyn a wnawn, dyna a wnawn, ac yr wyf yn siŵr y bydd hynny'n digwydd yn y dyfodol.

Dyled y Sector Cyhoeddus

C4 William Graham: A wnaiff y Gweinidog amlinellu trafodaethau y mae wedi'u cael gyda'r Trysorlys am effaith dyled y sector cyhoeddus ar gyflenwi gwasanaethau cyhoeddus yng Nghymru? OAQ(3)0897(FPS)

Andrew Davies: Byddaf yn cael trafodaethau rheolaidd gyda Phrif Ysgrifennydd y Trysorlys am faterion ariannol, gan gynnwys darparu gwasanaethau cyhoeddus yng Nghymru.

William Graham: Diolch ichi am eich ateb, Weinidog. Hoffwn eich llongyfarch am y ffordd wych yr ydych wedi rhoi goleuni ffafriol ar bethau ar ran Llafur Newydd yn ystod y blynyddoedd diwethaf. Mae'r hyn yr ydych wedi'i gyflawni yn nodedig iawn.

In addition, how do you square the fact that for every £4 spent, only £3 are earned; hence, the need for the Labour Government to print vast sums of money, with the pronouncements that you have so often made here? That will have a terrible effect, as we already know, on swingeing cuts already announced in local government—10 per cent in what it is describing as a ‘perfect storm’.

Andrew Davies: I square it because local government next year has a 2.1 per cent uplift, which even the WLGA has accepted is a very good settlement, given the overall tightness of public finances. As I said to Alun Cairns, I am not going to take lessons from the Tories about swingeing cuts. If your party—heaven forbid—had been in Government at the time of the credit crunch, it would not have followed the UK Government’s line, unemployment would probably now be 0.5 million more than it is, and public finances would be even more constrained than they currently are. The Tories, alone of any major political party in the advanced industrial world, were advocating policies that would exacerbate the situation and make it far worse.

Finance and Public Service Delivery

Q5 Nick Ramsay: Will the Minister outline the challenges facing the finance and public service delivery portfolio over the coming year? OAQ(3)0913(FPS)

Andrew Davies: Despite the financial challenges that have arisen during the current economic climate and the increasing pressures that we face, I am confident that the steps that we have taken to improve performance and the delivery of first-class public services in Wales will help to deliver our ‘One Wales’ commitment of building a strong and confident nation.

Nick Ramsay: Thank you, Minister, for that answer. You will not be surprised that I take issue with your assertion that your budget will support the ‘One Wales’ commitments in full. I come back to the key point of

Yn ogystal, sut y gallwch gysoni’r ffaith mai £3 yn unig sy’n cael ei ennill am bob £4 a gaiff eu gwario; a’r angen felly i’r Llywodraeth Lafur argraffu symiau enfawr o arian, â’r datganiadau yr ydych wedi’u gwneud mor aml yma? Bydd hynny’n cael effaith ofnadwy, fel y gwyddom eisoes, ar doriadau llym sydd eisoes wedi’u cyhoeddi mewn llywodraeth leol—10 y cant yn yr hyn a ddisgrifir ganddi fel ‘y storm berffaith’.

Andrew Davies: Yr wyf yn medru cysoni hynny oherwydd bydd llywodraeth leol yn cael cynnydd o 2.1 y cant flwyddyn nesaf, ac y mae hyd yn oed Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru wedi derbyn ei fod yn setliad da iawn, o ystyried sefyllfa dynn cyllid cyhoeddus yn gyffredinol. Fel y dywedais wrth Alun Cairns, nid wyf am gymryd gwersi gan y Torïaid am doriadau llym. Pe bai eich plaid chi—a’n gwaredo—wedi bod mewn Llywodraeth adeg y wasgfa gredyd, ni fyddai wedi dilyn polisi Llywodraeth y DU, mae’n debyg y byddai diweithdra’n awr 0.5 miliwn yn uwch nag y mae, a byddai cyllid cyhoeddus hyd yn oed yn dynnach nag y mae’n awr. Dim ond y Torïaid, o blith holl bleidiau gwleidyddol mawr y byd diwydiannol datblygedig, a oedd o blaid polisiâu a fyddai’n dwysáu’r sefyllfa ac yn ei gwneud lawer yn waeth.

Cyllid a Chyflenwi Gwasanaethau Cyhoeddus

C5 Nick Ramsay: A wnaiff y Gweinidog amlinellu’r heriau sy’n wynebu’r portffolio cyllid a chyflenwi gwasanaethau cyhoeddus dros y flwyddyn nesaf? OAQ(3)0913(FPS)

Andrew Davies: Er gwaethaf yr heriau ariannol sydd wedi codi yn yr hinsawdd economaidd sydd ohoni a’r pwysau cynyddol a wynebwn, yr wyf yn hyderus fod y camau yr ydym wedi’u cymryd i wella perfformiad a darparu gwasanaethau cyhoeddus o’r radd flaenaf yng Nghymru yn helpu cyflawni ein hymrwymiad yn ‘Cymru’n Un’, sef adeiladu cenedl gref a hyderus.

Nick Ramsay: Diolch ichi, Weinidog, am yr ateb hwnnw. Ni fyddwch yn synnu fy mod yn anghydweld â’ch honiad y bydd eich cyllideb yn cefnogi ymrwymadau ‘Cymru’n Un’ yn llawn. Dychwelaf at bwynt allweddol ariannu

education funding in this budget, and the huge efficiency saving of 5 per cent that is required. Earlier you said that there has been an uplift in the education budget, but you must accept that there is a growing funding gap between education institutions in Wales and those in England, which is of serious concern. How can you justify that 5 per cent efficiency cut at a time when other departments are not being required to make such cuts?

Andrew Davies: One gets rather tired of hearing the same points made over and over again. Coming back to Jenny's point about listening, clearly Nick has not been listening himself. There is not a 5 per cent cut in FE and HE funding. The funding is flatlined. That means that it is the same, Nick. However, there is a greater volume of learning, and that is the 5 per cent efficiency saving. It is quite erroneous to say that those budgets have been cut. The overall budget for the Department for Children, Education, Lifelong Learning and Skills has been increased by 2.5 per cent next year. That is above the average for an Assembly Government department. Education, like every other area, will have to deliver services more efficiently. In the health service, there is around 8 per cent inflation on average per year because of new drugs and treatments and other pressures. The Minister for Health and Social Services is expecting the service to produce 5 per cent or more in efficiency savings as a result of that and of increasing demand. Therefore, it is quite erroneous to say that education is somehow being singled out. It is a major priority for this Government, as I said earlier. We are putting in a huge amount of additional resource and we are listening and responding to the needs of young people by putting £20 million into tackling youth unemployment. I have never heard of any Conservative administration doing anything like that.

Nick Ramsay: I am sorry, Minister, to bore you by repeating the same question, but I do so because—

The Presiding Officer: Order. If you intend

addysg yn y gyllideb hon, a'r arbediad effeithlonrwydd enfawr o 5 y cant sydd ei angen. Yn gynharach, dywedasoch fod y gyllideb addysg wedi cynyddu, ond rhaid ichi dderbyn bod bwlch ariannu cynyddol rhwng sefydliadau addysg yng Nghymru a'r rheini yn Lloegr, sy'n peri pryder difrifol. Sut y gallwch gyfiawnhau'r toriad effeithlonrwydd hwnnw o 5 y cant ar adeg pan nad oes gofyn i adrannau eraill wneud toriadau o'r fath?

Andrew Davies: Mae rhywun yn blino braidd ar glywed yr un pwyntiau'n cael eu gwneud dro ar ôl tro. I ddychwelyd at bwynt Jenny am wrando, mae'n amlwg nad yw Nick ei hun wedi bod yn gwrando. Nid oes toriad o 5 y cant yn yr arian ar gyfer AB ac AU. Nid yw'r arian yn lleihau. Mae hynny'n golygu ei fod yn aros yr un fath, Nick. Fodd bynnag, mae mwy o ddysgu'n digwydd, a dyna yw'r arbediad effeithlonrwydd o 5 y cant. Mae'n hollol anghywir dweud bod y cyllidebau hynny wedi'u torri. Mae'r gyllideb gyffredinol ar gyfer yr Adran Plant, Addysg, Dysgu Gydol Oes a Sgiliau wedi'i chynyddu 2.5 y cant y flwyddyn nesaf. Mae hynny'n uwch na'r cyfartaledd ar gyfer adrannau Llywodraeth y Cynulliad. Bydd yn rhaid i addysg, fel pob maes arall, ddarparu gwasanaethau'n fwy effeithlon. Yn y gwasanaeth iechyd, mae chwyddiant tuag 8 y cant ar gyfartaledd bob blwyddyn, oherwydd cyffuriau a thriniaethau newydd a phwysau eraill. Mae'r Gweinidog dros Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol yn disgwyl i'r gwasanaeth gynhyrchu 5 y cant neu fwy o arbedion effeithlonrwydd o ganlyniad i hynny a'r galw cynyddol. Felly, mae'n hollol anghywir dweud bod addysg rywsut yn cael ei thrin yn wahanol. Mae'n flaenoriaeth fawr i'r Llywodraeth hon, fel y dywedais yn gynharach. Yr ydym yn cyfrannu llawer iawn o adnoddau ychwanegol, ac yr ydym yn gwrando ar anghenion pobl ifanc ac yn ymateb iddynt drwy roi £20 miliwn i fynd i'r afael â diweithdra ymysg pobl ifanc. Nid wyf erioed wedi clywed am yr un weinyddiaeth Geidwadol yn gwneud dim byd fel hyn.

Nick Ramsay: Mae'n ddrwg gennyf eich diflasu, Weinidog, drwy ailadrodd yr un cwestiwn, ond gwnaf hynny oherwydd—

Y Llywydd: Trefn. Os ydych yn bwriadu

to repeat the same question, you will also bore me. Indeed, it is not a proper use of Assembly procedure to repeat the same question.

Nick Ramsay: I apologise for repeating the same question, in that, given the response of the Minister, he clearly did not want to provide an answer, and has not done so today. Only yesterday, I spoke to the NUT, which is very concerned about that 5 per cent efficiency cut. People are coming to me, day in, day out, about this.

1.20 p.m.

If Ministers are not seen to be providing answers to the problems that people have, there will be a growing gap between what we are saying and the reality on the ground. You must accept that, Minister. I repeated the question—although I will not do so again—to try to elicit an answer that I could take back to my constituents, the NUT and the other unions, who are deeply concerned about the growing funding gap with England. What will you do about it, and how does your budget address it?

Andrew Davies: You heard what I said but you did not agree with me, Nick. That is the difference. We have not cut funding for education, but you keep saying that. You said ‘5 per cent efficiency cut’ but it is not a cut. A cut means a reduction in funding, and the funding for FE and HE has flatlined.

Expenditure on education in England and Wales cannot easily be compared, because of devolution and the way in which the education systems in England, Scotland and Wales have diverged. In many cases in England, much of the expenditure goes directly to schools; in our case, most of it is directed through local education authorities. Therefore, we do not accept your contention that Wales is somehow being disadvantaged. Education is a top priority for this Government. We are putting record levels of investment and resources into it, and so I

ailadrodd yr un cwestiwn, byddwch yn fy niflasu innau hefyd. Yn wir, nid yw ailadrodd yr un cwestiwn yn ddefnydd priodol o drefn y Cynulliad.

Nick Ramsay: Ymddiheuraf am ailadrodd yr un cwestiwn, ond o gofio ymateb y Gweinidog mae’n amlwg nad oedd yn dymuno rhoi ateb, ac nid yw wedi gwneud hynny heddiw. Ddoe ddiwethaf bûm yn siarad ag Undeb Cenedlaethol yr Athrawon, sy’n pryderu’n fawr iawn am y toriad effeithlonrwydd o 5 y cant. Bydd pobl yn dod ataf, ddydd ar ôl dydd, ynghylch hyn.

Os na welir bod Gweinidogion yn rhoi atebion i’r problemau sydd gan bobl, bydd bwlch cynyddol rhwng yr hyn yr ydym yn ei ddweud a’r hyn sy’n digwydd ar lawr gwlad. Rhaid ichi dderbyn hynny, Weinidog. Ailadroddais y cwestiwn—er na fyddaf yn gwneud hynny eto—er mwyn ceisio cael ateb y gallwn fynd ag ef yn ôl i’r hetholwyr, Undeb Cenedlaethol yr Athrawon a’r undebau eraill, sy’n poeni’n fawr am y bwlch cynyddol o ran cyllid rhyngom ni a Lloegr. Beth yr ydych yn bwriadu ei wneud am hynny, a sut mae eich cyllideb yn mynd i’r afael â hynny?

Andrew Davies: Clywsoch yr hyn a ddywedais, ond nid oeddech yn cytuno â mi, Nick. Dyna yw’r gwahaniaeth. Nid ydym wedi lleihau’r arian ar gyfer addysg, ond yr ydych yn parhau i ddweud hynny. Soniech am ‘doriad effeithlonrwydd o 5 y cant’, ond nid yw’n doriad. Mae toriad yn golygu llai o arian, ac y mae’r arian ar gyfer AB bellach ac AU wedi aros yr un fath.

Nid yw’n hawdd cymharu gwariant ar addysg yng Nghymru a gwariant ar addysg yn Lloegr oherwydd datganoli a’r ffordd y mae’r systemau addysg yng Nghymru, Lloegr a’r Alban wedi ymwahanu. Mewn llawer achos yn Lloegr bydd llawer o’r gwariant yn mynd yn uniongyrchol i ysgolion; yn ein hachos ni, caiff y rhan fwyaf ohono ei gyfeirio drwy awdurdodau addysg lleol. Nid ydym, felly, yn derbyn eich honiad fod Cymru rywsut dan anfantais. Mae addysg yn brif flaenoriaeth i’r Llywodraeth hon. Yr ydym yn cyfrannu lefelau uwch nag erioed o fuddsoddiad ac

absolutely deny that the education budget is being cut. It is not.

Janet Ryder: Minister, do you agree that, given the present financial circumstances, many services will, unfortunately, face challenging times, but that the biggest challenge to all public services in Wales is undoubtedly the threat of a future Tory Government?

Andrew Davies: Absolutely, and three parties in the Chamber know that that is the case. The Tories are openly boasting at a UK level that if—heaven forbid—they were to win the next general election, they would have an emergency budget to take an axe to public expenditure. That would have a major impact on public services in the UK, and would risk our going even further into recession. We saw that when the Tories were in power before, in those 18 wasted years from 1979 to 1997. Heaven forbid that they win again because we would see exactly the same scenario here in Wales as in the rest of the UK.

The Leader of the Welsh Liberal Democrats (Kirsty Williams): Minister, what discussions have you had with your UK Government colleagues regarding any Barnett consequentials that may stem from the pre-budget report today?

Andrew Davies: Kirsty, it is far too soon to say what the outcomes will be. The Chancellor started his pre-budget report statement to the House of Commons at 12.30 p.m. and I believe that he was still on his feet when I started answering my questions. Officials and we will be considering the pre-budget report in full and will be issuing a statement in response to it in due course.

Kirsty Williams: The Chancellor of the Exchequer has this afternoon confirmed that his much-trailed plans to set a windfall tax on bankers' bonuses will raise an additional £500 million, which is to be spent on youth unemployment and support for business. Given the dire unemployment figures in

adnoddau iddi, ac felly yr wyf yn gwadu'n llwyr fod y gyllideb addysg yn cael ei thorri. Nid yw'n cael ei thorri.

Janet Ryder: Weinidog, a gytnwch, o ystyried yr amgylchiadau ariannol presennol, y bydd nifer o wasanaethau, yn anffodus, yn wynebu amserau anodd, ond mai'r her fwyaf heb os i bob gwasanaeth cyhoeddus yng Nghymru fydd bygythiad cael Llywodraeth Doriâid yn y dyfodol?

Andrew Davies: Cytunaf yn llwyr, ac y mae'r tair plaid yn y Siambr hon yn gwybod bod hynny'n wir. Mae'r Toriaid eisoes yn ymfrostio'n agored ar lefel y DU y byddent, pe baent—a'n gwaredo—yn ennill yr etholiad cyffredinol nesaf, yn cael cyllideb frys er mwyn cwtogi gwariant cyhoeddus. Byddai cam o'r fath yn effeithio'n fawr ar wasanaethau cyhoeddus yn y DU, a byddai perygl inni fynd ymhellach fyth i mewn i ddirwasgiad. Gwelsom hynny pan oedd y Toriaid mewn grym yn y gorffennol, yn y 18 mlynedd a wastraffwyd rhwng 1979 ac 1997. Duw a'n gwaredo os byddant yn ennill eto, oherwydd byddem yn gweld yr un sefyllfa yma yng Nghymru ag sydd yng ngweddill y DU.

Arweinydd Democratiaid Rhyddfrydol Cymru (Kirsty Williams): Weinidog, pa drafodaethau yr ydych wedi'u cael gyda'ch cydweithwyr yn Llywodraeth y DU ar unrhyw ganlyniadau Barnett a allai ddeillio o'r adroddiad rhag-gyllidebol heddiw?

Andrew Davies: Kirsty, mae'n rhy gynnar o lawer i ddweud beth fydd y canlyniadau. Dechreuodd y Canghellor ei ddatganiad ar yr adroddiad rhag-gyllidebol i Dŷ'r Cyffredin am 12.30 p.m., ac yr oedd yn dal ar ei draed, mi gredaf, pan ddechreuais ateb fy nghwestiynau. Byddwn ni a'n swyddogion yn ystyried yr adroddiad rhag-gyllidebol yn llawn, a byddwn yn cyhoeddi datganiad i ymateb iddo maes o law.

Kirsty Williams: Mae Canghellor y Trysorlys wedi cadarnhau'r prynhawn yma y bydd ei gynlluniau, y soniwyd llawer amdanynt eisoes, i gyflwyno treth ffawdelw ar daliadau bonws bancwyr yn codi £500 miliwn ychwanegol a fydd yn cael ei wario ar ddiweithdra ymysg pobl ifanc a chymorth i

Wales and the difficulties facing businesses as a result of the revaluation exercise on business rates, could you assure us that you will be doing what you can to ensure that Wales gets its fair share of that £500 million, given that our public finances are in the state that they are in because of the actions of the banks?

Andrew Davies: You may have more information than I do about what the Chancellor said this afternoon, Kirsty. If he has said that that money will be raised, it will also raise issues of social justice because the people widely considered to be responsible for the credit crunch and the financial crisis should also bear some of the financial responsibility for it.

If that additional resource is to be made available for tackling youth unemployment, we would welcome that very much, as it would augment what we are doing already—and I have mentioned that the Minister for education has been allocated an additional £20 million to deal with youth unemployment. We will need to find out whether that additional resource from the UK Government is to be provided through a devolved or a non-devolved function, because if it is through a devolved function we can expect to get an appropriate consequential.

Health and Social Services

Q6 Andrew R.T. Davies: What consideration has the Minister given to future funding for the health and social services portfolio? OAQ(3)0855(FPS)

Andrew Davies: In preparing for the budget, I considered all departmental pressures and opportunities in the context of the funding available for 2010-11. The outcome of that process is the budget approved by the Assembly only yesterday, which included increased revenue funding for health and social services of almost £146 million

fusnesau. O ystyried y ffigurau diweithdra ofnadwy yng Nghymru a'r anawsterau sy'n wynebu busnesau o ganlyniad i'r ymarfer ailbrisio ar ardrethi busnes, a allwch roi sicrwydd inni y byddwch yn gwneud popeth o fewn eich gallu i sicrhau y bydd Cymru'n cael cyfran deg o'r £500 miliwn hwnnw, o gofio bod ein cyllid cyhoeddus yn y cyflwr y mae ynddo oherwydd gweithredoedd y banciau?

Andrew Davies: Efallai fod gennych fwy o wybodaeth na mi am yr hyn a ddywedodd y Canghellor y prynhawn yma, Kirsty. Os yw wedi dweud y bydd yr arian hwnnw'n cael ei godi, bydd hefyd yn codi problemau cyfiawnder cymdeithasol, oherwydd dylai'r bobl a gaiff eu hystyried yn gyfrifol i raddau helaeth am y wasgfa gredyd a'r argyfwng ariannol ysgwyddo rhywfaint o'r cyfrifoldeb ariannol amdano.

Os bydd yr adnodd ychwanegol hwnnw'n cael ei ddarparu i fynd i'r afael â diweithdra ymysg pobl ifanc, byddem yn croesawu hynny'n fawr iawn, oherwydd byddai'n ychwanegu at yr hyn yr ydym eisoes yn ei wneud—ac yr wyf eisoes wedi sôn bod y Gweinidog dros addysg wedi cael £20 miliwn yn ychwanegol i fynd i'r afael â diweithdra ymysg pobl ifanc. Bydd angen inni ddarganfod a fydd yr adnodd ychwanegol hwnnw gan Lywodraeth y DU yn cael ei ddarparu drwy swyddogaeth ddatganoledig ynteu drwy swyddogaeth heb ei datganoli, oherwydd os caiff ei ddarparu drwy swyddogaeth ddatganoledig, gallwn ddisgwyl canlyniad priodol.

Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol

C6 Andrew R.T. Davies: Pa ystyriaeth y mae'r Gweinidog wedi'i rhoi i gyllid ar gyfer y portffolio iechyd a gwasanaethau cymdeithasol yn y dyfodol? OAQ(3)0855(FPS)

Andrew Davies: Wrth baratoi ar gyfer y gyllideb, ystyriais yr holl bwysau sydd ar adrannau a'r holl gyfleoedd sydd ganddynt yng nghyd-destun yr arian sydd ar gael ar gyfer 2010-11. Canlyniad y broses honno yw'r gyllideb a gymeradwywyd gan y Cynulliad ddoe ddiwethaf, a oedd yn cynnwys cynnydd o bron i £146 miliwn

compared with 2009-10.

Andrew R.T. Davies: Thank you for that answer, Minister. In response to earlier questions, you highlighted health service inflation. I think that you said that it was running at about 8 per cent. In the leadership campaign, the semi-detached member of the current Cabinet, as you called him, pledged that the new administration would have at least a 1 per cent increase in the education funding over the block grant allocation to the Welsh Assembly Government. If you, as the Minister for finance, had to work within those constraints, how do you believe the health service would be able to accommodate such a commitment? That money would have to be found from somewhere and logic would dictate that it would come out of the largest spending department.

Andrew Davies: The Assembly approved the budget for 2010-11, so that will be the budget for the forthcoming year. That was a decision made by the Cabinet only very recently after full scrutiny in response to Jenny Randerson. Any decisions beyond 2010-11 will be a matter for the Assembly Government Cabinet of the time, and the Assembly, to approve.

Helen Mary Jones: Minister, I welcome very much the decision made in Cabinet to ring-fence those elements within the health budget that refer to mental health. I understand that it is a decision that you, the Minister for health and your other Cabinet colleagues took in recognition of the fact that, for the last 10 years, successive Assembly Governments have been pouring money into the previous health boards, expecting them to deliver on mental health and they have failed to do so. Improving mental health is a key 'One Wales' priority, so I welcome that very much. Will the Government consider in future whether it is necessary to ring-fence funding—whether funding for social services into local authorities, other aspects of health, or, potentially, other aspects of education, such as early years—if you find that financial

mewn cyllid refeniw ar gyfer iechyd a gwasanaethau cymdeithasol o'i gymharu â 2009-10.

Andrew R.T. Davies: Diolch ichi am yr ateb hwnnw, Weinidog. Mewn ymateb i gwestiynau cynharach, yr oeddech yn tynnu sylw at chwyddiant yn y gwasanaeth iechyd. Credaf ichi ddweud ei fod tuag 8 y cant. Yn yr ymgyrch ar gyfer yr arweinyddiaeth, addawodd yr aelod lled-wahanedig o'r Cabinet presennol, fel y cafodd ei alw gennych, y byddai'r weinyddiaeth newydd yn cael cynnydd o 1 y cant o leiaf yn y gyllideb addysg yn ychwanegol at y dyraniad grant bloc i Lywodraeth y Cynulliad. Pe bai'n rhaid i chi, fel y Gweinidog dros gyllid, weithio o fewn y cyfyngiadau hynny, sut yr ydych yn credu y gallai'r gwasanaeth iechyd addasu i ymrwymiad o'r fath? Byddai'n rhaid dod o hyd i'r arian hwnnw o rywle, ac y mae synnwyr yn dweud y byddai'n dod allan o'r adran sy'n gwario'r symiau mwyaf.

Andrew Davies: Cymeradwyodd y Cynulliad y gyllideb ar gyfer 2010-11, felly, dyna fydd y gyllideb am y flwyddyn i ddod. Yr oedd yn benderfyniad a wnaed gan y Cabinet yn ddiweddar iawn ar ôl proses graffu lawn mewn ymateb i Jenny Randerson. Bydd unrhyw benderfyniadau ar ôl 2010-11 yn fater i'w gymeradwyo gan Gabinet Llywodraeth y Cynulliad bryd hynny, a'r Cynulliad.

Helen Mary Jones: Weinidog, yr wyf yn croesawu'n fawr iawn y penderfyniad a wnaed gan y Cabinet i neilltuo'r elfennau hynny yn y gyllideb iechyd sy'n cyfeirio at iechyd meddwl. Deallaf ei fod yn benderfyniad a wnaed gennych chi, y Gweinidog dros iechyd a'ch cyd-Aelodau yn y Cabinet i gydnabod y ffaith fod un Llywodraeth Cynulliad ar ôl y llall wedi bod yn arllwys arian dros y 10 mlynedd diwethaf i mewn i'r byrddau iechyd blaenorol, gan ddisgwyl iddynt sicrhau canlyniadau yng nghyswllt iechyd meddwl, a'u bod wedi methu â gwneud hynny. Mae gwella iechyd meddwl yn un o flaenoriaethau allweddol 'Cymru'n Un', felly, croesawaf hynny'n fawr iawn. A wnaiff y Llywodraeth ystyried yn y dyfodol a oes angen neilltuo arian—boed yn arian ar gyfer gwasanaethau cymdeithasol i awdurdodau lleol, agweddau eraill ar iechyd,

pressures are becoming more severe, which you suggested earlier, and that public bodies are not delivering 'One Wales' priorities using unhypothecated budgets?

Andrew Davies: The Minister for health has already ring-fenced funding for a number of key priorities, including—as you quite rightly pointed out, Helen Mary—mental health. The decision on future ring fencing of any particular priorities will be taken on the basis of need and on a case by case basis. Early years education is a major priority for us. The groundbreaking foundation phase shows our commitment to early years. It is almost revolutionary in a UK context. The First Minister is on record as having said that it is probably his proudest policy legacy of his administration, and I think that we would all agree with that. Early intervention is key. If public bodies were failing to deliver on our priorities as a Government, then we would seriously consider the case for ring fencing.

Peter Black: Minister, you will be aware of the evidence given to the Finance Committee about the £1 billion of health service expenditure that was being misspent, or not being spent efficiently. Given your enthusiasm in your tenure as Minister for finance for partnership working and bringing together various sectors to try to improve the efficiency of the public sector, what plans does the Government have to use that method of working to try to eliminate the inefficiencies that have been highlighted by the NHS finance directors?

Andrew Davies: If the finance directors of the national health service, who are very well-paid executives, are identifying that their expenditure could be more effective, then we would expect them to identify inefficient ways of working and eliminate them. It is a major priority for the Minister for health. There is a new system for

ynteu'n agweddau eraill ar addysg, efallai, megis addysg y blynyddoedd cynnar—os gwelwch fod pwysau ariannol yn mynd yn fwy difrifol, fel yr awgrymech yn gynharach, ac nad yw cyrff cyhoeddus yn cyflawni blaenoriaethau 'Cymru'n Un' gan ddefnyddio cyllidebau sydd heb eu neilltuo?

Andrew Davies: Mae'r Gweinidog dros iechyd eisoes wedi neilltuo arian ar gyfer nifer o flaenoriaethau allweddol, gan gynnwys—fel y dywedech yn gywir, Helen Mary—iechyd meddwl. Bydd y penderfyniad ar neilltuo arian yn y dyfodol yng nghyswllt unrhyw flaenoriaethau penodol yn cael ei wneud ar sail angen ac ar sail achosion unigol. Mae addysg y blynyddoedd cynnar yn flaenoriaeth bwysig inni. Mae'r cyfnod sylfaen, sy'n torri tir newydd, yn dangos ein hymrwymiad i'r blynyddoedd cynnar. Mae bron yn chwyldroadol yng nghyd-destun y DU. Nodwyd bod Prif Weinidog Cymru wedi dweud mai'r cyfnod sylfaen mae'n debyg yw'r gwaddol polisi y mae fwyaf balch ohono yn ystod ei weinyddiaeth, a chredaf y byddem i gyd yn cytuno â hynny. Mae ymyrryd yn gynnar yn allweddol. Pe bai cyrff cyhoeddus yn methu â chyflawni ein blaenoriaethau fel Llywodraeth, yna byddem yn ystyried o ddifrif y ddadl dros neilltuo arian.

Peter Black: Weinidog, byddwch yn ymwybodol o'r dystiolaeth a roddwyd i'r Pwyllgor Cyllid am yr £1 biliwn o arian y gwasanaeth iechyd a oedd yn cael ei gamwario, neu nad oedd yn cael ei wario'n effeithlon. O gofio'ch brwdfrydedd, yn eich swydd fel y Gweinidog dros gyllid, dros weithio mewn partneriaeth a dod ag amryw sectorau ynghyd i geisio gwella effeithlonrwydd y sector cyhoeddus, pa gynlluniau sydd gan y Llywodraeth i ddefnyddio'r dull hwnnw o weithio i geisio dileu'r aneffeithlonrwydd y tynnwyd sylw ato gan gyfarwyddwyr cyllid y GIG?

Andrew Davies: Os yw cyfarwyddwyr cyllid y gwasanaeth iechyd gwladol, sy'n swyddogion gweithredol sy'n cael eu talu'n dda iawn, yn nodi y gallai eu gwariant fod yn fwy effeithiol, yna byddem yn disgwyl iddynt nodi ffyrdd aneffeithlon o weithio a'u dileu. Mae'n flaenoriaeth hollbwysig i'r Gweinidog dros iechyd. Mae system newydd ar gyfer

performance management—financial and operational performance management is being undertaken by both the new finance director of the NHS as well as the chief executive. It is a much more robust system. We also have new financial systems, so we will have better information.

We are also looking for innovation and new ways of working and delivering. That is why, for example, the pioneering work carried out by Professor Bim Bhowmick in Torfaen on services for older people is a win-win for delivering better services for older people, making sure that they do not have to go into hospital, but also saving significant amounts of money. That model is now being rolled out across the wider Gwent area. It is about much more rigorous financial and performance management and introducing new ways of working, which I think could eliminate any areas where there is an inefficient use of resources.

1.30 p.m.

Y Gyllideb

C7 Nerys Evans: A wnaiff y Gweinidog ddatganiad am gyllideb Llywodraeth Cynulliad Cymru? OAQ(3)0910(FPS)

Andrew Davies: The final budget for 2010-11 ensures that we will use our resources strategically and efficiently to deliver our 'One Wales' agreement and will continue to meet the challenges of the current recession. We will sustain our actions to transform public service efficiency and delivery to secure true citizen-centred services.

Nerys Evans: Rhoddwyd llawer o sylw i'r gyllideb a ddynodwyd ar gyfer addysg. Bu'r NUT yn llobio ddoe a chyflwynwyd llawer o ffigurau'n cymharu cyllid ysgolion Cymru â chyllid ysgolion Lloegr. Gwnaethoch sôn yn eich ateb i Nick Ramsay fod gwahaniaeth sylfaenol yn y ffordd y mae ysgolion yn cael eu cyllido yng Nghymru o'i chymharu â Lloegr, gyda llawer mwy o arian yn mynd i awdurdodau lleol. A fydddech felly yn barod i gyhoeddi'r wybodaeth ddiweddaraf ynglŷn â faint o arian yr ydych chi, fel Llywodraeth,

rheoli perfformiad—rheoli perfformiad ariannol a gweithredol—yn cael ei gweithredu gan gyfarwyddwr cyllid newydd y GIG yn ogystal â'r prif weithredwr. Mae'n system gadarnach o lawer. Mae gennym ni hefyd systemau ariannol newydd, felly, bydd gennym wybodaeth well.

Yr ydym hefyd yn chwilio am arloesedd a ffyrdd newydd o weithio a darparu. Dyna pam mae'r gwaith arloesol, er enghraifft, sy'n cael ei wneud gan yr Athro Bim Bhowmick yn Nhor-faen ar wasanaethau ar gyfer pobl hŷn yn llwyddo ym mhob agwedd ar ddarparu gwasanaethau gwell i bobl hŷn, sicrhau nad oes yn rhaid iddynt fynd i'r ysbyty, ac arbed symiau sylweddol o arian hefyd. Mae'r model hwnnw'n cael ei gyflwyno ar draws ardal ehangach Gwent erbyn hyn. Mae'n golygu rheoli arian a pherfformiad lawer yn fwy trylwyr, a chyflwyno ffyrdd newydd o weithio a allai, mi gredaf, ddileu unrhyw feysydd lle defnyddir adnoddau'n aneffeithlon.

The Budget

Q7 Nerys Evans: Will the Minister make a statement on the Welsh Assembly Government budget? OAQ(3)0910(FPS)

Andrew Davies: Mae'r gyllideb derfynol ar gyfer 2010-11 yn sicrhau y byddwn yn defnyddio'n hadnoddau yn strategol ac yn effeithlon er mwyn gwireddu ein cytundeb 'Cymru'n Un', ac y byddwn yn parhau i ateb heriau'r dirwasgiad presennol. Byddwn yn parhau ein camau gweithredu i drawsnewid effeithlonrwydd gwasanaethau cyhoeddus a darparu gwasanaethau cywir sy'n canolbwyntio ar ddinasyddion.

Nerys Evans: A great deal of attention has been given to the budget for education. We saw the NUT lobbying yesterday, and many figures were put forward comparing the funding of schools in Wales with that of schools in England. You mentioned in your response to Nick Ramsay that there is a fundamental difference in the way schools are funded in Wales compared with England, with far more money going to local authorities. Would you therefore be prepared to give us an update on how much money

yn ei roi i awdurdodau lleol unigol i'w wario ar ysgolion ac addysg, er mwyn dangos faint o'r gwariant hwnnw sy'n cael ei wario ar wasanaethau rheng flaen?

Andrew Davies: The Minister for Social Justice and Local Government issued a letter to all council leaders yesterday on the local government revenue and capital settlements for next year. The allocation of expenditure, or its calculation, is based on the standard spending assessments. In education, each local authority will be allocated a certain amount of money based on the formula for education and all the other services. However, it is the up to each local authority to determine how their block revenue support grant is spent. If we felt that our priority areas were being under-resourced—whether that was the foundation phase or any other area—or there was a danger that those services were not being delivered, we would want to discuss our concerns with the local authority. I think that the development of national outcome agreements will give greater clarity and a much more rigorous framework for us to be able to assess the performance of local authorities individually and collectively. Clearly, some of those outcome agreements are going to be around education and I think that they will give us a clearer performance framework against which to judge performance.

Jonathan Morgan: I was listening to the comments made by Peter Black about the £1 billion of expenditure in the health service that the finance directors believe could be better spent. This is a huge area for the Assembly Government to examine and, personally speaking, I think that the Wales Audit Office ought to be asked to examine the matter and come forward with some independent expert advice as to where money could be better spent within the NHS. In the past 10 years, your party has trumpeted over and over again the way in which public expenditure on health has increased, yet all we have seen in those 10 years is that productivity has roughly flatlined, but NHS expenditure and the cost of running the NHS has simply increased. As a Minister, you have always prided yourself on getting good value for the Welsh pound. If that is as true

you, as a Government, give to individual local authorities to spend on schools and education, in order to demonstrate how much of that expenditure is spent on the front line?

Andrew Davies: Anfonodd y Gweinidog dros Gyfiawnder Cymdeithasol a Llywodraeth Leol lythyr at arweinydd pob cyngor ddoe am y setliadau refeniw a chyfalaf llywodraeth leol am y flwyddyn nesaf. Caiff y dyraniad gwariant, neu'r dull o'i gyfrifo, ei seilio ar yr asesiadau gwario safonol. Ym maes addysg, bydd pob awdurdod lleol yn cael swm penodol o arian ar sail y fformiwla ar gyfer addysg a'r holl wasanaethau eraill. Fodd bynnag, cyfrifoldeb pob awdurdod lleol unigol fydd penderfynu sut y byddant yn gwario'u grant cymorth refeniw bloc. Pe baem yn teimlo nad oedd ein meysydd blaenoriaeth yn cael adnoddau digonol—y cyfnod sylfaen neu unrhyw faes arall—neu pe bai perygl na fyddai'r gwasanaethau hynny'n cael eu darparu, byddem yn awyddus i drafod ein pryderon gyda'r awdurdod lleol. Credaf y bydd datblygu cytundebau canlyniadau cenedlaethol yn rhoi mwy o eglurder a fframwaith llawer mwy trylwyr inni allu asesu perfformiad awdurdodau lleol yn unigol ac ar y cyd. Mae'n amlwg y bydd rhai o'r cytundebau canlyniadau hynny'n ymwneud ag addysg, a chredaf y byddant yn rhoi inni fframwaith perfformiad cliriach ar gyfer barnu perfformiad.

Jonathan Morgan: Yr oeddwn yn gwrando ar y sylwadau a wnaed gan Peter Black am y gwariant o £1 biliwn yn y gwasanaeth iechyd y cred y cyfarwyddwyr cyllid y gellid ei wario'n well. Mae hwn yn faes enfawr i Lywodraeth y Cynulliad ei archwilio, ac yn bersonol credaf y dylid gofyn i Swyddfa Archwilio Cymru archwilio'r mater a chyflwyno rhywfaint o gyngor arbenigol annibynnol ynghylch ble y gellid gwario arian yn well yn y GIG. Yn y 10 mlynedd diwethaf, mae eich plaid wedi ymffrostio droeon yn y ffordd y mae gwariant cyhoeddus ar iechyd wedi cynyddu. Ond eto, y cyfan yr ydym wedi'i weld yn ystod y 10 mlynedd hynny yw bod cynhyrchiant wedi aros yr un fath fwy neu lai ond bod gwariant y GIG a chost rhedeg y GIG wedi cynyddu. Fel Gweinidog, yr ydych bob amser wedi ymfalchïo eich bod yn cael gwerth da am y

now as it was when you were appointed, will you ask the Wales Audit Office to undertake that study?

Andrew Davies: I would have thought that you would have done it as Chair of the Audit Committee or the Public Accounts Committee, Jonathan. However, you are absolutely right that it is a crucial area and, going forward, in the next four or five years, how we spend taxpayers' money in Wales is going to be increasingly crucial. I thank you for your kind comments. It is going to increasingly be an issue. It is not how much you spend, but what you get for that expenditure that is going to be the crucial question. It would probably be more appropriate for you, or you might be in a better position than me, to call for the Auditor General for Wales to look at this issue. Clearly, the auditor general, in conversations with me, has already indicated that he wants very much to work with us to ensure that we continue to get best value. Also, he sees his role more widely now as one of identifying best practice. I gave an example earlier of what is happening in Torfaen, but there is a lot of other good practice across Wales, in the health service and elsewhere. That is going to be one of the major priorities for the Wales Audit Office—not only making sure that we get value for money, but identifying and helping to spread best practice.

Y Llywydd: Tynnwyd cwestiwn 8, OAQ(3)0902(FPS), yn ôl.

Living in Wales Survey

Q9 Alun Davies: Will the Minister make a statement on the findings from the 2008 Living in Wales survey into citizens' views of public services? OAQ(3)0882(FPS)

Andrew Davies: Public service organisations should take satisfaction from the findings in the 2008 Living in Wales survey. Overall satisfaction was recorded as high for all the public services investigated, with many service users reporting positive views about

bunt Gymreig. Os yw hynny mor wir heddiw ag ydoedd pan gawsoch eich penodi, a wnewch chi ofyn i Swyddfa Archwilio Cymru wneud yr astudiaeth honno?

Andrew Davies: Byddwn wedi meddwl y byddech chi wedi gwneud hynny, Jonathan, fel Cadeirydd y Pwyllgor Archwilio neu'r Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus. Fodd bynnag, yr ydych yn llygad eich lle wrth ddweud ei fod yn faes hollbwysig, ac wrth symud ymlaen, yn ystod y pedair neu bum mlynedd nesaf, bydd y ffordd y byddwn yn gwario arian trethdalwyr yng Nghymru o bwys cynyddol. Diolch ichi am eich sylwadau caredig. Bydd yn fater cynyddol bwysig. Nid faint y byddwch yn ei wario, ond beth a gewch am y gwariant hwnnw fydd y cwestiwn hollbwysig. Mae'n debyg y byddai'n fwy priodol i chi, neu efallai eich bod mewn sefyllfa well na mi, i alw ar Archwilydd Cyffredinol Cymru i edrych ar y mater hwn. Wrth gwrs, mae'r archwilydd cyffredinol eisoes wedi nodi, mewn sgysiau rhyngom, ei fod yn awyddus iawn i weithio gyda ni i sicrhau ein bod yn parhau i gael y gwerth gorau. Yn ogystal, mae'n gweld bod ganddo rôl ehangach erbyn hyn, sy'n cynnwys nodi arfer gorau. Rhoddais enghraifft yn gynharach o'r hyn sy'n digwydd yn Nhor-faen, ond mae llawer o arferion da eraill ledled Cymru, yn y gwasanaeth iechyd ac mewn meysydd eraill. Bydd hynny'n un o'r prif flaenoriaethau i Swyddfa Archwilio Cymru—nid yn unig sicrhau ein bod yn cael gwerth yr arian, ond nodi arfer gorau hefyd a helpu ei ledaenu.

The Presiding Officer: Question 8, OAQ(3)0902(FPS), has been withdrawn.

Arolwg Byw yng Nghymru

C9 Alun Davies: A wnaiff y Gweinidog ddatganiad am ddarganfyddiadau'r arolwg Byw yng Nghymru 2008 o safbwyntiau dinasyddion am wasanaethau cyhoeddus? OAQ(3)0882(FPS)

Andrew Davies: Dylai sefydliadau gwasanaethau cyhoeddus gael boddhad o ddarganfyddiadau'r arolwg Byw yng Nghymru 2008. Cofnodwyd bod boddhad cyffredinol yn uchel ar gyfer pob un o'r gwasanaethau cyhoeddus yr ymchwiliwyd

how they feel treated by public service staff. We are working to support public services in responding to the findings where there is room for improvement.

Alun Davies: We have already referred to the survey this afternoon, and I agree with you that, from reading it, it is a positive response to the work that you have led over the past few years on the role of the citizen in the delivery of public services. That is a tribute to your work as a Minister.

One of the findings that I found fascinating was that about the engagement and participation in the delivery of local authority services. From memory, I believe that the findings show that 88 per cent of people did not feel that they could participate easily in local authority decisions, while only 17 per cent knew how to participate in local government decision making in the delivery of public services. How can we reach these people and make every citizen feel a part of decision making in the delivery of services and to make people feel that public services really are citizen centred?

Andrew Davies: You raise an important point, Alun. While I said that there was, overall, broad satisfaction, with the survey showing good practice in general, it has given us food for thought, certainly in that area of citizen engagement. It is not a simple or easy issue; we live in different and more complex times as a society, and engaging with people as individuals and communities is therefore more complex. I have asked officials, however, to consider how we can find out more about this and the methods that we can use to engage more fully. Modern technology allows you to engage much more imaginatively with citizens than was possible in the past. When I was at the local service board conference in Llandudno, I saw some interesting ideas, some of them pioneered by the Wales Audit Office and its partners to engage with citizens and to get their views. This is an issue that we need to address

iddynt, a mynegodd nifer o ddefnyddwyr gwasanaethau farn gadarnhaol am y ffordd y maent yn teimlo y cânt eu trin gan staff gwasanaethau cyhoeddus. Yr ydym yn gweithio i gefnogi gwasanaethau cyhoeddus i ymateb i'r ddarganfyddiadau lle mae lle i wella.

Alun Davies: Yr ydym eisoes wedi cyfeirio at yr arolwg y prynhawn yma, a chytunaf â chi, o'i ddarllen, ei fod yn ymateb cadarnhaol i'r gwaith yr ydych wedi'i arwain dros y blynyddoedd diwethaf ar rôl y dinesydd wrth ddarparu gwasanaethau cyhoeddus. Mae hynny'n deyrnged i'ch gwaith fel Gweinidog.

Un o'r darganfyddiadau diddorol iawn yn fy marn i oedd hwnnw am ymgysylltu a chymryd rhan wrth ddarparu gwasanaethau awdurdodau lleol. O'r hyn a gofiai, credaf fod y darganfyddiadau'n dangos nad oedd 88 y cant o bobl yn teimlo y gallent gymryd rhan yn hawdd ym mhenderfyniadau awdurdodau lleol, a 17 y cant yn unig a oedd yn gwybod sut i gymryd rhan wrth wneud penderfyniadau gan lywodraeth leol am ddarparu gwasanaethau cyhoeddus. Sut y gallwn gyrraedd y bobl hyn a gwneud i bob dinesydd deimlo'n rhan o'r broses o wneud penderfyniadau am ddarparu gwasanaethau, a gwneud i bobl deimlo bod gwasanaethau cyhoeddus yn canolbwyntio'n wirioneddol ar ddinasyddion?

Andrew Davies: Yr ydych wedi codi pwynt pwysig, Alun. Er imi ddweud bod pobl yn fodlon at ei gilydd, a bod yr arolwg yn dangos arfer da yn gyffredinol, mae wedi rhoi rhywbeth inni gnoi cil yn ei gylch, yn bendant o ran maes ag ymgysylltu â dinasyddion. Nid yw'n fater syml na hawdd; yr ydym yn byw mewn cyfnod gwahanol a mwy cymhleth fel cymdeithas, ac y mae ymgysylltu â phobl fel unigolion a chymunedau, felly, yn fwy cymhleth. Fodd bynnag, yr wyf wedi gofyn i swyddogion ystyried sut y gallwn gael rhagor o wybodaeth am hynny, a'r dulliau y gallwn eu defnyddio i ymgysylltu'n llawnach â phobl. Mae technoleg fodern yn ein galluogi i ymgysylltu â dinasyddion mewn modd llawer mwy dychmygus nag a oedd yn bosibl yn y gorffennol. Pan oeddwn yng nghynhadledd y byrddau gwasanaethau lleol yn Llandudno, gwelais rai syniadau diddorol, ac yr oedd rhai

urgently with local government, however, because it is not about us working alone; it is about us collaborating with local government to take this forward.

Angela Burns: I noted with interest that Alun mentioned local authorities. I would also point out that only 8 per cent of the individuals who were asked said that they were happy with the engagement levels with NHS services, for example. When I talk to my constituents, something that comes back to me time and again is the fact that it is not so much that they are not trying to engage with such organisations, but rather that the NHS is not actually that interested in engaging back with them, unless it is done through a finely defined channel such as the community health councils. Of course, many people are not comfortable with going through those channels. Minister, will you look at alternative methods of engagement for people who are particularly hard to reach? This very interesting survey highlighted elderly people, as well as the young and people who only speak in Welsh.

Andrew Davies: I absolutely agree, and as I said in my answer to Alun Davies, this is an area that we need to address seriously, whether it is in relation to local authorities or, as you mentioned, the health service. Organisations and sectors can become very inward looking and start navel-gazing when engaging with the people whom they are to provide services for—the citizens of Wales in this case. They need to listen to those people. Modern technology and new ways of engaging and citizens' juries, as well as the traditional forms, such as community health councils, give us the opportunity to listen to, work with and engage with citizens in a variety of ways. There will not be a single solution to this. We live in a much more complex world, and we therefore need more complex systems to carry this function out.

o'r syniadau hynny wedi'u datblygu gan Swyddfa Archwilio Cymru a'i phartneriaid er mwyn ymgysylltu â dinasyddion a chael eu barn. Mae hwn yn fater y mae angen inni fynd i'r afael ag ef ar frys gyda llywodraeth leol, fodd bynnag, oherwydd nid yw'n golygu ein bod ni'n gweithio ar ein pen ein hunain; mae'n golygu'n bod yn cydweithio â llywodraeth leol i symud y mater yn ei flaen.

Angela Burns: Sylwais â diddordeb fod Alun wedi sôn am awdurdodau lleol. Hoffwn nodi hefyd mai 8 y cant yn unig o'r unigolion a holwyd a ddywedodd eu bod yn hapus â'r lefelau ymgysylltu â gwasanaethau'r GIG, er enghraifft. Pan fyddaf yn siarad â'm hetholwyr, un peth y bydd pobl yn ei ddweud wrthyf dro ar ôl tro yw hyn: nid y ffaith nad ydynt yn ceisio ymgysylltu â sefydliadau o'r fath yw'r broblem, ond nad oes gan y GIG gymaint â hynny o ddiddordeb mewn ymgysylltu'n ôl â hwy, oni bai bod hynny'n cael ei wneud trwy sianel wedi ei diffinio'n ofalus, megis y cynghorau iechyd cymuned. Wrth gwrs, mae llawer o bobl nad ydynt yn hapus i ddefnyddio'r sianelau hynny. Weinidog, a wnewch chi ystyried dulliau ymgysylltu eraill ar gyfer pobl sy'n arbennig o anodd eu cyrraedd? Yr oedd yr arolwg diddrol iawn hwn yn tynnu sylw at bobl hŷn, yn ogystal â phobl ifanc a phobl sy'n siarad Cymraeg yn unig.

Andrew Davies: Yr wyf yn cytuno'n llwyr, ac fel y dywedais yn fy ateb i Alun Davies, mae hwn yn faes y mae angen inni fynd i'r afael ag ef o ddifrif, p'un a yw'n ymwneud ag awdurdodau lleol ynteu, fel y soniech, y gwasanaeth iechyd. Gall sefydliadau a sectorau fynd i fewnblyg iawn ac ymgolli ynddynt eu hunain wrth ymgysylltu â'r bobl y dylent ddarparu gwasanaethau ar eu cyfer—sef dinasyddion Cymru yn yr achos hwn. Mae angen iddynt wrando ar y bobl hynny. Mae technoleg fodern, dulliau newydd o ymgysylltu, a rheithgorau dinasyddion, yn ogystal â'r dulliau traddodiadol o ymgysylltu, megis cynghorau iechyd cymuned, yn gyfle inni wrando ar ddinasyddion, gweithio gyda hwy ac ymgysylltu â hwy mewn amrywiaeth o ffyrdd. Nid un ateb yn unig fydd i hyn. Yr ydym yn byw mewn byd llawer mwy cymhleth, ac felly y mae arnom angen systemau mwy cymhleth i gyflawni'r

swyddogaeth hon.

Rhodri Glyn Thomas: Minister, returning to the issue of local authorities and engaging the public, do you agree that a partnership between local authorities and local newspapers is important in that regard as well as in ensuring that the democratic process exists in constituencies?

Rhodri Glyn Thomas: Weinidog, i ddod yn ôl at fater awdurdodau lleol ac ymgysylltu â'r cyhoedd, a ydych yn cytuno ei bod yn bwysig cael partneriaeth rhwng awdurdodau lleol a phapurau newydd lleol yn y cyswllt hwnnw, yn ogystal â sicrhau bod y broses ddemocrataidd yn bodoli mewn etholaethau?

1.40 p.m.

Andrew Davies: You highlight an important role. The danger is that as the readership of local papers declines, those papers will divert fewer resources to covering the political process, which will have a major impact on the democratic process. Like you, Rhodri, I remember that when the Assembly was set up, many local papers, including my own, had a dedicated correspondent based in this building, and they had a daily page covering politics, including those of the Assembly. Almost without exception, those have gone—very few dedicated journalists from single newspapers now service the workings of this body, let alone the workings of local authorities. Therefore, it is a serious question, because the role of the media in reporting and applying scrutiny to what we and other elected bodies do is vital. Following on from the original question from Alun Davies, it is something that this institution must take seriously, whether that is through engaging with local and regional press or using the opportunities provided by the latest digital technology. In addressing any democratic deficit, we need to consider all avenues available to us.

Andrew Davies: Yr ydych yn tynnu sylw at rôl bwysig. Y perygl, wrth i nifer darllenwyr papurau lleol ostwng, yw bydd y papurau hynny'n neilltuo llai o adnoddau ar gyfer rhoi sylw i'r broses wleidyddol, a fydd yn cael effaith sylweddol ar y broses ddemocrataidd. Yr wyf fi, fel chithau, Rhodri, yn cofio cyfnod pan oedd gan nifer o bapurau lleol, gan gynnwys fy mhapur lleol i, adeg sefydlu'r Cynulliad, ohebydd penodedig yn gweithio o'r adeilad hwn, a phan oedd ganddynt dudalen ddyddiol yn rhoi sylw i wleidyddiaeth, gan gynnwys gwleidyddiaeth y Cynulliad. Mae'r gohebwy'r hynny wedi diflannu bron yn ddiethriad—ychydig iawn o ohebwy'r penodedig o bapurau newydd unigol sydd erbyn hyn yn rhoi sylw i waith y corff hwn, heb sôn am waith awdurdodau lleol. Mae'n gwestiwn difrifol, felly, oherwydd mae rôl y cyfryngau wrth gyflwyno adroddiadau a chraffu ar yr hyn yr ydym ni a chyrrff etholedig eraill yn ei wneud yn hanfodol. Gan ddilyn ymlaen o'r cwestiwn gwreiddiol gan Alun Davies, mae'n rhywbeth y mae'n rhaid i'r sefydliad hwn ei gymryd o ddifrif, boed drwy ymgysylltu â'r wasg leol neu ranbarthol, ynteu drwy ddefnyddio'r cyfleoedd a ddarperir gan y dechnoleg ddigidol ddiweddaraf. Wrth fynd i'r afael ag unrhyw ddiffyg democrataidd, mae angen inni ystyried yr holl lwybrau sydd ar gael inni.

Eleanor Burnham: You mentioned the Living in Wales survey and people's views of public services. Would you not agree that it is sad that the majority of people in Wales feel that they are unable to get involved in decisions regarding the running of councils and health services, as the survey indicated? What practical action are you taking as a result of the survey to ensure that Welsh Assembly Government proposals and

Eleanor Burnham: Yr oeddech yn sôn am yr arolwg Byw yng Nghymru, a barn pobl am wasanaethau cyhoeddus. Oni fydddech yn cytuno ei bod yn drist fod y mwyafrif o bobl yng Nghymru'n teimlo'u bod yn methu cymryd rhan mewn penderfyniadau ynglŷn â rhedeg cynghorau a gwasanaethau iechyd, fel y dangosai'r arolwg? Pa gamau gweithredu ymarferol yr ydych yn eu cymryd o ganlyniad i'r arolwg i sicrhau bod cynigion a

forward plans are viewed properly across Wales?

Andrew Davies: As I said in response to Alun Davies, although we can take satisfaction from the Living in Wales survey, it has given us a lot to think about. The statistic relating to the number of people who feel that they cannot engage with local government or the health service is stark, and it poses a serious question and a challenge to us as a Government, to this institution and any other democratically elected institution, which is that we need to take these findings seriously and address them with great urgency. However, as I said, it is not a straightforward or simple issue to deal with, but at least the survey provides an evidence base from which we can start to address this issue.

The Presiding Officer: Thank you for your answers, Minister.

blaengynlluniau Llywodraeth y Cynulliad yn cael eu hystyried yn iawn ar draws Cymru?

Andrew Davies: Fel y dywedais yn fy ymateb i Alun Davies, er y gallwn deimlo'n falch o'r arolwg Byw yng Nghymru, mae wedi rhoi llawer inni gnoi cil yn ei gylch. Mae'r ystadegyn am nifer y bobl sy'n teimlo'u bod yn methu ymgysylltu â llywodraeth leol neu'r gwasanaeth iechyd yn syfrdanol. Mae'n gwestiwn difrifol ac yn her i ni fel Llywodraeth, i'r sefydliad hwn, ac i unrhyw sefydliad arall a gaiff ei ethol yn ddemocrataidd, a'r her dan sylw yw bod angen inni ystyried y darganfyddiadau hyn o ddifrif a mynd i'r afael â hwy ar frys mawr. Fodd bynnag, fel y dywedais, nid yw'n fater syml i ymdrin ag ef, ond o leiaf mae'r arolwg yn rhoi sylfaen dystiolaeth inni lle gallwn ddechrau mynd i'r afael ag ef.

Y Llywydd: Diolch am eich atebion. Weinidog.

Cwestiynau i'r Gweinidog dros Blant, Addysg, Dysgu Gydol Oes a Sgiliau Questions to the Minister for Children, Education, Lifelong Learning and Skills

ProAct and ReAct

Q1 Bethan Jenkins: Has the Welsh Assembly Government considered issuing ProAct and ReAct case studies to prospective applicants? OAQ(3)1137(CEL)

Y Dirprwy Weinidog dros Sgiliau (John Griffiths): Mae astudiaethau achos ProAct ar gael bellach. Maent yn cael eu cyhoeddi ar hyn o bryd ar wefan Llywodraeth y Cynulliad. Mae nifer o astudiaethau achos ar gyfer ReAct, ac maent yn cael eu defnyddio mewn dogfennau ymgeisio a hawlio, ac mewn ystod o ddeunyddiau cyhoeddusrwydd.

Bethan Jenkins: I have recently been in contact with two businesses in my region, one of which has had difficulties in navigating the ProAct and ReAct system, while the other business, Corus, has put together a number of innovative solutions to draw down funding. I believe that businesses learn from one another and that they could pool their experiences, which might provide a further benefit from these schemes. Is such help available in the form of consultancy or

ProAct a ReAct

C1 Bethan Jenkins: A yw Llywodraeth Cynulliad Cymru wedi ystyried cyhoeddi astudiaethau achos o ProAct a ReAct i ddarpar ymgeiswyr? OAQ(3)1137(CEL)

The Deputy Minister for Skills (John Griffiths): ProAct case studies are now available. They are currently being published on the Assembly Government website. ReAct has a number of case studies currently used in application and claim documents, and a range of publicity materials.

Bethan Jenkins: Yn ddiweddar, bûm mewn cysylltiad â dau fusnes yn fy rhanbarth, un ohonynt wedi cael trafferthion wrth lywio system ProAct a ReAct, a'r busnes arall, Corus, wedi rhoi sawl datrysiaid arloesol at ei gilydd i ddenu cyllid. Credaf fod busnesau'n dysgu wrth ei gilydd ac y gallent rannu eu profiadau, a allai fod yn fantais bellach o'r cynlluniau hyn. A oes cymorth o'r fath ar gael ar ffurf ymgynghori neu fentora i gwmnïau sy'n ystyried gwneud cais i'r

mentoring for companies that are looking to apply to the ProAct or ReAct schemes?

John Griffiths: Our officials and a team of advisers across Wales are engaging with companies on the ProAct and ReAct schemes to offer advice on application and how best to take forward the training that meets the particular needs of those companies under these schemes. There is also a wealth of advice and information generally available. I have met and visited a number of employers in the context of both schemes, and the messages that we have had back have been important in enabling us to improve the operation of the schemes. They have been well received and the feedback has been positive. However, we will continue to improve all aspects of ProAct and ReAct as we take them forward.

David Melding: As I recall, the Government hopes to help 12,000 people through ProAct. How close are you to meeting that expectation, and might you even exceed it?

John Griffiths: At the moment, some 7,500 employees are supported by ProAct and more than £19 million of funding has been committed. It runs until the end of this financial year and, as you would expect, take-up has accelerated both in the funding and in the number of employees covered. At the end of the year, we will make a judgment as to where we are and how we can take forward the benefits that have accrued from the ProAct scheme.

Further Education Funding

Q2 Peter Black: Will the Minister make a statement on funding for further education in 2010-11? OAQ(3)1168(CEL)

John Griffiths: Despite tight budget settlements, we have maintained core public funding for further education at broadly the 2009-10 level. Colleges also benefit from work-based learning funding and can generate income from full-cost recovery work. We will continue to support schemes such as Pathways to Apprenticeships, which are offered by further education as responses

cynlluniau ProAct neu ReAct?

John Griffiths: Mae ein swyddogion a thîm o ymgynghorwyr ledled Cymru yn ymgysylltu â chwmnïau ar gynlluniau ProAct a ReAct i gynnig cyngor ar ymgeisio a'r ffordd orau i fynd ymlaen â'r hyfforddiant sy'n bodloni anghenion penodol y cwmnïau hynny dan y cynlluniau hyn. Mae cyfoeth o gyngor a gwybodaeth hefyd ar gael yn gyffredinol. Yr wyf wedi cael cyfarfodydd ac ymweliadau â nifer o gyflogwr yng nghydestun y ddau gynllun, ac y mae'r negeseuon a gawsom yn ôl wedi bod yn bwysig i'n galluogi i wella'r modd y mae'r cynlluniau'n gweithredu. Cafodd y cynlluniau groeso brwd, ac y mae'r adborth wedi bod yn gadarnhaol. Fodd bynnag, byddwn yn parhau i wella pob agwedd ar ProAct a ReAct wrth inni eu symud yn eu blaen.

David Melding: Y cof sydd gennyf yw bod y Llywodraeth yn gobeithio helpu 12,000 o bobl trwy ProAct. Pa mor agos ydych chi fodloni'r disgwyliad hwnnw, ac a fyddwch yn rhagori arno?

John Griffiths: Ar hyn o bryd, mae ProAct yn cefnogi rhyw 7,500 o gyflogeion ac y mae dros £19 miliwn o gyllid wedi'i ymrwymo. Mae'n rhedeg tan ddiwedd y flwyddyn ariannol hon, ac fel y byddid yn disgwyl, gwelwyd pethau'n cyflymu o ran y cyllid ac o ran nifer y cyflogeion a gefnogir. Ar ddiwedd y flwyddyn, byddwn yn llunio barn ynghylch ble'r ydym arni a sut y gallwn ddatblygu'r manteision sydd wedi deillio o'r cynllun ProAct.

Cyllid Addysg Bellach

C2 Peter Black: A wnaiff y Gweinidog ddatganiad am gyllid ar gyfer addysg bellach yn 2010-11? OAQ(3)1168(CEL)

John Griffiths: Er gwaethaf setliadau cyllideb tynn, yr ydym wedi cynnal cyllid cyhoeddus craidd ar gyfer addysg bellach ar lefel 2009-10 yn fras. Mae colegau hefyd yn elwa o gyllid dysgu'n seiliedig ar waith, a gallant gynhyrchu incwm o waith adennill costau llawn. Byddwn yn parhau i gefnogi cynlluniau fel Llwybrau at Brentisiaethau sy'n cael eu cynnig gan addysg bellach i

to the recession.

Peter Black: Thank you for that response, Deputy Minister. Despite the fact that there is disagreement about what exactly 5 per cent efficiency savings mean for further education, and whether it is a cut or not, the Minister for finance earlier confirmed that the budgets for further and higher education will be flatlined, and will stay the same for 2010-11 as for this year. That is a real terms cut for those budgets. How do you expect the further and higher education sectors to respond to the challenges of the recession when they are being asked to make cuts in the number of courses available to students and when people need to be upskilled and educated to take up jobs as we come out of the recession?

John Griffiths: We live in difficult times when it comes to public finances, and we all know what the impact of the recession has been and will be. We face a major challenge to make better use of public funding. Involved in that is delivering more for those flatlined budgets. That is what we will be supporting as a Welsh Assembly Government. There are other aspects of our response to the recession that very much help. For example, further education colleges will benefit from the continuation of Pathways to Apprenticeships as part of the extra £20 million that the Minister for finance referred to earlier, which is extra money for the education budget to respond to the recession. European funding is also available to further education colleges, and ProAct funding has been used by the companies involved to benefit further education colleges. Therefore, we are supporting further and higher education in a number of ways during these difficult times.

Nerys Evans: Mae'r sefyllfa gyllidol yn anodd i golegau addysg bellach ar hyn o bryd, ond rhaid cofio y byddai hyd yn oed yn waeth pe bai'r Ceidwadwyr yn ennill yn yr etholiad cyffredinol gyda'u plattform o dorri gwasanaethau cyhoeddus. A ydych yn ffyddiog na fydd y cwtogiad hwn yn amharu ar waith colegau addysg bellach a'u gallu i ddarparu cyrsiau sylfaenol? Yn ogystal, a ydych yn ffyddiog y bydd ymrwymadau 'Cymru'n Un' yn parhau i gael eu cyflawni

ymateb i'r dirwasgiad.

Peter Black: Diolch yn fawr am eich ymateb, Ddirprwy Weinidog. Er bod anghytundeb beth yn union mae arbedion effeithlonrwydd o 5 y cant yn ei olygu i addysg bellach, ac yw'n doriad neu beidio, cadarnhaodd y Gweinidog dros gyllid yn gynharach na fydd y cyllidebau ar gyfer addysg bellach ac addysg uwch yn gostwng, ac y byddant yn aros yr un fath ag eleni ar gyfer 2010-11. Mewn termau real, mae hynny'n doriad yn y cyllidebau hynny. Sut yr ydych yn disgwyl i'r sector addysg bellach a'r sector addysg uwch ymateb i heriau'r dirwasgiad pan ofynnir iddynt gwtogi nifer y cyrsiau sydd ar gael i fyfyrwyr, a phan fo angen uwchsgilio ac addysgu pobl i gymryd swyddi wrth inni ddod allan o'r dirwasgiad?

John Griffiths: Yr ydym yn byw mewn adeg anodd o ran cyllid cyhoeddus, a gwyddom i gyd beth fu a beth fydd effaith y dirwasgiad. Yr ydym yn wynebu her fawr i wneud gwell defnydd o arian cyhoeddus. Rhan o hynny yw darparu mwy ar gyfer y cyllidebau hynny sy'n aros yr un fath. Dyna y byddwn yn ei gefnogi fel Llywodraeth y Cynulliad. Mae agweddau eraill ar ein hymateb i'r dirwasgiad sydd o gymorth mawr. Er enghraifft, bydd colegau addysg bellach yn elwa o barhau Llwybrau at Brentisiaethau fel rhan o'r £20 miliwn ychwanegol y cyfeiriodd y Gweinidog dros gyllid ato'n gynharach, sy'n arian ychwanegol ar gyfer y gyllideb addysg i ymateb i'r dirwasgiad. Mae cyllid Ewropeaidd hefyd ar gael i golegau addysg bellach, a defnyddiwyd cyllid ProAct gan y cwmnïau dan sylw er lles colegau addysg bellach. Felly, yr ydym yn cefnogi addysg bellach ac addysg uwch mewn llawer ffordd yn ystod yr adeg anodd hon.

Nerys Evans: The current financial situation is hard for further education colleges at the moment, but we must remember that it would be even harder if the Conservatives were to win the general election on their platform of cutting public services. Are you confident that this cutback will not hamper the work of further education colleges and their ability to deliver foundation courses? In addition, are you confident that the commitments in 'One Wales' will continue to be delivered with this

gyda'r cyllid hwn?

John Griffiths: I very much agree with you that the prospect of a UK Conservative Government is horrendous. If that comes about—although I do not believe that it will—we all know that the consequences for public spending, including further education in Wales, will be very difficult to deal with. Happily, I hope and believe that we will avoid that situation. At the moment, the budget for the next financial year will enable further education to continue to operate effectively in Wales, given the moneys available in response to the recession, the European funding, the full-cost recovery opportunities that further education can benefit from, as well as the general budget settlement. However, we do not pretend that it will be easy, and we will continue to work with further education to ensure that it delivers as effectively as possible for all learners in Wales.

1.50 p.m.

Paul Davies: The Minister for finance accused me earlier of having quoted the wrong figures for the education portfolio in a contribution that I made yesterday. However, it is clear from the Welsh Assembly Government's own figures that overall revenue spending for education in the budget has increased by only 0.9 per cent compared with 2009-10, which is below the inflation rate of 1.5 per cent. If your colleague, the Minister for finance, and indeed the Government as a whole deny this, could you tell me the correct percentage increase in revenue spending compared with 2009-10?

John Griffiths: We have had various debates on the budget, and Andrew, the Minister for finance, has answered a number of questions on this, making it perfectly clear that you have to compare like with like. If you do so, you will see the increase that Andrew referred to. We have made it clear that the budget for post-16 education is roughly at a standstill. I know that many further education colleges are pulling out all the stops to avoid turning away learners, and to try to accommodate the extra demands that the

funding?

John Griffiths: Yr wyf yn cytuno'n fawr â chi ei bod yn ddychrynlyd meddwl am gael Llywodraeth Geidwadol ar lefel y DU. Os digwydd hynny—er nad wyf yn credu y bydd—gwyddom i gyd y bydd canlyniadau hynny i wariant cyhoeddus, gan gynnwys addysg bellach yng Nghymru, yn anodd iawn delio â hwy. Yn ffodus, yr wyf yn gobeithio ac yn credu y byddwn yn osgoi'r sefyllfa honno. Ar hyn o bryd, bydd y gyllideb am y flwyddyn ariannol nesaf yn galluogi addysg bellach i barhau i weithredu'n effeithiol yng Nghymru, o gofio'r arian sydd ar gael i ymateb i'r dirwasgiad, cyllid Ewropeaidd, y cyfleoedd i adennill costau llawn y gall addysg bellach elwa ohonynt, yn ogystal â setliad cyffredinol y gyllideb. Fodd bynnag, nid ydym yn honni y bydd hynny'n hawdd, a byddwn yn parhau i weithio gydag addysg bellach i sicrhau ei bod yn cyflawni mor effeithiol ag sy'n bosibl i'r holl ddysgwyr yng Nghymru.

Paul Davies: Yn gynharach, cefais fy nghyhuddo gan y Gweinidog dros gyllid o ddyfynnu'r ffigurau anghywir ar gyfer y portffolio addysg mewn cyfraniad a wneuthum ddoe. Fodd bynnag, mae'n glir o ffigurau Llywodraeth y Cynulliad ei hun fod y gwariant refeniw cyffredinol ar gyfer addysg yn y gyllideb wedi cynyddu 0.9 y cant yn unig o'i gymharu â 2009-10, sydd islaw'r gyfradd chwyddiant o 1.5 y cant. Os yw eich cydweithiwr, y Gweinidog dros gyllid, ac yn wir y Llywodraeth gyfan, yn gwadu hyn, a allwch ddweud wrthyf beth yw'r cynnydd canrannol cywir mewn gwariant refeniw o'i gymharu â 2009-10?

John Griffiths: Yr ydym wedi cael dadleuon amrywiol am y gyllideb, ac y mae Andrew, y Gweinidog dros gyllid, wedi ateb sawl cwestiwn ar hyn, gan ddweud yn gwbl glir ei bod yn rhaid ichi gymharu tebyg â thebyg. Os gwnewch hynny, fe welwch y cynnydd y cyfeiriodd Andrew ato. Yr ydym wedi egluro bod y gyllideb ar gyfer addysg ôl-16 fwy neu lai yn sefyll yn stond. Gwn fod nifer fawr o golegau addysg bellach yn gwneud eu gorau glas i osgoi gwrthod dysgwyr, ac i geisio darparu ar gyfer y galwadau ychwanegol y

recession has placed on their budgets, as well as anticipating the budgets for next year. We should applaud that. Efficiencies are being achieved, better ways of working are being developed, and more is being delivered for roughly the same sort of budget.

Paul Davies: The financial position had led to well over 300 jobs being cut in FE, more than half of which are teaching posts. The job cuts include posts being frozen, as well as voluntary and compulsory redundancies. I am told that one college has lost nine staff who delivered Welsh-medium education. Deputy Minister, will you tell us how the Welsh Assembly Government will ensure that these highly sought-after Welsh-medium skills are protected?

John Griffiths: We have a number of schemes to enhance Welsh-medium provision in further education. Under the 14-19 learning pathways policy, for example, we have made sabbaticals available to train lecturers in Welsh. The 14-19 learning pathways money in general has also been used to enhance Welsh-medium education, and the Welsh-medium education strategy is taking that policy forward effectively. We have also increased funding for Welsh for adults courses. Those are just some of the things that we have done to support Welsh-medium education during these difficult times.

The Wales Union Learning Fund

Q3 Jeff Cuthbert: Will the Minister provide an update on the Wales union learning fund? OAQ(3)1172(CEL)

John Griffiths: Since 1999, the Wales union learning fund has been a great success in adding value to learning, and it has provided more than £8 million for 139 trade union projects across Wales. The budget for 2010-11 will rise to £1.5 million, which is an increase of £200,000. Successful bids for funding will be announced in the new year.

mae'r dirwasgiad wedi'u gwneud ar eu cyllidebau, yn ogystal â rhagweld y cyllidebau am y flwyddyn nesaf. Mae hynny i'w gymeradwyo. Mae arbedion effeithlonrwydd yn digwydd, mae gwell fyrdd o weithio'n cael eu datblygu, ac y mae mwy'n cael ei gyflawni â'r un math o gyllideb fwy neu lai.

Paul Davies: Mae'r sefyllfa ariannol wedi arwain at dorri ymhell dros 300 o swyddi mewn AB, dros hanner y rheini'n swyddi addysgu. Mae'r toriadau mewn swyddi'n cynnwys rhewi swyddi, yn ogystal â diswyddiadau gwirfoddol a gorfodol. Dywedwyd wrthyf fod un coleg wedi colli naw aelod staff a oedd yn darparu addysg cyfrwng Cymraeg. Ddirprwy Weinidog, a wnewch chi ddweud wrthym sut y bydd Llywodraeth y Cynulliad yn sicrhau diogelu'r sgiliau cyfrwng Cymraeg hyn y mae galw mawr amdanynt?

John Griffiths: Mae gennym lawer cynllun i wella'r ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg mewn addysg bellach. Dan y polisi llwybrau dysgu 14-19, er enghraifft, yr ydym wedi darparu cyfnodau sabothol ar gyfer hyfforddi darlithwyr yn y Gymraeg. Mae arian llwybrau dysgu 14-19 hefyd wedi'i ddefnyddio at ei gilydd i wella addysg cyfrwng Cymraeg, ac y mae'r strategaeth addysg cyfrwng Cymraeg yn symud y polisi hwnnw yn ei flaen yn effeithiol. Yr ydym hefyd wedi cynyddu'r cyllid ar gyfer cyrsiau Cymraeg i oedolion. Dyna rai o'r pethau yr ydym wedi'u gwneud i gefnogi addysg cyfrwng Cymraeg yn ystod yr adeg anodd hon.

Cronfa Dysgu Undeb Cymru

C3 Jeff Cuthbert: A wnaiff y Gweinidog roi'r wybodaeth ddiweddaraf am gronfa ddysgu undebau Cymru? OAQ(3)1172(CEL)

John Griffiths: Er 1999 mae cronfa ddysgu undebau Cymru wedi bod yn llwyddiant ysgubol wrth ychwanegu gwerth at ddysgu, ac y mae wedi darparu dros £8 miliwn ar gyfer 139 o brosiectau undebau llafur ledled Cymru. Bydd y gyllideb ar gyfer 2010-11 yn codi i £1.5 miliwn, sy'n gynydd o £200,000. Caiff ceisiadau llwyddiannus am gyllid eu cyhoeddi yn y flwyddyn newydd.

Jeff Cuthbert: Thank you for that response, Deputy Minister. I take note of your comment on adding value to learning; that is absolutely right, and the WULF should never be used as a substitute for courses that should be provided by the employer. Nevertheless, do you agree that those who have learning difficulties face particular problems with supported learning? Consequently, it is important that WULF plays its part in providing learning opportunities for such workers in addition to the courses and schemes funded by the Welsh Assembly Government.

John Griffiths: I very much agree with that. We are out to consultation on our 'Investing in Skills' policy, which includes a fees policy and a sector priorities fund for investment that is shared between Government, employers and individuals. When you say that we look to employers to invest in addition to other sources of funding for training, we very much agree with that, and that is the basis upon which we will go forward.

The WULF programme reaches non-traditional learners including those who have additional learning needs. It is about overcoming the barriers to learning and the lack of confidence stemming from possibly negative experiences of education during the compulsory years. The union learning representatives have proven to be very effective at encouraging those in the workforce, particularly those facing such barriers, to access the training available, often in learning centres, which makes it easier because it is learning in the workplace. I am also happy to say, Jeff, that the recent Estyn inspection was very positive in praising the safe and supportive learning environment that is created through the WULF projects.

Alun Cairns: Is it not strange that, when money for schools, colleges and higher education institutions is being cut, money can still be found for a Wales union learning fund? Surely that money should be directed at front-line services to encourage learning for all and to offer learning to those who are

Jeff Cuthbert: Diolch yn fawr am eich ymateb, Ddirprwy Weinidog. Sylwaf ichi gyfeirio at ychwanegu gwerth at ddysgu; mae hynny'n hollol gywir, ac ni ddylid byth ddefnyddio Cronfa Ddysgu Undebau Cymru yn lle cyrsiau a ddylai gael eu darparu gan y cyflogwr. Serch hynny, a ydych yn cytuno bod pobl ag anawsterau dysgu yn wynebu problemau penodol o ran dysgu â chymorth? O ganlyniad, mae'n bwysig i Gronfa Ddysgu Undebau Cymru wneud ei rhan wrth ddarparu cyfleoedd dysgu i'r gweithwyr hynny yn ogystal â'r cyrsiau a'r cynlluniau a ariennir gan Lywodraeth y Cynulliad.

John Griffiths: Cytunaf â hynny'n fawr iawn. Yr ydym yn ymgynghori ar ein polisi 'Buddsoddi mewn Sgiliau', sy'n cynnwys polisi ffioedd a chronfa blaenoriaethau sector ar gyfer buddsoddi sy'n cael ei rannu rhwng y Llywodraeth, cyflogwyr ac unigolion. Pan ddywedwch ein bod yn troi at gyflogwyr i fuddsoddi yn ogystal â ffynonellau cyllid eraill ar gyfer hyfforddiant, yr ydym yn cytuno'n fawr â hynny, ac ar sail hynny y byddwn yn symud ymlaen.

Mae rhaglen Cronfa Ddysgu Undebau Cymru yn cyrraedd dysgwyr anhraddodiadol, gan gynnwys y rheini sydd ag anghenion dysgu ychwanegol. Mae'n golygu goresgyn rhwystrau rhag dysgu a'r diffyg hyder sy'n deillio efallai o brofiadau negyddol o addysg yn ystod y blynyddoedd gorfodol. Gwelwyd bod cynrychiolwyr dysgu undebau wedi bod yn effeithiol iawn wrth annog y rheini yn y gweithlu, yn enwedig y rheini sy'n wynebu rhwystrau o'r fath, i fanteisio ar yr hyfforddiant sydd ar gael, yn aml mewn canolfannau dysgu. Mae hynny'n ei gwneud yn haws am mai dysgu yn y gweithle ydyw. Yr wyf yn falch dweud hefyd, Jeff, fod arolygiad Estyn yn ddiweddar yn gadarnhaol iawn wrth ganmol yr amgylchedd dysgu diogel a chefnogol y'n cael ei greu trwy brosiectau Cronfa Ddysgu Undebau Cymru.

Alun Cairns: Onid yw'n rhyfedd, ac arian ar gyfer ysgolion, colegau a sefydliadau addysg uwch yn cael ei dorri, fod modd dod o hyd i arian o hyd ar gyfer cronfa ddysgu undebau Cymru? Siawns na ddylid cyfeirio'r arian hwnnw at wasanaethau rheng flaen i annog dysgu i bawb a chynnig dysgu i'r sawl sydd

most disaffected. How is it that trade unions can still donate to the Labour Party and still receive a grant from the Welsh Assembly Government for apparent learning? *[Interruption.]*

The Presiding Officer: Order. I do not want things to deteriorate any further before we come to the end of today's session. I would be grateful if Members asking questions were allowed to do so in a sensible tone of voice without being barracked by Members in any part of the Chamber. Similarly, I expect Ministers to be listened to in a constructive fashion, so that Members can think about the supplementary questions that they will ask, which, no doubt, will be very pithy.

John Griffiths: WULF has very much delivered on its aims and objectives. The evaluation is extremely positive. It reaches those who would not otherwise be reached, and it is important to spread good basic skills throughout the workforce. Alun, you are so out of touch with where we are today. A strong and effective partnership has been built between Government, business and the trade unions as a result of the economic summits that have been held across Wales. They were important in delivering ProAct, for example, which is widely recognised to be one of the most important responses to the recession anywhere in Europe if not further afield. We want to take that partnership forward and structure it so that it can be even more effective. What you say is totally out of date, Alun, and you simply do not understand what is happening and what is delivering in Wales today.

Teaching Music

Q4 Leanne Wood: Will the Minister make a statement on the teaching of music in schools? OAQ(3)1150(CEL)

The Minister for Children, Education, Lifelong Learning and Skills (Jane Hutt): Music has a special place in the culture and heritage of Wales. Developing young people's musical skills is an integral part of the school curriculum. I have recently

wedi dadrithio fwyaf. Sut gall undebau llafur barhau i roi arian i'r Blaid Lafur a pharhau i gael grant gan Lywodraeth y Cynulliad ar gyfer dysgu ymddangosiadol? *[Torri ar draws.]*

Y Llywydd: Trefn. Nid wyf am i bethau waethygu ymhellach cyn inni ddod at ddiwedd y sesiwn heddiw. Byddwn yn ddiolchgar pe bai'r Aelodau sy'n gofyn cwestiynau'n cael gwneud hynny â goslef synhwyrol heb i Aelodau mewn unrhyw ran o'r Siambr weiddi ar eu traws. Yn yr un modd, yr wyf yn disgwyl i Aelodau wrando ar Weinidogion mewn modd adeiladol, er mwyn gallu meddwl am y cwestiynau ychwanegol y byddant yn eu gofyn, a hynny, mae'n siŵr, yn gryno iawn.

John Griffiths: Mae Cronfa Ddysgu Undebau Cymru wedi cyflawni ei nodau a'i hamcanion i bob pwrpas. Mae'r gwerthusiad yn hynod gadarnhaol. Mae'n cyrraedd pobl na fyddent yn cael eu cyrraedd fel arall, ac y mae'n bwysig i sgiliau sylfaenol da gael eu lledu trwy'r gweithlu. Alun, yr ydych wedi colli gafael ar ble'r ydym arni erbyn hyn. Mae partneriaeth gref ac effeithiol wedi'i chreu rhwng y Llywodraeth, busnes a'r undebau llafur o ganlyniad i'r uwchgynadleddau economaidd sydd wedi'u cynnal ledled Cymru. Yr oeddent yn bwysig i ddarparu ProAct, er enghraifft, y cydnabyddir yn eang ei fod yn un o'r ymatebion pwysicaf i'r dirwasgiad mewn unrhyw ran o Ewrop, os nad ymhellach i ffwrdd. Yr ydym yn dymuno symud y bartneriaeth honno ymlaen a'i saernïo fel y gall fod yn fwy effeithiol hyd yn oed. Mae'r hyn a ddywedwch ymhell ar ei hôl hi, Alun, ac nid ydych yn deall o gwbl yr hyn sy'n digwydd a'r hyn sy'n cael ei gyflawni yng Nghymru heddiw.

Addysgu Cerddoriaeth

C4 Leanne Wood: A wnaiff y Gweinidog ddatganiad am addysgu cerddoriaeth mewn ysgolion? OAQ(3)1150(CEL)

Y Gweinidog dros Blant, Addysg, Dysgu Gydol Oes a Sgiliau (Jane Hutt): Mae cerddoriaeth yn rhan bwysig o ddiwylliant a threftadaeth Cymru. Mae datblygu sgiliau cerddorol pobl ifanc yn rhan annatod o gwricwlwm yr ysgol. Yr wyf yn ddiweddar

launched two initiatives, CânSing and a school music review, to further strengthen music teaching in Welsh schools.

Leanne Wood: Among the most successful and progressive policies of the Venezuelan Government is to commit to giving every child a musical instrument and music lessons. Compare that with the recent decision by Rhondda Cynon Taf County Borough Council to consult on proposals to downgrade peripatetic music teachers to instructors, which would cut their salaries by around £10,000 a year. That would have a devastating effect on the teaching of music in schools in Rhondda Cynon Taf. Would you be prepared to look at Rhondda Cynon Taf's proposals to see whether they fit in with your department's priorities? If you find that they do not, will you seek an avenue whereby you can intervene?

Jane Hutt: I refer you to my written statement of 15 October on the review of music education that I have launched. I am sure that all local authorities in Wales, including Rhondda Cynon Taf, will engage with and welcome that review. The membership of that review group includes representatives of the Arts Council of Wales, the Welsh Local Government Association, Estyn, the Royal Welsh College of Music and Drama and, importantly, practising music teachers. They will be reviewing current provision for 3 to 19-year-olds, mapping present support given by local authorities, and identifying how music provision in Wales can be strengthened.

2.00 p.m.

Angela Burns: I do not know an awful lot about Venezuela but I do know a bit about the Greenhill School orchestra, which is an award-winning orchestra. It came joint first in July 2009 in Music for Youth, and a chap called Steffan Ciccotti, who is an excellent member of the orchestra, came third in the Young Musician of Wales awards this year. However, this is a school orchestra that is under an enormous amount of pressure. Although I am interested in your review,

wedi lansio dwy fenter, CânSing ac adolygiad o gerddoriaeth mewn ysgolion, i gryfhau addysgu cerddoriaeth ymhellach yn ysgolion Cymru.

Leanne Wood: Ymhlith polisiau mwyaf llwyddiannus a blaengar Llywodraeth Venezuela mae ymrwymiad i roi offeryn cerdd a gwersi cerddoriaeth i bob plentyn. Cymharwch hynny â phenderfyniad Cyngor Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf yn ddiweddar i ymgynghori ar gynigion i israddio athrawon cerddoriaeth peripatetig yn hyfforddwyr, a fyddai'n golygu gostwng eu cyflogau oddeutu £10,000 y flwyddyn. Byddai hynny'n cael effaith ddinistriol ar addysgu cerddoriaeth yn ysgolion Rhondda Cynon Taf. A fydddech yn barod i edrych ar gynigion Rhondda Cynon Taf i weld a ydynt yn cyd-fynd â blaenoriaethau'ch adran? Os gwelwch nad ydynt, a wnewch chi chwilio am fodd i ymyrryd?

Jane Hutt: Fe'ch cyfeiriaf at fy natganiad ysgrifenedig ar 15 Hydref ar yr adolygiad o addysg cerddoriaeth a lansiwyd gennyf. Yr wyf yn siŵr y bydd pob awdurdod lleol yng Nghymru, gan gynnwys Rhondda Cynon Taf, yn ymwneud â'r adolygiad hwnnw ac yn ei groesawu. Mae aelodau'r grŵp adolygu hwnnw'n cynnwys cynrychiolwyr Cyngor Celfyddydau Cymru, Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru, Estyn, Coleg Brenhinol Cerdd a Drama Cymru ac, yn bwysig, athrawon cerddoriaeth sy'n gweithio yn y maes. Byddant yn adolygu'r ddarpariaeth bresennol i blant 3 i 19 oed, gan fapio'r gefnogaeth bresennol a roddir gan awdurdodau lleol, a chan nodi sut y gellir cryfhau darpariaeth cerddoriaeth yng Nghymru.

Angela Burns: Ni wn ryw lawer iawn am Venezuela, ond gwn ychydig am gerddorfa Ysgol Greenhill, sy'n gerddorfa arobryn. Ym mis Gorffennaf 2009 daeth yn gydradd gyntaf yn y gystadleuaeth Music for Youth, a daeth bachgen o'r enw Steffan Ciccotti, sy'n aelod gwych o'r gerddorfa, yn drydydd yng ngwobrau Cerddor Ifanc Cymru eleni. Fodd bynnag, mae hon yn gerddorfa ysgol sydd dan bwysau aruthrol. Er bod gennyf ddiddordeb yn eich adolygiad, Weinidog, nid

Minister, it is not simply the local authority's fault—it is always easy to blame the local authority. This school has had to find an extra £271,000 in order to deliver statutory services, so the music has to go by the wayside. I declare an interest, Presiding Officer, because I am the patron of a new charity set up to try to bring funding into this school orchestra, because it is the best school orchestra in the United Kingdom.

When you are doing this review, Minister, could you please look at how we can get proper funding in? We say to young people, 'Go out there and do something utterly worth while with your lives'; a total number of 167 pupils belong to that orchestra and yet, when push comes to shove, we turn around to tell them that there is no money. The disappointment, sadness and depression that these young people suffered in the last year while they tried to raise that money has been quite heartfelt and sad to see.

Jane Hutt: I know of the tremendous contribution of that particular young people's orchestra, as we see in schools across Wales. As I am sure that you will agree, Angela, I have initiated this review of music education and I think that it is important that local authorities make decisions in the light of the review that we have commissioned, and recognise, as I said, that this is an integral and inherent part of the culture and heritage of Wales. Developing young people's musical skills is key to that.

Eleanor Burnham: I know nothing of Venezuela either but I do know that there are many wonderful orchestras in schools across north Wales. Do you agree, Minister, that there is much documented evidence not only of the pleasure of music education, but of its key role in the cross-curricular development of a young person. There is a lot of evidence about the development of commitment, discipline, team building and so on, and the educational achievement that goes beyond music. What are you and your Government doing to stop the rot, first, and to nurture not only the musical talents, but also the ensuing extra synergies that are gained from musical

yr awdurdod lleol sydd ar fai—mae'n hawdd beio'r awdurdod lleol bob amser. Mae'r ysgol hon wedi gorfod dod o hyd i £271,000 ychwanegol er mwyn cyflwyno gwasanaethau statudol, felly, cerddoriaeth sydd wedi gorfod talu'r pris. Yr wyf yn datgan diddordeb, Lywydd, oherwydd yr wyf yn noddwr elusen newydd a sefydlwyd i geisio cael cyllid i'r gerddorfa ysgol hon, oherwydd dyma'r gerddorfa ysgol orau yn y Deyrnas Unedig.

Wrth gynnal yr adolygiad hwn, Weinidog, a allech edrych ar y modd y gallwn gael cyllid priodol? Byddwn yn dweud wrth bobl ifanc 'Ewch allan i wneud rhywbeth gwirioneddol gwerth chweil â'ch bywydau'; mae cyfanswm o 167 o ddisgyblion yn aelodau o'r gerddorfa honno, ac eto, pan ddaw hi i'r pen, yr ydym yn troi atynt ac yn dweud nad oes arian ar gael. Wrth iddynt geisio codi'r arian hwnnw, mae'r bobl ifanc hyn wedi profi i'r byw siom, tristwch ac iselder yn y flwyddyn ddiwethaf ac y mae wedi bod yn drist ei weld.

Jane Hutt: Gwn am gyfraniad aruthrol y gerddorfa benodol honno o bobl ifanc, fel y gwelwn mewn ysgolion ledled Cymru. Yr wyf yn siŵr y cytunwch, Angela, fy mod wedi dechrau'r adolygiad hwn o addysg cerddoriaeth a chredaf ei bod yn bwysig i awdurdodau lleol wneud penderfyniadau yng ngoleuni'r adolygiad a gomisiynwyd gennym, a chydnabod, fel y dywedais, fod hyn yn rhan annatod a chynhenid o ddiwylliant a threftadaeth Cymru. Mae datblygu sgiliau cerddorol pobl ifanc yn allweddol i hynny.

Eleanor Burnham: Ni wn i ychwaith ddim am Venezuela, ond gwn fod llawer o gerddorfeydd gwych mewn ysgolion ledled y gogledd. A ydych yn cytuno, Weinidog, fod llawer o dystiolaeth wedi'i chofnodi nid yn unig am bleser addysg cerddoriaeth, ond am ei rôl allweddol yn natblygiad pobl ifanc ar draws y cwricwlwm. Mae llawer o dystiolaeth am ddatblygu ymrwymiad, disgyblaeth, gwaith tîm, ac yn y blaen, a'r cyflawniad addysgol sy'n mynd y tu hwnt i gerddoriaeth. Beth yr ydych chi a'ch Llywodraeth yn ei wneud i atal y pydredd, yn y lle cyntaf, a meithrin nid yn unig y doniau cerddorol, ond hefyd y synergeddau

education?

Jane Hutt: I have already outlined the objectives of this review of music education. I am sure that you will also have welcomed the announcement of our new initiative, CânSing. I joined Andrew Davies at Dylan Thomas Community School in Swansea and heard Shaheen Jafargholi singing—a great talent in Wales—recognising that this will be delivered to years 5, 6 and 7. Music is a key part of our pioneering foundation phase.

Addysg yn y Gorllewin

C5 Rhodri Glyn Thomas: A wnaiff y Gweinidog ddatganiad am ei blaenoriaethau ar gyfer addysg yn y gorllewin dros y chwe mis nesaf? OAQ(3)1151(CEL)

Jane Hutt: Y nod yw gwella gwasanaethau plant, addysg a'r hyfforddiant a ddarperir ar eu cyfer er mwyn sicrhau gwell canlyniadau i ddysgwyr a chyflogwyr fel y nodwyd yn rhaglen lywodraethu 'Cymru'n Un'.

Rhodri Glyn Thomas: Mewn ateb blaenorol, cyfeiriodd y Dirprwy Weinidog at strategaeth yr iaith Gymraeg a oedd yn rhan o gytundeb 'Cymru'n Un'. Beth a wnewch, Weinidog, a pha drafodaethau a gawsoch gydag awdurdod addysg lleol Cyngor Sir Caerfyrddin i sicrhau dilyniant plant sydd yn astudio mewn ysgolion categori A yn y sector cynradd i'r sector uwchradd, a sicrhau eu bod yn gallu parhau i astudio drwy gyfrwng y Gymraeg?

Jane Hutt: We must await the launch of the Welsh-medium education strategy, which will take place in March or April 2010. As a result of extensive consultation, and the key priorities in taking this forward over the next six months, we already have money in the budget for 2010-11. We will, of course, take on board the issues that have been raised on the distinctive nature of the delivery of Welsh-medium education in every county, including Carmarthenshire.

Nick Bourne: Yesterday, I met representatives of the NUT who were visiting

ychwanegol y mae addysg cerddoriaeth yn eu cynnig?

Jane Hutt: Yr wyf eisoes wedi amlinellu amcanion yr adolygiad hwn o addysg cerddoriaeth. Yr wyf yn siŵr y byddwch hefyd wedi croesawu'r fenter newydd a gyhoeddwyd gennym, CânSing. Ymunais ag Andrew Davies yn Ysgol Gymunedol Dylan Thomas yn Abertawe a chlywais Shaheen Jafargholi yn canu—bachgen dawnus yng Nghymru—gan gydnabod y caiff hon ei chyflwyno i flynyddoedd 5, 6 a 7. Mae cerddoriaeth yn rhan allweddol o'n cyfnod sylfaen arloesol.

Education in West Wales

Q5 Rhodri Glyn Thomas: Will the Minister make a statement on her priorities for education in west Wales over the next six months? OAQ(3)1151(CEL)

Jane Hutt: We aim to improve children's services, education and training provision to secure better outcomes for learners, business and employers, as set out in the 'One Wales' programme for government.

Rhodri Glyn Thomas: In a previous response, the Deputy Minister referred to a Welsh language strategy that was part of the 'One Wales' agreement. Minister, what will you do and what discussions have you had with Carmarthen County Council local education authority to ensure progression for children who study in category-A schools in the primary sector to the secondary sector, and to ensure that they can continue to study through the medium of Welsh?

Jane Hutt: Rhaid inni aros i'r strategaeth ar addysg cyfrwng Cymraeg gael ei lansio, ym mis Mawrth neu fis Ebrill 2010. O ganlyniad i ymgynghori helaeth, a'r blaenoriaethau allweddol wrth symud hyn yn ei flaen dros y chwe mis nesaf, mae gennym eisoes arian yn y gyllideb ar gyfer 2010-11. Wrth reswm, byddwn yn ystyried y materion a godwyd ynghylch natur arbennig cyflwyno addysg cyfrwng Cymraeg ym mhob sir, gan gynnwys Sir Gaerfyrddin.

Nick Bourne: Ddoe, cyfarfûm â chynrychiolwyr Undeb Cenedlaethol yr

the Assembly. I am not sure whether the Minister met them. They were concerned about some of the cuts that have taken place in respect of education in Wales. There were representatives from Carmarthenshire in west Wales, and I met some who had been teaching at Queen Elizabeth High School in Carmarthen as supply teachers—some had worked there for 19 years and are now on the scrapheap. Given the funding gap compared with England, which could result in secondary schools in Wales being £0.5 million worse off, and given that teachers are being made redundant or are seeing changes to their terms and conditions, what is the Minister doing? What discussions has she had with the unions and with heads of education on these serious issues?

Jane Hutt: I take this extremely seriously, Nick. I met David Evans yesterday morning to talk to him about the budget and the uplifts that we are putting in, and into the foundation phase in particular. I am glad that the foundation phase has been a key feature this week in the discussions on the Rhodri Morgan's contribution to policy. We had to find over £22 million extra to secure the foundation phase and, as the Minister for finance said earlier on, £20 million to tackle youth unemployment. I also met members of our teaching profession. No teacher in Wales is on the scrapheap, as regards their contribution, the recognition that we give to them, the uplift in the funding, and, as a result of the revenue support grant, the 2.1 per cent uplift in funding that will directly benefit education and teachers. We have to make sure that the delivery of education is a priority for our local authorities, and I hope that you will also be giving that message, Nick.

Young People in Schools

Q6 Angela Burns: What steps is the Welsh Assembly Government taking to promote and protect the health and wellbeing of young people in schools? OAQ(3)1184(CEL)

Jane Hutt: We have a wide range of innovative policies focused on physical and mental health and wellbeing in schools. These include, among others, our school-

Athrawon a oedd yn ymweld â'r Cynulliad. Nid wyf yn siŵr a gyfarfu'r Gweinidog â hwy. Yr oeddent yn pryderu am rai o'r toriadau sydd wedi'u gwneud mewn addysg yng Nghymru. Yr oedd cynrychiolwyr o Sir Gaerfyrddin yn y gorllewin yn eu plith, a chyfarfûm â rhai a fu'n addysgu fel athrawon llanw yn Ysgol Uwchradd y Frenhines Elizabeth yng Nghaerfyrddin—bu rhai'n gweithio yno am 19 blynedd ac y maent bellach ar y clwt. O gofio'r bwlch cyllido o'i gymharu â Lloegr, a allai olygu bod ysgolion uwchradd yng Nghymru yn cael £0.5 miliwn yn llai, ac o gofio bod athrawon yn cael eu diswyddo neu'n gweld newidiadau yn eu telerau a'u hamodau, beth mae'r Gweinidog yn ei wneud? Pa drafodaethau y mae wedi'u cael gyda'r undebau a chyda phenaethiaid addysg am y problemau difrifol hyn?

Jane Hutt: Yr wyf yn cymryd hyn o ddifrif calon, Nick. Cyfarfûm â David Evans bore ddoe i siarad ag ef am y gyllideb a'r codiadau yr ydym yn eu rhoi i mewn, ac i'r cyfnod sylfaen yn benodol. Yr wyf yn falch fod y cyfnod sylfaen wedi bod yn nodwedd allweddol yr wythnos hon yn y trafodaethau ar gyfraniad Rhodri Morgan i bolisiau. Bu'n rhaid inni ddod o hyd i dros £22 filiwn yn ychwanegol i sicrhau'r cyfnod sylfaen, ac fel y dywedodd y Gweinidog dros gyllid yn gynharach, £20 miliwn i fynd i'r afael â diweithdra ymhlith pobl ifanc. Cyfarfûm ag aelodau ein proffesiwn addysgu hefyd. Nid oes yr un athro yng Nghymru ar y clwt, o ran eu cyfraniad, y gydnabyddiaeth a rown iddynt, y codiad yn y cyllid, ac o ganlyniad i'r grant cynnal refeniw, y codiad o 2.1 y cant mewn cyllid a fydd o fantais uniongyrchol i addysg ac athrawon. Rhaid inni wneud yn siŵr fod cyflwyno addysg yn flaenoriaeth i'n hawdurdodau lleol, a gobeithio y byddwch yn cyfleu'r neges honno hefyd, Nick.

Pobl Ifanc mewn Ysgolion

C6 Angela Burns: Pa gamau mae Llywodraeth Cynulliad Cymru yn eu cymryd i hyrwyddo a diogelu iechyd a lles pobl ifanc mewn ysgolion? OAQ(3)1184(CEL)

Jane Hutt: Mae gennym ystod eang o bolisiau arloesol sy'n canolbwyntio ar iechyd a lles corfforol a meddwl mewn ysgolion. Mae'r rhain yn cynnwys, ymhlith pethau

based counselling strategy, 'Appetite for Life', and the Welsh network of healthy school schemes.

Angela Burns: I want to draw your attention to Pembroke Dock Community School. It is the only primary school in Wales that has won the Welsh network of healthy school schemes' national quality award. That judges schools on seven areas of evidence: food and fitness, mental and emotional health, personal development, substance use, environment, safety and hygiene. The school has been asked to go to Paris next Easter to explain to the French how it managed to win that award, because the French want to copy what it has done. Minister, I urge you to have a look at what it has done, because it has been incredibly successful. If it is good enough for the French to copy in their schools, I would have thought that the model that this small primary school in Pembroke Dock has put together would be of great value to other primary schools throughout Wales.

Jane Hutt: I congratulate Sir Thomas Picton School and Pembroke Dock Community School, which are the first two schools, actually, to receive that Welsh network of healthy school schemes' national quality award. The fact that Welsh education policy is being recognised internationally yet again—as these schools are going to talk about their work in Paris—is excellent. There are 22 local healthy school schemes that are part of our Welsh network of healthy schools schemes, and over 1,700 schools are actively involved. That is all part of our 'Appetite for Life' programme to improve the health and wellbeing of our young people.

Faith Schools in North Wales

Q7 Janet Ryder: Will the Minister make a statement on Welsh Assembly Government support for faith schools in north Wales? OAQ(3)1153(CEL)

Jane Hutt: The Welsh Assembly Government recognises the contribution that maintained schools that have a religious

eraill, ein strategaeth ar gwrsela mewn ysgolion, 'Blas am Oes', a rhwydwaith Cymru o gynlluniau ysgolion iach.

Angela Burns: Hoffwn dynnu'ch sylw at Ysgol Gymunedol Doc Penfro. Dyma'r unig ysgol gynradd yng Nghymru sydd wedi ennill gwobr ansawdd genedlaethol rhwydwaith Cymru o gynlluniau ysgolion iach. Mae'r cynllun yn barnu ysgolion mewn saith maes tystiolaeth: bwyd a ffitrwydd, iechyd meddyliol ac emosiynol, datblygiad personol, defnyddio sylweddau, yr amgylchedd, diogelwch a hylendid. Gofynnwyd i'r ysgol fynd i Baris y Pasg nesaf i esbonio wrth y Ffrancwyr sut llwyddodd i ennill y wobr honno, gan fod y Ffrancwyr am efelychu'r hyn y mae'r ysgol wedi'i wneud. Weinidog, yr wyf yn eich annog i edrych ar yr hyn mae wedi'i wneud, oherwydd mae wedi bod yn hynod lwyddiannus. Os yw'n ddigon da i'r Ffrancwyr ei efelychu yn eu hysgolion hwy, byddwn yn tybio bod y model y mae'r ysgol gynradd fach hon yn Noc Penfro wedi'i roi at ei gilydd o fudd mawr i ysgolion cynradd eraill ledled Cymru.

Jane Hutt: Yr wyf yn llongyfarch Ysgol Syr Thomas Picton ac Ysgol Gymunedol Doc Penfro am fod y ddwy ysgol gyntaf, mewn gwirionedd, i ennill gwobr ansawdd genedlaethol rhwydwaith Cymru o gynlluniau ysgolion iach. Mae'r ffaith fod polisi addysg Cymru yn cael ei gydnabod yn rhyngwladol unwaith eto—gan fod yr ysgolion hyn yn mynd i drafod eu gwaith ym Mharis—yn wych. Mae 22 o gynlluniau ysgolion iach lleol yn rhan o rwydwaith Cymru o gynlluniau ysgolion iach, ac y mae dros 1,700 o ysgolion yn cymryd rhan weithgar yn y cynllun. Mae hynny i gyd yn rhan o'n rhaglen 'Blas am Oes' i wella iechyd a lles ein pobl ifanc.

Ysgolion Ffydd yn y Gogledd

C7 Janet Ryder: A wnaiff y Gweinidog ddatganiad am gefnogaeth Llywodraeth Cynulliad Cymru i ysgolion ffydd yn y gogledd? OAQ(3)1153(CEL)

Jane Hutt: Mae Llywodraeth Cynulliad Cymru yn cydnabod y cyfraniad ysgolion a gynhelir sydd â chymeriad crefyddol i addysg

character make to education in every part of Wales. The £6.9 million of capital funding that we provided for the new joint faith school in Wrexham, St Joseph's Catholic and Anglican High School, is an indication of our ongoing support.

Janet Ryder: I am sure that you are aware of the controversy in Rhyl at the moment regarding the future of the faith-based school there. Would you agree that the county council could perhaps have handled the survey slightly better, as parents do not feel that their views have been taken into account? Would you support Denbighshire County Council in carrying out a further survey to ascertain the requirement for faith-based education not only in Denbighshire, but across a wider region in the demand for faith-based education, bearing in mind that Blessed Edward Jones RC School is the most westerly secondary faith-based school in north Wales?

2.10 p.m.

Jane Hutt: I have been closely engaged in discussions and meetings with Ann Jones, the Assembly Member for the Vale of Clwyd, on this. I will draw your attention to the response that I gave Ann on 1 November, when I agreed that we should broaden the feasibility study, which is important to the various elements of 11-16 provision. We are providing £410,000 to enable Denbighshire to take this forward to ensure that we look at all aspects of education provision, including that of the voluntary aided sector, which includes schools such as Blessed Edward Jones RC School.

Ann Jones: Briefly, I would like to thank the Minister for her intervention in the debacle in Rhyl caused by Denbighshire County Council's inability to govern on education. I will also say that the Catholic parishioners of Rhyl are grateful to you for your intervention and we hope that we can find a solution. Janet has spoken carefully about Denbighshire, but I will not be so careful: they are not fit to govern on education and I am grateful that the recovery board is still in place and for your intervention on the faith issue.

ym mhob cwr o Gymru. Mae'r arian cyfalaf gwerth £6.9 miliwn a ddarparwyd gennym ar gyfer yr ysgol gyd-ffydd newydd yn Wrecsam, Ysgol Uwchradd Gatholig ac Anglicanaidd Sant Joseff, yn arwydd o'n cefnogaeth.

Janet Ryder: Yr wyf yn siŵr eich bod yn ymwybodol o'r dadlau yn y Rhyl ar hyn o bryd am ddyfodol yr ysgol ffydd yno. A fydddech yn cytuno y gallai'r cyngor sir, o bosibl, fod wedi ymdrin â'r arolwg ychydig yn well, gan nad yw rhieni'n teimlo bod eu safbwyntiau wedi cael eu hystyried? A fydddech yn cefnogi Cyngor Sir Ddinbych i gynnal arolwg pellach i benderfynu'r galw am addysg ffydd, nid yn unig yn Sir Ddinbych, ond ar draws rhanbarth ehangach, gan gofio mai Ysgol Gatholig y Bendigaidd Edward Jones yw'r ysgol ffydd uwchradd fwyaf gorllewinol yn y gogledd?

Jane Hutt: Yr wyf wedi cael trafodaethau a chyfarfodydd ag Ann Jones, Aelod Cynulliad Dyffryn Clwyd, ar hyn. Tynnaf eich sylw at yr ymateb a roddais i Ann ar 1 Tachwedd, pan gytunais y dylem ehangu'r astudiaeth ddichonoldeb, sy'n bwysig i amrywiol elfennau'r ddarpariaeth 11-16. Yr ydym yn darparu £410,000 i alluogi Sir Ddinbych i symud hyn yn ei flaen i sicrhau ein bod yn edrych ar bob agwedd ar y ddarpariaeth addysg, gan gynnwys darpariaeth y sector gwirfoddol a gynorthwyir, sy'n cynnwys ysgolion fel Ysgol Gatholig y Bendigaidd Edward Jones.

Ann Jones: Yn gryno, hoffwn ddiolch i'r Gweinidog am ymyrryd yn y llastr a achoswyd yn y Rhyl gan anallu Cyngor Sir Ddinbych i lywodraethu ar addysg. Dywedaf hefyd fod plwyfolion Catholig y Rhyl yn ddiolchgar ichi am ymyrryd a gobeithiwn y gallwn ddod o hyd i ateb. Mae Janet wedi troedio'n ofalus wrth siarad am Sir Ddinbych, ond ni fyddaf i mor ofalus: nid ydynt yn gymwys i lywodraethu ar addysg, ac yr wyf yn ddiolchgar bod y bwrdd adfer ar waith o hyd ac am eich ymyriad chi ar y mater ffydd.

The Presiding Officer: Order. The Minister will not respond to the statement that seemed to criticise the administration and policy of Denbighshire County Council. You are free to do that outside the Chamber, but not here.

Jane Hutt: It is important that we work in partnership. The delivery of a £410,000 grant for a feasibility study means that partnership will be delivered for the prospects of excellence in secondary school provision. It is important that we recognise that £3.4 million has been allocated for the new Rhyl Sixth, which was a brave and courageous decision made by all partners, including Denbighshire County Council, the local secondary schools and the Welsh Assembly Government. A sum of £3.4 million will be put into the pioneering new Rhyl Sixth.

Skills Training

Q8 Alun Davies: Will the Minister provide an update on the Welsh Assembly Government's initiatives to invest European Union funding in skills training? OAQ(3)1126(CEL)

John Griffiths: The Welsh Assembly Government has secured £101 million of EU funds to date through the current European structural fund programmes in support of initiatives aimed at providing skills training to the workforce in Wales. That includes provision for major programmes such as ProAct and initiatives to support apprenticeships, and leadership and management skills.

Alun Davies: Will you join me in congratulating the local authorities and colleges in south-west Wales that have developed the Engage project, which seeks to raise aspirations and increase participation rates across a number of different groups of young people who otherwise would not have the opportunities to access such training schemes and programmes? Would you contrast this proactive approach to increasing the skills levels of young people with the do-nothing approach of the Conservative benches?

John Griffiths: The Engage scheme is

Y Llywydd: Trefn. Ni fydd y Gweinidog yn ymateb i'r datganiad sy'n ymddangos yn beirniadu gweinyddiaeth a pholisi Cyngor Sir Ddinbych. Yr ydych yn rhydd i wneud hynny y tu allan i'r Siambr, ond nid yma.

Jane Hutt: Mae'n bwysig inni weithio mewn partneriaeth. Mae cyflwyno grant o £410,000 ar gyfer astudiaeth ddichonoldeb yn golygu y bydd partneriaeth yn cael ei chreu yn y gobaith o gael rhagoriaeth yn y ddarpariaeth ysgolion uwchradd. Mae'n bwysig inni gydnabod bod £3.4 miliwn wedi'i ddyrannu ar gyfer Chweched Dosbarth newydd y Rhyl, a oedd yn benderfyniad dewr ac eofn gan bob partner, gan gynnwys Cyngor Sir Ddinbych, yr ysgolion uwchradd lleol a Llywodraeth y Cynulliad. Bydd swm o £3.4 miliwn yn cael ei roi i Chweched Dosbarth newydd arloesol y Rhyl.

Hyfforddiant Sgiliau

C8 Alun Davies: A wnaiff y Gweinidog roi'r wybodaeth ddiweddaraf am gynlluniau Llywodraeth Cynulliad Cymru i fuddsoddi cyllid yr Undeb Ewropeaidd mewn hyfforddiant sgiliau? OAQ(3)1126(CEL)

Jane Hutt: Mae Llywodraeth Cynulliad Cymru wedi sicrhau £101 miliwn o gronfeydd yr UE dan raglenni presennol cronfeydd strwythurol Ewrop, i gefnogi mentrau sy'n anelu at ddarparu hyfforddiant sgiliau i'r gweithlu yng Nghymru. Mae hyn yn cynnwys darpariaeth ar gyfer rhaglenni pwysig megis ProAct a mentrau i gefnogi prentisiaethau a sgiliau arwain a rheoli.

Alun Davies: A wnewch chi ymuno â mi i longyfarch yr awdurdodau lleol a'r colegau yn y de-orllewin sydd wedi datblygu'r prosiect Ymgysylltu. Mae hwn yn ceisio codi dyheadau a chynyddu cyfraddau cyfranogiad mewn llawer grŵp gwahanol o bobl ifanc na fyddent yn cael cyfle fel arall i fanteisio ar gynlluniau a rhaglenni hyfforddi o'r fath? A fydddech yn gwrthgyferbynnu'r dull rhagweithiol hwn o gynyddu lefelau sgiliau pobl ifanc â dull y meinciau Ceidwadol o wneud dim?

John Griffiths: Mae'r cynllun Ymgysylltu

important in ensuring that those young people not in education, employment or training get additional support and help. It amounts to around £32.5 million, including £16.7 million of European funding. That involves five local authorities and six further education colleges and over 12,000 young people will benefit. So it is a major scheme that will play a major part in helping all of those young people.

I agree that there is a stark contrast between the actions and policies of the Welsh Assembly Government and the UK Labour Government and those of the Conservatives. We want to continue to invest until we are sure that the recovery has firm roots, whereas what they would do, if they got into power at a UK level—perish the thought—would be to have an emergency budget to introduce immediate swingeing cuts and risk a double-dip recession.

Jenny Randerson: Deputy Minister, your Government recently announced the £33 million knowledge economy skills scholarships programme, to be led by Bangor University. I strongly welcome that the Government is doing something to encourage links between universities and businesses and to press for more research in Wales. Can you tell me how much of that £33 million is European money and how much will come from the Government?

John Griffiths: I will write to you with the precise figures, Jenny. Across Wales, we are taking forward some really important programmes to build on what you highlighted as very important, that is, the partnership between universities and business and research that is not only important in its own right but, when commercialised, leads directly to business benefits that will very much help the economy across Wales.

Jenny Randerson: I am very glad to hear that, Deputy Minister. There are plenty of fruitful ideas in the Enterprise and Learning Committee's report on higher education and the economy, which was produced recently. I hope you will take those ideas up.

yn bwysig i sicrhau bod y bobl ifanc hynny nad ydynt mewn addysg, cyflogaeth na hyfforddiant yn cael cefnogaeth a chymorth ychwanegol. Mae'n gyfanswm o ryw £32.5 miliwn, gan gynnwys £16.7 miliwn o gyllid Ewropeaidd. Mae hynny'n cynnwys pum awdurdod lleol a chwe choleg addysg bellach, a bydd dros 12,000 o bobl ifanc yn elwa. Felly, mae'n gynllun mawr a fydd yn bwysig wrth helpu'r holl bobl ifanc hynny.

Cytunaf fod gwrthyferbyniad llwyr rhwng camau gweithredu a pholisïau Llywodraeth y Cynulliad a Llywodraeth Lafur y DU a rhai'r Ceidwadwyr. Yr ydym am barhau i fuddsoddi nes y byddwn yn siŵr fod yr adferiad wedi bwrw gwreiddiau cadarn, tra byddent hwy, pe baent yn dod i rym ar lefel y DU—y nef a'n gwaredo—yn rhoi cyllideb argyfwng ar waith er mwyn gweithredu toriadau llym yn syth a allai olygu bod perygl inni suddo i ddirwasgiad drachefn.

Jenny Randerson: Ddirprwy Weinidog, cyhoeddodd eich Llywodraeth yn ddiweddar y rhaglen ysgoloriaethau sgiliau economi wybodaeth sy'n werth £33 miliwn, dan arweiniad Prifysgol Bangor. Yr wyf yn croesawu'n fawr y ffaith fod y Llywodraeth yn gwneud rhywbeth i annog cysylltiadau rhwng prifysgolion a busnesau ac yn pwysu am fwy o ymchwil yng Nghymru. A allwch ddweud wrthyf faint o'r £33 miliwn sy'n arian Ewropeaidd a faint fydd yn dod oddi wrth y Llywodraeth?

John Griffiths: Ysgrifennaf atoch i roi'r union ffigurau, Jenny. Yr ydym yn datblygu, ar hyd a lled Cymru, rai rhaglenni gwirioneddol bwysig i adeiladu ar yr hyn yr oeddech yn tynnu sylw atynt fel pethau pwysig iawn, sef y bartneriaeth rhwng prifysgolion a busnes ac ymchwil, sy'n bwysig nid yn unig ynddo'i hun ond sydd, pan fydd wedi'i fasnacheiddio, yn arwain yn uniongyrchol at fanteision busnes a fydd o gymorth mawr i'r economi ledled Cymru.

Jenny Randerson: Yr wyf yn falch iawn clywed hynny, Ddirprwy Weinidog. Mae digon o syniadau buddiol yn adroddiad y Pwyllgor Menter a Dysgu ar addysg uwch a'r economi, a luniwyd yn ddiweddar. Gobeithio y byddwch yn mynd ar drywydd y syniadau hynny.

Moving on to another form of bursary, the Minister recently announced that there would be a national bursary scheme for undergraduates. There is concern, especially at the National Union of Students in Wales, that there has been a considerable delay in producing the details of this national bursary scheme, and that that will have an impact on the decisions that students make regarding their future careers. Basically, people do not know whether they can afford to go to university or not until they know the details of the bursary scheme. Can you provide details on when that bursary scheme will be made available, and how much money the Government will invest in it?

John Griffiths: The Welsh Assembly Government takes careful note of the work of the Assembly committees. That work very much informs ongoing policy development and implementation. Regarding the other points that you raised, Jenny, we are determined to get the bursary scheme right. Up to now, we have worked very closely with the higher education sector, including the National Union of Students, in taking the higher education review forward. Jane Hutt, as Minister, has made statements on where we are with that process. All of the points that have been raised in respect of the bursary scheme will be fully considered and part of how it is rolled out. As well as doing it in as timely a fashion as possible, however, it is crucial that we get the detail right, and we are determined to do that.

Y Llywydd: Diolch i'r Gweinidogion am eu hatebion.

I symud ymlaen i fath arall o fwrsari, cyhoeddodd y Gweinidog yn ddiweddar y byddai cynllun bwrsari cenedlaethol yn cael ei sefydlu i israddedigion. Mae pryder, yn enwedig yn Undeb Cenedlaethol y Myfyrwyr yng Nghymru, am oedi sylweddol wrth gynhyrchu manylion y cynllun bwrsari cenedlaethol hwn, ac y bydd hynny'n cael effaith ar benderfyniadau myfyrwyr am eu gyrfaeodd yn y dyfodol. Yn y bôn, nid yw pobl yn gwybod a allant fforddio mynd i'r brifysgol ai peidio nes iddynt wybod manylion y cynllun bwrsari. A allwch ddarparu manylion pryd bydd y cynllun bwrsari ar gael, a faint o arian fydd y Llywodraeth yn buddsoddi ynddo?

John Griffiths: Mae Llywodraeth y Cynulliad yn rhoi sylw gofalus i waith pwyllgorau'r Cynulliad. Mae'r gwaith hwnnw'n cyfrannu'n fawr at lywio'r broses barhaus o ddatblygu a gweithredu polisiau. O ran y pwyntiau eraill a godwyd gennych, Jenny, yr ydym yn benderfynol o gael y cynllun bwrsari yn iawn. Hyd yma, yr ydym wedi gweithio'n agos iawn gyda'r sector addysg uwch, gan gynnwys Undeb Cenedlaethol y Myfyrwyr, wrth symud yr adolygiad addysg uwch yn ei flaen. Mae Jane Hutt, fel Gweinidog, wedi gwneud datganiadau ar ble'r ydym arni gyda'r broses honno. Bydd yr holl bwyntiau a godwyd gennych am y cynllun bwrsari yn cael eu hystyried yn llawn ac yn rhan o'r modd y caiff ei gyflwyno. Yn ogystal â'i wneud cyn gynted ag sy'n bosibl, fodd bynnag, mae'n hanfodol inni gael y manylion yn iawn, ac yr ydym yn benderfynol o wneud hynny.

The Presiding Officer: I thank the Ministers for their answers.

Enwebiadau ar gyfer Prif Weinidog Nominations for First Minister

Y Llywydd: Yr wyf wedi derbyn cadarnhad gan y Llywodraeth bod ymddiswyddiad Prif Weinidog Cymru, Rhodri Morgan, wedi ei dderbyn gan Ei Mawrhydi Y Frenhines. Hoffwn wahodd y Cynulliad felly i enwebu Aelod i'w benodi'n Brif Weinidog Cymru. A oes unrhyw enwebiadau ar gyfer penodi Prif Weinidog Cymru?

The Presiding Officer: I have received confirmation from the Government that the resignation of the First Minister, Rhodri Morgan, has been accepted by Her Majesty The Queen. I therefore invite the Assembly to nominate a Member to be appointed First Minister. Are there any nominations for the office of First Minister?

Rhodri Morgan: Yr wyf yn enwebu Carwyn Jones i'r swydd o fod yn Brif Weinidog.

Rhodri Morgan: I nominate Carwyn Jones to the office of First Minister.

Y Llywydd: Diolch yn fawr, Rhodri. A oes unrhyw enwebiadau eraill? Gwelaf nad oes. Felly, yr wyf yn datgan bod Carwyn Jones wedi'i enwebu yn briodol i'w benodi yn Brif Weinidog Cymru. Byddaf yn argymhell i Ei Mawrhydi i'w benodi. Yr wyf yn gwahodd y Prif Weinidog etholedig i annerch y Cynulliad. [*Cymeradwyaeth.*]

The Presiding Officer: Thank you, Rhodri. Are there any other nominations? I see that there are none. Therefore, I declare that Carwyn Jones has been duly nominated for appointment as First Minister. I will recommend his appointment to Her Majesty. I invite the First Minister elect to address the Assembly. [*Applause.*]

Y Prif Weinidog (Carwyn Jones): Diolch, Lywydd. Wrth dderbyn yr enwebiad hwn, hoffwn ddweud fy mod yn ddiolchgar iawn am hyder y Cynulliad ynof heddiw.

The First Minister (Carwyn Jones): Thank you, Presiding Officer. In accepting this nomination, I am very grateful for the Assembly's confidence in me today.

2.20 p.m.

In accepting humbly this nomination, I am very much aware of and grateful for the confidence that the Assembly has expressed in me today. I do not propose to speak for long; I know that business is heavy today. However, I thank Rhodri for his nomination. He will be an extremely hard act to follow, there is no question about that. It will take some getting used to to think of Rhodri as a backbencher. He built his political reputation on being a vocal backbencher, someone who was not afraid to criticise the Government in years gone by. I hope that he does not repeat that in the future. [*Laughter.*] I know that Rhodri will continue to play a very prominent role in the work of the Assembly until the next Assembly elections and, indeed, beyond them, because he is someone of great energy. Those of us who followed him up Snowdon on the day that the cafe at the top of Snowdon, Hafod Eryri, was opened know of the substantial energy that he has. That energy will be put to very good use in other roles in the future.

Wrth dderbyn yr enwebiad hwn yn wylaidd, yr wyf yn ymwybodol iawn o'r hyder y mae'r Cynulliad wedi'i ddangos ynof heddiw, ac yr wyf yn ddiolchgar iawn am hynny. Nid wyf yn bwriadu siarad yn hir; gwn fod llawer o fusnes i'w drafod heddiw. Fodd bynnag, yr wyf yn diolch i Rhodri am ei enwebiad. Bydd yn berson eithriadol o anodd ei ddilyn, nid oes amheuaeth am hynny. Bydd yn cymryd ychydig amser i ymglyfarwyddo â meddwl am Rhodri fel aelod o'r meinciau cefn. Adeiladodd ei enw da gwleidyddol ar y ffaith ei fod yn aelod llafar o'r meinciau cefn, yn rhywun nad oedd yn ofni beirniadu'r Llywodraeth yn y blynyddoedd a fu. Gobeithio na fydd yn ailadrodd hynny yn y dyfodol. [*Chwerthin.*] Gwn y bydd Rhodri yn parhau i chwarae rôl flaenllaw iawn yng ngwaith y Cynulliad tan etholiadau nesaf y Cynulliad, ac wedyn yn wir, oherwydd mae'n berson llawn egni. Mae'r rheini ohonom a'i dilynodd i fyny'r Wyddfa ar ddiwrnod agor Hafod Eryri, y caffî ar gopa'r Wyddfa, yn gwybod am yr holl egni sydd ganddo. Bydd yr egni hwnnw'n cael ei ddefnyddio'n effeithiol iawn mewn rolau eraill yn y dyfodol.

Hoffwn hefyd ddiolch i fy nheulu am eu cefnogaeth dros y blynyddoedd. Yma, mae fy ngwraig, Lisa, fy mhlant, Seren a Ruairi, a fy nhad, Caron. Mae fy mam-gu, Rhona, yn gwylio hwn yn ôl yn y tŷ. Yr wyf hefyd yn meddwl am fy mam, sydd wedi bod yn ddifrifol o wael dros yr wythnosau diwethaf,

I also want to thank my family for their support over the years. My wife, Lisa, and my children, Seren and Ruairi, and my father, Caron, are here. My grandmother, Rhona, is watching this back at the house. I am also thinking of my mother, who has been gravely ill during the past few weeks, and who is in

ac sydd yng nghwmni ffrindiau heddiw yn hosbis y Bwthyn ym Mhen-y-bont ar Ogwr. Hoffwn ddweud pa mor ddiolchgar ydwyf am y gefnogaeth yr wyf wedi'i chael gan bob un o'r teulu dros y blynyddoedd.

I intend to move on with the provisions of the 'One Wales' agreement and to fulfil all the commitments that are contained within it. I look forward to working with colleagues on this side of the Chamber and, indeed, those opposite. There will be times, of course, when I look forward to being tested by colleagues sitting opposite. That is essential in any vibrant democracy.

There is no doubt that there will be difficult times ahead for politicians, for politics and for Wales. However, I am confident that the One Wales Government will be able to negotiate those waters and ensure that, as the world economy improves, Wales will be in a strong position to take advantage of that improvement.

I also look forward to seeing the Assembly grow, both in the powers that it has at its disposal and in the standing that it has in the minds of the people of Wales. One of the great changes during the decade in which Rhodri was at the helm was the development of this institution from one that had support among the people of Wales, but not strong support, into one that is now woven into the fabric of political, social and economic life in Wales. That has been a great achievement.

Unwaith eto, yr wyf yn diolch i'r Cynulliad am yr hyder y mae wedi dangos ynof y prynhawn yma. Edrychaf ymlaen at weithio dros bobl Cymru. [*Cymeradwyaeth.*]

Nick Bourne: I congratulate the new First Minister. As you indicated, Carwyn, it will take a while to get used to the idea that Rhodri is no longer the First Minister. However, from one Aberystwyth lawyer—indeed, barrister of Gray's Inn—to another, many congratulations on your fine victory. I can well understand the pride that your family must feel. I know that the Chamber will join me in wishing your mother all the best and will understand the pressure that you

the company of her friends today at y Bwthyn hospice in Bridgend. I should like to say how grateful I am for the support that I have had over the years from each member of my family.

Bwriadaf fwrw ymlaen â darpariaethau cytundeb 'Cymru'n Un', a chyflawni pob un o'r ymrwymadau sydd ynddo. Yr wyf yn edrych ymlaen at weithio gyda chydweithwyr yr ochr hon i'r Siambr, ac yn wir â chydweithwyr gyferbyn. Daw adegau, wrth gwrs, pan fyddaf yn edrych ymlaen at gael fy mhrofi gan gydweithwyr sy'n eistedd gyferbyn. Mae hynny'n hanfodol mewn unrhyw ddemocratiaeth fywiog.

Nid oes amheuaeth na fydd gwleidyddion, gwleidyddiaeth a Chymru yn wynebu adegau anodd yn y dyfodol. Fodd bynnag, yr wyf yn hyderus y bydd Llywodraeth Cymru'n Un yn gallu croesi'r dyfroedd hynny'n ddiogel ac yn sicrhau y bydd Cymru, wrth i economi'r byd wella, mewn sefyllfa gref i fanteisio ar y gwelliant hwnnw.

Edrychaf ymlaen hefyd at weld y Cynulliad yn tyfu, o ran y pwerau sydd ganddo i'w defnyddio ac o ran ei statws ym meddyliau pobl Cymru. Un o'r newidiadau mawr yn ystod y degawd pan fu Rhodri wrth y llyw oedd datblygu'r sefydliad hwn o fod yn sefydliad a oedd yn cael cefnogaeth ymhlith pobl Cymru, ond nid cefnogaeth gref, i fod yn sefydliad sydd erbyn hyn yn rhan annatod o wead bywyd gwleidyddol, cymdeithasol ac economaidd yng Nghymru. Mae hynny wedi bod yn orchest fawr.

Once again, I thank the Assembly for the confidence that has been shown in me today, and I now look forward to serving the people of Wales. Diolch. [*Applause.*]

Nick Bourne: Yr wyf yn llongyfarch y Prif Weinidog newydd. Fel yr oeddech yn dweud, Carwyn, bydd yn cymryd ychydig amser i ymgyfarwyddo â'r syniad nad yw Rhodri yn Brif Weinidog mwyach. Fodd bynnag, gan un cyfreithiwr o Aberystwyth—neu un o fargyfreithwyr Gray's Inn, yn wir—i un arall, llongyfarchiadau mawr ichi ar eich buddugoliaeth wych. Gallaf ddeall yn iawn y balchder y mae eich teulu'n siŵr yn ei deimlo. Gwn y bydd y Siambr am ymuno â

have been under for some time.

I welcome what you said about scrutiny; it is important and we know that we will, no doubt, clash in future. It is only right that that happens on serious political issues, and there will be political differences. What I do not doubt is your personal and political commitment to the job at hand and to serving Wales. That is not in question any more than it was when Rhodri was First Minister.

I also look forward to Rhodri being a vocal backbencher. I know the sort of damage that can be done. I am not sure whether we can find another space over here for you, Rhodri; that might be a step too far. Nevertheless, Rhodri will have a serious continuing role here as a backbencher representing the interests of Wales and the interests of his constituents. We look forward to that very much.

Once more, Carwyn, warm congratulations from this side of the Chamber. It is not in anyone's interest for you to fail in the important tasks ahead. You will have our support when we think that you are right and you will have our scrutiny when we think that you are wrong.

Kirsty Williams: Carwyn, I offer you my sincere congratulations on your appointment as First Minister this afternoon, following your victory in the Labour leadership contest. It was a battle well fought and well won.

During our time at the Assembly, I have shadowed you through more Business Committee meetings than I care to remember. There were also the challenging times of foot and mouth disease in Brecon and Radnorshire and those not-to-be-forgotten meetings in the barracks during that time. I look forward to going head-to-head with you in the new year, during questions to the First Minister, as we perform our role here, as Welsh Liberal Democrats, of scrutinising your Government.

mi i ddymuno'n dda i'ch mam, ac y bydd pawb yn deall y pwysau sydd wedi bod arnoch ers cryn amser.

Yr wyf yn croesawu'r hyn a ddywedasocho am graffu; mae'n bwysig, a gwyddom y byddwn heb os yn gwrthdaro yn y dyfodol. Mae'n iawn i hynny ddigwydd ar faterion gwleidyddol difrifol, ac fe fydd gwahaniaethau gwleidyddol. Yr hyn nad wyf yn ei amau yw eich ymrwymiad personol a gwleidyddol i'r gwaith sydd o'ch blaen ac i'r dasg o wasanaethu Cymru. Nid yw'r amheuaeth am hynny fymryn yn fwy na phan oedd Rhodri yn Brif Weinidog.

Yr wyf yn edrych ymlaen hefyd at weld Rhodri yn aelod llafar o'r meinciau cefn. Gwn am y math o niwed y gall ei wneud. Nid wyf yn siŵr a allwn ddod o hyd i sedd wag arall ichi draw yma, Rhodri; efallai y byddai hynny gam yn rhy bell. Fodd bynnag, bydd gan Rhodri rôl barhaus ddifrifol yma fel aelod o'r meinciau cefn sy'n cynrychioli buddiannau Cymru a buddiannau ei etholwyr. Edrychwn ymlaen yn fawr iawn at hynny.

Unwaith eto, Carwyn, llongyfarchiadau gwresog ichi o'r ochr hon i'r Siambr. Ni fydd neb ar ei ennill os methwch â chyflawni'r tasgau pwysig sy'n eich wynebu. Byddwn yn eich cefnogi pan fyddwn yn credu eich bod yn iawn, a byddwn yn craffu ar eich barn pan fyddwn yn credu eich bod yn anghywir.

Kirsty Williams: Carwyn, estynnaf fy llongyfarchiadau diffuant ichi ar gael eich penodi'n Brif Weinidog y prynhawn yma, yn dilyn eich buddugoliaeth yn yr ornest i fod yn arweinydd y Blaid Lafur. Cafodd y frwydr ei hymladd a'i hennill yn dda.

Yn ystod ein hamser yn y Cynulliad, yr wyf wedi eich cysgodi drwy fwy o gyfarfodydd y Pwyllgor Busnes nag y carwn eu cofio. Yn ogystal, aethom drwy gyfnod anodd clwy'r traed a'r genau ym Mrycheiniog a Sir Faesyfed, a'r cyfarfodydd anghofiadwy hynny yn y barics yn ystod y cyfnod hwnnw. Edrychaf ymlaen at fynd benben â chi yn y flwyddyn newydd, yn ystod sesiynau cwestiynau i'r Prif Weinidog, wrth inni gyflawni ein rôl yma, fel Democratiaid Rhyddfrydol Cymru, a chraffu ar eich Llywodraeth.

During the last week, much has been made of the fact that Rhodri Morgan became First Minister during a challenging time for devolution, which was very much the case. Fortunately, the institution is now on a much firmer footing, but you are also becoming First Minister at a challenging time for our nation—it is no less challenging than when Rhodri became First Minister. Many Welsh families are struggling through this recession and unemployment levels are in danger of echoing those of the 1980s. We face a difficult time as regards public spending and what that means for the services that we, in the National Assembly, are entrusted to deliver. The future of the Assembly, no less, will be at stake in the months to come. However, those are debates for the new year.

Yn ystod yr wythnos diwethaf, mae llawer o sylw wedi'i roi i'r ffaith fod Rhodri Morgan wedi dod yn Brif Weinidog yn ystod adeg anodd i ddatganoli, sy'n hollol wir. Yn ffodus, mae'r sefydliad yn sefyll ar sail gadarnach erbyn hyn, ond yr ydych chi hefyd yn dod yn Brif Weinidog ar adeg anodd i'n cenedl—nid yw fymryn yn llai anodd na phan ddaeth Rhodri yn Brif Weinidog. Mae nifer o deuluoedd yng Nghymru'n cael anhawster ymdopi yn ystod y dirwasgiad hwn, ac y mae lefelau diweithdra mewn perygl o adleisio lefelau diweithdra'r 1980au. Yr ydym yn wynebu amser anodd o ran gwariant cyhoeddus a chanlyniadau hynny i'r gwasanaethau yr ydym ni yn y Cynulliad Cenedlaethol yn gyfrifol am eu darparu. Bydd dyfodol hyd yn oed y Cynulliad yn y fantol yn y misoedd sydd i ddod. Fodd bynnag, dadleuon ar gyfer y flwyddyn newydd yw'r rheini.

I take this opportunity to wish you, Lisa, and the rest of your family, a peaceful and restful Christmas and I look forward to the challenges of the new year.

Hoffwn achub ar y cyfle hwn i ddymuno Nadolig heddychlon a thawel i chi, Lisa a gweddill eich teulu, ac edrychaf ymlaen at heriau'r flwyddyn newydd.

Y Dirprwy Brif Weinidog a'r Gweinidog dros yr Economi a Thrafnidiaeth (Ieuan Wyn Jones): Yr wyf innau'n ategu'r llongyfarchiadau gwresog sydd wedi eu hestyn iti, Carwyn, ar gael dy ethol yn Brif Weinidog.

The Deputy First Minister and Minister for the Economy and Transport (Ieuan Wyn Jones): I also endorse the warm congratulations that have been extended to you, Carwyn, on your election as First Minister.

Yr wyf yn siŵr bod cael eich ethol yn arweinydd plaid wedi eich plesio'n fawr, ac mae cyfrifoldeb mawr ynghlwm wrth y swydd honno, ond, wrth gwrs, mae bod yn Brif Weinidog hefyd yn golygu bod hyd yn oed mwy o bwysau ar eich ysgwyddau. O ganlyniad, mae'r arweiniad yr ydych wedi ei roi yn barod yn galonddid inni i gyd. Yr ydych wedi cyfeirio heddiw at wireddu'r cyfan sydd yn y ddogfen 'Cymru'n Un', o hyn hyd at yr etholiadau, ac yr wyf yn edrych ymlaen at gydweithio â chi i sicrhau bod hynny'n digwydd ac i wynebu unrhyw graffu gan y gwrthbleidiau.

I am certain that your election as leader of your party has pleased you very much, and there is a great responsibility attached to that office. But, of course, being First Minister also means that there is even more weight on your shoulders. As a result, the leadership that you have already demonstrated is encouraging for us all. You have referred today to realising all that is pledged in the 'One Wales' document, from now until the elections, and I look forward to working with you to ensure that that happens and to face any scrutiny by the opposition.

Yr ydych yn ymgymryd â'r swydd wedi ichi gael cefnogaeth eang yn eich plaid eich hun ac felly mae gennych fandad clir. Yr ydych wedi eich ethol yn ddiwrthwynebiad i swydd y Prif Weinidog, sydd hefyd yn dangos bod y

You are taking up this post having received widespread support from your own party, and therefore you have a clear mandate. You have been elected without opposition to the post of First Minister, which also shows the

Cynulliad yn dangos ewyllys da tuag at eich cyfrifoldebau newydd. Yr ydym yn gwybod, Carwyn, fod y dyddiau diwethaf wedi bod yn rhai o lawenydd mawr ichi, ond hefyd yn ddyddiau o ofid teuluol ac yr ydym yn meddwl amdanoch yn y cyfnod hwn.

Yr wyf yn edrych ymlaen yn arw at y cyfle i gydweithio. Mae'r bartneriaeth yr wyf wedi ei meithrin gyda'ch rhagflaenydd, Rhodri Morgan, wedi dangos fod sylfaen gadarn i'r Llywodraeth sy'n gweithredu 'Cymru'n Un' ac yr wyf yn edrych ymlaen at adnewyddu fy mherthynas â chi mewn rôl wahanol, i sicrhau ein bod yn cydweithio er lles pobl Cymru rhwng yn awr ac etholiadau 2011.

Y Llywydd: Mae'n dda gennyf gadarnhau bod y neges wedi'i hanfon at y palas gyda'r llythyr at Ei Mawrhydi. Byddwn yn disgwyl cadarnhad o benodiad y Prif Weinidog etholedig ar fyrder.

Mae'n syrthio imi unwaith eto, wrth gloi'r seremoni hon i enwebu Prif Weinidog, i ddiolch i Rhodri Morgan am ei wasanaeth, fel y gwneuthum ddoe, ac i groesawu Carwyn Jones i'w swydd. Yr wyf yn credu imi broffwydo unwaith, ar yr aelwyd acw, rai blynyddoedd yn ôl bellach, y gallai peth fel hyn ddigwydd. Felly, mae'n fwy o ryfeddod imi ei fod wedi digwydd ac wedi digwydd yn y ffordd hon. Yr wyf innau hefyd yn gofidio am eich amgylchiadau teuluol ar hyn o bryd.

Y mae ein democratiaeth bellach yn gadarn. Fel y dywedodd y Prif Weinidog mor gryf ddoe, nid oes amheuaeth am ddyfodol datganoli. Gobeithiaf y gallwn barhau â'r berthynas gryf hon rhwng Cynulliad gweithredol, beirniadol, pan fo'i angen, a Llywodraeth Cymru effeithlon. Llongyfarchiadau a dymuniadau gorau i ti, Carwyn.

Assembly's goodwill towards your new responsibilities. We know, Carwyn, that these past few days have been ones of great joy for you, but also days of great concern for your family, and we are thinking of you at this time.

I look forward very much to the opportunity to work with you. The partnership which I have forged with your predecessor, Rhodri Morgan, has shown that there is a firm foundations to the Government which implements 'One Wales', and I look forward to renewing my relationship with you in a different role, to ensure that, between now and the 2011 elections, we work together for the benefit of the people of Wales.

The Presiding Officer: I am pleased to confirm that the message has been sent to the palace with the letter to Her Majesty. We await the confirmation soon of the appointment of the First Minister elect.

It falls to me once again, in concluding this ceremony to nominate a First Minister, to thank Rhodri Morgan for his service, as I did yesterday, and to welcome Carwyn Jones to his office. I believe that, in the privacy of my own home, some years ago now, I once predicted that such a thing as this might occur. Therefore, it is more of a wonder to me that it has happened and in this way. I am also concerned about your family circumstances at this time.

Our democracy now stands firm. As the First Minister said so strongly yesterday, there is no doubt about the future of devolution. I hope we can maintain this strong relationship between an active, critical Assembly when it needs to be, and an effective Government of Wales. Congratulations and best wishes to you, Carwyn.

Atal Rheolau Sefydlog Suspension of Standing Orders

Peter Black: I move that

the National Assembly for Wales in accordance with Standing Orders Nos. 35.6 and 35.8:

Peter Black: Cynigiaf fod

Cynulliad Cenedlaethol Cymru, yn unol â Rheolau Sefydlog Rhifau 35.6 a 35.8:

suspends Standing Order No. 7.18(i) and that part of Standing Order No. 6.10 that requires the weekly announcement under Standing Order No. 6.3 to constitute the timetable for business in Plenary for the following week, to allow the motions under item 4 to be considered in Plenary on Wednesday, 9 December 2009. (NDM4349)

Y Llywydd: Y cwestiwn yw ein bod yn gohirio'r Rheolau Sefydlog. A oes gwrthwynebiad? Gwelaf nad oes. Yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 7.35, felly, datganaf fod y cynnig wedi ei dderbyn.

*Derbyniwyd y cynnig.
Motion agreed.*

2.30 p.m.

Ethol Aelodau i Bwyllgorau Election of Members to Committees

Peter Black: I move that

the National Assembly for Wales, in accordance with Standing Order 10.3 elects Chris Franks (Plaid Cymru) as a member of Legislation Committee No. 1. (NNDM4350)

and that

the National Assembly for Wales, in accordance with Standing Order 10.3 elects Janet Ryder (Plaid Cymru) as a member of the Finance Committee. (NDM4351)

Y Llywydd: Y cynnig yw cytuno ynghyd y cynigion i ethol Aelodau i bwyllgorau. A oes Aelod yn gwrthwynebu? Gwelaf nad oes, felly yr wyf yn datgan bod yn cynnig, yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 7.35, wedi'i gytuno.

*Derbyniwyd y cynigion.
Motions agreed.*

*Daeth y Dirprwy Lywydd (Rosemary Butler) i'r Gadair am 2.30 p.m.
The Deputy Presiding Officer (Rosemary Butler) took the Chair at 2.30 p.m.*

Dadl a Chymeradwyo Gorchymyn Drafft Cynulliad Cenedlaethol Cymru (Cymhwysedd Deddfwriaethol) (Iechyd a Gwasanaethau Iechyd a Lles

yn atal Rheol Sefydlog Rhif 7.18(i) a'r rhan honno o Reol Sefydlog Rhif 6.10 sy'n ei gwneud yn ofynnol bod y cyhoeddiad wythnosol o dan Reol Sefydlog Rhif 6.3 yn darparu'r amserlen ar gyfer busnes yn y cyfarfod llawn yr wythnos ganlynol, er mwyn caniatáu i'r cynigion o dan eitem 4 gael eu hystyried yn y Cyfarfod Llawn ddydd Mercher, 9 Rhagfyr 2009. (NDM4349)

The Presiding Officer: The question is that we suspend Standing Orders. Are there any objections? I see that there are none. In accordance with Standing Order No. 7.35, I therefore declare that the motion is agreed.

Peter Black: Cynigiau fod

Cynulliad Cenedlaethol Cymru, yn unol â Rheol Sefydlog 10.3 yn ethol Chris Franks (Plaid Cymru) yn aelod o Bwyllgor Deddfwriaeth Rhif 1. (NNDM4350)

a bod

Cynulliad Cenedlaethol Cymru, yn unol â Rheol Sefydlog 10.3 yn ethol Janet Ryder (Plaid Cymru) yn aelod o'r Pwyllgor Cyllid. (NDM4351)

The Presiding Officer: The proposal is to agree both motions to elect Members to committees. Does any Member object? I see that no-one does, therefore I declare that, in accordance with Standing Order No. 7.35, the motion is agreed.

Cymdeithasol) 2010
Debate and Approval of the Draft National Assembly for Wales (Legislative Competence) (Health and Health Services and Social Welfare) Order 2010

Jonathan Morgan: I move that

the National Assembly for Wales in accordance with Standing Order No. 22.34:

approves the Draft National Assembly for Wales (Legislative Competence) (Health and Health Services and Social Welfare) Order 2010. (NDM4345)

This week has clearly been one of historic events. We have seen the first Assembly Member to cross the floor from one party to another, and we have seen the resignation of one First Minister and the election of a new First Minister. And now, this becomes the first backbench request for a legislative competence Order to reach this final stage of the process here in the National Assembly. It has taken more than two years to get to this particular point, having won the ballot in October 2007—there are a few more hurdles to climb over yet.

As a backbencher, I accept that the process is likely to be slower than that experienced by Government Orders, and unlike some Members, I do think that there is considerable value in the process, particularly in the scrutiny of the proposals. However, as one of my colleagues commented recently, I hope that although I am the sheep that has walked over the minefield, those who follow will have a swifter and clearer path as a result.

I could not have reached this stage without the valuable and dedicated support of the Assembly Commission's legal staff and the Members' research services staff. I would like to give my personal thanks to three people for their considerable work over the past two years. They are Sarah Beasley, Joanest Jackson, and Steve Boyce. They helped me with a significant amount of the spade work necessary to get to this stage. They have advised me superbly, and for that, I am extremely grateful, particularly as two

Jonathan Morgan: Cynigiaf fod

Cynulliad Cenedlaethol Cymru, yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 22.34:

yn cymeradwyo Gorchymyn Drafft Cynulliad Cenedlaethol Cymru (Cymhwysedd Deddfwriaethol) (Iechyd a Gwasanaethau Iechyd a Lles Cymdeithasol) 2010. (NDM4345)

Mae'r wythnos hon yn amlwg wedi bod yn un o ddigwyddiadau hanesyddol. Gwelsom yr Aelod Cynulliad cyntaf yn croesi'r llawr o un blaid i blaid arall, a gwelsom un Prif Weinidog yn ymddiswyddo a Phrif Weinidog newydd yn cael ei ethol. Ac yn awr, dyma'r cais cyntaf am Orchymyn cymhwysedd deddfwriaethol gan Aelod o'r meinciau cefn i gyrraedd y cam terfynol hwn yn y broses, yma yn y Cynulliad Cenedlaethol. Mae wedi cymryd dros ddwy flynedd imi gyrraedd y man penodol hwn, ar ôl ennill y balot ym mis Hydref 2007—ac y mae rhai rhwystrau eto i'w goresgyn.

Fel aelod o'r meinciau cefn, derbyniaf fod y broses yn debygol o fod yn arafach nag ar gyfer Gorchymynion Llywodraeth, ac yn wahanol i rai Aelodau, credaf fod cryn werth i'r broses, yn enwedig o ran craffu ar y cynigion. Fodd bynnag, fel y dywedodd un o'm cydweithwyr yn ddiweddar, er mai fi yw'r ddfad sydd wedi cerdded ar draws y maes ffrwydron, gobeithio y bydd llwybr y sawl sy'n dilyn yn gyflymach ac yn gliriach o ganlyniad i hynny.

Byddai wedi bod yn amhosibl imi gyrraedd y cam hwn heb gymorth gwerthfawr ac ymroddedig staff cyfreithiol Comisiwn y Cynulliad a staff gwasanaethau ymchwil yr Aelodau. Hoffwn estyn fy niolch personol i dri unigolyn am eu gwaith sylweddol dros y ddwy flynedd diwethaf. Y tri unigolyn dan sylw yw Sarah Beasley, Joanest Jackson a Steve Boyce. Cefais gymorth ganddynt i wneud cryn dipyn o'r gwaith caib a rhaw a oedd yn angenrheidiol i gyrraedd y cam hwn. Yr wyf wedi cael cyngor gwych ganddynt, ac

of them joined me when I attended the Welsh Affairs Committee to give evidence in the summer. It was a rather daunting experience, I have to tell you, even for someone who has been here for 10 years, so I was extremely grateful that senior and experienced officers were able to come with me to bale me out of trouble when required.

A special vote of thanks must go to the Minister. One of the juxtapositions of pursuing a competence Order as a backbench Member of the opposition is that, to proceed, you need the support of the Government. You need more than that, however; you need the active support of the Minister as well. Edwina Hart has been open and helpful to me as the Member in charge of this draft Order. She has made her officials available to me for advice and support, and, on occasion, when it was required, the Minister was somewhat forceful with Whitehall, and that is extremely welcome when we consider how this process has evolved over the past two years. I hope that she will not be too embarrassed by the fact that I am praising her, but this has been very much a joint effort, and it is important to recognise the amount of cross-party work and the level of co-operation that the Minister was able to show me.

I remember a piece of advice that I received from Hywel Francis, the Chair of the Welsh Affairs Committee. He said that, in order for a backbench piece of legislation to pass, there are three requirements: first is Government support; secondly is backbench support; and finally, to demonstrate to the Minister for finance that it will not cost him anything. I believe that I have had the Government's active support, primarily because the Minister for health is as passionate as I am about the positive reform of mental health services in Wales. Moreover, the comment made by the Welsh Affairs Committee in its report clearly conveys the collaborative and constructive nature in which this draft LCO has progressed. As Members are well aware, this draft LCO achieved cross-party support from the outset, and I believe that the degree of support on a subject such as this is extremely

yr wyf yn ddiolchgar tu hwnt iddynt am hynny, yn enwedig gan fod dau ohonynt wedi ymuno â mi fûm yn y Pwyllgor Materion Cymreig i roi tystiolaeth yn ystod yr haf. Yr oedd yn brofiad digon brawychus, rhaid cyfaddef, hyd yn oed i rywun sydd yma ers 10 mlynedd, ac yr oeddwn yn hynod ddiolchgar, felly, fod uwch-swyddogion profiadol wedi gallu dod gyda mi i achub fy nghroen pan oedd angen.

Rhaid diolch yn arbennig i'r Gweinidog. Un o'r eironiau sy'n codi wrth fynd ar drywydd Gorchymyn cymhwysedd fel Aelod o feinciau cefn yr wrthblaid yw fod arnoch angen cefnogaeth y Llywodraeth i symud ymlaen. Fodd bynnag, mae arnoch angen mwy na hynny; mae arnoch angen cefnogaeth weithredol y Gweinidog hefyd. Mae Edwina Hart wedi bod yn onest â mi ac wedi bod yn barod i'm cynorthwyo fel yr Aelod sydd â gofal am y Gorchymyn drafft hwn. Mae wedi sicrhau bod ei swyddogion ar gael i roi cyngor a chymorth imi, ac ar adegau, pan oedd angen, yr oedd y Gweinidog yn ddigon cadarn â Whitehall, ac y mae hynny'n dderbyniol tu hwnt o ystyried sut mae'r broses hon wedi esblygu dros y ddwy flynedd diwethaf. Gobeithio na fydd yn teimlo gormod o embaras am fy mod yn ei chanmol, ond ymdrech ar y cyd fu hon i raddau helaeth iawn, ac y mae'n bwysig cydnabod yr holl waith trawsbleidiol a'r cydweithredu a gefais gan y Gweinidog.

Cofiaf y cyngor a gefais gan Hywel Francis, Cadeirydd y Pwyllgor Materion Cymreig. Dywedodd fod angen bodloni tri gofyniad i allu pasio darn o ddeddfwriaeth gan Aelod o'r meinciau cefn: y cyntaf yw bod angen cefnogaeth y Llywodraeth; yr ail yw bod angen cefnogaeth y meinciau cefn; a'r olaf yw bod angen dangos i'r Gweinidog dros gyllid na fydd yn costio dim iddo. Credaf fy mod wedi cael cefnogaeth weithredol y Llywodraeth, yn bennaf oherwydd bod y Gweinidog dros iechyd yr un mor frwdfrydig â mi ynghylch diwygio gwasanaethau iechyd meddwl mewn modd cadarnhaol yng Nghymru. At hynny, mae'r sylw a wnaed gan y Pwyllgor Materion Cymreig yn ei adroddiad yn dangos yn glir y modd cydweithredol ac adeiladol y mae'r Gorchymyn cymhwysedd deddfwriaethol drafft hwn wedi symud yn ei flaen. Fel y

welcome, and it clearly demonstrates to the people of Wales that, while we may disagree on the policy agenda for our nation, there are some issues that can truly unite us.

Finally, perhaps I still have the Minister for finance to persuade, but I am sure that the Minister for health has made the financial paths straight in preparation for any Measures that will follow if this draft Order is approved.

I convey my thanks to the Assembly's legislation committee, under the chairmanship of David Melding, and to the Welsh Affairs Committee for the diligent nature in which they went about scrutinising the draft Order. I have always been comfortable with the cross-institutional nature of the scrutiny of Orders. It proves to the people of Wales, regardless of how long the process takes, that a level of maturity and co-operation can exist between the Assembly and Parliament, which is extremely important.

I wish to take a few moments to explain to Members how the draft Order laid before us today differs from that first laid before the Assembly, which was scrutinised by the LCO committee and the changes that were examined by the Welsh Affairs Committee. The Assembly committee recommended that, as a general principle, the proposed Order should be broadly drafted to allow the Assembly greater flexibility to identify the scope and definition of the rights and duties in relation to the provision of mental health services in subsequent Measures. The finalised proposed Order that was laid before Parliament for pre-legislative scrutiny was amended significantly from the proposed Order considered by the Assembly committee, in a way which reflects the committee's wish for broad drafting.

gŵyr yr Aelodau'n iawn, cafodd y Gorchymyn cymhwysedd deddfwriaethol drafft hwn gefnogaeth ar draws y pleidiau o'r dechrau'n deg. Credaf y dylid croesawu'n fawr yr holl gefnogaeth honno i bwnc fel hwn, ac y mae'n dangos yn glir i bobl Cymru fod rhai materion yn gallu ein huno'n wirioneddol, er y gallwn anghytuno am yr agenda bolisi ar gyfer ein cenedl.

Yn olaf, hwyrach nad wyf wedi llwyddo o hyd i berswadio'r Gweinidog dros gyllid, ond yr wyf yn siŵr fod y Gweinidog dros iechyd wedi unioni'r llwybrau ariannol wrth baratoi ar gyfer unrhyw Fesurau a fydd yn dilyn os caiff y Gorchymyn drafft hwn ei gymeradwyo.

Hoffwn gyfleu fy niolch i bwyllgor deddfwriaeth y Cynulliad, dan gadeiryddiaeth David Melding, ac i'r Pwyllgor Materion Cymreig, am eu diwydrwydd wrth graffu ar y Gorchymyn drafft. Yr wyf bob amser wedi teimlo'n gysurus ynghylch natur draws-sefydliadol y gwaith craffu ar Orchymynion. Mae'n profi i bobl Cymru y gall fod rhywfaint o aeddfedrwydd a chydweithredu rhwng y Cynulliad a Senedd y DU, ni waeth pa mor faith yw'r broses, sy'n eithriadol o bwysig.

Hoffwn neilltuo rhai eiliadau i esbonio wrth yr Aelodau sut mae'r Gorchymyn drafft a osodir ger ein bron yma heddiw yn wahanol i'r un a osodwyd gyntaf gerbron y Cynulliad ac y craffodd pwyllgor y Gorchymyn cymhwysedd deddfwriaethol arno, ac esbonio'r newidiadau a archwiliwyd gan y Pwyllgor Materion Cymreig. Argymhellodd pwyllgor y Cynulliad, fel egwyddor gyffredinol, y dylai'r Gorchymyn arfaethedig gael ei ddrafftio'n fras, er mwyn rhoi mwy o hyblygrwydd i'r Cynulliad nodi cwmpas a diffiniad yr hawliau a'r dyletswyddau o ran darparu gwasanaethau iechyd meddwl, mewn Mesurau dilynol. Cafodd y Gorchymyn arfaethedig terfynol a osodwyd gerbron Senedd y DU, er mwyn craffu arno cyn y broses ddeddfu, ei ddiwygio'n sylweddol o'i gymharu â'r Gorchymyn arfaethedig a ystyriwyd gan bwyllgor y Cynulliad, mewn modd a oedd yn adlewyrchu dymuniad y pwyllgor i'r Gorchymyn arfaethedig gael ei ddrafftio'n fras.

The original proposed Order would have conferred legislative competence in relation to three aspects of mental health, namely assessment, treatment and advocacy. The amended proposed Order replaced references to individuals and effectively combined them into a single substantive item—assessment of mental health and treatment of mental disorder. In line with the Assembly committee's recommendations, local authorities have also been brought within the scope of the draft Order in matter 9.2, which at that time dealt exclusively with the health service. Again, this reflects the importance of the delivery of mental health services broadly across health and social care agencies in relation to the assessment and treatment of care.

The Assembly committee was also concerned about the relationship between the proposed Order and the Mental Health Act 1983, in particular the exclusion of those individuals detained under the Act from the scope of the proposed Order. The revised proposed Order took account of this by excluding the substantive matters of the 1983 Act, rather than the individuals subject to the 1983 Act, which is critical.

The last key recommendation was with regard to independent advocacy in matter 15.10. The original proposed Order excepted advocacy for persons detained under the 1983 Act, but included advocacy other than that specifically provided under the Act. So, the recommendation was that the exception in relation to compulsory treatment and detention should not apply to advocacy services, and would therefore allow the Assembly Government and the Assembly to facilitate the development of a seamless advocacy service for persons with mental disorders, without encroaching on the criminal justice system. It would not be right for the Assembly to offer advocacy services to those who are ill without being able to extend those services to those who have already been detained under the Mental Health Act 1983. Therefore, the current version of matter 15.10 makes no specific reference to advocacy under the 1983 Act, so any proposal to deal with advocacy in Measures would have to come within

Byddai'r Gorchymyn arfaethedig gwreiddiol wedi rhoi cymhwysedd deddfwriaethol yng nghyswllt tair agwedd ar iechyd meddwl, sef asesu, triniaeth ac eiriolaeth. Yr oedd y Gorchymyn arfaethedig a ddiwygiwyd yn disodli cyfeiriadau at unigolion ac yn eu cyfuno fwy neu lai yn un eitem ddiffiniol—asesu iechyd meddwl a thrin anhwylder meddwl. Yn unol ag argymhellion pwyllgor y Cynulliad, mae awdurdodau lleol wedi'u cynnwys hefyd yng nghwmpas y Gorchymyn drafft ym mater 9.2, a oedd ar y pryd yn ymdrin â'r gwasanaeth iechyd yn unig. Unwaith eto, mae hynny'n adlewyrchu pwysigrwydd darparu gwasanaethau iechyd meddwl yn eang ar draws asiantaethau iechyd a gofal cymdeithasol yng nghyswllt asesu a thrin gofal.

Yn ogystal, yr oedd pwyllgor y Cynulliad yn poeni am y berthynas rhwng y Gorchymyn arfaethedig a Deddf Iechyd Meddwl 1983, yn enwedig eithrio'r unigolion hynny a gedwir dan y Ddeddf o gwmpas y Gorchymyn arfaethedig. Cafodd hynny ei ystyried gan y Gorchymyn arfaethedig a ddiwygiwyd, drwy eithrio materion diffiniol Deddf 1983 yn hytrach na'r unigolion sy'n dod dan Ddeddf 1983, sy'n hollbwysig.

Yr oedd yr argymhelliad allweddol olaf yn ymwneud ag eiriolaeth annibynnol ym mater 15.10. Yr oedd y Gorchymyn arfaethedig gwreiddiol yn eithrio eiriolaeth ar gyfer pobl a gedwir dan Ddeddf 1983, ond yn cynnwys eiriolaeth ar wahân i'r hyn a ddarperir yn benodol dan y Ddeddf. Felly, yr argymhelliad oedd na ddylai'r eithriad yng nghyswllt amodau cadw a thriniaeth orfodol fod yn berthnasol i wasanaethau eiriolaeth, ac y byddai felly'n galluogi Llywodraeth y Cynulliad a'r Cynulliad i hwyluso gwaith datblygu gwasanaeth eiriolaeth di-dor ar gyfer pobl ag anhwylderau meddwl, heb dresmasu ar y system cyfiawnder troseddol. Ni fyddai'n briodol i'r Cynulliad gynnig gwasanaethau eiriolaeth i'r sawl sy'n sâl heb fedru estyn y gwasanaethau hynny i'r sawl sydd eisoes wedi'u cadw dan Ddeddf Iechyd Meddwl 1983. Felly, nid yw fersiwn cyfredol mater 15.10 yn cyfeirio'n benodol at eiriolaeth dan Ddeddf 1983, a byddai'n rhaid i unrhyw gynnig i ymdrin ag eiriolaeth mewn Mesurau ddod dan asesu, triniaeth neu

assessment, treatment or social care services. However, the current draft Order specifically excludes advocacy under the Mental Capacity Act 2005 from the competence sought.

Those are the major changes in the current draft Order compared with the proposed Order as initially laid before the Assembly, and I hope that Members will be content with the changes in the draft Order.

David Melding: I commend the work of Jonathan Morgan in taking through this draft LCO, and also the way in which the Minister has co-operated. Not all backbench Members' proposals have succeeded, but I commend the Welsh Assembly Government for taking on board this draft Order in such a productive way. It demonstrates that there are some cases where backbench proposals can bring benefit across public services and to the Government's programme. It has been quite a long road, and we have been back and forth along the M4 on a number of occasions, but Wales stands to be better served now that this competence is likely to be given to the National Assembly.

The evidence received by my committee was overwhelmingly in favour of this competence. The Government has competence to deliver mental health services through the various health bodies to draw up policy on mental health, but witness after witness also felt that we should have the legal competence.

2.40 p.m.

I also want to commend the vision of Jonathan Morgan in saying that there is a need for great reform in this area. This came through very much in the work of my committee. There was a belief that by identifying this as a key area for the Assembly to work in, it would send out a positive message about what we think of mental health and wellbeing in general. I hope that, through any subsequent Measure that this draft LCO will allow, we will see

wasanaethau gofal cymdeithasol. Fodd bynnag, mae'r Gorchymyn drafft cyfredol yn eithrio eiriolaeth dan Ddeddf Galluedd Meddyliol 2005 yn benodol o'r cymhwysedd a geisir.

Dyna'r newidiadau o bwys yn y Gorchymyn drafft cyfredol o'i gymharu â'r Gorchymyn arfaethedig a osodwyd gerbron y Cynulliad i ddechrau, a gobeithio y bydd Aelodau'n fodlon â'r newidiadau yn y Gorchymyn drafft.

David Melding: Yr wyf yn canmol gwaith Jonathan Morgan yn symud y Gorchymyn cymhwysedd deddfwriaethol drafft hwn yn ei flaen, ac yn canmol y modd y mae'r Gweinidog wedi cydweithredu. Nid yw pob cynnig gan Aelodau o'r meinciau cefn wedi llwyddo, ond yr wyf yn canmol Llywodraeth y Cynulliad am ystyried y Gorchymyn drafft hwn mewn modd mor gynhyrchiol. Mae'n dangos bod rhai achosion lle gall cynigion o'r meinciau cefn fod o fudd ar draws gwasanaethau cyhoeddus ac i raglen y Llywodraeth. Mae wedi bod yn siwrnai ddigon, ac yr ydym wedi bod yn ôl ac ymlaen ar hyd yr M4 droeon, ond siawns mae Cymru mewn sefyllfa i gael ei gwasanaethu'n well yn awr gan fod y cymhwysedd hwn yn debygol o gael ei roi i'r Cynulliad Cenedlaethol.

O'r dystiolaeth a gafodd fy mhwyllgor, yr oedd y rhan fwyaf o ddigon o blaid y cymhwysedd hwn. Mae gan y Llywodraeth gymhwysedd i ddarparu gwasanaethau iechyd meddwl drwy'r amryw gyrff iechyd ac i lunio polisi ar iechyd meddwl, ond teimlai tyst ar ôl tyst hefyd y dylem gael y cymhwysedd deddfwriaethol.

Yr wyf hefyd am ganmol gweledigaeth Jonathan Morgan wrth ddweud bod angen llawer iawn o ddiwygio yn y maes hwn. Daeth hynny'n amlwg iawn yng ngwaith fy mhwyllgor. Wrth glustnodi hwn yn faes allweddol i'r Cynulliad weithio ynddo, y gred oedd y byddai hynny'n anfon neges gadarnhaol am ein barn am iechyd meddwl a lles yn gyffredinol. Gobeithio, drwy unrhyw Fesur dilynol y bydd y Gorchymyn cymhwysedd deddfwriaethol drafft hwn yn ei

that principle being embedded in our legislation.

As Jonathan has said, at the heart of this proposal is a desire for us to legislate and ensure that there is early treatment before a serious illness gets worse and that the role of the primary care sector in providing a holistic approach to mental health care is not overlooked. I am pleased to see that the Minister is already addressing this through executive action, emphasising the importance of GPs and primary care professionals in general and ensuring that they address mental health issues adequately and are also aware of the need for wellbeing in this sector, which is a much more positive way of approaching these issues than treatment alone.

As Jonathan has said, the key services for a Measure are likely to be the right to an assessment, treatment and advocacy based not on compulsion, following the 1983 Act, but provided in a much more progressive way. That is not to undermine the intent behind the 1983 Act, which is aimed principally at the serious end of mental health conditions.

The draft LCO will provide the means for us to put the patient at the heart of care planning. That came across strongly in the evidence that my committee received. It only remains for me to conclude by assuring the Assembly regarding the two main recommendations that my committee made, namely that the draft LCO needed to be drafted more broadly, which has been met, as Jonathan referred to in his speech, and also that social care services should be included, and they have. Therefore, I warmly commend this draft LCO to the Assembly. I am sure that it will now progress. It is my earnest hope that a comprehensive mental health Measure will follow soon.

The Minister for Health and Social Services (Edwina Hart): I am pleased to see the draft LCO on mental health before us

ganiatáu, y gwelwn yr egwyddor honno'n cael ei hymgorffori yn ein deddfwriaeth.

Fel y dywedodd Jonathan, wrth wraidd y cynnig hwn y mae awydd inni ddeddfu a sicrhau bod yna driniaeth gynnar cyn i salwch difrifol waethygu, a sicrhau nad yw rôl y sector gofal sylfaenol o ran darparu agwedd gyfannol at ofal iechyd meddwl yn cael ei hanwybyddu. Yr wyf yn falch gweld bod y Gweinidog eisoes yn rhoi sylw i hyn drwy gamau gweithredol, gan bwysleisio pwysigrwydd meddygon teulu a gweithwyr proffesiynol gofal sylfaenol yn gyffredinol, a sicrhau eu bod yn mynd i'r afael yn ddigonol â materion iechyd meddwl, a'u bod hefyd yn ymwybodol fod angen lles yn y sector hwn, sy'n ffordd fwy cadarnhaol o lawer o ymdrin â'r materion hyn na thriniaeth yn unig.

Fel y dywedodd Jonathan, mae'r gwasanaethau allweddol ar gyfer Mesur yn debygol o olygu'r hawl i gael asesiad, triniaeth ac eiriolaeth yn seiliedig nid ar orfodaeth, yn dilyn Deddf 1983, ond a ddarperir mewn modd llawer mwy blaengar. Nid diben hynny yw tansilio'r bwriad y tu ôl i Ddeddf 1983, sydd wedi'i hanelu'n bennaf at yr anhwylderau iechyd meddwl mwyaf difrifol.

Bydd y Gorchymyn cymhwysedd deddfwriaethol drafft yn darparu ffordd inni roi'r claf wrth wraidd cynllunio gofal. Yr oedd hynny'n amlwg iawn yn y dystiolaeth a gafodd fy mhwyllgor. Y cyfan sy'n weddill imi ei wneud yn awr wrth derfynu yw rhoi sicrwydd i'r Cynulliad am y ddau brif argymhelliad a wnaeth fy mhwyllgor, sef bod angen i'r Gorchymyn cymhwysedd deddfwriaethol drafft gael ei ddrafftio'n fwy bras, sydd wedi'i wneud, fel y soniodd Jonathan yn ei araith, a hefyd y dylid cynnwys gwasanaethau gofal cymdeithasol, sydd hefyd wedi'i wneud. Felly, yr wyf yn cymeradwyo'r Gorchymyn cymhwysedd deddfwriaethol drafft hwn yn gynnes i'r Cynulliad. Yr wyf yn siŵr y bydd yn symud yn ei flaen yn awr. Fy ngobaith o ddifrif yw y bydd Mesur iechyd meddwl cynhwysfawr yn dilyn yn fuan.

Y Gweinidog dros Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol (Edwina Hart): Yr wyf yn falch gweld y Gorchymyn cymhwysedd

today. It may have taken us a while to reach this point, as Jonathan suggested, but progress over recent months has been swift. Today's debate is a key milestone in the passage of the draft Order. Although no-one should ever take anything for granted in these matters, it is fair to say that the finishing line is very much in sight on this first stage. Gaining legislative competence in relation to mental health is a key 'One Wales' commitment, and the draft LCO before you today will enable the Welsh Assembly Government to achieve its objective as well as the Member who laid the Order.

I need not remind you that all the parties that are represented in the Assembly previously indicated their support for the same. I well remember our initial meetings, with me as Minister for health, Helen Mary Jones shadowing me from Plaid Cymru, and Jonathan Morgan and Jenny Randerson who were then shadowing me on health. We held early discussions with the mental health charities about what they wanted to see happening in these key areas. I am sure that they will also welcome this today. The key stakeholders, that is, the service group users and the campaigning organisations, are fully behind the draft legislative competence Order, and they have given us enormous support throughout the whole process.

Therefore, it is pleasing for me to see the draft Order reach this important step in its journey and to add my personal support and that of the Assembly Government to it. I have worked closely with Jonathan in developing the draft LCO to ensure that it achieves his aims and all our aims in this area. The draft Order that is before us today does that; it is the culmination of everyone's efforts. I thank him for his warm words regarding our collaboration.

For my part, I wish to add that our

deddfwriaethol drafft ynghylch iechyd meddwl ger ein bron heddiw. Efallai iddi gymryd cryn amser inni gyrraedd y man hwn, fel yr awgrymodd Jonathan, ond gwnaed cynnydd buan yn ystod y misoedd diwethaf. Mae'r ddatl heddiw'n garreg filltir allweddol yn nhaith y Gorchymyn drafft. Er na ddylai neb fyth gymryd dim yn ganiataol yn y materion hyn, mae'n deg dweud bod y llinell derfyn o fewn golwg yn bendant yn y cam cyntaf hwn. Mae ennill cymhwysedd deddfwriaethol yng nghyswllt iechyd meddwl yn un o ymrwymadau allweddol 'Cymru'n Un', a bydd y Gorchymyn cymhwysedd deddfwriaethol drafft sydd ger eich bron heddiw yn galluogi Llywodraeth y Cynulliad i gyflawni ei hamcan, yn ogystal â'r Aelod a osododd y Gorchymyn.

Nid oes angen imi eich atgoffa bod yr holl bleidiau a gynrychiolir yn y Cynulliad wedi dangos eu cefnogaeth i'r Gorchymyn o'r blaen. Cofiaf yn dda am ein cyfarfodydd dechreuol, a minnau'n Weinidog dros iechyd, Helen Mary Jones yn fy nghysgodi o Blaid Cymru, a Jonathan Morgan a Jenny Randerson yn fy nghysgodi ar y pryd o ran iechyd. Cawsom rafodaethau cynnar gyda'r elusennau iechyd meddwl am yr hyn yr oeddent am ei weld yn digwydd yn y meysydd allweddol hyn. Yr wyf yn siŵr y byddant hwy hefyd yn croesawu hyn heddiw. Mae'r rhanddeiliaid allweddol, hynny yw, y defnyddwyr grwpiau gwasanaethau a'r cyrff ymgyrchu, yn cefnogi'r Gorchymyn cymhwysedd deddfwriaethol drafft yn llwyr, ac y maent wedi rhoi cymorth aruthrol inni drwy gydol yr holl broses.

Mae'n bleser gennyf, felly, weld y Gorchymyn drafft yn cyrraedd y cam pwysig hwn ar ei daith, ac ychwanegaf fy nghefnogaeth bersonol a chefnogaeth Llywodraeth y Cynulliad iddo. Yr wyf wedi cydweithio'n agos â Jonathan wrth ddatblygu'r Gorchymyn cymhwysedd deddfwriaethol drafft i sicrhau ei fod yn cyflawni ei nodau ef a nodau pob un ohonom yn y maes hwn. Mae'r Gorchymyn drafft sydd ger ein bron heddiw'n gwneud hynny; mae'n binacl ar ymdrechion pawb. Diolch iddo am ei eiriau caredig am y cydweithredu a fu rhyngom.

O'm rhan i, hoffwn ychwanegu bod ein

discussions have always been constructive and have, at all times, been held in the spirit of co-operation and shared purpose, which is very important. In its recent report on the draft LCO, the Welsh Affairs Committee remarked upon and applauded the high level of co-operation that has enabled this draft LCO to progress to this stage. I also thank the Wales Office, and Wayne David, the Parliamentary Under-Secretary of State for Wales, who spoke in support of this draft Order at the Welsh Affairs Committee earlier this year, and whose co-operation and support has been crucial in reaching this stage of the legislative process. We will once again be relying on the support of the Wales Office to negotiate the final stages of the legislative process. If the draft Order receives the support of the Assembly today it will return to Westminster, where MPs and their lordships will have an opportunity to debate and agree our proposals before Royal Assent is granted.

I add my thanks to those expressed by others for the work of the Assembly scrutiny committee under David Melding and the Welsh Affairs Committee, both of which helped to shape the content and scope of this final version of the draft Order and its explanatory memorandum. The detailed consideration and valuable observations of those committees helped enormously in refining the proposals and ensuring that the draft LCO is fit for purpose.

However, devolving legislative competence is only half the story. The draft Order before us today is simply a means to an end; a mechanism that, if successful, will allow us as a Government and a legislature to develop our own policies in the future in relation to mental health assessment, treatment and advocacy. The previous First Minister announced in July that this Government would introduce a Measure on mental health during the current Assembly, and today I want to add my own commitment to doing that. Indeed, I have already held talks with Jonathan about areas in which we might seek to legislate, should competence be devolved.

trafodaethau bob amser wedi bod yn adeiladol, ac yn ddieithriad wedi'u cynnal mewn ysbryd o gydweithredu a diben cyffredin, sy'n bwysig iawn. Yn ei adroddiad yn ddiweddar ar y Gorchymyn cymhwysedd deddfwriaethol drafft, tynnodd y Pwyllgor Materion Cymreig sylw at y cydweithredu sylweddol sydd wedi galluogi'r Gorchymyn cymhwysedd deddfwriaethol drafft hwn i gyrraedd y cam hwn, ac fe'i canmolodd. Hoffwn ddiolch hefyd i Swyddfa Cymru, a Wayne David, Is-ysgrifennydd Gwladol Seneddol Cymru, a siaradodd o blaid y Gorchymyn drafft hwn yn y Pwyllgor Materion Cymreig yn gynharach eleni. Mae ei gydweithrediad a'i gefnogaeth wedi bod yn hanfodol i gyrraedd y cam hwn yn y broses ddeddfu. Unwaith eto, byddwn yn dibynnu ar gymorth Swyddfa Cymru i drafod camau olaf y broses ddeddfu. Os caiff y Gorchymyn drafft gefnogaeth y Cynulliad heddiw, bydd yn dychwelyd i San Steffan lle bydd Aelodau Seneddol a'r arglwyddi'n cael cyfle o gael dadl ar ein cynigion a'u cytuno cyn i'r Cydsyniad Brenhinol gael ei roi.

Hoffwn ychwanegu fy niolch i at y diolch a fynegwyd gan eraill am y gwaith a wnaed gan bwyllgor craffu'r Cynulliad, dan arweiniad David Melding, a'r Pwyllgor Materion Cymreig, oherwydd bu'r ddau bwyllgor yn gymorth i ffurfio cynnwys a chwmpas y fersiwn terfynol hwn o'r Gorchymyn drafft a'i femorandwm esboniadol. Bu ystyriaeth fanwl a sylwadau gwerthfawr y pwyllgorau hynny o gymorth aruthrol i fireinio'r cynigion a sicrhau bod y Gorchymyn cymhwysedd deddfwriaethol drafft yn addas at y diben.

Fodd bynnag, hanner y stori'n unig yw datganoli cymhwysedd deddfwriaethol. Modd i gyrraedd nod yw'r Gorchymyn drafft sydd ger ein bron heddiw; system a fydd, os llwydda, yn ein galluogi fel Llywodraeth a deddfwrfa i ddatblygu ein polisiau ein hunain yn y dyfodol yng nghyswllt asesu, triniaeth ac eiriolaeth ym maes iechyd meddwl. Cyhoeddodd y Prif Weinidog blaenorol ym mis Gorffennaf y byddai'r Llywodraeth hon yn cyflwyno Mesur ynghylch iechyd meddwl yn ystod y Cynulliad cyfredol, a heddiw yr wyf am ychwanegu fy ymrwymiad fy hun i wneud hynny. Yn wir, yr wyf eisoes wedi cael trafodaethau gyda Jonathan am feysydd

My officials have also been holding preliminary conversations with a range of stakeholders across Wales on what the first Assembly Measure on this subject might include.

However, today is not the time to talk in detail about the content of that first Measure. Members can see from the explanatory memorandum to the draft Order that the powers that we seek will enable us to place statutory duties on NHS bodies and social services providers in Wales in relation to the provision of assessment, treatment and advocacy. I do not wish to pre-empt the will of the Assembly, or of Parliament, by talking about these matters further during this debate, but I will have more to say if and when legislative competence is devolved, and we are in a position to introduce a relevant Assembly Measure. However, I would like to assure Members that this Government will develop any future policies on this subject in the spirit of openness and inclusiveness that has characterised our progress in this area to date. If the draft LCO is successful, we will look to introduce an Assembly Measure as soon as is practicable.

As you know, the Assembly Government is committed to improving mental health services, and, in recent years, we have increased investment, developed new, community-based services, and published a refined national service framework and action plans for service providers. However, we all want to do more to keep improving services in Wales. I stated in my response to the Health, Wellbeing and Local Government Committee report on community mental health services last week that there has been an improvement in mental health services over the last few years. However, I recognise that there is some way to go before services achieve consistently and acceptably high standards across Wales. This draft LCO will allow us to develop our own legislation, which will create Welsh solutions to the particular problems and issues that affect those with mental health problems in Wales.

lle gallem geisio deddfu, pe bai cymhwysedd yn cael ei ddatganoli. Yn ogystal, mae fy swyddogion wedi bod yn cynnal sgrysiâu rhagarweiniol ag ystod o randdeiliaid ar draws Cymru am yr hyn y gallai Mesur cyntaf y Cynulliad ar y pwnc hwn ei gynnwys.

Fodd bynnag, nid heddiw yw'r amser i siarad yn fanwl am gynnwys y Mesur cyntaf hwnnw. Gall Aelodau weld o femorandwm esboniadol y Gorchymyn drafft y bydd y pwerau'r ydym yn eu ceisio yn ein galluogi i osod dyletswyddau statudol ar gyrff y GIG a darparwyr gwasanaethau cymdeithasol yng Nghymru yng nghyswllt darparu asesiad, triniaeth ac eiriolaeth. Nid wyf am ragdybio ewyllys y Cynulliad, na Senedd y DU, drwy siarad ymhellach am y materion hyn yn ystod y ddadl hon, ond bydd gennyf fwy i'w ddweud os a phan gaiff cymhwysedd deddfwriaethol ei ddatganoli, a phan fyddwn mewn sefyllfa i gyflwyno Mesur Cynulliad perthnasol. Fodd bynnag, hoffwn roi sicrwydd i Aelodau y bydd y Llywodraeth hon yn datblygu unrhyw bolisiau yn y dyfodol ar y pwnc hwn yn yr ysbryd agored a chynhwysol sydd wedi nodweddu ein cynnydd yn y maes hwn hyd yma. Os bydd y Gorchymyn cymhwysedd deddfwriaethol drafft yn llwyddo, byddwn yn ceisio cyflwyno Mesur Cynulliad cyn gynted ag y bydd hynny'n ymarferol.

Fel y gwyddoch, mae Llywodraeth y Cynulliad wedi ymrwmo i wella gwasanaethau iechyd meddwl, ac yn ystod y blynyddoedd diwethaf yr ydym wedi cynyddu buddsoddiad, wedi datblygu gwasanaethau newydd, cymunedol, ac wedi cyhoeddi fframwaith gwasanaeth cenedlaethol wedi'i fireinio, a chynlluniau gweithredu ar gyfer darparwyr gwasanaethau. Fodd bynnag, hoffem i gyd wneud mwy i barhau i wella gwasanaethau yng Nghymru. Yn fy ymateb i adroddiad y Pwyllgor Iechyd, Lles a Llywodraeth Leol ar wasanaethau iechyd meddwl cymunedol yr wythnos diwethaf, dywedais fod gwasanaethau iechyd meddwl wedi gwella dros y blynyddoedd diwethaf. Fodd bynnag, yr wyf yn cydnabod bod tipyn o ffordd i fynd cyn i wasanaethau gyrraedd safonau sy'n gyson ac yn dderbyniol uchel ledled Cymru. Bydd y Gorchymyn cymhwysedd deddfwriaethol

Legislative competence will take us a huge step closer to that possibility, and I therefore commend this motion to the Assembly and ask that it is fully supported.

Andrew R.T. Davies: I join others in congratulating Jonathan. I know full well the work that he has put in, along with Assembly officials, in championing this request and particularly in working in harmony with the Minister to devolve competence in this field, which was a manifesto commitment of the Conservatives at the last Assembly elections. Looking at the papers on the history of mental health services, it is clear that this area has been a concern to Members across the Chamber, and the degree of improvement required was identified last week in the debate that we had on the Health, Wellbeing and Local Government Committee report into community mental health. It is important, as the Minister said, to remember that this draft Order does no more than transfer power to this Assembly; it will be the Measures that flow from that transfer of power that we will ultimately be judged on, and it is the Measures that will bring about the service improvement we want and grant people rights under law.

2.50 p.m.

As someone who believes passionately in small government, I always ask, when we are looking at new legislation, whether it is needed. I am one of the newer Members here, but it is my belief that there is a categorical need for legislation to improve the mental health services that users require, and to protect those users to ensure that they can seek the assessments, the treatment and, above all, the advocacy so that they can feel confident that the care is centred on them, rather than on the institution that is delivering their care. Jonathan summed that up, in opening the debate this afternoon, when he spoke about the three fields that have had particular attention given to them.

drafft hwn yn caniatu inni ddatblygu ein deddfwriaeth ein hunain, a fydd yn creu atebion Cymreig i'r materion a'r problemau penodol sy'n effeithio ar bobl sydd â phroblemau iechyd meddwl yng Nghymru. Bydd cymhwysedd deddfwriaethol yn mynd â ni lawer yn nes at y posibilrwydd hwnnw. Felly, yr wyf yn cymeradwyo'r cynnig hwn i'r Cynulliad ac yn gofyn iddo ei gefnogi'n llawn.

Andrew R.T. Davies: Hoffwn ymuno ag eraill i longyfarch Jonathan. Gwn yn iawn am yr holl waith y mae wedi'i wneud, ynghyd â swyddogion y Cynulliad, i hyrwyddo'r cais hwn, ac yn benodol i weithio ar y cyd â'r Gweinidog i ddatganoli cymhwysedd yn y maes hwn, a oedd yn un o ymrwymadau maniffesto'r Ceidwadwyr adeg etholiadau diwethaf y Cynulliad. O edrych ar y papurau ar hanes gwasanaethau iechyd meddwl, mae'n amlwg fod Aelodau ar draws y Siambr wedi bod yn pryderu am y maes hwn, a nodwyd maint y gwelliant sy'n ofynnol yr wythnos diwethaf yn y ddadl a gawsom ar adroddiad y Pwyllgor Iechyd, Lles a Llywodraeth Leol ynghylch iechyd meddwl cymunedol. Mae'n bwysig cofio, fel y dywedodd y Gweinidog, nad yw'r Gorchymyn drafft hwn yn gwneud dim mwy na throsglwyddo pŵer i'r Cynulliad hwn; cawn ein barnu yn y pen draw ar sail y Mesurau a ddeillia o drosglwyddo'r pŵer hwnnw, a'r Mesurau a fydd yn esgor ar y gwelliant a ddymunwn mewn gwasanaethau ac yn rhoi hawliau i bobl dan y gyfraith.

Fel un sy'n credu'n gryf mewn llywodraeth fach, gofynnaf bob amser, pan fyddwn yn edrych ar ddeddfwriaeth newydd, a oes ei hangen. Yr wyf yn un o'r aelodau mwy newydd sydd yma, ond credaf fod angen pendant am ddeddfwriaeth i wella'r gwasanaethau iechyd meddwl y mae eu hangen ar ddefnyddwyr, ac i ddiogelu'r defnyddwyr hynny er mwyn sicrhau y gallant ofyn am yr asesiad, y driniaeth, ac yn anad dim yr eiriolaeth, fel y gallant deimlo'n hyderus fod y gofal yn canolbwyntio arnynt hwy, yn hytrach nag ar y sefydliad sy'n darparu eu gofal. Llwyddodd Jonathan i grynhoi hynny, wrth agor y ddadl y prynhawn yma, pan siarodd am y tri maes

y rhoddwyd sylw penodol iddynt.

I also note the Minister's announcement that she has allocated £1 million for a Measure for mental health. I am fully aware that the Minister does not want to prejudge the outcome of this debate or any deliberations elsewhere, but it is to be hoped that we are now in the final stretch, to get over that gain line and to bring the competence to this institution. Having heard the rhetoric of the First Minister when he addressed the Government's legislation programme and identified, as a key requisite, the ability to bring a Measure to fruition, it is pleasing to know that there is now finance within the Minister's budget to ensure the implementation of that Measure when it comes forward.

Last week's debate on mental health highlighted that there are themes that desperately need to be addressed. We received evidence on the national service framework, which is the document, or the blueprint, according to which services are delivered. There were clear flaws in that national service framework, and the Measure that flows from this legislative competence will hopefully ensure that such anomalies do not happen again, and will give users recourse to law and the ability to ensure that their rights are protected. That must be a move in the right direction that we can all subscribe to.

I commend Jonathan for his actions in bringing this legislation to Plenary. I look forward to engaging with the Government in bringing forward the Measure that will be debated and scrutinised in committee, so that we can see genuine improvement in the field of mental health in Wales.

Val Lloyd: People with mental ill health are by definition extremely vulnerable, and so it is important that treatment and services provided to them are appropriate. Recent debates in this Chamber have shown that we are still some way from achieving a tailor-made approach that meets the complex and different needs of each patient. I am hopeful that the Measure subsequent to this draft

Sylwaf hefyd ar gyhoeddiad y Gweinidog, sef ei bod wedi dyrannu £1 filiwn ar gyfer Mesur ynghylch iechyd meddwl. Yr wyf yn hollol ymwybodol nad yw'r Gweinidog am ragfarnu canlyniad y ddadl hon neu unrhyw drafodaethau mewn man arall, ond gobeithio ein bod yn dod at y llinell derfyn erbyn hyn, er mwyn mynd dros y llinell fantais honno a dod â'r cymhwysedd dan sylw i'r sefydliad hwn. Ar ôl clywed rhethreg y Prif Weinidog pan roddodd sylw i raglen ddeddfwriaethol y Llywodraeth, a nodi bod y gallu i ddod â Mesur i'w derfyn yn ofyniad allweddol, mae'n braf gwybod bod arian yng nghyllideb y Gweinidog erbyn hyn i sicrhau gweithredu'r Mesur hwnnw pan gaiff ei gyflwyno.

Yr oedd dadl yr wythnos diwethaf ar iechyd meddwl yn tynnu sylw at y ffaith fod angen dybryd am fynd i'r afael â rhai themâu. Cawsom dystiolaeth am y fframwaith gwasanaeth cenedlaethol, sef y ddogfen neu'r cynllun a fydd yn sail ar gyfer darparu gwasanaethau. Yr oedd gwendidau amlwg yn y fframwaith gwasanaeth cenedlaethol hwnnw, a gobeithio y bydd y Mesur a ddaw o'r cymhwysedd deddfwriaethol hwn yn sicrhau na fydd anghysonderau o'r fath yn digwydd eto, ac y bydd yn galluogi defnyddwyr i droi at y gyfraith ac yn sicrhau diogelu eu hawliau. Rhaid bod hynny'n gam i'r cyfeiriad cywir y gallwn i gyd ei gefnogi.

Yr wyf yn canmol Jonathan am y camau y mae wedi'u cymryd i gyflwyno'r ddeddfwriaeth hon i'r Cyfarfod Llawn. Edrychaf ymlaen at ymwneud â'r Llywodraeth wrth gyflwyno'r Mesur y bydd y pwyllgor yn cael dadl arno ac yn craffu arno, fel y gallwn weld gwelliant gwirioneddol ym maes iechyd meddwl yng Nghymru.

Val Lloyd: Mae pobl sydd ag afiechyd meddwl, drwy ddiffiniad, yn eithriadol o agored i niwed, ac y mae'n bwysig, felly, i'r driniaeth a'r gwasanaethau a ddarperir iddynt fod yn briodol. Mae dadleuon yn ddiweddar yn y Siambr hon wedi dangos ein bod yn dal ymhell o gael dull gweithredu wedi'i deilwra sy'n diwallu anghenion cymhleth a gwahanol pob claf. Yr wyf yn obeithiol y bydd y Mesur

legislative competence Order will address that.

I have followed the debate on the need for independent advocacy for patients, and the imperative need to move away from compulsory treatment, wherever and whenever possible, for quite some time. I thoroughly welcome Jonathan's proposals to address these issues in his original proposed Order. As a member of the legislative committee that scrutinised his first proposals, I am pleased that the revised version that we have before us today has taken into account the recommendations made by that committee. The draft LCO has been amended significantly in a way that reflects the committee's wish for broad drafting, which Jonathan referred to in his opening remarks. This will allow for greater flexibility in relation to subsequent Measures.

The committee recommended that local authorities should be brought into the scope of the legislation, and the insertion of a new matter relating to social care services connected to mental health achieves that. For people experiencing mental ill health, services provided by local authorities may be just as important, if not more important, to their recovery than those provided by health services. They are certainly complementary to those provided by healthcare systems, and, together, the joint services will be of added benefit to users.

Another important change in the draft LCO allows any duty of assessment to apply to those without a diagnosed mental illness, as well as those who have such a diagnosis. This is an important step to ensuring that people are able to receive the help that they need when they first become unwell. We too often hear of people having to wait until they are ill enough to receive support, and of the disastrous consequences resulting from that. I am also pleased that the legislation, as redrafted, clarifies the position in relation to independent mental health advocacy, including for those subject to compulsion

a fydd yn dilyn y Gorchymyn cymhwysedd deddfwriaethol drafft hwn yn mynd i'r afael â hynny.

Yr wyf wedi dilyn y ddatl ar yr angen am eiriolaeth annibynnol i gleifion, a'r angen hanfodol i symud oddi wrth driniaeth orfodol ble bynnag a phryd bynnag y bydd hynny'n bosibl, ers cryn amser. Yr wyf yn croesawu'n fawr gynigion Jonathan i fynd i'r afael â'r materion hyn yn ei Orchymyn arfaethedig gwreiddiol. Fel aelod o'r pwyllgor deddfwriaethol a graffodd ar ei gynigion cyntaf, yr wyf yn falch fod y fersiwn diwygiedig sydd ger ein bron heddiw wedi ystyried yr argymhellion a wnaed gan y pwyllgor hwnnw. Mae'r Gorchymyn cymhwysedd deddfwriaethol drafft wedi'i ddiwygio'n sylweddol mewn modd sy'n adlewyrchu dymuniad y pwyllgor am ddrafftio bras, fel y cyfeiriodd Jonathan ato yn ei sylwadau agoriadol. Bydd hynny'n caniatáu mwy o hyblygrwydd yng nghyswllt Mesurau a fydd yn dilyn.

Argymhellodd y pwyllgor y dylid cynnwys awdurdodau lleol yng nghwmpas y deddfwriaeth, ac y mae cynnwys mater newydd yn ymwneud â gwasanaethau gofal cymdeithasol sy'n gysylltiedig ag iechyd meddwl yn cyflawni hynny. I bobl sydd ag afiechyd meddwl, gallai'r gwasanaethau a ddarperir gan awdurdodau lleol fod lawn mor bwysig, os nad yn bwysicach i'w hadferiad iechyd na'r rheini a ddarperir gan wasanaethau iechyd. Maent yn bendant yn ategu'r gwasanaethau a ddarperir gan systemau gofal iechyd, a chyda'i gilydd bydd y gwasanaethau a ddarperir ar y cyd o fudd ychwanegol i ddefnyddwyr.

Mae newid pwysig arall yn y Gorchymyn cymhwysedd deddfwriaethol drafft yn caniatáu i unrhyw ddyletswydd asesu fod yn berthnasol i'r rheini sydd heb gael diagnosis fod ganddynt salwch meddwl, yn ogystal â'r rheini sydd wedi cael diagnosis o'r fath. Mae hwn yn gam pwysig i sicrhau y gall pobl gael yr help y mae arnynt ei angen pan fyddant yn mynd yn sâl yn y lle cyntaf. Yn rhy aml, clywn am bobl yn gorfod aros nes y byddant yn ddigon sâl i gael cymorth, ac am y canlyniadau trychinebus sy'n deillio o hynny. Yr wyf hefyd yn falch fod y deddfwriaeth, fel y mae wedi'i hailddrafftio, yn egluro'r

under the 1983 Act, and it allows for flexibility to update and improve the scheme over time.

Throughout the recent discussions surrounding this draft Order, the principle of granting legislative competence in relation to the assessment of mental health and treatment of mental disorder has been agreed, and I hope that we can move forward to implement solutions for people affected by such ill health. Together with the move towards a recovery model, legislation will allow to deliver individual, innovative services for patients across Wales.

Peter Black: I also welcome the return of this draft legislative competence Order to Plenary and I congratulate Jonathan Morgan on successfully navigating it to this stage. I think that Jonathan used the metaphor of a sheep wandering through a minefield, and I suspect that quite a bit of wool was singed on the way. I also get the impression that for a Member to take a LCO to this stage, it requires having the Minister in front of them with a metal detector to make sure that it actually gets there. In a sense, that is unfortunate because it underlines one of the weaknesses of the LCO procedure. Members need to have the active support of Ministers if they are to make any progress, irrespective of the merits of the LCO. I know that this is also the case with Measures, but it does seem that we have spent two years, effectively, getting to this point. We have had what seem to be quite protracted negotiations on the contents and breadth of the draft LCO, and in relation to what we can and cannot legislate on. Although that has produced an outcome that is broadly acceptable, I will only be fully satisfied that it is acceptable when we see what we can produce by way of Measures and advocacy.

We are also put in the situation of effectively negotiating future Measures with the Welsh

sefyllfa yng nghyswllt eiriolaeth iechyd meddwl annibynnol, gan gynnwys ar gyfer pobl y gellir eu gorfodi dan Ddeddf 1983, ac y mae'n caniatáu hyblygrwydd i ddiweddarau'r cynllun a'i wella dros amser.

Drwy gydol y trafodaethau'n ddiweddar ynghylch y Gorchymyn drafft hwn, cytunwyd ar yr egwyddor o roi cymhwysedd deddfwriaethol yng nghyswllt asesu iechyd meddwl a thrin anhwylder meddwl, a gobeithio y gallwn symud ymlaen i weithredu atebion ar gyfer pobl y mae afiechyd o'r fath yn effeithio arnynt. Ynghyd â'r symudiad tuag at fodel gwella, bydd deddfwriaeth yn ein galluogi i ddarparu gwasanaethau unigol, arloesol i gleifion ledled Cymru.

Peter Black: Yr wyf fi hefyd yn croesawu gweld y Gorchymyn cymhwysedd deddfwriaethol drafft hwn yn ôl yn y Cyfarfod Llawn, a hoffwn longyfarch Jonathan Morgan ar ei lywio'n llwyddiannus i'r cam hwn. Credaf fod Jonathan wedi defnyddio trosiad dafad yn crwydro dros faes ffrwydron, ac yr wyf yn amau bod tipyn o wllân wedi'i losgi ar hyd y ffordd. Yn ogystal, er mwyn i Aelod lywio Gorchymyn cymhwysedd deddfwriaethol i'r cam hwn, caf yr argraff fod angen iddo gael Gweinidog o'i flaen sydd â synhwyrydd metel i wneud yn siŵr ei fod yn cyrraedd pen y daith. Ar un ystyr, mae hynny'n anffodus oherwydd mae'n tanlinellu un o wendidau'r weithdrefn Gorchymynion cymhwysedd deddfwriaethol. Mae angen i'r Aelodau gael cefnogaeth weithredol Gweinidogion i wneud unrhyw gynnydd, ni waeth beth fo rhinweddau'r Gorchymyn cymhwysedd deddfwriaethol dan sylw. Gwn fod hynny'n wir hefyd yn achos Mesurau, ond ymddengys ein bod wedi cymryd dwy flynedd i gyrraedd y pwynt hwn i bob pwrpas. Cawsom drafodaethau sy'n ymddangos yn eithaf maith am gynnwys ac ehangder y Gorchymyn cymhwysedd deddfwriaethol drafft, ac am yr hyn y gallwn ac na allwn ddeddfu yn ei gylch. Er bod y broses wedi esgor ar ganlyniad sy'n dderbyniol yn gyffredinol, ni fyddaf yn hollol fodlon ei fod yn dderbyniol nes y gwelwn beth y gallwn ei lunio o ran Mesurau ac eiriolaeth.

Cawn ein rhoi mewn sefyllfa hefyd lle'r ydym i bob pwrpas yn trafod Mesurau'r

Affairs Committee and with Whitehall in order to get to this point. I do not necessarily share Jonathan's optimism about the LCO process or even his acceptance that it does have merits. It seems that it has merely delayed what should be a natural area of competence for this Assembly to legislate on. I say that not to undermine the achievements of Jonathan or the Minister in any way in getting us this far, but as a general comment on the LCO process as it currently stands.

The Health, Wellbeing and Local Government Committee has just completed a review of mental health services and produced a thorough report, not all of which will need legislation, but there are areas, as identified by a number of outside organisations, where legislation is required and where I hope that Measures will be forthcoming as soon as possible. Like other Members, I look forward to seeing those Measures coming forward as quickly as possible. I know that Jonathan will first be afforded the opportunity to bring a Measure forward as part of the process of Member proposed legislation, and he will no doubt be working with the Minister on that. However, I feel that we need to get on with this, now that we have the competence, and I just hope that the draft LCO itself proves broad enough to deliver everything that we need as regards mental health services to deliver the agenda that the Assembly Government and members of all parties in the Chamber want to see brought into effect.

In conclusion, I congratulate Jonathan, and I am pleased that we have reached this stage, but it just seems that we have spent two years negotiating to get to this stage when we could have been getting on with it.

Helen Mary Jones: Like others, I begin by congratulating Jonathan Morgan, both on having chosen this important topic for a competence Order in the first place, and on having driven it through at last. I was also successful in the ballot to bring forward a Member proposed legislative competence

dyfodol gyda'r Pwyllgor Materion Cymreig a Whitehall er mwyn cyrraedd y pwynt hwn. Nid wyf o reidrwydd mor obeithiol â Jonathan am y broses Gorchymynion cymhwysedd deddfwriaethol, na hyd yn oed ei fod yn derbyn bod i'r broses rai rhinweddau. Ymddengys nad yw ond wedi peri oedi'r hyn a ddylai fod yn faes cymhwysedd naturiol i'r Cynulliad hwn ddeddfu yn ei gylch. Nid wyf yn dweud hynny er mwyn tanseilio cyflawniadau Jonathan neu'r Gweinidog o gwbl wrth ddod â ni i'r pwynt hwn, ond fel sylw cyffredinol am y broses Gorchymynion cymhwysedd deddfwriaethol fel y mae ar hyn o bryd.

Mae'r Pwyllgor Iechyd, Lles a Llywodraeth Leol newydd lunio adroddiad trylwyr ar ôl cwblhau adolygiad o wasanaethau iechyd meddwl. Ni fydd angen deddfwriaeth ar y cyfan, ond mae yna feysydd, a nodwyd gan nifer o sefydliadau allanol, lle bydd angen deddfwriaeth a lle gobeithiaf y bydd Mesurau'n dod i'r amlwg cyn gynted ag sy'n bosibl. Fel Aelodau eraill, edrychaf ymlaen at weld cyflwyno'r Mesurau hynny mor fuan ag y bo modd. Gwn y bydd Jonathan yn cael cyfle ar y cychwyn i gyflwyno Mesur fel rhan o broses deddfwriaeth arfaethedig Aelod, ac nid oes amheuaeth na fydd yn gweithio gyda'r Gweinidog ar hynny. Fodd bynnag, teimlaf fod angen inni fwrw ymlaen â hyn gan fod gennym y cymhwysedd yn awr, a gobeithio y bydd y Gorchymyn cymhwysedd deddfwriaethol drafft ei hun yn ddigon eang i ddarparu popeth y mae arnom ei angen o ran gwasanaethau iechyd meddwl er mwyn gwireddu'r agenda y mae Llywodraeth y Cynulliad ac aelodau pob plaid yn y Siambr am ei gweld yn dod i rym.

I gloi, hoffwn longyfarch Jonathan. Yr wyf yn falch ein bod wedi cyrraedd y cam hwn, ond ymddengys ein bod wedi treulio dwy flynedd yn trafod er mwyn cyrraedd y cam hwn, pan allem fod wedi bwrw ymlaen â chymau gweithredu.

Helen Mary Jones: Fel siaradwyr eraill, dechreuaf drwy longyfarch Jonathan Morgan am ddewis y pwnc pwysig hwn ar gyfer Gorchymyn cymhwysedd yn y lle cyntaf, ac am fod wedi ei yrru drwodd o'r diwedd. Bùm i hefyd yn llwyddiannus yn y balot i gyflwyno Gorchymyn cymhwysedd

Order—Members will recall my LCO on carers' rights. I thought that it was like birthday and Christmas coming together at once when the Deputy Minister, Gwenda Thomas, agreed to take over the competence Order, to broaden it and run with it. I could see that it was going to be quite a challenging process even with full Government support, which my competence Order, like Jonathan's, did have.

I am glad that this competence Order has had such broad support from everyone in this Chamber, and, very importantly, from those outside—from mental health patients and those who work with and for them. This reflects a distinctive approach in Wales where we talk about the rights of patients to be treated, and not perhaps the more punitive and compulsory treatment approach that we have seen elsewhere.

3.00 p.m.

I do not want to speak at length today because, as the Minister has rightly said, the real debate for us now is what will go into the Measures, and how swiftly they can be driven forward. The Minister is right in saying that this is not the time to talk about the detail of those Measures, but I trust that they will focus on the need to protect the rights of those who are most ill and most vulnerable to coercion in the first instance. We may later want to broaden those rights, but I—and us all in the Chamber, I am sure—want to see that group of potential patients being protected first before we move on, as Val Lloyd has said.

You would be surprised, Deputy Presiding Officer, if I were to end my brief contribution to this debate without saying something about the process. I feel that I must point out that these rights would almost certainly be in place in Wales today had we had the power for Jonathan to bring forward a Member proposed Measure rather than a Member

deddfwriaethol arfaethedig Aelod—bydd Aelodau'n cofio fy Ngorchymyn cymhwysedd deddfwriaethol ynghylch hawliau gofawyr. Pan gyfunodd y Dirprwy Weinidog, Gwenda Thomas, i gymryd y Gorchymyn cymhwysedd deddfwriaethol drosodd, i'w ehangu a'i fabwysiadu, teimlwn ei bod yn ben-blwydd ac yn Nadolig arnaf yr un pryd. Gallwn weld y byddai'r broses yn eithaf heriol, hyd yn oed gyda'r gefnogaeth lawn a gafodd fy Ngorchymyn cymhwysedd innau, fel y cafodd un Jonathan, gan y Llywodraeth.

Yr wyf yn falch fod y Gorchymyn cymhwysedd hwn wedi cael cefnogaeth mor eang gan bawb yn y Siambr hon, a chan bobl y tu allan—cleifion iechyd meddwl a'r sawl sy'n gweithio gyda hwy ac iddynt—sy'n bwysig iawn. Mae hynny'n adlewyrchu dull gweithredu neilltuol yng Nghymru, lle'r ydym yn siarad am hawliau cleifion i gael triniaeth, yn hytrach na'r dull gweithredu yr ydym wedi'i weld mewn mannau eraill, yn seiliedig i raddau mwy helaeth ar gosb a gorfodaeth efallai.

Nid wyf am siarad yn hir heddiw oherwydd, fel y dywedodd y Gweinidog yn hollol iawn, y ddadl wirioneddol inni'n awr fydd yr hyn a gaiff ei gynnwys yn y Mesurau, a pha mor gyflym y gellir gyrru'r Mesurau yn eu blaen. Mae'r Gweinidog yn iawn i ddweud nad heddiw yw'r amser i siarad am fanylion y Mesurau hynny, ond hyderaf y byddant yn canolbwyntio ar yr angen i ddiogelu hawliau'r bobl fwyaf sâl ac sydd fwyaf agored i orfodaeth yn y lle cyntaf. Efallai y byddwn am ehangu'r hawliau hynny'n nes ymlaen, ond yr wyf fi—a phob un ohonom yn y Siambr, yr wyf yn siŵr—am weld y grŵp hwnnw o gleifion posibl yn cael ei ddiogelu'n gyntaf cyn inni symud ymlaen, fel y dywedodd Val Lloyd.

Byddech yn synnu, Ddirprwy Lywydd, pe bawn yn dod â'm cyfraniad byr i'r ddadl hon i ben heb ddweud rhywbeth am y broses. Teimlaf ei bod yn rhaid imi nodi y byddai'r hawliau hyn bron yn bendant ar waith yng Nghymru heddiw pe buasai gennym y pŵer i Jonathan gyflwyno Mesur arfaethedig Aelod yn hytrach na Gorchymyn cymhwysedd

proposed legislative competence Order. Jonathan Morgan, with the Minister's support, has demonstrated that this system can be made to work—after a fashion. However, I submit that it raises the question of why he had to go through this process for us to get to legislate in fully devolved areas. That said, this is a good day for mental health patients in Wales. I trust that members of the Westminster Parliament will now put their shoulder to the wheel to get the competence process over and done with as soon as possible, so that we can begin to legislate to support some of the most vulnerable citizens in our nation. I therefore commend this draft legislative competence Order to the Chamber.

Jenny Randerson: I strongly welcome this draft LCO, and I congratulate Jonathan on choosing this topic for it. However, I am moved to speak by my frustration, which is shared, I notice, by a number of Members across the Chamber. When thinking about what to say, I delved back in my memory, and then thought that I could give one or two people some of the historical background—and the emphasis is on the word historical.

Do you remember back in the early days, when Edwina Hart first became Minister for health? At that time, new legislation had been proposed, which was to affect mental health services in England and Wales. Unfortunately, we missed the opportunity to have framework powers from that. At the time, the issue was brought to the attention of the Minister but, essentially, it was too late. There was cross-party agreement developing that we needed to do something different in Wales, and that the England-and-Wales legislation did not suit us. The first possible opportunity to do something about it was taken by Jonathan Morgan, early in the autumn of 2007, when he won the ballot. More than two years on, we are not much further forward. As Jonathan says, this version may now be better than the proposal that he first put forward but our time here—and there are only 60 of us to do this vital job—would have been much better spent on improving the Measures that flowed from our

deddfwriaethol arfaethedig Aelod. Mae Jonathan Morgan, gyda chymorth y Gweinidog, wedi dangos y gellir gwneud i'r system hon weithio—i ryw raddau. Fodd bynnag, awgrymaf y dylid holi pam y bu'n rhaid iddo fynd drwy'r broses hon er mwyn inni gael deddfu mewn meysydd sydd wedi'u datganoli'n llawn. Wedi dweud hynny, mae hwn yn ddiwrnod da i gleifion iechyd meddwl yng Nghymru. Hyderaf y bydd Aelodau Seneddol yn San Steffan yn torchi eu llewys yn awr i gwblhau'r broses cymhwysedd cyn gynted ag y bo modd, fel y gallwn ddechrau deddfu i gynorthwyo rhai o'r dinasyddion mwyaf agored i ni wedd yn ein cenedl. Yr wyf, felly, yn cymeradwyo'r Gorchymyn cymhwysedd deddfwriaethol drafft hwn i'r Siambr.

Jenny Randerson: Yr wyf yn croesawu'r Gorchymyn cymhwysedd deddfwriaethol drafft hwn yn gynnes iawn, ac yn llongyfarch Jonathan ar ddewis y pwnc hwn ar ei gyfer. Fodd bynnag, caf fy nghymell i siarad oherwydd fy rhwystredigaeth, fel sy'n wir, sylwaf, am nifer o Aelodau ar draws y Siambr. Wrth feddwl beth i'w ddweud, euthum i dwrio yn fy nghof a meddwl y gallwn roi rhywfaint o'r cefndir hanesyddol i un neu ddau o bobl—â'r pwyslais ar y gair hanesyddol.

A ydych yn cofio'r dyddiau cynnar, pan ddaeth Edwina Hart yn Weiniidog dros iechyd am y tro cyntaf? Ar y pryd, yr oedd deddfwriaeth newydd wedi'i chynnig, a oedd i fod i effeithio ar wasanaethau iechyd meddwl yng Nghymru a Lloegr. Yn anffodus, collasom gyfle i gael pwerau fframwaith yn sgil hynny. Ar y pryd, tynnwyd sylw'r Gweinidog at y mater, ond yn rhy hwyr i bob pwrpas. Yr oedd cytundeb trawsbleidiol yn datblygu fod angen inni wneud rhywbeth gwahanol yng Nghymru, ac nad oedd y ddeddfwriaeth ar gyfer Cymru a Lloegr yn addas i ni. Cymerwyd y cyfle cyntaf posibl i wneud rhywbeth ynghylch hynny gan Jonathan Morgan, ddechrau hydref 2007, pan enillodd y balot. Dros ddwy flynedd yn ddiweddarach, nid ydym lawer ymhellach ymlaen. Fel y dywed Jonathan, efallai fod y fersiwn hwn yn well yn awr na'r cynnig a gyflwynwyd ganddo gyntaf, ond byddai wedi bod yn well inni dreulio ein hamser yma—60 yn unig ohonom sydd yma i wneud y gwaith

natural powers than on applying for permission from Parliament. This draft LCO has cross-party support and has the support of the Minister. However, as Helen Mary Jones has just said, the delay means that service users in Wales will not get the service that we envisaged for them three years ago for at least another two years, because you have to allow time to pass Measures and to get the new services in place. The system is a disgrace, not because we find it frustrating but because it lets the people of Wales down time and again.

The Deputy Presiding Officer: I call on the Member in charge of the legislation to reply to the debate.

Jonathan Morgan: I start by thanking all Members who have spoken in this debate this afternoon for their supportive comments on what the draft Order seeks to achieve. All Members have demonstrated their deeply held belief that the powers in this field ought to rest with the Assembly. I have always found it rather strange that, under the settlement, quite considerable powers were devolved to us in the field of physical health but, for whatever reasons, the legislative competence for the field of mental health was retained by Westminster. That might have something to do with the interaction between the Mental Health Act 1983 and the criminal justice system, but we are finding a way around that with the draft Order before us today.

Some Members have talked about the level of co-operation between me, as a backbench opposition Member, and the Minister for Health and Social Services. Backbench opposition proposals will never go anywhere unless they have the support of the Government and of Government Ministers. The same is true of Parliament if you are a backbench Member of the House of Commons. Private Members' Bills in the House of Commons go nowhere unless the Government supports them, so that is not

hanfodol hwn—yn gwella'r Mesurau a ddeilliodd o'n pwerau naturiol, yn hytrach na gwneud cais am ganiatâd gan Senedd y DU. Mae'r Gorchymyn cymhwysedd deddfwriaethol drafft hwn wedi cael cefnogaeth ar draws y pleidiau a chan y Gweinidog. Fodd bynnag, fel y mae Helen Mary Jones newydd ei ddweud, golyga'r oedi na fydd defnyddwyr gwasanaethau yng Nghymru yn cael y gwasanaeth a ragwelwyd gennym ar eu cyfer, dair blynedd yn ôl, am o leiaf ddwy flynedd arall, oherwydd rhaid caniatáu amser i basio Mesurau a chyflwyno gwasanaethau newydd. Mae'r system yn warthus, nid am ei bod yn peri rhwystredigaeth inni, ond am ei bod yn methu dro ar ôl tro â diwallu anghenion pobl Cymru.

Y Dirprwy Lywydd: Galwaf ar yr Aelod sydd â gofal am y ddeddfwriaeth i ymateb i'r ddadl.

Jonathan Morgan: Hoffwn ddechrau drwy ddiolch i bob Aelod sydd wedi siarad yn y ddadl hon y prynhawn yma am eu sylwadau cefnogol ar yr hyn y mae'r Gorchymyn drafft yn ceisio'i gyflawni. Mae'r holl Aelodau wedi dangos eu bod yn credu'n wirioneddol y dylai pwerau yn y maes hwn fod yn nwylo'r Cynulliad. Yr wyf bob amser wedi teimlo'i bod braidd yn rhyfedd fod pwerau digon sylweddol wedi eu datganoli inni ym maes iechyd corfforol, dan y setliad, ond bod y cymhwysedd deddfwriaethol ym maes iechyd meddwl yn cael ei gadw gan San Steffan am ba reswm bynnag. Efallai fod a wnelo hynny â'r rhyngweithio rhwng Deddf Iechyd Meddwl 1983 a'r system cyfiawnder troseddol, ond yr ydym yn dod o hyd i ffordd o amgylch hynny gyda'r Gorchymyn drafft sydd ger ein bron heddiw.

Mae rhai Aelodau wedi sôn am lefel y cydweithredu rhyngof fi, fel Aelod o feinciau cefn yr wrthblaid, a'r Gweinidog dros Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol. Ni fydd cynigion o feinciau cefn yr wrthblaid byth yn llwyddo oni bai eu bod yn cael cefnogaeth y Llywodraeth a Gweinidogion y Llywodraeth. Mae'r un peth yn wir am Senedd y DU os ydych yn Aelod o'r meinciau cefn yn Nhŷ'r Cyffredin. Ni fydd Mesurau Aelodau Preifaf yn Nhŷ'r Cyffredin yn llwyddo oni bai bod y Llywodraeth yn eu cefnogi, ac felly nid yw

unusual in itself.

I want to say something about the process before I conclude this debate. It has been a long process, but it was at the beginning of this year that the proposed LCO was finally agreed between me and the Minister and was then sent down the M4 to Whitehall to start the process of formal Whitehall clearance. Therefore, if we discount the fact that I won the ballot in October 2007, we see that it was in this year that the cogs really started turning at a greater speed than previously.

It is a different process when a Member wins the ballot, as they do not have a proposed Order ready to go before them. No Whitehall clearance has been sought, no official notes have been taken, and no advice has been given to Ministers. However, when the Government introduces legislation, Whitehall clearance has already been given, the conversations between departments at London have been had, the Cabinet committee on legislation has already given its approval, and the Attorney-General has already said 'yes'. It is very different for a backbench Member who starts from the point of just the principle of introducing a proposal. That is why it takes longer. It is not ideal and that is the system that we are lumbered with at the moment. However, I am just pleased that we have now reached this point at least within the first couple of years of this third Assembly. I believe that this debate has shown a sense of unity and purpose, and all those who have spoken this afternoon have demonstrated why it is important that these powers be devolved to Wales.

Personally, this has become something of a crusade. Having worked for many years with stakeholder organisations involved in caring and supporting people who have mental illnesses, I have come to see why reforming mental health services in Wales is so important. The evidence given to the committees, to which David Melding referred, looked at a range of issues from the clinical perspectives of mental health treatment, through organisations like the

hynny ynddo'i hun yn anarferol.

Yr wyf am ddweud rhywbeth am y broses cyn cloi'r ddadl hon. Bu'n broses hir, ond ddechrau'r flwyddyn y cytunwyd yn derfynol ar y Gorchymyn cymhwysedd deddfwriaethol arfaethedig rhyngof fi a'r Gweinidog, ac y cafodd ei anfon i lawr yr M4 i Whitehall i ddechrau'r broses o'i gymeradwyo'n ffurfiol yno. Felly, os anwybyddwn y ffaith fy mod wedi ennill y balot ym mis Hydref 2007, gwelwn mai eleni y dechreuodd yr olwynion droi'n gyflymach nag o'r blaen mewn gwirionedd.

Mae'n broses wahanol pan fydd Aelod yn ennill y balot, gan nad oes ganddo Orchymyn arfaethedig o'i flaen sy'n barod i fynd. Ni fydd San Steffan wedi cael cais i gymeradwyo dim, ni fydd nodiadau swyddogol wedi'u cymryd, ac ni fydd cyngor wedi'i roi i Weinidogion. Fodd bynnag, pan fydd y Llywodraeth yn cyflwyno deddfwriaeth, mae'r gwaith cymeradwyo yn Whitehall eisoes wedi digwydd, mae'r sgysiau rhwng adrannau yn Llundain wedi cael eu cynnal, mae pwyllgor y Cabinet ar ddeddfwriaeth eisoes wedi rhoi ei gymeradwyaeth, a'r Twrnai Cyffredinol eisoes wedi dweud 'iawn'. Mae'n wahanol iawn i Aelod o'r meinciau cefn sy'n dechrau o bwynt yr egwyddor o gyflwyno cynnig. Dyna pam mae'n cymryd yn hwy. Nid yw'n ddelfrydol, ond dyna'r system drwsgl sydd gennym ar hyn o bryd. Yn syml, fodd bynnag, yr wyf yn falch ein bod wedi cyrraedd y pwynt hwn o leiaf yn ystod ychydig flynyddoedd cyntaf y trydydd Cynulliad. Credaf fod y ddadl hon wedi dangos ymdeimlad o undod a phwrpas, ac y mae pawb sydd wedi siarad y prynhawn yma wedi dangos pam mae'n bwysig i'r pwerau hyn gael eu datganoli i Gymru.

Ar lefel bersonol, mae hwn wedi bod yn dipyn o grwsâd. Ar ôl gweithio am flynyddoedd lawer gyda sefydliadau rhanddeiliaid sy'n ymwneud â gofalu am bobl ag anhwylderau meddwl a'u cynorthwyo, yr wyf wedi dod i sylweddoli pam mae diwygio gwasanaethau iechyd meddwl yng Nghymru mor bwysig. Yr oedd y dystiolaeth a roddwyd i'r pwyllgorau, fel y cyfeiriodd David Melding, yn ystyried ystod o faterion, o agweddau clinigol ar driniaeth

Royal College of Physicians and the Royal College of Nursing, to the social and criminal perspectives of dealing with people who have mental health disorders through organisations such as the Police Federation of England and Wales and the Law Society. They were all clear that there were glaring gaps in the system and that we needed to resolve the position in Wales where those gaps existed and where they were detrimental to those who have mental disorders. For me, the most compelling piece of evidence for why reform is so long overdue came from a service user from Hafal, Lee McCabe. He has given evidence to committee on a number of occasions. This is what he said in evidence to the Welsh Affairs Select Committee in July.

‘From my time of being admitted into hospital, me and my family did not have any support when I was released a few weeks later and discharged. Neither me nor my family got any information on what I was diagnosed with, the medications I was taking, nothing at all. This resulted in a few weeks after being discharged I had a relapse and ended up going into the psychiatric ward where I ended up six months on the ward. I ended up being sectioned where I was getting frustrated with my condition. Most importantly, it resulted in the long-term where I tried to commit suicide four times, four attempts. I was very fortunate then to have a CPN (Community Psychiatric Nurse) who finally helped me and my family with information and support on the services that were available and helped me to learn to cope.’

3.10 p.m.

What changed for Lee was that he had a CPN who carried out an assessment, who wrote a quality treatment and care plan, and who ensured that it could be delivered. Someone should not need to be lucky to get the right professional to help them; they should have that right through a duty to provide assessment and advocacy. In that way, people will not end up in higher levels of care and losing their employment simply because there is no duty on our mental health services

iechyd meddwl, drwy sefydliadau megis Coleg Brenhinol y Ffisigwyr a'r Coleg Nyrsio Brenhinol, i agweddau cymdeithasol a throeddol ymddrin â phobl ag anhwylderau meddwl, drwy sefydliadau megis Ffederasiwn Heddluoedd Cymru a Lloegr a Chymdeithas y Cyfreithwyr. Yr oedd pob un ohonynt yn hollol glir fod yna fylchau amlwg yn y system, a bod angen inni ddatrys y sefyllfa yng Nghymru lle'r oedd y bylchau hynny'n bodoli a lle'r oeddent yn andwyol i bobl sydd ag anhwylderau meddwl. I mi, cafwyd y darn mwyaf grymus o dystiolaeth, sy'n dangos pam mae'n hen bryd diwygio'r system, gan un o ddefnyddwyr gwasanaethau Hafal, Lee McCabe. Mae wedi rhoi tystiolaeth i'r pwyllgor droeon. Dyma a ddywedodd mewn tystiolaeth i'r Pwyllgor Dethol ar Faterion Cymreig ym mis Gorffennaf.

O'r adeg pan gefais fy nerbyn i'r ysbyty, ni chefais i na'm teulu ddim cymorth pan gefais fy rhyddhau rai wythnosau'n ddiweddarach. Ni chefais i na'm teulu ddim gwybodaeth am fy niagnosis na'r feddyginiaeth yr oeddwn yn ei chymryd, dim gwybodaeth o gwbl. Oherwydd hynny, rai wythnosau ar ôl cael fy rhyddhau, euthum yn sâl unwaith eto a chefais fy rhoi mewn ward seiciatrig a threulio chwe mis yno. Yn y pen draw, cefais fy nghadw dan y Ddeddf ac yr oeddwn yn teimlo'n rhwystredig ynghylch fy sefyllfa. Yn bwysicach na dim, arweiniodd hynny yn y tymor hir at sefyllfa lle ceisiais fy lladd fy hun bedair gwaith, bedair gwaith. Yr oeddwn yn ffodus iawn ar y pryd, oherwydd yr oedd gennyf nyrs seiciatrig gymunedol a'm helpodd i a'm teulu yn y pen draw drwy roi cymorth a gwybodaeth am y gwasanaethau a oedd ar gael, a'm helpu i ddysgu ymdopi.

Yr hyn a newidiodd bethau i Lee oedd y ffaith fod ganddo nyrs seiciatrig gymunedol a wnaeth asesiad, a ysgrifennodd gynllun triniaeth a gofal o safon, ac a sicrhodd y gallai'r cynllun hwnnw gael ei weithredu. Ni ddylai fod angen i rywun fod yn lwcus i gael y gweithiwr proffesiynol iawn i'w helpu; dylai fod ganddo ef neu hi hawl i hynny drwy ddyletswydd i ddarparu asesiad ac eiriolaeth. O sicrhau hynny, ni fydd pobl yn gorfod cael lefelau uwch o ofal a cholli eu gwaith am nad

to do what policy has already stated they should be doing. The draft LCO could be a watershed—not for devolution, but for those in Wales, such as Lee, who deserve better services that are responsive to their needs, and that offer an early assessment of those needs, individualised care and access to advocacy.

I know that we can all endorse the public service reform of mental health, and it is an area in which I know we can see the failures of the past consigned to the past. Anyone can develop a mental illness, and it is important that we tell people that. It does not matter how intelligent, fit, or wealthy you are; mental health and mental illness respect no boundaries and do not rely on a person's physical characteristics. A mental illness can happen at any time, from early childhood right through to old age.

I urge all Members to support the draft Order. In supporting it, our nation can lead the rest of the UK in pursuing this last great social reform.

The Deputy Presiding Officer: The proposal is to agree the motion. Does any Member object? I see that there are no objections. The motion is therefore agreed in accordance with Standing Order No. 7.35.

*Derbyniwyd y cynnig.
Motion agreed.*

**Dadl am Gynnig Darren Millar ar gyfer Gorchymyn Cymhwysedd
Deddfwriaethol—Cynllun Parcio Ffatriol
Debate on Darren Millar's Proposal for a Legislative Competence Order—
Preferential Parking Scheme**

Darren Millar: I move that

the National Assembly for Wales, in accordance with Standing Order No. 22.50, agrees that Darren Millar may lay a proposed Order to give effect to the outline proposed Order provided on 5 June 2008 under Standing Order No. 22.48, and an explanatory memorandum. (NDM4310)

oes dyletswydd ar ein gwasanaethau iechyd meddwl i wneud yr hyn y mae polisi eisoes wedi dweud y dylent fod yn ei gyflawni. Gallai'r Gorchymyn cymhwysedd deddfwriaethol drafft fod yn drobwynt—nid i ddatganoli, ond i bobl yng Nghymru, fel Lee, sy'n haeddu gwell gwasanaethau, sy'n ymateb i'w hanghenion ac yn cynnig asesiad cynnar o'r anghenion hynny ynghyd â gofal unigol a gallu cael eiriolaeth.

Gwn y gallwn i gyd gymeradwyo diwygio gwasanaethau cyhoeddus ym maes iechyd meddwl, ac y mae'n faes lle gwn y gallwn weld diffygion y gorffennol yn aros yn y gorffennol. Gall unrhyw un gael salwch meddwl, ac y mae'n bwysig inni ddweud hynny wrth bobl. Nid oes gwahaniaeth pa mor ddeallus, heini na chyfoethog fyddwch chi; nid yw iechyd meddwl a salwch meddwl yn parchu ffiniau nad yn dibynnu ar nodweddion corfforol unigolyn. Gall salwch meddwl daro unrhyw bryd, o blentyndod ifanc nes byddwch mewn gwth o oedran.

Anogaf bob Aelod i gefnogi'r Gorchymyn drafft. Bydd ei gefnogi'n golygu y gall ein cenedl arwain gweddill y DU wrth fynd ar drywydd y diwygiad cymdeithasol mawr olaf hwn.

Y Dirprwy Lywydd: Y cynnig yw ein bod yn cytuno'r cynnig. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu'r cynnig? Gwela'n nad oes gwrthwynebiad. Yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 7.35, felly, caiff y cynnig ei dderbyn.

Darren Millar: Cynigiau fod

Cynulliad Cenedlaethol Cymru, yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 22.50, yn cytuno y caiff Darren Millar gyflwyno Gorchymyn arfaethedig i weithredu'r Gorchymyn arfaethedig amlinellol a ddarparwyd ar 5 Mehefin 2008 dan Reol Sefydlog Rhif 22.48, a memorandwm esboniadol. (NDM4310)

I am grateful for the opportunity to debate my proposal for a preferential parking scheme. The proposal has been met with a fair amount of surprise from a number of quarters. People have asked me why, of all the subject areas that I could have chosen on which to make proposals for legislation, I decided to put this proposal forward. Surely there are more pressing problems in Wales, such as rising unemployment and the economic downturn, to name but two. Surely they should be addressed first. Why did I choose parking for pregnant mums?

The answer is simple. Those other things are more important, and the National Assembly devotes a great deal of time to debating and discussing them. It is the job of the Government and the opposition to address those issues and to bring forward proposals. However, backbench legislation gives us the opportunity to discuss and to address issues that are important but that would otherwise never see the light of day in the busy programme of the Government and opposition. This issue, while not being everyone's immediate priority, is important. That is why I am grateful for the opportunity to debate it today. I look forward to hearing the views of Members on all sides of the Assembly.

I acknowledge and thank the Royal College of Midwives for its enthusiastic support for this proposal, and for sponsoring an event in the Oriel to promote it last week. I also pay tribute to Bounty, the UK's largest parenting club, which has more than 2.5 million members, for its support and assistance. We have probably all heard a local story, perhaps from our own constituency, of the big, bad parking warden who has been vilified for giving a pregnant mum a ticket for parking for 30 seconds while struggling to get to a surgery for a GP appointment, or while stopping briefly to pop into the chemist. Maybe you have seen, or even been, one of the heavily pregnant mums who have found themselves at the far end of the supermarket car park, with stress levels at a high because it is the end of the day. All that you need is a pint of milk, and you are exhausted.

Yr wyf yn ddiolchgar am y cyfle i gael dadl am fy nghynnig ar gyfer cynllun parcio ffafriol. Mae'r cynnig wedi peri cryn syndod o lawer cyfeiriad. Mae pobl wedi bod yn gofyn imi pam, o'r holl bynciau y gallwn fod wedi'u dewis i gyflwyno cynigion ar gyfer deddfwriaeth yn eu cylch, y penderfynais gyflwyno'r cynnig hwn. Does bosibl nad oes problemau mwy enbyd yng Nghymru, megis y cynnydd mewn diweithdra a'r dirywiad economaidd, i enwi dwy yn unig. Does bosibl na ddylid mynd i'r afael â'r problemau hynny'n gyntaf. Pam y dewisais drefniadau parcio i famau beichiog?

Mae'r ateb yn syml. Mae'r pethau eraill hynny'n bwysicach, ac y mae'r Cynulliad Cenedlaethol yn neilltuo llawer o amser i'w dadlau a'u trafod. Gwaith y Llywodraeth a'r wrthblaid yw mynd i'r afael â'r materion hynny a chyflwyno cynigion. Fodd bynnag, mae deddfwriaeth o'r meinciau cefn yn gyfle inni drafod a mynd i'r afael â materion sy'n bwysig ond na fyddent byth yn gweld golau dydd fel arall yn y rhaglen brysur sydd gan y Llywodraeth a'r wrthblaid. Mae'r mater hwn, er nad yw'n brif flaenoriaeth i bawb, yn bwysig. Dyna pam yr wyf yn ddiolchgar am y cyfle i gael dadl arno heddiw. Edrychaf ymlaen at glywed barn Aelodau ar bob ochr i'r Cynulliad.

Yr wyf yn cydnabod cefnogaeth frwd Coleg Brenhinol y Bydwagedd i'r cynnig hwn, ac yn diolch iddo am hynny ac am noddi digwyddiad yn yr Oriel i hyrwyddo'r cynnig yr wythnos diwethaf. Yr wyf hefyd yn rhoi teyrnged i Bounty, clwb rhianta mwyaf y DU, sydd â thros 2.5 miliwn o aelodau, am ei gefnogaeth a'i gymorth. Mae'n siŵr fod pob un ohonom wedi clywed stori leol, o'n hetholaeth ein hunain, efallai, am y warden traffig mawr, cas sydd wedi ei ddirfrio am roi tocyn i fam feichiog am barcio am 30 eiliad wrth ymdrechu i gyrraedd meddygfa ar gyfer apwyntiad gyda meddyg teulu, neu aros am eiliad i daro i mewn i'r fferyllfa. Efallai eich bod wedi gweld neu hyd yn oed wedi bod yn un o'r mamau hynny tua diwedd ei beichiogrwydd sydd wedi ei chael ei hun ym mhen pellaf maes parcio'r archfarchnad, a hithau dan straen am ei bod yn ddiwedd y dydd. Y cyfan y mae arnoch ei angen yw

I have never been pregnant and, barring an act of God, I never will be. However, my wife has been pregnant twice—and, hopefully, never again if I have anything to do with it. [*Laughter.*] I have seen at first hand the discomfort that can be experienced, especially towards the end of pregnancy. A small change in parking arrangements for pregnant mums could go a long way towards alleviating some of the stress and challenges that mums-to-be can face and towards improving their quality of life.

Listen to this graphic description of one pregnant woman's shopping experience in the height of summer.

'It's a hot summer day, and I'm sticking to my seat as I hoist myself out of the car. The mad dash to the shops is on again, and I'm not alone. I feel like an ant staring down a long path to the cool air and automatic doors at the supermarket entrance. I can make it, I tell myself. As I waddle down the length of the car park, people stare. You'd think they'd never seen anyone pregnant before. Of course, it feels like I'm the only one who has ever done this before or been this huge before. My feet are swollen. I'm sweating like a dog. Ah, if only I'd gotten a closer spot. I just imagine what it will be like lugging the shopping back after I've finished shopping.'

It is women in such a situation that my proposal is designed to support.

Let me make a few things clear. I do not consider pregnancy to be an illness or a disability. However, while pregnancy is not an illness, neither is it a walk in the park. It is one of life's events that, no matter how planned and prepared you think that you might be, you can never truly understand how it really feels until you are in it, in the moment. Those moments can change quite dramatically over the course of nine months. For the vast majority of mums-to-be, pregnancy is a time of great joy, excitement,

peint o laeth, ac yr ydych wedi blino'n lân.

Nid wyf fi erioed wedi bod yn feichiog, ac oni ddigwydd rhyw wyrth ryfedd, ni fyddaf byth yn feichiog ychwaith. Fodd bynnag, mae fy ngwraig wedi bod yn feichiog ddwywaith—ac ni fydd yn feichiog byth eto, gobeithio, os caf i fy ffordd. [*Chwerthin.*] Yr wyf wedi gweld yn uniongyrchol yr anesmwythder sy'n gallu digwydd, yn enwedig tua diwedd beichiogrwydd. Gallai newid bach mewn trefniadau parcio i famau beichiog wneud llawer i leddfu ychydig o'r straen a rhai o'r heriau y gall darpar famau eu hwynebu, ac i wella ansawdd eu bywyd.

Gwrandewch ar y disgrifiad byw hwn o brofiad un fenyw feichiog wrth siopa yng nghanol yr haf.

Mae'n ddiwrnod poeth o haf, ac yr wyf yn glynu wrth fy sedd wrth fy nhynnu fy hun allan o'r car. Mae'n rhuthr gwyllt i'r siopau unwaith eto, ac nid fi yw'r unig un sy'n rhuthro. Yr wyf yn teimlo fel morgrugyn yn syllu i lawr llwybr hir tuag at yr aer oer a'r drysau awtomatig wrth fynedfa'r archfarchnad. Gallaf ddod i ben yn iawn, meddaf wrthyf fy hun. Wrth siglo cerdded o ben draw'r maes parcio, mae pobl yn syllu arnaf. Gallech dyngu nad ydynt erioed wedi gweld menyw feichiog o'r blaen. Wrth gwrs, yr wyf yn teimlo mai fi yw'r unig berson sydd erioed wedi gwneud hyn neu sydd wedi bod mor anferth â hyn. Mae fy nhraed wedi chwyddo. Yr wyf yn chwysu chwartiau. O, na allwn fod wedi Rwy'n parcio'n nes. Gallaf ddychmygu sut brofiad fydd llusgo'r siopa'n ôl wedi imi orffen.

Diben fy nghynnig yw cynorthwyo menywod mewn sefyllfa o'r fath.

Gadewch imi egluro rhai pethau. Nid wyf yn ystyried beichiogrwydd yn salwch neu'n anabledd. Fodd bynnag, er nad yw beichiogrwydd yn salwch, nid yw'n hawdd ychwaith. Mae'n un o'r digwyddiadau hynny mewn bywyd na allwch fyth ddeall yn iawn sut mae'n teimlo, waeth pa mor dda y credwch eich bod wedi cynllunio a pharatoi ar ei gyfer, nes byddwch yn feichiog. Gall yr adegau hynny newid yn eithaf dramatig dros gyfnod o naw mis. I'r mwyafrif helaeth o ddarpar famau, mae beichiogrwydd yn

pride and anticipation. Indeed, there are many moments during pregnancy when a woman feels like superwoman—that she could take on the world. However, there is no getting away from the fact that it is physically tough, especially in the latter stages.

Until now, mums in Wales have coped very well, and would no doubt continue to do so without additional parking privileges. Many rely on the support of their partner, close friends or family member, but some women are on their own. In any case, in today's world, I am not sure whether just being able to cope is satisfactory, especially given that there are levers available to us to make people's day-to-day lives better.

So, while pregnancy is not a disability, nor an illness, I do feel very strongly that we should acknowledge that pregnancy in the third trimester stage can limit mobility for pregnant women. It is important to keep this in mind, as my proposal is for a preferential parking scheme in the third trimester of pregnancy only. There is strong evidence to suggest that parking issues faced by pregnant women during the latter stages of pregnancy cause many women to steer clear of the high street and supermarkets altogether. Do not just take my word for it: here are some quotations from mums-to-be from the Bounty forum, set up on their website as a result of this legislative proposal. One mum-to-be said:

'I've given up shopping at supermarkets and have started ordering online. The main thing that put me off going myself was the lack of space in the car park.'

Another said that she does not shop in town anywhere near as much as she once did. Yet another said that, having been shopping recently, she will not be doing so again. It is too much for her, as it is too painful to walk far. There is a clear need for more conveniently located spaces for pregnant women, but that is not all that we need. Pregnant women could also do with some

gyfnod o lawenydd, cynnwrf, balchder a disgwyliad mawr. Yn wir, mae yna nifer o adegau yn ystod beichiogrwydd pan fydd menyw'n teimlo y gallai herio'r holl fyd a'i bethau. Fodd bynnag, ni ellir gwadu'r ffaith ei fod yn gyfnod anodd yn gorfforol, yn enwedig tua'r diwedd.

Hyd yn hyn, mae mamau yng Nghymru wedi ymdopi'n dda iawn, ac nid oes amheuaeth na fyddent yn dal i ymdopi heb freintiau parcio ychwanegol. Bydd nifer ohonynt yn dibynnu ar gymorth eu partner, eu ffrindiau agos neu aelod o'r teulu, ond bydd rhai menywod ar eu pen eu hunain. Beth bynnag, yn y byd sydd ohoni heddiw nid wyf yn siŵr a yw gallu ymdopi'n unig yn foddhaol, yn enwedig o gofio bod ffyrdd ar gael inni wneud bywyd beunyddiol pobl yn well.

Felly, er nad yw beichiogrwydd yn anabledl nac yn salwch, yr wyf yn teimlo'n gryf iawn y dylem gydnabod y gall beichiogrwydd yn ystod y tri mis olaf ei gwneud yn fwy anodd i fenywod bechiog symud o gwmpas. Mae'n bwysig cadw hynny mewn cof, oherwydd yr wyf yn cynnig cynllun parcio ffafriol ar gyfer menywod yn ystod tri mis olaf eu beichiogrwydd yn unig. Mae tystiolaeth gref sy'n awgrymu bod y problemau parcio sy'n wynebu menywod bechiog tua diwedd eu beichiogrwydd yn golygu bod nifer ohonynt yn cadw draw o'r stryd fawr a'r archfarchnadoedd yn gyfan gwbl. Peidiwch â chymryd fy ngair i'n unig am hynny: dyma rai dyfyniadau gan ddarpar famau o fforwm Bounty a gafodd eu rhoi ar wefan y clwb o ganlyniad i'r cynnig deddfwriaethol hwn. Meddai un darpar fam:

Yr wyf wedi rhoi'r gorau i siopa mewn archfarchnadoedd ac wedi dechrau archebu nwyddau ar-lein. Y prif beth a barodd imi beidio â mynd i siopa fy hun oedd diffyg lle yn y maes parcio.

Dywedodd menyw arall nad yw'n siopa yn y dref hanner mor aml ag yr arferai. Dywedodd menyw arall, ar ôl bod yn siopa'n ddiweddar, na fyddai'n gwneud hynny eto. Mae'n ormod iddi, am ei bod yn rhy boenus iddi gerdded yn bell. Mae'n amlwg fod angen manau parcio mwy cyfleus i fenywod bechiog, ond nid dyna'r cyfan y mae arnom ei angen. Gallai menywod bechiog elwa hefyd o gael

extra room in the car park. Here are some more quotations from the Bounty website:

'I struggle with parking spaces already and I'm currently 27 weeks; when I'm even bigger I have no idea what I will do. At work the spaces are too small so I have to park away from the building in an overflow car park and make sure I park with plenty of space between the cars. This means I have to walk over a muddy field which is boggy when it rains.'

Another woman, who notes that she is 33 weeks pregnant and normally slim and very fit, said:

'One day someone parked so close to me that I had to get someone else to climb in from the passenger side of my car and reverse my car out of the space for me'.

One amusing post said that somebody

'had parked so close to me that I couldn't even squeeze past to open my door...Clearly by this point my hormones were raging, I threw my shopping in the boot and tried the passenger door, with no avail, I nearly got wedged between the wing mirrors...So my only option was to join my shopping in the boot and climb through the boot. It wasn't a pretty sight let me tell you.'

We may smile when we hear stories like that, but is it really acceptable to hear them and then do nothing to remedy the situation? I think not.

How could this scheme work? The details would, obviously, need to be worked through, and, to use a ministerial response, that would be a matter for the Measure stage. Personally, I envisage a pink parking badge scheme, signed off by the local GP or midwife, valid for only the last 12 weeks of pregnancy. This would allow mums-to-be to park in designated parking bays, and would be cheap to administer, yet incredibly effective. Before we start panicking about pregnant women competing for the already

ychedig mwy o le yn y maes parcio. Dyma rai dyfyniadau eraill o wefan Bounty:

Yr wyf eisoes yn cael trafferth â manau parcio, ac yr wyf yn feichiog ers 27 wythnos; pan fyddaf yn fwy byth, does gen i ddim syniad beth wnaaf fi. Yn y gwaith, mae'r manau parcio'n rhy fach, felly, rhaid imi barcio ymhellach o'r adeilad mewn maes parcio wrth gefn, a gwneud yn siŵr fy mod yn parcio gan adael digon o le rhwng y ceir. Mae hynny'n golygu ei bod yn rhaid imi gerdded dros gae mwdlyd sy'n gorsiog pan fydd yn bwrw glaw.

Meddai menyw arall, sy'n dweud ei bod yn feichiog ers 33 wythnos ac fel rheol yn fain ac yn heini iawn:

Un diwrnod, parciodd rhywun mor agos ataf nes imi orfod cael rhywun arall i ddringo i mewn i ochr y teithiwr yn fy nghar, a bacio'r car allan o'r man parcio ar fy rhan.

Yr oedd un cofnod difyr yn dweud bod rhywun

wedi parcio mor agos ataf fel nad oeddwn hyd yn oed yn gallu gwasgu heibio i agor y drws... Erbyn hynny, wrth gwrs, yr oedd fy hormonau wedi mynd yn wyllt, teflais fy siopa i mewn i'r bŵt a rhoddais gynnig ar agor drws y teithiwr, heb ddim lwc, a bu bron imi fynd yn sownd rhwng dau ddrych ochr y ceir... Fy unig ddewis, felly, oedd ymuno â'r siopa yn y bŵt a dringo trwy'r bŵt. Nid oedd yn olygfa hardd, gallaf eich sicrhau.

Gallwn wenu wrth glywed straeon fel hyn, ond a yw clywed y straeon a pheidio â gwneud dim i wella'r sefyllfa yn dderbyniol mewn gwirionedd? Nac ydyw, yn fy marn i.

Sut y gallai'r cynllun hwn weithio? Mae'n amlwg y byddai angen gweithio trwy'r manylion, ac i ddefnyddio ymateb geinidogol, byddai hynny'n fater ar gyfer y cam llunio Mesur. Yn bersonol, rhagwelaf gynllun bathodyn parcio pinc, lle caiff bathodynnau eu llofnodi gan feddyg teulu neu fydwaig leol a bod yn ddilys yn ystod 12 wythnos olaf beichiogrwydd yn unig. Byddai hynny'n galluogi darpar famau i barcio mewn manau parcio dynodedig, a byddai'n gynllun rhad i'w weinyddu ond hefyd yn

insufficient number of disabled parking bays, I want to make it clear that my proposal is for the provision of additional spaces. Some have pointed out that many car parks have ‘mum and tots’ parking bays; that is true. However, only pregnant mums can park in these, when accompanied by a tot. Astonishingly, a number of pregnant women have received fines in the past for parking in these bays.

Another thing that we must not forget is that, in Wales, only a relatively small number of women will be eligible at any one time. The estimate is that around 8,500 women in Wales are likely to qualify at any one time; that is a drop in the ocean when we think about the fact that 220,000 people, or thereabouts, in Wales are currently eligible for the blue badge scheme. There is no danger that pregnant women would end up competing with disabled drivers for parking spaces.

It is interesting to note that this proposal may be a first, but it is something that retailers in other countries have already cottoned on to, with great success. For example, many retail parks in the United States offer so-called ‘stork parking’ for mums-to-be. To the delight of mums-to-be here in the United Kingdom, Asda has recently introduced—

3.20 p.m.

Val Lloyd: I have a valid question, and thank you for allowing me to intervene. How will parking attendants be able to tell whether a woman is in the third trimester or the second?

Darren Millar: The pass that they will have to display in their windscreen will be valid for only a certain period of time. That will be tied to their third trimester. Therefore, in the same way that a medical certificate is given to a pregnant woman, we are clear that that would be the evidence required.

hynod effeithiol. Cyn inni ddechrau poeni y bydd menywod beichiog yn cystadlu am fannau parcio pobl anabl y mae eu nifer eisoes yn annigonol, yr wyf am egluro bod fy nghynnig yn golygu darparu manau ychwanegol. Mae rhai pobl wedi nodi bod manau parcio ar gyfer ‘mamau a phlant bach’ i’w cael mewn nifer o feysydd parcio; mae hynny’n wir. Fodd bynnag, ni all menywod beichiog barcio yn y manau hynny oni bai bod ganddynt blentyn bach. Mae’n anodd credu, ond mae nifer o fenywod beichiog wedi cael dirwyon yn y gorffennol am barcio yn y manau hyn.

Rhaid inni beidio ag anghofio hefyd mai nifer cymharol fach o fenywod yng Nghymru a fydd yn gymwys ar unrhyw adeg ar gyfer y cynllun hwn. Amcangyfrifir y bydd oddeutu 8,500 o fenywod yng Nghymru’n debygol o fod yn gymwys ar gyfer y cynllun ar unrhyw adeg benodol; nid yw hynny’n ddim o gofio bod 220,000 o bobl yng Nghymru, neu rywbeth tebyg, sy’n gymwys ar gyfer y cynllun bathodyn glas ar hyn o bryd. Nid oes perygl y byddai menywod beichiog yn cystadlu â gyrwyr anabl am fannau parcio.

Mae’n ddiddorol sylwi y gallai’r cynnig hwn fod y cyntaf o’i fath, ond y mae’n rhywbeth y mae manwerthwyr mewn gwledydd eraill eisoes wedi dechrau ei wneud, a hynny’n llwyddiannus iawn. Er enghraifft, mae nifer o barciau manwerthu yn yr Unol Daleithiau yn cynnig yr hyn a elwir yn ‘fannau parcio’r store’ i ddarpar famau. Er mawr lawenydd i ddarpar famau yma yn y Deyrnas Unedig, yn ddiweddar cyflwynodd Asda—

Val Lloyd: Mae gennyf gwestiwn dilys, a diolch am ganiatáu imi ymyrryd. Sut y bydd swyddogion parcio’n gallu dweud a yw menyw yn nhri mis olaf neu dri mis canol ei beichiogrwydd?

Darren Millar: Bydd y pàs y bydd yn rhaid iddynt ei arddangos yn ffenestr flaen eu car yn ddilys am gyfnod penodol yn unig. Bydd y cyfnod hwnnw’n cyd-fynd â thri mis olaf eu beichiogrwydd. Felly, yn yr un modd ag y caiff tystysgrif feddygol ei rhoi i fenyw feichiog, deallwn mai dyna’r dystiolaeth y byddai ei hangen.

Sandy Mewies: In that case, there may well be a date on it. We know that the blue badge scheme is often abused, which is why there has been a review. What would stop someone from handing over such a certificate—if you could find GPs and midwives who would want to take the extra time to sign all these things—to someone else who might be pleasantly plump? How will they recognise these differences?

Darren Millar: I am confident that the system's administration would be simple. GPs already have to sign documents for pregnant women. It is very straightforward to issue a pass. People's date of birth would be on there, so there would be an age qualification and people could be asked for identification. These are matters for the Measure stage; it is the principle that I want to establish at the moment, and that is important.

Alun Cairns: I am grateful to Darren Millar for giving way. Do you not think that the logic behind Sandy Mewies's statement is that we should not give blue badges because a minority of people abuse them? That is the suggestion. The reason that people would not, or should not, abuse this is because it would simply be against the law, as it is against the law to pass on a blue badge. There is simply no logic to such an argument. I am beginning to sense how this vote will go.

Darren Millar: Fifty per cent of the population would immediately be exempt from being able to abuse the system because they are male. Therefore, I imagine that it would be more difficult to abuse this system than it would be to abuse the current blue badge scheme.

As I was saying earlier, to the delight of mums-to-be in the UK, Asda has recently introduced spaces for expectant mothers at some of its stores in the United Kingdom, and well done to it for doing so. However, voluntary schemes such as that are not enough. We need legislation so that all mums-to-be can benefit from these schemes.

Sandy Mewies: Os felly, mae'n debygol y bydd dyddiad ar y pàs. Gwyddom fod y cynllun bathodyn glas yn cael ei gamddefnyddio'n aml, a dyna pam y cafodd adolygiad ei wneud. Beth fyddai'n rhwystro rhywun rhag trosglwyddo tystysgrif o'r fath—pe baech yn gallu dod o hyd i feddygon teulu a bydwagedd a fyddai am dreulio amser ychwanegol yn llofnodi'r holl bethau hyn—i fenyw arall a all fod yn llond ei chôt? Sut y byddant yn gwybod y gwahaniaeth?

Darren Millar: Yr wyf yn hyderus y byddai gweinyddu'r system yn broses syml. Mae meddygon teulu eisoes yn gorfod llofnodi dogfennau i fenywod beichiog. Mae'n hawdd iawn rhoi pàs i rywun. Byddai dyddiad geni pobl ar y pàs, felly, byddai cymhwyster oed arno, a gellid gofyn i bobl brofi pwy ydynt. Mae'r materion hyn yn perthyn i'r cam llunio Mesur; sefydlu'r egwyddor yr wyf yn ei geisio ar hyn o bryd, ac y mae hynny'n bwysig.

Alun Cairns: Yr wyf yn ddiolchgar i Darren Millar am ildio. Oni chredwch mai'r rhesymeg y tu ôl i ddatganiad Sandy Mewies yw na ddylem roi bathodynau glas i bobl oherwydd bod lleiafrif yn eu camddefnyddio? Dyna'r awgrym. Y rheswm pam na fyddai pobl yn camddefnyddio'r system hon, ac na ddylai pobl ei chamddefnyddio, yw y byddai hynny yn erbyn y gyfraith, fel y mae trosglwyddo bathodyn glas i rywun arall yn erbyn y gyfraith. Nid oes rhesymeg o gwbl i ddadl o'r fath. Yr wyf yn dechrau synhwyro i ba gyfeiriad y bydd y bleidlais hon yn mynd.

Darren Millar: Byddai hanner y boblogaeth wedi'u heithrio'n syth rhag gallu camddefnyddio'r system, oherwydd eu bod yn ddynion. Felly, dychmygaf y byddai'n anos camddefnyddio'r system hon na chamddefnyddio'r cynllun bathodyn glas presennol.

Fel yr oeddwn yn ei ddweud yn gynharach, er mawr lawenydd i ddarpar famau yma yn y DU mae Asda yn ddiweddar wedi cyflwyno manau parcio ar gyfer menywod beichiog yn rhai o'i siopau yn y Deyrnas Unedig, a chwarae teg iddo am wneud hynny. Fodd bynnag, nid yw cynlluniau gwirfoddol fel y rhain yn ddigon. Mae arnom angen

We have the opportunity to lead the way in Wales. As a nation, we are already an early adopter of other innovative schemes—such as the smoking ban and our plans to introduce a levy on carrier bags in Wales. This could be another first for our nation. Therefore, I urge Members to support the motion and to give this proposal the opportunity to be explored in more detail at Stage 1.

The Deputy First Minister: I congratulate Darren on winning the ballot and for promoting his proposal. It is one of the weapons in the armoury of a backbench Member to seek to persuade the Government and the rest of the Assembly to adopt or support a particular scheme. I listened carefully to Jonathan talking earlier about how fragile backbench motions can be. As a backbench Member of Parliament, I had to negotiate the labyrinthine process between printing a Bill and receiving Royal Assent. Therefore, I am well versed in what they are seeking to do and how they are promoting it.

However, although Darren has indicated that this is a backbench motion and has a superficial level of attraction to it, which we need to accept, there are a number of matters that it is important for the Assembly to bear in mind before deciding which way to vote. There are two issues here. The first is whether we already have the powers to do what Darren seeks to do. Secondly, if we had the powers, would it be a proposal that we could support?

I will deal with the current position in relation to the blue badge scheme, although I realise that he seeks a variation on that. The current blue badge scheme provides assistance to disabled people. Regulations set out a list of persons who are considered to be disabled persons for the purposes of obtaining a blue badge and, therefore, privileged parking rights. These regulations can be amended by Welsh Ministers to include other categories of disabled persons, for example, people with a temporary, but severe, mobility issue. Thus, there is the potential to include women in late pregnancy

deddfwriaeth fel y gall pob darpar fam elwa o'r cynlluniau hyn. Mae gennym y cyfle i arwain y ffordd yng Nghymru. Fel cenedl, yr ydym eisoes wedi bod ymysg y cyntaf i fabwysiadu cynlluniau arloesol eraill—megis y gwaharddiad ar ysmegu a'n cynlluniau i gyflwyno ardoll ar fapiau siopa yng Nghymru. Gallai hwn fod yn gyfle cyntaf arall i'n cenedl. Felly, anogaf Aelodau i gefnogi'r cynnig, ac i roi cyfle i'r cynnig hwn gael ei archwilio'n fanylach yn ystod Cam 1.

Y Dirprwy Brif Weinidog: Yr wyf yn llongyfarch Darren ar ennill y balot ac am hyrwyddo ei gynnig. Mae'n un o'r arfau sydd gan Aelod o'r meinciau cefn i geisio perswadio'r Llywodraeth a gweddill y Cynulliad i fabwysiadu neu gefnogi cynllun penodol. Gwrandewais yn astud ar Jonathan yn sôn yn gynharach mor fregus y gall cynigion gan Aelodau meinciau cefn fod. Fel Aelod Seneddol meinciau cefn, yr oedd yn rhaid imi ymdopi â'r broses ddryslyd rhwng argraffu Mesur a chael Cydsyniad Brenhinol. Yr wyf yn hyddysg iawn, felly, yn yr hyn y maent yn ceisio'i wneud, a sut maent yn ei hyrwyddo.

Fodd bynnag, er bod Darren wedi dweud bod hwn yn gynnig o'r meinciau cefn a'i fod yn ymddangos yn atyniadol ar lefel arwynebol, ac mae angen inni dderbyn hynny, mae nifer o faterion y mae'n bwysig i'r Cynulliad eu cadw mewn cof cyn penderfynu sut i bleidleisio. Mae dau fater dan sylw. Y mater cyntaf yw a oes gennym eisoes y pwerau i wneud yr hyn y mae Darren yn ceisio'i wneud. Yn ail, pe bai gennym y pwerau hynny, a fyddai'n gynnig y gallem ei gefnogi?

Hoffwn ymdrin â'r sefyllfa bresennol yng nghyswllt y cynllun bathodyn glas, er fy mod yn sylweddoli bod Darren yn ceisio amrywiad ar y cynllun hwnnw. Mae'r cynllun bathodyn glas presennol yn rhoi cymorth i bobl anabl. Mae'r rheoliadau'n goosod allan restr o bobl a ystyrir yn bobl anabl er mwyn cael bathodyn glas a chael hawliau parcio breintiedig felly. Gall Gweinidogion Cymru ddiwygio'r rheoliadau hyn i gynnwys categorïau eraill o bobl anabl, er enghraifft, pobl sydd â phroblem symud ddifrifol dros dro. Felly, gellid cynnwys menywod sy'n nesu at ddiwedd eu

in this temporary category.

Local authorities also have powers to make orders in relation to parking places, both on and off the road, and to specify the use that can be made of parking places, including the vehicles that may be entitled to use them and the conditions upon which they may be used. Therefore, it is also possible for individual local authorities to make amendments to their traffic regulation orders to make provision for parking places for pregnant women. In addition, Welsh Ministers have the power to direct a local authority to make traffic regulation orders that specify the use of any parking place. So, from a legal perspective, Welsh Ministers and local authorities, but not the National Assembly, have a range of powers that could be used if it was felt that it was necessary to provide preferential parking for pregnant women.

As far as the law is concerned, what Darren is seeking to do can be achieved within our existing powers. We do not need an LCO to provide preferential parking for pregnant women. I have shared the legal advice with Darren. Darren came to see me, we had a discussion on the subject, we shared the legal advice with him and I have since written him a letter, confirming that advice. Now that we have established that we have the powers, the question is whether we would issue a direction to local authorities to extend the scheme.

The main aim of the current scheme is to provide assistance to those with the most severe mobility problems. We undertook a consultation exercise on the blue badge scheme last year—I think that that is what Sandy referred to—and I am currently considering whether to extend the eligibility for the scheme and whether to introduce new powers for local authorities to issue blue badges to people with temporary specific mobility problems, for example people who have experienced major traumas or strokes or who require joint replacements. Many people with these conditions can make a full recovery within three years; however, during

beichiogrwydd yn y categori dros dro hwnnw.

Mae gan awdurdodau lleol y pwerau hefyd i gyflwyno gorchmynion yng nghyswllt manau parcio, ar y ffordd ac oddi arni, a phennu'r modd y gellir defnyddio manau parcio, gan gynnwys y cerbydau a all fod â hawl i'w defnyddio a'r amodau ar gyfer eu defnyddio. Felly, mae'n bosibl hefyd i awdurdodau lleol unigol ddiwygio'u gorchmynion rheoleiddio traffig i ddarparu ar gyfer manau parcio i fenywod beichiog. Yn ogystal, mae gan Weinidogion Cymru y pŵer i gyfarwyddo awdurdod lleol i gyflwyno gorchmynion rheoleiddio traffig sy'n pennu'r modd y gellir defnyddio man parcio. Felly, o safbwynt cyfreithiol, mae gan Weinidogion Cymru ac awdurdodau lleol, ond nid y Cynulliad Cenedlaethol, ystod o bwerau y gellid eu defnyddio pe teimlid bod angen darparu trefniadau parcio ffafriol i fenywod beichiog.

O ran y gyfraith, gellir cyflawni'r hyn y mae Darren yn ceisio'i wneud â'r pwerau sydd gennym ar hyn o bryd. Nid oes arnom angen Gorchymyn cymhwysedd deddfwriaethol i ddarparu trefniadau parcio ffafriol i fenywod beichiog. Yr wyf wedi sôn wrth Darren am y cyngor cyfreithiol. Daeth Darren i'm gweld, cawsom drafodaeth am y mater, rhoddwyd y cyngor cyfreithiol iddo, ac yr wyf wedi ysgrifennu llythyr ato ers hynny yn cadarnhau'r cyngor hwnnw. Gan ein bod bellach wedi cadarnhau bod gennym y pwerau, y cwestiwn yw a fyddem yn rhoi cyfarwyddyd i awdurdodau lleol ymestyn y cynllun.

Prif nod y cynllun presennol yw rhoi cymorth i bobl sydd â'r problemau symud mwyaf difrifol. Cawsom ymarfer ymgynghori ar y cynllun bathodyn glas y llynedd—credaf mai dyna yr oedd Sandy yn cyfeirio ato—ac ar hyn o bryd yr wyf yn ystyried a ddylid ymestyn y meini prawf cymhwyso ar gyfer y cynllun, ac a ddylid cyflwyno pwerau newydd i awdurdodau lleol roi bathodynau glas i bobl sydd â phroblemau symud penodol dros dro, er enghraifft, pobl sydd wedi cael anafiadau mawr neu strôc, neu bobl y mae angen cymalau newydd arnynt. Gall nifer o bobl sydd â'r anhwylderau hynny wella'n llwyr ymhen tair blynedd; fodd

their treatment, they may be as immobile as permanently disabled people and would benefit from a temporary badge until they make a full recovery.

As with any decision, we will have to balance the needs of the few against the wants of the many. A particular priority for me is preferential parking for the parents of children under the age of three with specific medical conditions and people with severe mental impairments and disorders. I have to make the point that no-one who responded to our consultation highlighted the difficulties faced by pregnant women in their third trimester as an issue. If a woman in her third trimester was experiencing particular mobility issues as a result of her pregnancy, she may be eligible to apply for a temporary badge. However, to extend the existing scheme to all women in their third trimester of pregnancy, there would need to be sufficient evidence of disability to justify extending the scheme to all pregnant women. I am not aware of any such evidence. I have made it clear to Darren that, if he could provide me with clearer evidence of the demand in this case and on whether there should be an amendment to the current scheme and the provision of a temporary badge, I would be prepared to consider the evidence that he has.

In other words, I am saying to the Assembly today that we do not need an LCO to do this. There may be a stronger case than the one that he has made today—he has referred to a lot of anecdotal evidence and the comments made by various women in the late stages of pregnancy—but I think that there needs to be clearer evidence before I could be persuaded to issue a direction to local authorities.

There is one final point that I would like to make and that is on the extent of the current blue badge scheme. My understanding is that the powers that we have in this area stem from the Chronically Sick and Disabled Persons Act 1970 and the Road Traffic Regulation Act 1984. These relate to on-

bynag, yn ystod eu triniaeth mae'n bosibl y byddent yn ei chael yr un mor anodd symud â phobl sy'n anabl yn barhaol, ac y byddent yn elwa o gael bathodyn dros dro nes iddynt wella'n llwyr.

Fel gyda phob penderfyniad, bydd angen inni sicrhau cydbwysedd rhwng anghenion rhai a dymuniadau llawer. Un o'm prif flaenoriaethau yw darparu trefniadau parcio ffafriol i rieni plant dan dair oed sydd ag anhwylderau meddygol penodol, a phobl sydd â namau ac anhwylderau meddyliol difrifol. Rhaid imi nodi na ddywedodd neb a ymatebodd i'n hymgynghoriad fod y trafferthion sy'n wynebu menywod beichiog yn ystod tri mis olaf eu beichiogrwydd yn broblem. Pe bai menyw yn nhri mis olaf ei beichiogrwydd yn cael problemau symud penodol o ganlyniad i'w beichiogrwydd, mae'n bosibl y byddai'n gymwys i wneud cais am fathodyn dros dro. Fodd bynnag, er mwyn ymestyn y cynllun presennol i bob menyw yn nhri mis olaf ei beichiogrwydd, byddai angen sicrhau tystiolaeth ddigonol am anabled i gyfiawnhau ymestyn y cynllun i gynnwys pob menyw feichiog. Ni wn am ddim tystiolaeth o'r fath. Yr wyf wedi egluro wrth Darren y byddwn yn barod i ystyried y dystiolaeth sydd ganddo pe bai'n gallu darparu tystiolaeth gliriach imi o'r galw yn yr achos hwn, a thystiolaeth a ddylid diwygio'r cynllun presennol a darparu bathodyn dros dro.

Hynny yw, yr wyf yn dweud wrth y Cynulliad heddiw nad oes arnom angen Gorchymyn cymhwysedd deddfwriaethol i gyflawni hyn. Hwyrach fod achos cryfach na'r un a gyflwynwyd ganddo heddiw—mae wedi cyfeirio at lawer o dystiolaeth anecdotaidd a'r sylwadau a wnaed gan amrywiol fenywod tua diwedd eu beichiogrwydd—ond credaf fod angen tystiolaeth gliriach cyn y gellid fy mherswadio i roi cyfarwyddyd i awdurdodau lleol.

Hoffwn wneud un pwynt terfynol, sef hyd a lled y cynllun bathodyn glas presennol. Yr wyf ar ddeall bod y pwerau sydd gennym yn y maes hwn yn deillio o Ddeddf Cleifion Cronig a Phersonau Anabl 1970 a Deddf Rheoleiddio Traffig Ffyrdd 1984. Mae'r deddfau hyn yn ymwneud â pharcio ar y stryd

street parking and local authority car parks. In other words, the blue badge scheme refers only to those areas. That would not extend to the kind of areas that Darren mentioned, in relation to supermarket car parks and the like.

3.30 p.m.

I do not think that it would be right for us to give even more preferential treatment to certain categories of persons, because if all that we can do currently in relation to people with disabilities is under the current regulations, we should not go beyond the scope of that for an individual class. We should treat people the same, whatever condition they currently have. I therefore ask the Assembly to oppose Darren's proposal, because, currently, we have the powers. If Darren can provide me with evidence that there is a specific need—I do not think that he has done so today—I am prepared to look at the proposal again, and, if persuaded, I will consider whether or not to issue a direction to local authorities with regard to the kind of scheme that he has in mind.

Andrew R.T. Davies: I congratulate Darren on bringing this proposal for an LCO to Plenary this afternoon. Having listened to the Deputy First Minister's comments, it is obvious that the Government will not give its support for the proposal to proceed any further, and that is a matter of deep regret. We heard from Jonathan about his Member proposed LCO, and it should surely be within Members' ability to pursue to a certain stage the causes that they have chosen to champion, because they have identified those concerns, along with other, informed groups. I am sure that the Royal College of Midwives and the Bounty organisation would not have become involved in the campaign for this cause, which Darren has identified with, if they believed that the powers already existed here or perceived that there was no need to create such a concession for women at a certain stage of pregnancy.

I find it particularly regrettable—the same

ac ym meysydd parcio awdurdodau lleol. Hynny yw, mae'r cynllun bathodyn glas yn cyfeirio at yr ardaloedd hynny'n unig. Ni fyddai'n cynnwys y math o ardaloedd y soniodd Darren amdanynt, o ran meysydd parcio archfarchnadoedd a lleoedd tebyg.

Ni chredaf y byddai'n briodol inni roi triniaeth fwy ffafriol fyth i rai categorïau o bobl, oherwydd os yw popeth y gallwn ei wneud ar hyn o bryd dros bobl ag anableddau yn dod dan y rheoliadau presennol, ni ddylem fynd y tu hwnt i gwmpas hynny ar gyfer dosbarth unigol o bobl. Dylem drin pobl yr un fath, waeth beth yw eu hanhwylder presennol. Gofynnaf i'r Cynulliad wrthwynebu cynnig Darren, felly, oherwydd y gennym y pwerau ar hyn o bryd. Os gall Darren ddarparu tystiolaeth imi sy'n dangos bod angen penodol am y cynllun—ni chredaf ei fod wedi gwneud hynny heddiw—yr wyf yn barod i ystyried y cynnig eto, ac os caf fy mherswadio, byddaf yn ystyried rhoi cyfarwyddyd i awdurdodau lleol ai peidio ynghylch y math o gynllun sydd ganddo mewn golwg.

Andrew R.T. Davies: Yr wyf yn llongyfarch Darren ar gyflwyno'r cynnig hwn ar gyfer Gorchymyn cymhwysedd deddfwriaethol i'r Cyfarfod Llawn y prynhawn yma. Ar ôl gwranddo ar sylwadau'r Dirprwy Brif Weinidog, mae'n amlwg na fydd y Llywodraeth yn cefnogi'r cynnig i symud ymlaen ymhellach, ac y mae hynny'n drueni mawr. Clywsom gan Jonathan am ei Orchymyn cymhwysedd deddfwriaethol arfaethedig Aelod, a does bosibl na ddylai fod modd i'r Aelodau fynd ar drywydd, at ryw fan, yr achosion y maent wedi dewis eu hyrwyddo, oherwydd maent wedi nodi'r pryderon hynny ar y cyd â grwpiau gwybodus eraill. Yr wyf yn siŵr na fyddai Coleg Brenhinol y Bydwagedd a sefydliad Bounty wedi ymuno â'r ymgyrch dros yr achos hwn y mae Darren wedi ymgysylltu ag ef pe baent yn credu bod y pwerau yma eisoes, neu pe baent yn synhwyro nad oedd angen creu consesiwn o'r fath i fenywod sydd wedi cyrraedd cyfnod penodol yn eu beichiogrwydd.

Teimlaf ei bod yn drueni mawr—

thing happened to Alun Cairns when he sought permission to progress his proposal for an LCO—that the Government and, in this case, a nationalist Member of this institution, is trying to kill the opportunity to explore the possibility of seeking to have more powers transferred to this institution. It seems contradictory. I would hope that the Government benches would take a more holistic view and allow this proposal for an LCO to progress so that the challenge could be taken up at committee stage to explore whether there is a need to progress this through to the Westminster stage and to ascertain whether we need the competence. The Deputy First Minister threw down a challenge to provide clear evidence, and surely that is what the committee stage achieves: it ascertains from interested parties whether the evidence stands up to scrutiny.

What gives me particular confidence that Darren's proposal for an LCO should be allowed to proceed is the endorsement of the Royal College of Midwives. I have heard many Members speak in various debates and statements about the professionalism and dynamism of the maternity service and, above all, the complete conviction and confidence that they have that when such a college offers its support, its evidence and concern should be addressed seriously.

As Darren highlighted in addressing Plenary, this would not be an open-ended commitment; it would be a time-limited commitment. His assessment, along with that of the interested parties that have endorsed this proposal for an LCO, is that that would mean a figure of 8,500 in a calendar year. So, the groundwork has been done, and the demand has been ascertained, and the examples that the lead Member identified in his opening remarks have demonstrated the individual concerns that have been expressed in a wider context with regard to the situation with which many are faced when they try to perform a basic function of everyday life, that is, to have mobility, the use of their car, and, above all, to be able to go about their everyday lives. I have had the good fortune to travel to America on several occasions, and

digwyddodd yr un peth i Alun Cairns pan oedd yn ceisio cael caniatâd i symud ei gynnis ymlaen i fod yn Orchymyn cymhwysedd deddfwriaethol—fod y Llywodraeth, ac yn yr achos hwn, Aelod o Blaid Cymru yn y sefydliad hwn, yn ceisio lladd y cyfle i archwilio'r posibilrwydd o drosglwyddo rhagor o bwerau i'r sefydliad hwn. Mae'n ymddangos yn anghyson. Byddwn yn gobeithio y byddai meinciau'r Llywodraeth yn cymryd safbwynt mwy cyfannol ac yn caniatáu i'r cynnis hwn ar gyfer Gorchymyn cymhwysedd deddfwriaethol symud ymlaen, fel y gellid mynd i'r afael â'r her yn ystod y cam pwyllgora i archwilio a oes angen symud y cynnis ymlaen i San Steffan a gweld a oes arnom angen y cymhwysedd. Gosododd y Dirprwy Brif Weinidog her i ddarparu tystiolaeth glir, a does bosibl nad dyna y mae'r cam pwyllgora yn ei gyflawni: mae'n darganfod gan bobl sydd â diddordeb a yw'r dystiolaeth yn dal dŵr.

Yr hyn sy'n rhoi llawer o hyder imi y dylid caniatáu i gynnis Darren ar gyfer Gorchymyn cymhwysedd deddfwriaethol fynd yn ei flaen yw cymeradwyaeth Coleg Brenhinol y Bydwagedd. Yr wyf wedi clywed nifer o Aelodau'n sôn mewn gwahanol ddadleuon a datganiadau mor broffesiynol a deinamig yw'r gwasanaeth mamolaeth, ac yn anad dim am eu hargyhoeddiad a'u hyder llwyr y dylid rhoi sylw difrifol i dystiolaeth a phryder coleg o'r fath pan fydd yn cynnis ei gymorth.

Fel yr oedd Darren yn tynnu sylw wrth annerch y Cyfarfod Llawn, nid ymrwymiad penagored fyddai hwn; byddai'n ymrwymiad gyda therfyn amser. Yn ôl ei asesiad ef, ac asesiad pobl sydd â diddordeb yn y mater ac sydd wedi cymeradwyo'r cynnis hwn ar gyfer Gorchymyn cymhwysedd deddfwriaethol, byddai hynny'n golygu ffigur o 8,500 o bobl mewn blwyddyn galendr. Felly, mae'r gwaith caib a rhaw wedi'i wneud, mae'r galw wedi'i ddarganfod, ac y mae'r enghreifftiau a nodwyd gan yr Aelod arweiniol yn ei sylwadau agoriadol wedi dangos y pryderon unigol a fynegwyd mewn cyd-destun ehangach am y sefyllfa sy'n wynebu llawer o bobl wrth geisio cyflawni gweithred sylfaenol mewn bywyd pob dydd, sef medru symud o gwmpas, gallu defnyddio'u car, ac yn anad dim medru byw

the concessions that are afforded people there in car parking spaces are noticeable. The spaces are far bigger in general, because the cars are bigger anyway—I see the backbenchers on the nationalist side sniggering at that, but when you are disabled or when your mobility is challenged, it is incumbent on an authority to make provision for you. I am not saying it is an illness, because it is not; pregnancy should be celebrated. However, society should provide for people if they have problems with mobility, as identified by the lead Member in his opening remarks and in the examples that he gave of pregnant women in the final 12 weeks of pregnancy. Those women would benefit from this proposal for an LCO. I find it regrettable that some Members sitting opposite are not prepared to allow this proposal to proceed so that we can at least have the evidence scrutinised at committee stage. That is all that is being requested: leave to move forward with this proposal for an LCO. If the evidence for it does not stack up, we can put the proposal to bed and it would go no further.

While I appreciate that the Government whip might be out on Ministers, I hope that backbenchers in the governing parties will reflect on the ability of Members to bring forward legislative competence Orders, when they win the ballot, and allow this to proceed to try to improve people's quality of life in Wales.

Sandy Mewies: I have every respect for the Royal College of Midwives, as I am sure does everyone else here, but we have heard from the Deputy First Minister as to why this is an ill-considered, ill-thought-out and ill-costed attempt at an LCO by the Conservatives.

Darren Millar: May I make a point? I need to correct you on a point.

Sandy Mewies: I have only just started—I

eu bywyd pob dydd. Yr wyf wedi bod yn ddigon ffodus i deithio i America droeon, ac y mae'r consesiynau a gaiff pobl yn y wlad honno o ran mannau parcio ceir yn amlwg. Mae'r mannau parcio lawer yn fwy ar y cyfan, oherwydd bod y ceir yn fwy o faint beth bynnag—gallaf weld aelodau'r meinciau cefn o du'r cenedlaetholwyr yn piffian chwerrthin ynghylch hynny, ond pan fyddwch yn anabl neu'n cael anhawster symud o gwmpas, mae'n ddyletswydd ar awdurdod i ddarparu ar eich cyfer. Nid wyf yn dweud ei fod yn salwch, oherwydd nid yw hynny'n wir; dylid dathlu beichiogrwydd. Fodd bynnag, dylai cymdeithas ddarparu ar gyfer pobl os oes ganddynt broblemau symud o gwmpas, fel y nodwyd gan yr Aelod arweiniol yn ei sylwadau agoriadol ac yn yr enghreifftiau a roddodd o fenywod beichiog a oedd wedi cyrraedd 12 wythnos olaf eu beichiogrwydd. Byddai'r menywod hynny'n elwa o'r cynnig hwn ar gyfer Gorchymyn cymhwysedd deddfwriaethol. Mae'n drueni nad yw rhai Aelodau gyferbyns yn barod i adael i'r cynnig hwn fynd yn ei flaen, fel y gallwn o leiaf graffu ar y dystiolaeth yn ystod y cam pwyllgora. Dyna'r cyfan y gofynnir amdano: caniatâd i symud ymlaen â'r cynnig hwn ar gyfer Gorchymyn cymhwysedd deddfwriaethol. Os nad yw'r dystiolaeth drosto yn dal dŵr, gallwn ffarwelio â'r cynnig ac ni fyddai'n mynd gam ymhellach.

Er fy mod yn gwerthfawrogi bod chwip y Llywodraeth efallai'n cael ei hanelu at Weinidogion, gobeithio y bydd Aelodau meinciau cefn y pleidiau sy'n llywodraethu yn myfyrio am allu Aelodau i gyflwyno Gorchymynion cymhwysedd deddfwriaethol pan fyddant yn ennill y balot, ac yn caniatâu i hyn fynd yn ei flaen er mwyn ceisio gwella ansawdd bywyd pobl yng Nghymru.

Sandy Mewies: Mae gennyf barch mawr at Goleg Brenhinol y Bydwagedd, fel pawb arall yma, mae'n siŵr gennyf, ond yr ydym wedi clywed gan y Dirprwy Brif Weinidog pam mae hwn yn ymgais fyrbwyll a gwael a gambrisiwyd gan y Ceidwadwyr i gael Gorchymyn cymhwysedd deddfwriaethol.

Darren Millar: A gaf fi wneud pwynt? Mae angen imi eich cywiro ar un pwynt.

Sandy Mewies: Newydd ddechrau yr wyf—

will gladly take an intervention later.

My colleague, Val Lloyd, has already made the point that identification of who is pregnant will be an issue. There will be extra costs involved in going to GPs and asking midwives to give their time to sign extra certificates, and so on.

Darren Millar: Will you take an intervention?

Sandy Mewies: I will give way in a moment, as I said. I will let you know.

Like many people in the Chamber, I speak from experience. You can be hot and bothered when you are pregnant, but you can be hot and bothered at any time. I have written to the Deputy First Minister many times on the review of the blue badge system, and if the Member, who is now absent from the Chamber, thinks that people will not abuse the blue badge system, then he probably also thinks that there is a jolly gentleman dressed in red and white coming to see him shortly. It is a nonsense, because the system is abused. I have written to the Deputy First Minister on many occasions to say that I think that the blue badge scheme should be extended to certain categories of people, such as those who temporarily have serious mobility problems and who cannot get around because of an operation or whatever. The blue badge scheme has needed to be strengthened for a long time.

I will sit down now, and Darren can do his worst.

Darren Millar: I am not going to do my worst—I will be gentlemanly, as I always am. I want to make two points. This is not a Welsh Conservatives proposal—this is a backbench proposal from an individual Assembly Member. It is not a manifesto commitment of my party. I expect that a good number of my colleagues will support me, but it is not a Conservative proposal.

Secondly, your point about the time and cost of making extra GP appointments and

byddaf yn fwy na pharod i gymryd eich ymyriad yn ddiweddarach.

Mae fy nghydweithwraig Val Lloyd eisoes wedi sôn y bydd adnabod pwy sy'n feichiog yn broblem. Bydd yna gostau ychwanegol o fynd at feddygon teulu a gofyn i fydwragedd roi o'u hamser i lofnodi tystysgrifau ychwanegol, ac yn y blaen.

Darren Millar: A wnewch chi gymryd ymyriad?

Sandy Mewies: Ildiaf mewn eiliad, fel y dywedais. Cewch wybod pryd.

Fel llawer o bobl yn y Siambr, yr wyf yn siarad o brofiad. Gallwch fod yn chwys i gyd pan fyddwch yn feichiog, ond gallwch fod yn chwys i gyd unrhyw bryd. Yr wyf wedi ysgrifennu at y Dirprwy Brif Weinidog droeon am adolygu'r system bathodyn glas, ac os yw'r Aelod, sy'n absennol o'r Siambr yn awr, yn credu na fydd pobl yn camddefnyddio'r system bathodyn glas, yna mae'n debyg ei fod hefyd yn credu y bydd dyn mawr, llawen mewn dillad coch a gwyn yn galw i'w weld yn fuan. Mae'n nonsens llwyr, oherwydd mae'r system yn cael ei chamddefnyddio. Yr wyf wedi ysgrifennu at y Dirprwy Brif Weinidog droeon i ddweud fy mod yn credu y dylid ehangu'r cynllun bathodyn glas i gategorïau penodol o bobl, megis y rheini sydd â phroblemau symud difrifol dros dro ac sy'n methu mynd o le i le oherwydd llawdriniaeth neu rywbeth tebyg. Mae angen cryfhau'r cynllun bathodyn glas ers amser maith.

Eisteddaf yn awr, a gadael i Darren wneud ei waethaf.

Darren Millar: Nid wyf am wneud fy ngwaethaf—byddaf yn gwrtais, fel bob amser. Yr wyf am wneud dau bwynt. Nid cynnig gan y Ceidwadwyr Cymreig yw hwn—cynnig o'r meinciau cefn yw gan Aelod unigol o'r Cynulliad. Nid yw'n ymrwymiad sydd ym maniffesto fy mhlaidd. Disgwyliaf y bydd nifer dda o'm cydweithwyr yn fy nghefnogi, ond nid cynnig gan y Ceidwadwyr ydyw.

Yn ail, mae eich pwynt ynghylch yr amser a'r gost o wneud apwyntiadau ychwanegol gyda

bureaucracy is nonsense. GPs and midwives already have to sign form MAT B1, which confirms pregnancy for employment purposes and benefit purposes.

The Deputy Presiding Officer: This is a long intervention, Darren Millar.

Darren Millar: I am just making the point—

The Deputy Presiding Officer: You are making a very long point, so can you hurry up, please?

Darren Millar: The additional certificate that would be given to qualify for preferential parking would cost next to nothing.

Sandy Mewies: I accept that it is a backbench proposal. Perhaps I should have said that, like so many Conservative proposals, it is not well costed and it is ill-thought-out. I am quite happy to correct that for you.

I would also like to know who will administer this system. You may be able to give women a badge to say that they are in the third trimester, but who will police it? It is nonsense—

Darren Millar: Will you give way?

Sandy Mewies: I have finished now. The way in which this has been put forward is a nonsense.

Peter Black: The Welsh Liberal Democrats will support this proposal for an LCO, not because it has any intrinsic merit, but because we tend to support any bid to draw down further powers for the Assembly, no matter how narrow and limited in scope. However, I am gravely disappointed with what we have before us. It not only lacks ambition and scope, but it appears to be based on a fairly cursory look at the evidence to justify what is in front of us.

meddyg teulu a biwrocratiaeth yn nonsens. Mae meddygon teulu a bydwagedd eisoes yn gorfod llofnodi ffurflen MAT B1, sy'n cadarnhau bod menyw yn feichiog at ddibenion cyflogaeth a budd-daliadau.

Y Dirprwy Lywydd: Mae hwn yn ymyriad hir, Darren Millar.

Darren Millar: Dim ond gwneud y pwynt yr wyf—

Y Dirprwy Lywydd: Yr ydych yn gwneud pwynt hir iawn, felly, a wnewch chi frysio, os gwelwch yn dda?

Darren Millar: Byddai'r dystysgrif ychwanegol a fyddai'n cael ei rhoi er mwyn bod yn gymwys ar gyfer trefniadau parcio ffafriol yn costio'r nesaf peth i ddim.

Sandy Mewies: Yr wyf yn derbyn mai cynnig gan aelod o'r meinciau cefn ydyw. Efallai y dylwn fod wedi dweud nad yw'r cynnig wedi'i brisio na'i ystyried yn ofalus, fel cynifer o gynigion y Ceidwadwyr. Yr wyf yn ddigon bodlon cywiro hynny ichi.

Hoffwn wybod hefyd pwy fydd yn gweinyddu'r system hon. Efallai y gallwch roi bathodyn i fenywod, sy'n dweud eu bod yn nhri mis olaf eu beichiogrwydd, ond pwy fydd yn plismona'r system? Mae'n nonsens—

Darren Millar: A wnewch chi ildio?

Sandy Mewies: Yr wyf wedi gorffen yn awr. Mae'r modd y mae'r cynnig hwn wedi'i gyflwyno yn nonsens llwyr.

Peter Black: Bydd Democratiaid Rhyddfrydol Cymru yn cefnogi'r cynnig hwn ar gyfer Gorchymyn cymhwysedd deddfwriaethol, nid oherwydd bod iddo unrhyw rinwedd hanfodol, ond oherwydd ein bod yn tueddu i gefnogi pob ymgais i gael rhagor o bwerau i'r Cynulliad, waeth pa mor gul a chyfyngedig fo'u cwmpas. Fodd bynnag, yr wyf yn siomedig iawn â'r hyn sydd ger ein bron. Mae uchelgais a chwmpas y cynnig yn ddiffygiol, ond ymddengys hefyd ei fod yn seiliedig ar olwg ddigon brysiog ar y dystiolaeth i gyfiawnhau'r hyn sydd ger ein bron.

3.40 p.m.

I listened to Andrew R.T. Davies describe the Conservatives as champions of drawing down powers, but what has been brought before us is a proposal for an LCO that I do not think is worthy of the process. The only reason why I am prepared to support it is because I hope that, if it gets before a committee, we might be able to widen it. If we are going to look at parking, why not draw down all powers in relation to parking, rather than just powers in relation to a specific, miniscule aspect of it? In any case, from the Deputy First Minister's comments, it seems that we already have powers to deal with that aspect.

The other point that I wanted to make is that Darren has presented us with a number of scenarios where a Measure arising from this proposal for an LCO might be applied. He seemed to concentrate on supermarkets and other private car parks, but the Deputy First Minister made it clear that within the legislative powers of the Assembly, even given the competence that we can draw down from Westminster, we could make parking regulations only in relation to public highways and publicly owned car parks. We could not make legislation to force supermarkets to provide parking spaces for disabled people, families, or pregnant women, no matter which trimester they happened to be in. Even if we could make such legislation, enforcing it would be very difficult.

We also need to be cognisant that there is a cost associated with this legislation. I made a quick inquiry of my local council, Swansea council, which told me that to put in place a disabled parking bay, which is roughly equivalent to what is proposed, on a public highway, would cost £850. That cost includes advertising the order, installing the post, the signs and the lines, and, presumably, issuing the relevant permits. If we were talking of installing thousands of these around Wales, the cost would have to be met by someone. Presumably, when the Deputy First Minister considered whether there was evidence to extend the existing blue badge parking

Gwrandewais ar Andrew R.T. Davies yn disgrifio'r Ceidwadwyr fel hyrwyddwyr cael pwerau i'r Cynulliad, ond yr hyn a gyflwynwyd ger ein bron yw cynnig ar gyfer Gorchymyn cymhwysedd deddfwriaethol nad wyf yn credu ei fod yn deilwng o'r broses. Yr unig reswm pam yr wyf yn barod i gefnogi'r cynnig yw fy mod yn gobeithio y gallem ei ehangu pe bai'n dod o flaen pwyllgor. Os ydym i edrych ar barcio, beth am geisio cael yr holl bwerau'n ymwneud â pharcio, yn hytrach na phwerau'n ymwneud ag agwedd benodol, fach ar y maes? Beth bynnag, yn ôl sylwadau'r Dirprwy Brif Weinidog, ymddengys fod gennym eisoes y pwerau i ymdrin â'r agwedd hon.

Y pwynt arall yr oeddwn am ei wneud yw bod Darren wedi cyflwyno nifer o sefyllfaoedd inni lle gellid defnyddio Mesur yn codi o'r cynnig hwn ar gyfer Gorchymyn cymhwysedd deddfwriaethol. Yr oedd fel pebae'n canolbwyntio ar archfarchnadoedd a meysydd parcio preifat eraill, ond eglurodd y Dirprwy Brif Weinidog y gallem lunio rheoliadau parcio dim ond ar gyfer priffyrdd cyhoeddus a meysydd parcio cyhoeddus o fewn y pwerau deddfu sydd gan y Cynulliad, hyd yn oed gyda'r cymhwysedd y gallwn ei gael o San Steffan. Ni allem ddeddfu i orfodi archfarchnadoedd i ddarparu mannau parcio i bobl anabl, teuluoedd neu fenywod beichiog, waeth beth yw cyfnod eu beichiogrwydd. Hyd yn oed pe baem yn gallu llunio deddfwriaeth o'r fath, byddai'n anodd iawn ei gorfodi.

Mae angen inni fod yn ymwybodol hefyd fod cost ynghlwm wrth y ddeddfwriaeth hon. Cyflwynais ymholiad cyflym i'm cyngor lleol, cyngor Abertawe, a ddywedodd wrthyf y byddai'n costio £850 i greu man parcio i bobl anabl, sy'n debyg iawn i'r hyn a gynigir, ar briffordd gyhoeddus. Mae'r gost honno'n cynnwys hysbysebu'r gorchymyn, gosod y postyn, yr arwyddion a'r llinellau, a dosbarthu'r trwyddedau perthnasol, yn ôl pob tebyg. Pe baem yn ystyried gosod miloedd o'r mannau parcio hyn o gwmpas Cymru, byddai'n rhaid i rywun dalu'r gost. Yn ôl pob tebyg, pan oedd y Dirprwy Brif Weinidog yn ystyried a oedd tystiolaeth ar gael i

scheme, he also took into account that, were he to issue a directive to local authorities, that directive would have a cost associated with it and local authorities would look to his Government to include that.

I also know, as a member of Swansea council, that when I have tried to get disabled parking bays installed outside residents' houses, local authorities, by and large, do not have the budget to install them. The funding has to be found from elsewhere. Bays can be funded under a disabled facility grant or private funding can be found, but the fact that local authorities are not installing these bays on public highways at the moment does not give me confidence that they would install bays for pregnant women either, even if the legislation were passed. In conclusion, I am disappointed that we have such a narrow proposal in front of us, which lacks so much in ambition. I am concerned at the lack of evidence to back up that proposal and at the failure to consider the administrative costs of the implementation of what is proposed. However, as an Assembly, we should have full powers over parking if we do not already have them. So I feel that we can vote for this on the basis that, when it comes before a committee, it can be widened. However, what we have in front of us does not pass muster.

Lorraine Barrett: I had a chat with Darren yesterday about this, and my initial concerns still stand. It was useful to hear the Deputy First Minister set out the legal reasons why this is not needed and state that, if we wanted to go down this route, there are already processes in place that we could follow to expand the preferential parking schemes in town centres. When I think of town centres, I think of Penarth town centre and of the pressure on parking that exists there anyway. Having a bay set aside for pregnant women that might not be used that often and could remain empty in a town centre that is crying out for more parking would not please a lot of my constituents in Penarth.

gyfiawnhau ehangu'r cynllun bathodyn glas presennol, ystyriodd hefyd, pe bai'n rhoi cyfarwyddeb i awdurdodau lleol, y byddai cost ynghlwm wrth y gyfarwyddeb honno ac y byddai awdurdodau lleol yn disgwyl i'w Lywodraeth gynnwys y gost honno.

Gwn hefyd, fel aelod o gyngor Abertawe, pan wyf wedi ceisio sicrhau bod mannau parcio i bobl anabl yn cael eu gosod y tu allan i dai preswylwyr, nad oes gan awdurdodau lleol fel rheol y gyllideb i'w gosod. Rhaid dod o hyd i'r arian o rywle arall. Gellir ariannu mannau parcio dan grant cyfleusterau i'r anabl, neu gellir cael gafael ar arian preifat, ond nid yw'r ffaith nad yw awdurdodau lleol yn gosod y mannau parcio hyn ar briffyrdd cyhoeddus ar hyn o bryd yn rhoi hyder imi y byddent yn gosod mannau parcio i fenywod beichiog ychwaith, hyd yn oed pe bai'r ddeddfwriaeth yn cael ei phasio. I gloi, yr wyf yn siomedig fod gennym gynnig mor gul ger ein bron, sydd mor ddiffygiol o ran uchelgais. Yr wyf yn pryderu am y diffyg tystiolaeth sydd i gefnogi'r cynnig dan sylw, ac am y methiant i ystyried costau gweinyddol gweithredu'r hyn a gynigir. Fodd bynnag, fel Cynulliad dylai fod gennym bwerau llawn dros barcio os nad ydynt gennym eisoes. Felly, teimlaf y gallwn bleidleisio dros y cynnig ar y sail y gellir ei ehangu pan ddaw o flaen pwyllgor. Fodd bynnag, nid yw'r hyn sydd gennym ger ein bron yn gwneud y tro.

Lorraine Barrett: Siaradais â Darren am hyn ddoe, ac y mae fy mhryderon cychwynnol yn parhau. Yr oedd yn ddefnyddiol clywed y Dirprwy Brif Weinidog yn egluro'r rhesymau cyfreithiol pam nad oes angen y Gorchymyn hwn a dweud, pe baem am ddilyn y trywydd hwn, fod prosesau eisoes ar waith y gallem eu dilyn i ehangu'r cynlluniau parcio ffafriol yng nghanol trefi. Wrth feddwl am ganol trefi, byddaf yn meddwl am ganol tref Penarth a'r pwysau ar gyfleusterau parcio sydd yno eisoes beth bynnag. Ni fyddai cael man parcio wedi'i neilltuo ar gyfer menywod beichiog, na fyddai efallai'n cael ei ddefnyddio mor aml â hynny, ac a allai fod yn wag yng nghanol tref lle mae angen dybryd am ragor o fannau parcio, yn plesio llawer o'm hetholwyr ym Mhenarth.

I want to comment on some of the posts on a blog that you mentioned, Darren. I do not think that they helped your cause. You mentioned someone being heavily pregnant, parking in a parking space and not being able to get out of the doors, and therefore having to climb out of the back of the vehicle—I would just have driven away and gone somewhere else. I would not have stayed in that parking space if I could not get out of the car.

Darren Millar: May I just correct you? She had parked the car first, but when she returned to it, she could not get in.

Lorraine Barrett: I take it back, and I apologise—I misheard. However, I would have waited, and gone for a cup of tea somewhere. Having been pregnant twice, and experienced all that, and with my daughter having been pregnant, I have to say that I walked a lot during pregnancy, as did my daughter. I did not have a car during my first pregnancy, so I used to have to walk to town and carry the shopping bags back. A bit of exercise kept me going.

You made the point that pregnant women are neither ill nor disabled, but I think that this proposal is based upon a reliance on the car, and there is an assumption that, if you go shopping when you are heavily pregnant, you are shopping alone, and will get a load of shopping. You talk of supermarkets, and Peter made a point about them, but they provide trolleys, and you can buy your own trolley, and there are other innovative ways of getting around the difficulties of being heavily pregnant and having to do the shopping.

For me, this does not stack up. I do not think that the need is there. Like others, I have respect for the Royal College of Midwives, but as the Minister said, no representations were made to the Government during the consultation period. I do not think that the case has been made. I appreciate Darren's point that if this goes to committee we could

Hoffwn wneud sylw ar rai o'r cofnodion a oedd ar flog y soniech amdano, Darren. Ni chredaf eu bod wedi helpu eich achos. Soniech am rywun a oedd yn tynnu at ddiwedd ei beichiogrwydd yn parcio mewn man parcio, yn methu â dod allan trwy ddrysau'r car ac felly'n gorfod dringo allan o gefn y cerbyd—byddwn i wedi gyrru i rywle arall. Ni fyddwn wedi aros yn y man parcio hwnnw pe bawn yn methu â dod allan o'r car.

Darren Millar: A gaf fi eich cywiro? Yr oedd wedi parcio'r car yn gyntaf, ond pan ddychwelodd ato, nid oedd yn gallu mynd i mewn iddo.

Lorraine Barrett: Yr wyf yn tynnu hynny'n ôl ac yn ymddiheuro—yr oeddwn wedi camglywed. Fodd bynnag, byddwn wedi aros, ac wedi mynd i gael paned o de rywle. Yr wyf wedi bod yn feichiog ddwywaith, ac wedi cael holl brofiadau hynny, ac y mae fy merch wedi bod yn feichiog. Rhaid imi ddweud fy mod wedi cerdded llawer pan oeddwn i'n feichiog, fel y gwnaeth fy merch. Nid oedd gennyf gar yn ystod fy meichiogrwydd cyntaf, felly, byddwn yn gorfod cerdded i'r dref a chario'r bagiau siopa'n ôl. Yr oedd ychydig ymarfer corff yn fy nghadw i fynd.

Gwnaethoch y pwynt nad yw menywod beichiog yn sâl nac yn anabl, ond credaf fod y cynnig hwn yn seiliedig ar ddibyniaeth ar y car, a thybir, os ydych yn mynd i siopa pan fyddwch yn tynnu at ddiwedd eich beichiogrwydd, y byddwch yn siopa ar eich pen eich hun ac y bydd gennych lwyth o negeseuon. Soniwch archfarchnadoedd, a gwnaeth Peter bwynt amdanynt hefyd, ond maent yn darparu trolïau, a gallwch brynu eich troli eich hun, ac y mae ffyrdd arloesol eraill i oresgyn y trafferthion sy'n codi tua diwedd eich beichiogrwydd a phan fyddwch yn gorfod mynd i siopa.

I mi, nid yw hyn yn dal dŵr. Ni chredaf fod yna angen. Fel pobl eraill, mae gennyf barch at Goleg Brenhinol y Bydwagedd, ond fel y dywedodd y Gweinidog, ni chafodd y Llywodraeth gwynion yn ystod y cyfnod ymgynghori. Ni chredaf fod yr achos wedi'i gyflwyno'n iawn. Yr wyf yn gwerthfawrogi'r pwynt a wnaeth Darren, sef pe bai'r mater

develop the ideas behind it, but I think that, if we wanted to do something on this, it could be done by other means. Therefore, having weighed everything up—and I am not necessarily just looking at my whip sitting over there, because I have been known not to listen to him in the past—I feel that I cannot support this proposal. However, I thank you for bringing it forward and having a go. That is what the system is about, but I do not think that you have it quite right with this one.

Darren Millar: I will be very brief, because I realise that my time is short. I just want to pick up on a few of the issues that were brought up through contributions. Andrew R.T. Davies is absolutely right: we have to listen to the professionals here, and both the Royal College of Midwives and the Royal College of Nursing have supported the principle of this proposal for an LCO, and want to see it developed and taken forward.

Sandy Mewies *rose*—

Darren Millar: I have taken enough interventions from you, Sandy.

I will refer to Members' comments now. You talked about the policing of the scheme, but it is very simple: it would be policed in exactly the same way as the blue badge scheme. No extra resource would be required. This issue of cost is, frankly, a red herring. I was grateful to Peter Black and to the Liberal Democrats for their support. The reason why this proposal for an LCO is deliberately narrow is because of the terrible system that we have for drawing down powers. The broader the LCO, the more difficult and time-consuming it is to take it through the legislative process. Therefore I have deliberately been narrow and specific in order to draw the powers down. If I may touch on another issue that was picked up, it was suggested that we might never be able to legislate for private car parks—that is, those on retail parks—but of course, we already can. We have some powers on planning, and we could issue guidance for new car parks specifying that certain bays had to be

hwn yn symud ymlaen i'r cam pwyllgora, y byddem yn gallu datblygu'r syniadau y tu ôl iddo. Ond pe baem am wneud rhywbeth ynghylch hyn, credaf y gellid ei wneud trwy ddulliau eraill. Felly, ar ôl pwysu a mesur popeth—ac nid wyf o reidrwydd yn edrych ar fy chwip sy'n eistedd acw, oherwydd nid wyf bob amser wedi gwrando arno yn y gorffennol—teimlaf na allaf gefnogi'r cynnig hwn. Fodd bynnag, diolch ichi am ei gyflwyno ac am roi cynnig arni. Dyna yw hanfod y system, ond ni chredaf eich bod wedi llwyddo'n hollol y tro hwn.

Darren Millar: Byddaf yn gryno iawn, oherwydd yr wyf yn sylweddoli nad oes gennyf lawer o amser. Hoffwn gyfeirio at rai o'r materion a godwyd trwy'r cyfraniadau. Mae Andrew R.T. Davies yn llygad ei le: rhaid inni wrando ar y gweithwyr proffesiynol yn y cyswllt hwn, ac y mae Coleg Brenhinol y Bydwagedd a'r Coleg Nyrso Brenhinol wedi cefnogi egwyddor y cynnig hwn ar gyfer Gorchymyn cymhwysedd deddfwriaethol, ac y maent am weld ei ddatblygu a'i symud ymlaen.

Sandy Mewies *a gododd*—

Darren Millar: Yr wyf wedi cymryd digon o ymyriadau gennych chi, Sandy.

Hoffwn gyfeirio at sylwadau'r Gweinidog yn awr. Soniech am blismona'r cynllun, ond y mae'n syml iawn: byddai'n cael ei blismona yn union fel y cynllun bathodyn glas. Ni fyddai angen dim adnodd ychwanegol. Codi sgwarnogod yw mater y gost mewn gwirionedd. Yr oeddwn yn ddiolchgar i Peter Black a'r Democratiaid Rhyddfrydol am eu cefnogaeth. Y rheswm pam mae'r cynnig hwn ar gyfer Gorchymyn cymhwysedd deddfwriaethol yn gul yn fwriadol yw oherwydd y system ofnadwy sydd gennym ar gyfer cael pwerau. Po fwyaf cyffredinol yw'r Gorchymyn cymhwysedd deddfwriaethol, anoddaf yn y byd y bydd, a hwyaf yn y byd y cymer i fynd ag ef trwy'r broses deddfu. Felly, yr wyf wedi bod yn gul ac yn benodol yn fwriadol, er mwyn cael y pwerau. Hoffwn gyfeirio at un pwynt arall a godwyd. Awgrymwyd efallai na fyddem byth yn gallu deddfu ar feysydd parcio preifat—hynny yw, y meysydd parcio hynny ar barciau manwerthu—ond gallwn wneud hynny

provided. We cannot do that retrospectively, so where we already have supermarkets or retail parks, we could not have the extra bays provided.

Peter Black *rose*—

Darren Millar: My time is very short and I need to respond to the Minister's points.

Peter Black: You can only do that for a section 106 agreement, which would have to be voluntary.

Darren Millar: You can use that mechanism to ensure that bays are provided. That is the point that I am trying to make.

The reason that I disagree with the Minister about extending the blue badge scheme in this way is because that scheme is for disabled people, and I do not want to treat pregnant women as though they are disabled. They are not, and pregnancy is something that should be enjoyed and endured at the same time.

Bethan Jenkins *rose*—

Darren Millar: I want to deal with the Minister's points, and I only have a minute left.

Thank you for your correspondence, Minister. I appreciate the opportunity to meet with you and your officials and discuss this issue. I recognise that there is some competence with Welsh Ministers already, and with local authorities.

3.50 p.m.

However, I am sure that you agree that those are long, drawn-out processes in order to introduce a scheme. You said that in your correspondence, Minister, and, of course, the use of those powers would be discretionary. We already bestow a number of benefits

eisoes, wrth gwrs. Mae gennym rai pwerau ynghylch cynllunio, a gallem roi canllawiau ar gyfer meysydd parcio newydd sy'n pennu ei bod yn rhaid darparu mannau parcio penodol. Ni allwn wneud hynny ar ôl y broses gynllunio, felly, lle mae gennym eisoes archfarchnadoedd neu barciau manwerthu, ni allem fynnu darparu'r mannau parcio ychwanegol.

Peter Black *a gododd*—

Darren Millar: Bach iawn o amser sydd gennyf, ac y mae angen imi ymateb i bwyntiau'r Gweinidog.

Peter Black: Ni allwch wneud hynny oni bai bod gennyh gytundeb adran 106, a fyddai'n gorfod bod yn gytundeb gwirfoddol.

Darren Millar: Gallwch ddefnyddio'r system honno i sicrhau darparu mannau parcio. Dyna'r pwynt yr wyf yn ceisio'i wneud.

Y rheswm pam yr wyf yn anghytuno â'r Gweinidog ynghylch ehangu'r cynllun bathodyn glas fel hyn yw fod y cynllun hwnnw ar gyfer pobl anabl, ac nid wyf am drin menywod beichiog fel pe baent yn anabl. Nid ydynt yn anabl, ac y mae beichiogrwydd yn rhywbeth y dylid ei fwynhau a'i oddef ar yr un pryd.

Bethan Jenkins *a gododd*—

Darren Millar: Yr wyf am ymdrin â phwyntiau'r Gweinidog, a munud yn unig sydd gennyf ar ôl.

Diolch am eich gohebiaeth, Weinidog. Yr wyf yn gwerthfawrogi'r cyfle i gyfarfod â chi a'ch swyddogion i drafod y mater hwn. Yr wyf yn cydnabod bod gan Weinidogion Cymru ac awdurdodau lleol rywfaint o gymhwysedd eisoes.

Fodd bynnag, yr wyf yn siŵr y cytunwch fod y prosesau hynny'n hir ac yn llafurus ar gyfer cyflwyno cynllun. Dywedasoeh hynny yn eich gohebiaeth, Weinidog, ac wrth gwrs, byddai defnyddio'r pwerau hynny'n gam dewisol. Yr ydym eisoeh yn rhoi llawer o

upon pregnant women, for example free dental care, and this would simply be another part of the suite of benefits, which, as a society, we can afford to provide in order to give a helping hand to people during the particularly difficult time, at the end of their pregnancy. I think that we ought to be doing it.

I would also like to mention quickly the fact that we do not have any competence over private car parks. However, we could explore the opportunity at committee stage of drawing down powers to give us some competence to ensure that private car parks on retail estates and at supermarkets could make provision for mums-to-be. I urge Members, on all sides of this house, given that I am proposing a non-political LCO, to consider their position and support this proposal for an LCO.

The Deputy Presiding Officer: The proposal is to agree the motion. Does any Member object? I see that there are objections. Therefore, I will defer voting on this item until voting time. [*Interruption.*] Order. People can vote as they choose in this Chamber, without being criticised.

fanteision i fenywod beichiog, er enghraifft, gofal deintyddol yn rhad ac am ddim, a byddai trefniadau parcio ffafriol yn elfen arall mewn cyfres o fanteision yr ydym, fel cymdeithas, yn gallu fforddio'u darparu er mwyn rhoi help llaw i bobl yn ystod y cyfnod arbennig o anodd hwn, ar ddiwedd eu beichiogrwydd. Credaf y dylem fod yn gwneud hynny.

Hoffwn sôn yn gyflym hefyd am y ffaith nad oes gennym gymhwysedd dros feysydd parcio preifat. Fodd bynnag, gallem archwilio'r cyfle yn ystod y cam pwyllgora i gael pwerau i roi rhywfaint o gymhwysedd inni, er mwyn sicrhau y gallai meysydd parcio preifat ar barciau manwerthu ac mewn archfarchnadoedd ddarparu ar gyfer darpar famau. Anogaf Aelodau, ar bob ochr i'r tŷ hwn, o gofio fy mod yn cynnig Gorchymyn cymhwysedd deddfwriaethol anwleidyddol, i ystyried eu safbwynt a chefnogi'r cynnig hwn ar gyfer Gorchymyn cymhwysedd deddfwriaethol.

Y Dirprwy Lywydd: Y cynnig yw ein bod yn cytuno'r cynnig. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Gwelaf fod rhai'n gwrthwynebu. Felly, caiff y bleidlais ei gohirio tan y cyfnod pleidleisio. [*Torri ar draws.*] Trefn. Gall pobl bleidleisio fel y dymunant yn y Siambr hon, heb gael eu beirniadu.

Adroddiad y Pwyllgor Iechyd, Lles a Llywodraeth Leol ar y Gwasanaeth Cynghori a Chynorthwyo Llys i Blant a Theuluoedd Cymru The Health, Wellbeing and Local Government Committee's Report on the Children and Family Court Advisory and Support Service Cymru

Darren Millar: I move that

the National Assembly for Wales:

notes the report of the Health, Wellbeing and Local Government Committee, 'Inquiry into the Children and Family Court Advisory and Support Service (CAFCASS) Cymru', which was laid in the Table Office on 14 July 2009. (NDM4344)

I am pleased to open this debate today on the Health, Wellbeing and Local Government Committee's inquiry into the Children and Family Court Advisory and Support Service,

Darren Millar: Cynigiau fod

Cynulliad Cenedlaethol Cymru:

yn nodi adroddiad y Pwyllgor Iechyd, Lles a Llywodraeth Leol, 'Ymchwiliad i'r Gwasanaeth Cynghori a Chynorthwyo Llys i Blant a Theuluoedd Cymru (CAFCASS)', a osodwyd yn y Swyddfa Gyflwyno ar 14 Gorffennaf 2009. (NDM4344)

Yr wyf yn falch cael agor y ddatl hon heddiw ar ymchwiliad y Pwyllgor Iechyd, Lles a Llywodraeth Leol i'r Gwasanaeth Cynghori a Chynorthwyo Llys i Blant a

which is better known as CAFCASS. CAFCASS Cymru looks after the interests of children involved in family court proceedings in Wales. It works with children and their families, and then advises the courts on what it considers to be in the children's best interests. Examples of matters that may be taken to family courts include when parents are separating or divorcing and cannot agree on arrangements for their children, an adoption application, or when children are subject to an application for care or supervision proceedings by social services.

The Welsh Ministers assumed responsibility for the functions of CAFCASS Cymru on 1 April 2005. The chief executive is accountable to the Deputy Minister for Social Services for the operational effectiveness of the organisation, and is supported by the CAFCASS Cymru advisory committee. In January 2009, the Health, Wellbeing and Local Government Committee, under the chairmanship of my colleague Jonathan Morgan, scrutinised CAFCASS Cymru on its work. We also took evidence from the CAFCASS Cymru advisory committee and the Children's Commissioner for Wales. As a result of these sessions, the committee agreed to conduct a wider inquiry into the operation of CAFCASS Cymru. The main purpose of our inquiry was to examine the organisation's work and to review the arrangements for the delivery of its services for children and young people in Wales, since it was devolved to the Welsh Assembly Government in April 2005.

We found that there was a general view that the quality of services provided by CAFCASS Cymru had improved since the responsibility was devolved to the Welsh Assembly Government. The service is highly valued by the courts, and there was evidence that CAFCASS Cymru officers have a good level of professional skill and commitment in front-line practice, as well as sensitivity to some of the typical inherent tensions and dilemmas underpinning the work that they do. There was also a view that, whatever its shortcomings, CAFCASS in Wales was performing at least as well, and probably better in some respects, than its counterpart organisation in England. However, we heard

Theuluoedd, a elwir CAFCASS. Mae CAFCASS Cymru yn gofalu am fuddiannau plant sy'n ymwneud ag achosion llysoedd teulu yng Nghymru. Mae'n gweithio gyda phlant a'u teuluoedd, ac yna'n cynghori'r llysoedd am yr hyn y mae'n ystyried a fyddai orau i'r plant. Mae enghreifftiau o'r materion y gellir eu dwyn gerbron llysoedd teulu yn cynnwys achosion pan na all rhieni sy'n gwahanu neu'n ysgaru gytuno ar drefniadau ar gyfer eu plant, ceisiadau i fabwysiadu plentyn, neu sefyllfaoedd pan fydd plant yn destun cais am achos gofal neu oruchwyliaeth gan wasanaethau cymdeithasol.

Trosglwyddwyd y cyfrifoldeb am swyddogaethau CAFCASS Cymru i Weinidogion Cymru ar 1 Ebrill 2005. Mae'r prif weithredwr yn atebol i'r Dirprwy Weinidog dros Wasanaethau Cymdeithasol am effeithiolrwydd gweithredol y sefydliad, a chaiff ei gynorthwyo gan bwyllgor cynghori CAFCASS Cymru. Ym mis Ionawr 2009, bu'r Pwyllgor Iechyd, Lles a Llywodraeth Leol, dan gadeiryddiaeth fy nghydweithiwr, Jonathan Morgan, yn craffu ar waith CAFCASS Cymru. Cawsom dystiolaeth hefyd gan bwyllgor cynghori CAFCASS Cymru a Chomisynydd Plant Cymru. O ganlyniad i'r sesiynau hyn, cytunodd y pwyllgor i gynnal ymchwiliad ehangach i'r modd y mae CAFCASS Cymru hyn gweithredu. Prif ddiben ein hymchwiliad oedd archwilio gwaith y sefydliad ac adolygu'r trefniadau ar gyfer darparu ei wasanaethau ar gyfer plant a phobl ifanc yng Nghymru, ers ei ddatganoli i Lywodraeth y Cynulliad ym mis Ebrill 2005.

Gwelsom mai'r farn gyffredinol oedd bod ansawdd y gwasanaethau a ddarperir gan CAFCASS Cymru wedi gwella ers datganoli'r cyfrifoldeb i Lywodraeth y Cynulliad. Mae'r llysoedd yn gwerthfawrogi'r gwasanaeth yn fawr iawn, ac yr oedd dystiolaeth fod gan swyddogion CAFCASS Cymru lefel dda o ymrwymiad a sgil proffesiynol mewn gwaith rheng flaen, yn ogystal â sensitifrwydd i rai o'r tensiynau a'r cyfyng-gyngor cynhenid arferol sy'n sail i'r gwaith a wnânt. Credai rhai hefyd fod CAFCASS yng Nghymru, beth bynnag yw ei ffaeleddau, yn perfformio o leiaf cystal, ac yn well, mae'n debyg, mewn rhai agweddau, na'i sefydliad cyfatebol yn Lloegr. Fodd

concerns that CAF/CASS officers, in focusing on their statutory duty to advise on a child's best interests, did not always put sufficient emphasis on ensuring that the views, wishes and feelings of children were established and reported. Several witnesses felt that the experience of Welsh children in family court proceedings was not as positive and child-centred as they would wish, particularly given the Welsh Assembly Government's commitment to the United Nations Convention on the Rights of the Child.

There was consensus that children involved in family court proceedings should be listened to and should also be able to see how their views influenced the outcome. While witnesses were largely in agreement on the need to listen to children's views and to take them into account, there was much less unanimity about the weight to be given to their expressed views, the extent to which they should be allowed to influence decision-making and how they should be heard within proceedings. We accept that CAF/CASS ultimately has little option, given the legal framework within which it operates, other than to advise the courts on what is in a child's best interests.

However, the committee was not convinced that CAF/CASS or the Welsh Government has fully thought through the tension between the welfare-based approach implicit in the Children Act 2004 and used by the courts, and the more rights-centred approach that the Welsh Government has adopted.

In our view, Ministers need to be much clearer with CAF/CASS about how it should resolve those tensions. They also need to ensure that the UK Government is aware of these tensions, given the different approaches being adopted in Wales and England. We have therefore recommended that the Welsh Government ensures that the operational guidance of CAF/CASS includes a firm commitment to a rights-based approach to its work, although this will obviously need to take account of the legal framework within which it operates.

bynag, clywsom bryderon hefyd nad yw swyddogion CAF/CASS, wrth ganolbwyntio ar eu dyletswydd statudol i roi cyngor am yr hyn sydd orau i blentyn, yn rhoi digon o bwyslais bob amser ar sicrhau bod safbwyntiau, dymuniadau a theimladau plant yn cael eu sefydlu ac adrodd am hynny. Teimlai nifer o dystion nad yw profiad plant Cymru mewn achosion llysoedd teulu mor gadarnhaol nac yn canolbwyntio cymaint ar y plentyn ag y byddent yn ei ddymuno, yn enwedig o ystyried ymrwymiad Llywodraeth y Cynulliad i Gonfensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn.

Yr oedd cytundeb barn y dylid gwrando ar blant sy'n ymwneud ag achosion llysoedd teulu, ac y dylent allu gweld hefyd sut yr oedd eu safbwyntiau'n dylanwadu ar y canlyniad. Er bod dystion yn cytuno i raddau helaeth fod angen gwrando ar safbwyntiau plant a'u hystyried, yr oedd llawer llai o unfrydedd am y pwys y dylid ei roi ar eu safbwyntiau, y graddau y dylid caniatáu iddynt ddylanwadu ar wneud penderfyniadau, a sut y dylid clywed eu safbwyntiau mewn achosion. Yr ydym yn derbyn mai ychydig ddewis sydd CAF/CASS yn y pen draw, o gofio'r fframwaith cyfreithiol y mae'n gweithredu ynddo, yw cynghori'r llysoedd am yr hyn sydd orau i blentyn.

Fodd bynnag, nid oedd y pwyllgor wedi'i argyhoeddi bod CAF/CASS na Llywodraeth Cymru wedi ystyried yn llawn y tensiwn rhwng y dull gweithredu yn seiliedig ar les sydd ymhlyg yn Neddf Plant 2004 ac a ddefnyddir gan y llysoedd, a'r dull gweithredu yn canolbwyntio mwy ar hawliau sydd wedi ei fabwysiadu gan Lywodraeth Cymru.

Yr ydym o'r farn fod angen i Weinidogion ddangos lawer yn gliriach i CAF/CASS sut y dylai ddatrys y tensiynau hynny. Mae angen iddynt sicrhau hefyd fod Llywodraeth y DU yn ymwybodol o'r tensiynau hyn, o gofio'r dulliau gweithredu gwahanol sy'n cael eu mabwysiadu yng Nghymru a Lloegr. Yr ydym, felly, wedi argymelly dylai Llywodraeth Cymru sicrhau bod canllawiau gweithredu CAF/CASS yn cynnwys ymrwymiad cadarn i fabwysiadu dull yn seiliedig ar hawliau at ei waith, er y bydd angen i hynny, wrth reswm, ystyried y

fframwaith cyfreithiol y mae'n gweithredu ynddo.

The inquiry highlighted concerns that some children do not have any knowledge or awareness of how they could have brought about any change or review of their situation, and that some children are struggling to manage fairly complex situations. It was suggested to us that CAFCASS officers' management responsibilities and authority in relation to the management of children's guardians in individual cases was not clear. The committee has therefore recommended that this management role is strengthened and clarified, with a greater emphasis put on the quality assurance of individual casework.

We heard that there was some confusion around the definition and status of independent advocacy and the contribution that advocates, including solicitors, could make to the outcome for children and young people. We were also told that many children felt disempowered and that they would have liked their views to be taken into account to a greater extent. The judiciary recognised that sometimes listening to children would not be enough, and that it would need an independent investigation of the situation and separate representation of their interests in court. However, it was also clear that children should not make representations directly to the court and that independent advocacy should be a decision for the court.

The committee does not believe that children's wishes are habitually or wilfully ignored. Nevertheless, a number of us are aware, from our constituency work, of cases where the weight given to children's views appears far less than ideal. CAFCASS sees its role as being the primary independent advocate for the child in court cases or, in certain circumstances, appointing a legally qualified advocate. In many circumstances these will be entirely appropriate and adequate arrangements, but we are concerned that there will be other cases where the child's voice will be better heard with the support of an independent advocate of their choice, particularly when a child already has a trusted advocate.

Yr oedd yr ymchwiliad yn tynnu sylw at y ffaith nad oes gan rai plant ddim gwybodaeth nac ymwybyddiaeth o'r ffordd y gallent fod wedi newid neu adolygu eu sefyllfa rywsut, a bod rhai plant yn ei chael yn anodd rheoli sefyllfaoedd eithaf cymhleth. Awgrymwyd inni nad oedd cyfrifoldebau ac awdurdod swyddogion CAFCASS yn glir yng nghyswllt rheoli gwarcheidwaid plant mewn achosion unigol. Felly, mae'r pwyllgor wedi argymhell cryfhau ac egluro'r rôl reoli hon, gan roi mwy o bwyslais ar sicrhau ansawdd gwaith achos unigol.

Clywsom fod ychydig ddryswch ynghylch diffiniad a statws eiriolaeth annibynnol, a'r cyfraniad y gallai eiriolwyr, gan gynnwys cyfreithwyr, ei wneud i'r canlyniad ar gyfer plant a phobl ifanc. Dywedwyd wrthym hefyd fod llawer o blant yn teimlo'u bod yn colli eu grym ac y byddent wedi hoffi gweld eu safbwyntiau'n cael eu hystyried i raddau mwy helaeth. Cydnabu'r farnwriaeth na fyddai gwranddo ar blant yn ddigon weithiau, ac y byddai arni angen ymchwiliad annibynnol i'r sefyllfa a chynrychiolaeth ar wahân i'w buddiannau yn y llys. Fodd bynnag, yr oedd hefyd o'r farn bendant na ddylai plant gyflwyno sylwadau'n uniongyrchol i'r llys, ac mai'r llys a ddylai benderfynu ar eiriolaeth annibynnol.

Nid yw'r pwyllgor yn credu bod dymuniadau plant yn cael eu hanwybyddu'n gyson neu'n fwriadol. Fodd bynnag, mae nifer ohonom, o'n gwaith etholaethol, yn ymwybodol o rai achosion lle nad yw'r pwys a roddir ar safbwyntiau'r plant yn ymddangos yn ddelfrydol o bell ffordd. Cred CAFCASS mai ei rôl yw bod yn brif eiriolwr annibynnol i'r plentyn mewn achosion llys, neu benodi eiriolwr â chymwysterau cyfreithiol mewn rhai amgylchiadau. Mewn nifer o amgylchiadau, bydd y trefniadau hyn yn gwbl briodol a digonol, ond yr ydym yn pryderu y bydd achosion eraill lle clywir llais y plentyn yn well gyda chymorth eiriolwr annibynnol o'i ddewis ei hun, yn enwedig pan fydd gan blentyn eisoes eiriolwr y mae'n ymddiried ynddo.

We are also concerned that a legal advocate, while an important and necessary part of the court procedure, may not always be in the best position to ensure that the needs of children are properly identified and that their views, wishes and feelings are established and reported. We believe that it is important to clarify and understand these different roles and how they can best represent the child's interests. Therefore, we have made a number of specific recommendations to the Welsh Government in this area, including: that CAFCASS officers work co-operatively with a child's existing advocate, wherever possible, and encourage legal guardians to do likewise; and that they inform children, as a matter of course, of the availability of independent advocacy services, particularly the Welsh Government's new advocacy service when it is fully established and is in operation.

We have also recommended that the Welsh Government clearly sets out how it will provide independent advocacy support to children and young people involved in family court proceedings, and how this will fit in to the existing advocacy service provided by CAFCASS Cymru.

The committee heard that there were many different patterns of contact between CAFCASS, family members and other agencies, and that there was a need for greater consistency in practice around seeing children and recording their views. We were also told of the need for closer working relationships between health and social care professionals when conducting assessments, particularly the need for trained child psychologists to be engaged with CAFCASS Cymru when assessing children's emotional health and development. We also made a number of recommendations in this area, including the need for CAFCASS to examine its working practices to ensure that a consistent and appropriate approach is adopted when making contact with children, family members and other agencies; that there are sufficient resources to ensure that officers have the time and flexibility to deliver a tailored child-centred service; and that it develops a multidisciplinary team

Yr ydym hefyd yn pryderu na fydd eiriolwr cyfreithiol, er ei fod yn rhan bwysig ac angenrheidiol o weithdrefn y llys, efallai yn y sefyllfa orau bob amser i sicrhau bod anghenion plant yn cael eu nodi'n gywir a bod eu safbwyntiau, eu dymuniadau a'u teimladau'n cael eu sefydlu ac yr adroddir yn eu cylch. Credwn ei bod yn bwysig egluro a deall y rolau gwahanol hyn a'r ffordd orau y gallant gynrychioli buddiannau'r plentyn. Felly, yr ydym wedi cyflwyno nifer o argymhellion penodol i Lywodraeth Cymru yn y maes hwn, gan gynnwys y canlynol: bod swyddogion CAFCASS yn cydweithio â'r eiriolwr sydd eisoes gan blentyn, ble bynnag y bydd hynny'n bosibl, ac yn annog gwarcheidwaid cyfreithiol i wneud yr un fath; a'u bod yn rhoi gwybod i blant, fel mater o drefn, fod gwasanaethau eiriolaeth annibynnol ar gael iddynt, yn enwedig gwasanaeth eiriolaeth newydd Llywodraeth Cymru, pan fydd wedi'i sefydlu'n llawn ac ar waith.

Yr ydym hefyd wedi argymhell Llywodraeth Cymru i nodi'n glir sut y bydd yn darparu cymorth eiriolaeth annibynnol i blant a phobl ifanc sy'n ymwneud ag achosion llys teulu, a sut y bydd hynny'n cyd-fynd â'r gwasanaeth eiriolaeth presennol a ddarperir gan CAFCASS Cymru.

Clywodd y pwyllgor fod nifer o wahanol batrymau cysylltu'n bodoli rhwng CAFCASS, aelodau o deuluoedd ac asiantaethau eraill, a bod angen mwy o gysondeb yn ymarferol o ran gweld plant a chofnodi eu safbwyntiau. Dywedwyd wrthym hefyd fod angen perthynas waith agosach rhwng gweithwyr iechyd a gweithwyr gofal cymdeithasol proffesiynol wrth wneud asesiadau, yn enwedig yr angen i seicolegwyr plant cymwys ymgysylltu â CAFCASS Cymru wrth asesu iechyd a datblygiad emosiynol plant. Gwnaethom nifer o argymhellion yn y maes hwn hefyd, gan gynnwys yr angen i CAFCASS archwilio'i arferion gweithio i sicrhau mabwysiadu dull gweithredu cyson a phriodol wrth gysylltu â phlant, aelodau o deuluoedd ac asiantaethau eraill; bod gan CAFCASS ddigon o adnoddau i sicrhau bod gan ei swyddogion yr amser a'r hyblygrwydd i ddarparu gwasanaeth wedi'i deilwra sy'n canolbwyntio ar y plentyn; a'i fod yn datblygu dull o

approach to the conduct of assessments.

wneud asesiadau'n seiliedig ar dimau aml-ddisgyblaeth.

In relation to families where domestic violence is an issue, several witnesses felt that CAFCASS Cymru needed to improve its relationships with other partner agencies. We have therefore recommended that CAFCASS ensures that it builds strong relationships with other partner agencies in order to support the need for increased multi-agency working in these cases.

O ran teuluoedd lle mae trais domestig yn broblem, teimlai nifer o dystion fod angen i CAFCASS Cymru wella'i berthynas ag asiantaethau eraill sy'n bartneriaid. Felly, yr ydym wedi argymhell CAFCASS i sicrhau ei fod yn meithrin perthynas gref ag asiantaethau eraill sy'n bartneriaid er mwyn hybu'r angen am fwy o waith aml-asiantaeth yn yr achosion hyn.

4.00 p.m.

There was general agreement among witnesses that CAFCASS Cymru should be a part of the structure of safeguarding children boards. The committee agreed that it was extremely important for CAFCASS to be closely involved in the full range of work on safeguarding children, and for its experience and expertise to be available as a matter of course to local safeguarding children boards. We have therefore made a recommendation that Welsh Ministers should amend statutory guidance to ensure that CAFCASS Cymru is represented on all local safeguarding children boards in Wales.

Yr oedd cytundeb cyffredinol ymysg y tystion y dylai CAFCASS Cymru fod yn rhan o strwythur byrddau diogelu plant. Yr oedd y pwyllgor yn cytuno'i bod yn eithriadol o bwysig i CAFCASS ymwneud yn agos â'r ystod lawn o waith a wneir ar ddiogelu plant, a bod ei brofiad a'i arbenigedd ar gael i fyrddau lleol diogelu plant fel mater o drefn. Felly, yr ydym wedi argymhell y dylai Gweinidogion Cymru ddiwygio'r canllawiau statudol i sicrhau y caiff CAFCASS Cymru ei gynrychioli ar bob bwrdd lleol diogelu plant yng Nghymru.

We also agreed that child contact centres are extremely important in providing a safe place for children to be able to spend time with a non-resident parent, or with their brothers and sisters. The inquiry highlighted the fact that the distribution of child contact centres throughout Wales is patchy at best, and that there has been a lack of development of child contact centres across the country. We were told that child contact centres are heavily dependent on third sector funding to subsidise and sustain their existence. Related to this were concerns about the long-term sustainability of child contact centres, their short-term funding contracts and the continuing disparity among the centres that CAFCASS Cymru chooses to fund. Given this patchy provision and precarious funding position, we recommend that CAFCASS should offer the child contact centres in Wales that it already funds immediate three-year funding arrangements at the current level of funding. We also recommend that CAFCASS and the Welsh Ministers draw up a funding strategy for all child contact centres

Yr oeddem hefyd yn cytuno bod canolfannau cyswllt plant yn bwysig tu hwnt o ran darparu lle diogel i blant allu treulio amser gyda rhiant nad yw'n byw gyda hwy, neu dreulio amser gyda'u brodyr a'u chwiorydd. Yr oedd yr ymchwiliad yn tynnu sylw at y ffaith fod dosbarthiad canolfannau cyswllt plant ledled Cymru yn anghyson ar y gorau, a bod diffyg datblygu canolfannau cyswllt plant wedi bod ar draws y wlad. Dywedwyd wrthym bod canolfannau cyswllt plant yn ddibynnol iawn ar gyllid y trydydd sector i'w cynorthwyo a'u cynnal. Yr oedd y pryderon a oedd yn ymwneud â hynny'n cynnwys pryderon am gynaliadwyedd canolfannau cyswllt plant yn yr hirdymor, eu contractau cyllido tymor byr, a'r anghydraddoldeb parhaus ymhlith y canolfannau y mae CAFCASS Cymru yn dewis eu hariannu. O ystyried y ddarpariaeth anghyson a'r sefyllfa gyllido ansicr, yr ydym yn argymhell y dylai CAFCASS gynnig trefniadau cyllido tair blynedd ar unwaith i'r canolfannau cyswllt plant yng Nghymru y mae eisoes yn eu cyllido, ar lefel eu trefniadau cyllido presennol. Yr ydym hefyd

in Wales, including those currently not funded, on the basis of the principles outlined in our report.

I am very pleased that the Deputy Minister has unequivocally accepted all of these recommendations, particularly the first, and that as a result of the committee's recommendations, these centres, at the very least, are now able to plan ahead on the basis of relative financial stability for the next three years.

A key issue is the limited statutory powers of the Children's Commissioner for Wales to make representations about issues affecting Welsh children in non-devolved matters. He does not currently have the power to inquire into or report on any matter that is or has been subject to court proceedings, or to exercise any function that is exercisable by CAF/CASS. We accept the principle that the children's commissioner should not be able to challenge decisions made by courts, and that it is for the courts to decide what weight should be given to CAF/CASS Cymru reports and evidence. Nevertheless, we cannot see any fundamental reason why the commissioner should not be able to inquire into how CAF/CASS carries out its work in a more general sense. Notwithstanding the existing legal constraints, we also see no reason why CAF/CASS should not be open to working in partnership with the children's commissioner's office on individual cases where children have raised concerns with the commissioner. We have therefore recommended that the Welsh Government seeks to change the law to allow the children's commissioner to inquire into how CAF/CASS carries out its functions.

On this point, however, the Deputy Minister's response is extremely disappointing. The committee is not looking for the commissioner to be able to inquire into the actions or decisions of the courts, as the Deputy Minister's response suggests. What we are looking for is for the children's

yn argymhell y dylai CAF/CASS a Gweinidogion Cymru lunio strategaeth gyllido ar gyfer yr holl ganolfannau cyswllt plant sydd yng Nghymru, gan gynnwys y rhai nad ydynt yn cael eu cyllido ar hyn o bryd, ar sail yr egwyddorion a amlinellir yn ein hadroddiad.

Yr wyf yn falch iawn fod y Dirprwy Weinidog yn ddiamod wedi derbyn yr holl argymhellion hyn, yn enwedig y cyntaf, a bod y canolfannau hyn, o ganlyniad i argymhellion y pwyllgor, o leiaf yn gallu blaengynllunio ar sail sefydlogrwydd ariannol cymharol am y tair blynedd nesaf.

Mae pwerau statudol cyfyngedig Comisiynydd Plant Cymru i wneud sylwadau am broblemau sy'n effeithio ar blant Cymru mewn materion sydd heb eu datganoli yn broblem allweddol. Ar hyn o bryd, nid oes ganddo'r pŵer i ymchwilio i unrhyw fater nac adrodd ar unrhyw fater sy'n destun achos llys neu wedi bod yn destun achos llys, na'r pŵer i gyflawni unrhyw swyddogaeth y gall CAF/CASS ei chyflawni. Yr ydym yn derbyn yr egwyddor na ddylai'r comisiynydd plant allu herio penderfyniadau'r llysoedd, ac mai mater i'r llysoedd yw penderfynu faint o bwys y dylid ei roi ar adroddiadau a thystiolaeth CAF/CASS Cymru. Serch hynny, ni allwn weld rheswm sylfaenol pam na ddylai'r comisiynydd allu ymchwilio i'r modd y mae CAF/CASS yn cyflawni ei waith yn fwy cyffredinol. Er gwaethaf y cyfyngiadau cyfreithiol presennol, ni welwn reswm ychwaith pam na ddylai CAF/CASS groesawu gweithio mewn partneriaeth â swyddfa'r comisiynydd plant ar achosion unigol os yw plant wedi mynegi pryderon wrth y comisiynydd. Felly, yr ydym wedi argymhell y dylai Llywodraeth Cymru geisio newid y gyfraith er mwyn galluogi'r comisiynydd plant i ymchwilio i'r modd y mae CAF/CASS yn cyflawni ei swyddogaethau.

O ran y pwynt hwn, fodd bynnag, mae ymateb y Dirprwy Weinidog yn eithriadol o siomedig. Nid yw'r pwyllgor am i'r comisiynydd allu ymchwilio i weithredoedd neu benderfyniadau'r llysoedd, fel y mae ymateb y Dirprwy Weinidog yn awgrymu. Yr hyn yr ydym am ei weld yw bod y

commissioner to be able to investigate CAFCASS itself, in cases where its actions might be questionable. I hope that the Deputy Minister will address this specific point when she speaks to us later.

We have also asked that CAFCASS agrees partnership arrangements with the children's commissioner that would allow them to work together in cases where children have raised concerns about CAFCASS directly with the commissioner. The Deputy Minister has responded more positively to that point.

On the Deputy Minister's response, and despite the rejected recommendation that I have just mentioned, she has accepted all but one of the committee's recommendations, either wholly or in part. I welcome this generally positive response, and I look forward to her contribution today.

In closing, I would like to thank those who gave evidence to the committee, to the committee members, and to the staff who helped to produce our report.

The Deputy Minister for Social Services (Gwenda Thomas): I will make some opening remarks and then come back as the penultimate speaker, if that pleases you, Deputy Presiding Officer.

Hoffwn ddiolch i Darren, Cadeirydd y Pwyllgor Iechyd, Lles a Llywodraeth Leol, am arwain y ddadl hon heddiw. Hoffwn ddiolch hefyd i aelodau'r pwyllgor am eu gwaith wrth lunio'r adroddiad hwn. Yn olaf, hoffwn ddiolch i bawb sydd wedi cyfrannu at sesiynau casglu tystiolaeth y pwyllgor.

Mae CAFCASS Cymru wedi cyfrannu at gyfnod o newid a gwella parhaus mewn achosion cyhoeddus a phreifat yn y llysoedd teulu, dan arweinyddiaeth y Weinyddiaeth Gyfiawnder a'r farnwriaeth. Mae'r gwaith craffu gan y pwyllgor wedi bod yn werthfawr tu hwnt yn ein helpu i ddal ati i ganolbwyntio ar y flaenoriaeth allweddol o ddarparu cymorth i blant a theuluoedd yn ystod cyfnod

comisiynydd plant yn gallu ymchwilio i CAFCASS ei hun, mewn achosion lle gallai fod amheuaeth am ei weithredoedd. Yr wyf yn gobeithio y bydd y Dirprwy Weinidog yn rhoi sylw i'r pwynt penodol hwn wrth siarad â ni yn ddiweddarach.

Yr ydym hefyd wedi gofyn i CAFCASS gytuno trefniadau partneriaeth gyda'r comisiynydd plant, a fyddai'n galluogi'r naill a'r llall i weithio gyda'i gilydd mewn achosion lle mae plant wedi sôn yn uniongyrchol wrth y comisiynydd am bryderon am CAFCASS. Mae'r Dirprwy Weinidog wedi ymateb yn fwy cadarnhaol i'r pwynt hwnnw.

O ran ymateb y Dirprwy Weinidog, ac er gwaethaf yr argymhelliad a wrthodwyd ac yr wyf newydd ei grybwyll, mae wedi derbyn holl argymhellion y pwyllgor ond un, naill ai'n llawn ynteu'n rhannol. Yr wyf yn croesawu'r ymateb hwn, sy'n gadarnhaol at ei gilydd, ac edrychaf ymlaen at ei chyfraniad heddiw.

Wrth gloi, hoffwn ddiolch i'r rheini a roddodd dystiolaeth i'r pwyllgor, i aelodau'r pwyllgor, ac i'r staff a fu'n helpu cynhyrchu ein hadroddiad.

Y Dirprwy Weinidog dros Wasanaethau Cymdeithasol (Gwenda Thomas): Yr wyf am wneud rhai sylwadau agoriadol ac yna ddod yn ôl fel y siaradwr olaf ond un, os gwelwch yn dda, Ddirprwy Lywydd.

I should like to thank Darren, as Chair of the Health, Wellbeing and Local Government Committee, for leading this debate today. I should also like to thank the committee members for their work in producing this report. Finally, I should like to thank everyone who has contributed to the committee's evidence sessions.

CAFCASS Cymru has contributed to a period of change and continuous improvement in public and private cases in the family courts, under the leadership of the Ministry of Justice and the judiciary. The committee's scrutiny work has been invaluable in helping us to maintain our focus on the key priority of providing assistance to children and families during a particularly

arbennig o anodd yn eu bywydau. Mae'r adroddiad wedi rhoi adolygiad amserol o ba mor effeithiol yw CAFCASS Cymru. Mae wedi bod yn gyfaill beirniadol, ac wedi helpu i fireinio'r broses o wella'n barhaus. Mae hefyd wedi helpu i ddatblygu gwasanaeth cyhoeddus effeithiol ac effeithlon sydd wedi'i seilio ar farn y plentyn.

As the committee has heard, CAFCASS Cymru operates in a complex arena, which requires practitioners to ascertain the wishes and feelings of children, to report those faithfully to the court, and to report its professional view on the best interests of the child. Throughout this process it is crucial that children understand that, in exercising its roles and responsibilities, CAFCASS Cymru will ensure that sufficient emphasis is placed on their wishes and best interests, and it is important that the decision-making process and the outcomes of any proceedings are clearly and fully explained to them.

Demand for CAFCASS Cymru's services is increasing significantly year on year. Increasing numbers of parents are turning to legal advisers and the courts because they are unable or unwilling to reach agreement about how they can both continue to play a full and active part in their child's life. There will be occasions when it is not safe or appropriate to maintain a relationship with both parents. Private law applications rose by 36 per cent between April 2005 and March 2009. These were predominantly actions involving residence or contact. That is not supported by an equivalent rise in family breakdown. Therefore, litigation appears to have become an increasing solution of choice. However, litigation leads to antagonism, conflict and dispute, and to the consequential impact on the child. The changing patterns of family structures and the perceived pressures of social expectations upon families, and particularly young parents, need to be recognised and supported through alternative mechanisms, as part of wider packages of family support. That support should empower families to develop and exercise skills that recognise the immediate and long-term damaging effects that family breakdown can have on all those involved.

difficult time in their lives. The report has provided a timely review of the effectiveness of CAFCASS Cymru. It has been a critical friend, and it is has helped to fine-tune the process of continuous improvement. It has also helped to develop an effective and efficient public service that is based on the opinions of the child.

Fel y mae'r pwyllgor wedi clywed, mae CAFCASS Cymru'n gweithredu mewn maes cymhleth, lle mae gofyn i ymarferwyr gadarnhau beth yw dymuniadau a theimladau plant, cyflwyno'r rheini'n gywir i'r llys, a rhoi eu barn broffesiynol am yr hyn sydd orau i'r plentyn. Drwy gydol y broses hon, mae'n hanfodol i blant ddeall y bydd CAFCASS Cymru, wrth gyflawni ei swyddogaethau a'i gyfrifoldebau, yn sicrhau rhoi pwyslais digonol ar eu dymuniadau a'r hyn sydd orau iddynt, ac y mae'n bwysig egluro'r broses benderfynu a chanlyniadau unrhyw achosion yn glir ac yn llawn iddynt.

Mae'r galw am wasanaethau CAFCASS Cymru yn cynyddu'n sylweddol o flwyddyn i flwyddyn. Mae nifer gynyddol o rieni'n troi at gynghorwyr cyfreithiol a'r llysoedd am eu bod yn anabl anfodlon dod i gytundeb am y ffordd y gall y naill a'r llall barhau i chwarae rhan lawn a gweithredol ym mywyd eu plentyn. Bydd adegau pan nad yw'n ddiogel neu'n briodol i blentyn gadw perthynas â'i fam a'i dad. Rhwng mis Ebrill 2005 a mis Mawrth 2009, cododd nifer y ceisiadau mewn cyfraith breifat 36 y cant. Yr oedd y rhain, gan mwyaf, yn achosion a oedd yn ymwneud â ble y byddai plentyn yn byw, neu'r hawl i gael cyswllt â phlentyn. Nî chaiff y cynnydd hwnnw ei ategu gan gynnydd cyfatebol yn nifer y teuluoedd sy'n chwalu. Ymddengys, felly, fod mynd i gyfraith wedi dod yn ateb a ddewisir yh gynyddol gan bobl. Fodd bynnag, mae mynd i gyfraith yn arwain at elyniaeth, gwrthdaro a dadlau, a'r effaith a gaiff hynny ar y plentyn. Mae angen dulliau gwahanol i gydnabod patrymau newidiol strwythurau teuluol, a phwysau canfyddedig disgwyliadau cymdeithasol ar deuluoedd, ac ar rieni ifanc yn enwedig, ac y mae angen dulliau gwahanol i gynorthwyo gyda hynny, fel rhan o becyn ehangach o gymorth i deuluoedd. Dylai'r cymorth hwnnw rymuso teuluoedd i ddatblygu ac arfer sgiliau sy'n cydnabod yr

effeithiau niweidiol y gall chwalu teulu eu cael ar bawb dan sylw, ar y pryd ac yn y tymor hir.

We have already put in place programmes that address parental behaviours through contact activities that educate parents about the consequences of how they act and speak during separation. We are working with UK Ministers to improve access to mediation, conciliation and conflict resolution services, thereby negating the need to litigate and enabling parents to reach safe, workable solutions that facilitate long-term participation in their children's lives.

Yr ydym eisoes wedi rhoi rhaglenni ar waith sy'n mynd i'r afael ag ymddygiad rhieni drwy weithgareddau cyswllt sy'n dysgu rhieni am ganlyniadau'r modd y maent yn ymddwyn ac yn siarad pan fyddant yn gwahanu. Yr ydym yn gweithio gyda Gweinidogion y DU i wella mynediad i wasanaethau cyfryngu, cymodi a datrys anghydfod, gan ddileu'r angen i fynd i gyfraith a galluogi rhieni i ddod o hyd i atebion diogel ac ymarferol sy'n eu cynorthwyo i fod yn rhan o fywyd eu plant yn y tymor hir.

The Government's response outlines our actions to work in partnership to embed this approach across devolved and reserved matters. Most importantly, by changing our approach and placing greater emphasis on early-intervention family support, we can provide improved outcomes for children and their parents. I will reply later in the debate to other specific points that have been raised.

Mae ymateb y Llywodraeth yn amlinellu'r camau yr ydym yn eu cymryd i weithio mewn partneriaeth i sefydlu'r dull gweithredu hwn ar draws materion sydd wedi'u datganoli a materion sydd heb eu datganoli. Yn fwyaf pwysig, trwy newid ein dull gweithredu a rhoi mwy o bwyslais ar gynorthwyo teuluoedd trwy ymyrryd yn gynnar, gallwn sicrhau gwell canlyniadau i rieni a'u plant. Byddaf yn ymateb yn ddiweddarach yn y ddadl i'r pwyntiau penodol eraill sydd wedi'u codi.

Andrew R.T. Davies: I concur with the position put forward by the Chair in relation to the Health, Wellbeing and Local Government Committee's investigation into CAF/CASS's services in Wales, and with the 26 recommendations that were put forward in its report for the Government's consideration. It is pleasing to see that the Government has, by and large, taken on board the recommendations, with one exception. There is considerable ground for agreement on the fact that the report offers a way forward for the development of child and court services, for the betterment of the service and for the sake of the child.

Andrew R.T. Davies: Yr wyf yn cytuno â'r safbwynt a gyflwynwyd gan y Cadeirydd yng nghyswllt ymchwiliad y Pwyllgor Iechyd, Lles a Llywodraeth Leol i wasanaethau CAF/CASS yng Nghymru, a chytunaf â'r 26 argymhelliad a gyflwynwyd yn ei adroddiad i'w hystyried gan y Llywodraeth. Mae'n dda gweld bod y Llywodraeth, at ei gilydd, wedi derbyn yr argymhellion, gydag un eithriad. Mae sail sylweddol dros gytuno am y ffaith fod yr adroddiad yn cynnig ffordd ymlaen ar gyfer datblygu gwasanaethau llysoedd a gwasanaethau plant, er mwyn gwella'r gwasanaeth ac er lles y plentyn.

As a new member of the committee, I visited the contact centre in Aberdare. We spent a considerable amount of time with the dedicated, motivated and professional individuals who ran it. One thing that came over loud and clear, particularly from the director of the centre, was the considerable time that she had to spend on applications for

Fel aelod newydd o'r pwyllgor, bûm yn ymweld â'r ganolfan gyswllt yn Aberdâr. Treuliodd cryn amser gyda'r unigolion ymroddgar, brwdfrydig a phroffesiynol a oedd yn rhedeg y ganolfan. Un peth a fynegwyd yn glir ac yn groyw, yn enwedig gan gyfarwyddwr y ganolfan, oedd ei bod yn gorfod treulio cryn amser yn paratoi

revenue, and in particular on making sure that future funding was secure.

4.10 p.m.

One recommendation that the Government has indicated that it is accepting is the security of three-year funding so that individuals involved in the contact centres can do the job that they desperately want to do, which is to be involved in delivering the service and working to motivate its staff. That is a positive move, because the arguments put forward to us at that meeting were powerful, and the scarcity of centres able to offer universal coverage was graphically emphasised in particular. For example, due to geographical issues, if one centre was full, people would have a challenge to find another centre in which to accommodate a supervised visit and a supervised coming together of parties.

One thing that was unique about the report was that a judge presented evidence to the committee. I believe that that was a first for this institution. The judge who came before us highlighted, as the Deputy Minister has identified, the alarming increase in the level of litigation cases and, in particular, the tensions between the private and public cases that come before the courts. He was particularly concerned about the significance of that for resources and the ability of the courts to be able to deal with this level of increase year on year. Again, the Deputy Minister identified that in her opening remarks, stating that the level of increase was, I think, 34 per cent. This is a considerable challenge for the service.

However, the report also identifies, as did the judge, the important role that social workers play by working in unison with the service. The Deputy Minister's turn of phrase was included in the report when she stated that we,

'might have turned a corner in Wales in the recruitment of social workers.'

Could you expand on that point when you

ceisiadau am gyllid, a sicrhau'n benodol bod cyllid ar gael ar gyfer y dyfodol.

Un argymhelliad y mae'r Llywodraeth wedi dweud y bydd yn ei dderbyn yw hwnnw ynghylch sicrhau cyllid am gyfnod o dair blynedd, fel y gall unigolion sy'n ymwneud â'r canolfannau cyswllt wneud y gwaith y maent mor awyddus i'w wneud, sef bod yn rhan o gyflwyno'r gwasanaeth a gweithio i ysgogi ei staff. Mae hynny'n gam cadarnhaol, oherwydd yr oedd y dadleuon a gyflwynwyd inni yn y cyfarfod hwnnw'n rymus, a phwysleisiwyd yn benodol ac yn glir fod prinder canolfannau sy'n gallu cynnig gwasanaeth i bawb. Er enghraifft, pe bai un ganolfan yn llawn, byddai problemau daearyddol yn golygu y byddai'n anodd iawn i bobl allu cael canolfan arall a allai ddarparu ar gyfer ymweliadau dan oruchwyliaeth a chyfleoedd i deuluoedd ddod ynghyd dan oruchwyliaeth.

Un peth a oedd yn unigryw am yr adroddiad oedd bod barnwr wedi cyflwyno tystiolaeth i'r pwyllgor. Credaf mai dyna'r tro cyntaf i hynny ddigwydd yn y sefydliad hwn. Tynnodd y barnwr a ddaeth ger ein bron sylw, fel y mae'r Dirprwy Weinidog wedi nodi, at y cynnydd brawychus yn nifer yr achosion lle mae pobl yn mynd i gyfraith, ac yn enwedig y tensiynau rhwng yr achosion preifat a chyhoeddus sy'n dod gerbron y llysoedd. Yr oedd yn pryderu'n benodol ynghylch arwyddocâd hynny o safbwynt adnoddau, a gallu'r llysoedd i ymdopi â chynnydd o'r fath flwyddyn ar ôl blwyddyn. Eto, nododd y Dirprwy Weinidog hynny yn ei sylwadau agoriadol, gan ddweud bod lefel y cynnydd yn 34 y cant, mi gredaf. Mae hynny'n her sylweddol i'r gwasanaeth.

Fodd bynnag, mae'r adroddiad hefyd yn nodi, fel y gwnaeth y barnwr, rôl bwysig gweithwyr cymdeithasol trwy weithio ar y cyd â'r gwasanaeth. Cafodd geiriau'r Dirprwy Weinidog eu cynnwys yn yr adroddiad, pan ddywedodd,

bod Cymru efallai wedi troi'r gornel o ran recriwtio gweithwyr cymdeithasol.

A allech ymhelaethu ar y pwynt hwnnw wrth

address us at the end of this debate because this evidence was taken some time ago? Are you confident that the statement that you made to committee is being borne out on the ground and that there is an increase in social workers working in the profession in Wales, which, above all, will offer that continuity of service?

Recommendation 12 of the report touched on the importance of representing the views of ethnic minorities and, in particular, the special circumstances that might arise in relation to family balance when presenting cases to court. As someone who represents the region of South Wales Central, which has a large ethnic minority community, I would be grateful if you could address this issue. During last week's community mental health debate, the Minister for Health and Social Services mentioned that you had been leading a group on the development of services for ethnic minority communities. It would be good to hear how you are working to ensure that all communities benefit from the service improvements that this committee report identifies rather than just the mainstream communities, for example, where a lot of people might think, 'We are happy to deal with the 70 per cent'. These issues affect all the communities that we seek to represent in this institution.

Recommendation 9 on the joined-up approach is also important. It outlines how professionals should work together rather than in isolation and in silos. I am sure that the Deputy Minister would concur that when we have discussed the breakdown in service provision in the past, that was frequently because there was, sadly, no team approach to developing a joined-up approach to address the needs of the individual.

Finally, I echo the concerns of the committee Chair about the role of the children's commissioner and the obstacles that he legitimately identifies as preventing his office from reaching its full potential in addressing the concerns outlined in this report. Sadly,

ein hannerch ar ddiwedd y ddadl hon, oherwydd casglwyd y dystiolaeth hon gryn amser yn ôl? A ydych yn hyderus fod y datganiad a wnaethoch i'r pwyllgor yn cael ei gadarnhau ar lawr gwlad, a bod cynnydd yn nifer y gweithwyr cymdeithasol sy'n gweithio yn y proffesiwn yng Nghymru ac a fydd, yn anad dim, yn cynnig y parhad hwnnw yn y gwasanaeth?

Yr oedd argymhelliad 12 yn yr adroddiad yn cyffwrdd â phwysigrwydd cynrychioli safbwyntiau lleiafrifoedd ethnig, ac yn benodol yr amgylchiadau arbennig a allai godi o ran cydbwysedd teuluol wrth gyflwyno achosion i'r llys. Fel un sy'n cynrychioli rhanbarth Canol De Cymru, sydd â chymuned fawr o bobl o leiafrifoedd ethnig, byddwn yn ddiolchgar pe gallech roi sylw i'r mater hwn. Yn ystod y ddadl ar iechyd meddwl cymunedol yr wythnos diwethaf, dywedodd y Gweinidog dros Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol ichi fod yn arwain grŵp ar ddatblygu gwasanaethau i gymunedau lleiafrifoedd ethnig. Byddai'n dda clywed sut yr ydych yn gweithio i sicrhau bod pob cymuned yn elwa o'r gwelliannau mewn gwasanaethau, a nodir yn yr adroddiad hwn gan y pwyllgor, yn hytrach na'r cymunedau prif ffrwd yn unig, er enghraifft, lle gallai llawer o bobl feddwl, 'Yr ydym yn hapus i ymdrin â'r 70 y cant'. Mae'r materion hyn yn effeithio ar yr holl gymunedau yr ydym yn ceisio'u cynrychioli yn y sefydliad hwn.

Mae argymhelliad 9 ar y dull cydgysylltiedig o weithio hefyd yn bwysig. Mae'n amlinellu sut y dylai gweithwyr proffesiynol weithio gyda'i gilydd yn hytrach nag ar eu pen eu hunain ac ar wahân. Yr wyf yn siŵr y byddai'r Dirprwy Weinidog yn cytuno, wrth inni drafod methiannau wrth ddarparu gwasanaethau yn y gorffennol, fod hynny'n aml wedi digwydd am nad oedd pobl, yn anffodus, yn gweithio fel tîm i ddatblygu dull cydgysylltiedig o fynd i'r afael ag anghenion yr unigolyn.

Yn olaf, hoffwn adleisio pryderon Cadeirydd y pwyllgor am rôl y comisiynydd plant, a'r rhwystrau a nodir ganddo yn ddigon teg, sy'n atal ei swyddfa rhag gwireddu ei photensial llawn wrth fynd i'r afael â'r pryderon a amlinellir yn yr adroddiad hwn. Yn anffodus,

my time is up, but I welcome this comprehensive report and I look forward to your working to implement its recommendations.

Nerys Evans: I welcome the report, the work of the Health, Wellbeing and Local Government committee and its thoughtful examination of the role of CAF/CASS Cymru in delivering front-line services for children and families within the family justice system in Wales. I am not a member of the committee, but I am interested in the work of CAF/CASS Cymru, particularly after being involved in constituents' family court cases and after witnessing the current deficiencies in the system. As we know, CAF/CASS Cymru is an essential front-line service that works to ensure the best provision, advice, information and support for Welsh families and children within the family justice system.

In my response this afternoon, I wish to concentrate on the advisory role of CAF/CASS Cymru. The powers and duties of CAF/CASS include giving advice to any court about applications made to it, making provision for children to be represented in proceedings, in proceedings and providing information, advice and other support to children and their families. As you can see, it is an independent advisory service, providing expert advice to courts in Wales on the interests of children involved in family proceedings. In welcoming the report, I fear that the current constitutional arrangement, by which we all operate under English law and matters of the court are not devolved, is affecting the quality of the service offered by CAF/CASS and its family court advisers, especially the process of nominating expert witnesses.

In your response to recommendation 9, Deputy Minister, you welcomed greater rigour and accountability in proceedings and the development of a robust quality care plan, measured on a number of fronts through WAG performance indicators and CSSIW inspections. Yet, you note that the nomination of expert witnesses by CAF/CASS Cymru family court advisers will fall outside these new quality guidelines, as such matters are not devolved. The services

mae fy amser ar ben, ond yr wyf yn croesawu'r adroddiad cynhwysfawr hwn, ac edrychaf ymlaen at eich gweld yn gweithio i weithredu ei argymhellion.

Nerys Evans: Yr wyf yn croesawu'r adroddiad, gwaith y Pwyllgor Iechyd, Lles a Llywodraeth Leol, a'r modd gofalus y mae wedi archwilio rôl CAF/CASS Cymru wrth ddarparu gwasanaethau rheng flaen i blant a theuluoedd yn y system cyfiawnder teuluol yng Nghymru. Nid wyf yn aelod o'r pwyllgor, ond y mae gennyf ddi-ddordeb yng ngwaith CAF/CASS Cymru, yn enwedig ar ôl bod yn ymwneud ag achosion llysoedd teulu etholwyr a gweld y diffygion yn y system ar hyn o bryd. Fel y gwyddom, mae CAF/CASS Cymru yn wasanaeth rheng flaen hanfodol sy'n gweithio i sicrhau'r ddarpariaeth, y cyngor, y wybodaeth a'r cymorth gorau i deuluoedd a phlant Cymru yn y system cyfiawnder teuluol.

Yn fy ymateb heddiw, hoffwn ganolbwyntio ar rôl gynghori CAF/CASS Cymru. Mae pwerau a dyletswyddau CAF/CASS yn cynnwys rhoi cyngor i unrhyw lys am geisiadau a wneir iddo, gofalu bod modd i blant gael eu cynrychioli mewn achosion, a darparu gwybodaeth, cyngor a chymorth arall i blant a'u teuluoedd. Fel y gwelwch, mae'n wasanaeth cynghori annibynnol sy'n darparu cyngor arbenigol i lysoedd yng Nghymru ar fuddiannau plant sy'n ymwneud ag achosion teuluol. Wrth groesawu'r adroddiad, ofnaf fod y trefniant cyfansoddiadol sydd ohoni, lle'r ydym i gyd yn gweithredu dan gyfraith Lloegr a lle nad yw materion llysoedd wedi'u datganoli, yn effeithio ar ansawdd y gwasanaeth a gynigir gan CAF/CASS a'i gynghorwyr llys teulu, yn enwedig y broses o enwebu tystion arbenigol.

Yn eich ymateb i argymhelliad 9, Ddirprwy Weinidog, yr oeddech yn croesawu mwy o fanyldeb ac atebolrwydd mewn achosion, ac yn croesawu datblygu cynllun gofal trylwyr o safon, yn cael ei fesur o lawer safbwynt trwy ddangosyddion perfformiad Llywodraeth y Cynulliad ac arolygiadau AGGCC. Eto, yr ydych yn nodi na fydd y canllawiau safon newydd hyn yn cynnwys gwaith enwebu tystion arbenigol gan gynghorwyr llys teulu CAF/CASS, gan nad yw materion o'r fath

provided by CAF/CASS Cymru are measured through key performance indicators set by the Ministry of Justice. From my experience in Carmarthenshire, I know of Welsh families and children who are suffering injustices due to the fact that these matters are reserved under English law.

During the last four years, CAF/CASS Cymru family court advisers have repeatedly recommended the employment of a certain educational psychologist to offer advice in two cases in Carmarthenshire where children have been attending Welsh-medium schools. However, the so-called 'expert' adviser, who has spent all of his professional life outside Wales, has stated openly in court that he is not an expert on Welsh-medium education. This so-called educational expert has said that if a child from a non-Welsh-speaking family attended a Welsh-medium school, he would expect to see retardation, even though the child in question is a fluent Welsh speaker. This dangerous and totally unfounded claim was not challenged in court by the CAF/CASS officer and was used to explain the dramatic change in the child's behaviour. That was accepted by the court and that change in the child was not subsequently investigated by the court. What is even worse is that, since that case, CAF/CASS has recommended the appointment of the same educational expert in another court case. I have mentioned this to the previous First Minister and the new First Minister in his former role as Counsel General, and both have said on the record that anyone who holds those views is no expert in their eyes.

This issue raises a number of important questions. Why do CAF/CASS Cymru family court advisers repeatedly recommend the appointment of so-called 'expert' witnesses to advise the court on matters that fall outside their area of expertise? Is it a requirement of the British Psychological Society that its members should not accept requests to provide professional opinions outside the area of their personal expertise. Why, therefore, does CAF/CASS not follow that policy? Does CAF/CASS Cymru not have a

wedi'u datganoli. Caiff y gwasanaethau a ddarperir gan CAF/CASS Cymru eu mesur trwy ddangosyddion perfformiad allweddol a bennir gan y Weinyddiaeth Gyfiawnder. O'm profiad i yn Sir Gaerfyrddin, gwn am blant a theuluoedd yng Nghymru sy'n dioddef anghyfiawnder oherwydd bod y materion hyn yn dal dan gyfraith Lloegr.

Yn ystod y pedair blynedd diwethaf, mae cynghorwyr llys teulu CAF/CASS Cymru wedi argymhell droeon y dylid cyflogi seicolegydd addysg penodol i gynnig cyngor mewn dau achos yn Sir Gaerfyrddin lle mae plant wedi bod yn mynd i ysgolion Cymraeg. Fodd bynnag, mae'r cynghorydd 'arbenigol' honedig, sydd wedi treulio'i holl fywyd proffesiynol yn gweithio y tu allan i Gymru, wedi dewud yn agored yn y llys nad yw'n arbenigwr ar addysg Gymraeg. Mae'r arbenigwr addysgol honedig hwn wedi dweud, pe bai plentyn o deulu di-Gymraeg yn mynd i ysgol Gymraeg, y byddai'n disgwyl gweld arafwch yn natblygiad y plentyn, er bod y plentyn dan sylw yn siarad Cymraeg yn rhugl. Ni chafodd yr honiad hwn, sy'n beryglus ac yn hollol ddi-sail, ei herio yn y llys gan swyddog CAF/CASS, ac fe'i defnyddiwyd i esbonio'r newid dramatig yn ymddygiad y plentyn. Cafodd hynny ei dderbyn gan y llys, ac yn dilyn hynny nid ymchwiliodd y llys i'r newid hwnnw yn y plentyn. Yr hyn sy'n waeth fyth yw bod CAF/CASS, ers yr achos hwnnw, wedi argymhell y dylid penodi'r un arbenigwr addysgol i weithio ar achos llys arall. Yr wyf wedi sôn am hyn wrth y Prif Weinidog blaenorol a'r Prif Weinidog newydd yn ei rôl flaenorol fel Cwnsler Cyffredinol, ac y mae'r ddau wedi dweud yn gyhoeddus nad yw rhywun sy'n coleddu'r safbwyntiau hynny yn eu barn hwy yn arbenigwr.

Mae'r broblem hon yn codi nifer o gwestiynau pwysig. Pam mae cynghorwyr llys teulu CAF/CASS Cymru yn argymhell dro ar ôl tro y dylid penodi tystion 'arbenigol' honedig i gynghori'r llys ar faterion sydd y tu allan i'w maes arbenigol? Mae Cymdeithas Seicolegol Prydain yn mynnu na ddylai ei haelodau dderbyn ceisiadau i gynnig barn broffesiynol ar faterion sydd y tu allan i'w maes arbenigol. Pam, felly, nad yw CAF/CASS yn dilyn y polisi hwnnw? Onid oes gan CAF/CASS Cymru gyfrifoldeb tuag

responsibility towards the Legal Services Commission and the taxpayers of Wales who are faced with the cost of funding the work of these so-called experts in court?

Recommendation 12 of the report states that CAF/CASS should take urgent action to ensure that it is providing a high-quality service to Welsh-speaking children and families. Surely that should also include the nomination of experienced educational psychologists when the court needs advice on Welsh-medium schools. Welsh-speaking children and families are suffering a grave injustice as this practice continues. Deputy Minister, you highlight the importance of a rights-based framework, yet the rights of Welsh-speaking children to receive advice from quality and qualified advisers have been ignored.

It is your duty, Deputy Minister, to answer these questions, yet they are not included in your response to the report. There is no reason in the world why advisory services and expertise provided to the family courts in Wales should not be greatly reformed as part of the rights-based framework. You might respond by saying that these matters are not for the Assembly as they are not devolved, yet it is also your role as Deputy Minister to be proactive on this matter and to improve the family justice system according to the needs of families and children in Wales. It is your duty to lead on these matters. I look forward to hearing your response on these issues, to ensure that no other child or family is let down by the current system in Wales, which is what we should all be working towards.

4.20 p.m.

Peter Black: I welcome the Deputy Minister's response to the report, which, as was said previously, was largely positive. With the exception of the one key recommendation in relation to the Children's Commissioner for Wales, she has accepted all the committee's recommendations. Nevertheless, despite that overwhelming endorsement of the committee's findings, a number of concerns continue to need to be

at y Comisiwn Gwasanaethau Cyfreithiol a threthdalwyr Cymru sy'n wynebu gorfod talu am waith yr arbenigwyr honedig hyn yn y llys?

Mae argymhelliad 12 yn yr adroddiad yn dweud y dylai CAF/CASS gymryd camau brys i sicrhau ei fod yn darparu gwasanaeth o safon uchel i blant a theuluoedd Cymraeg. Oni ddylai hynny hefyd gynnwys enwebu seicolegwyr addysg profiadol pan fydd angen cyngor ar y llys am ysgolion Cymraeg. Wrth i'r arfer hwn barhau, mae plant a theuluoedd Cymraeg yn cael cam ofnadwy. Ddirprwy Weinidog, yr ydych yn tynnu sylw at bwysigrwydd fframwaith yn seiliedig ar hawliau, ac eto, mae hawliau plant Cymraeg i gael cyngor gan gynghorwyr cymwys o safon wedi cael eu hanwybyddu.

Mae dyletswydd arnoch, Ddirprwy Weinidog, i ateb y cwestiynau hyn, ond eto, nid ydynt wedi'u cynnwys yn eich ymateb i'r adroddiad. Nid oes rheswm yn y byd pam na ddylid diwygio'n sylweddol y gwasanaethau cynghori a'r arbenigedd a ddarperir i lysoedd teulu yng Nghymru, fel rhan o'r fframwaith sy'n seiliedig ar hawliau. Gallech ymateb trwy ddweud nad yw'r rhain yn faterion i'r Cynulliad am nad ydynt wedi'u datganoli, ond eto, eich rôl chi hefyd fel Dirprwy Weinidog yw bod yn rhagweithiol yn y mater hwn a gwella'r system cyfiawnder teuluol yn unol ag anghenion teuluoedd a phlant yng Nghymru. Eich dyletswydd chi yw arwain ar y materion hyn. Edrychaf ymlaen at glywed eich ymateb i'r problemau hyn, er mwyn sicrhau nad yw'r un plentyn na'r un teulu arall yn cael eu siomi gan y system bresennol yng Nghymru, sy'n rhywbeth y dylai pob un ohonom fod yn gweithio tuag ato.

Peter Black: Yr wyf yn croesawu ymateb y Dirprwy Weinidog i'r adroddiad sydd, fel y dywedwyd eisoes, yn gadarnhaol at ei gilydd. Ac eithrio un argymhelliad allweddol ar Gomisiynydd Plant Cymru, mae wedi derbyn holl argymhellion y pwyllgor. Er hynny, ac er y gymeradwyaeth frwd i ddarganfyddiadau'r pwyllgor, mae angen gwthio nifer o bryderon o hyd a'u harchwilio'n fanylach, yn enwedig canfyddiad y pwyllgor fod angen i

pressed and explored in more depth, particularly the finding of the committee that CAF/CASS Cymru needs to take a far more child-centred approach.

The problem is that the courts do not take that approach, and nor does CAF/CASS in England. Therefore, while we are seeking to move CAF/CASS Cymru in one direction, the courts wish to move it in the opposite direction. That is a problem that needs to be resolved in some way. It cannot be resolved while justice remains a non-devolved issue, but it needs to be raised at a UK level with UK Ministers. We should say to the relevant Ministers and the heads of the courts at a UK level that we want CAF/CASS Cymru to operate in a particular way and that we will look to the courts to be sympathetic to that and to act in a similar way when they deal with cases from Wales.

Recommendation 13 is important. The Deputy Minister has responded to the committee's recommendation that CAF/CASS should be represented on all local safeguarding children boards by saying, in effect, that that is already the case. However, if my memory serves me right, the evidence given to the committee was that, although there may well be some form of representation on the local safeguarding children boards, given that there are so many of them and only one organisation, CAF/CASS, they were not being represented at a sufficiently senior level to have the impact needed on those boards. That is the concern of the committee, which does not necessarily come across in the recommendation and which also needs to be addressed.

I am particularly pleased that the Deputy Minister has taken forward recommendations 15 and 16 in relation to the child contact centres. When the committee went to visit various contact centres around Wales, I visited the centre in Sandfields in Port Talbot, which is a voluntary centre that is run on a grant of, effectively, around £100 per year. The staff there were doing invaluable work in helping estranged parents to have access time

CAF/CASS Cymru fabwysiadu dull gweithredu sy'n canolbwyntio mwy ar y plentyn.

Y broblem yw nad yw'r llysoedd yn mabwysiadu'r dull gweithredu hwnnw, ac nad yw CAF/CASS yn Lloegr ychwaith yn mabwysiadu'r dull gweithredu hwnnw. Felly, er ein bod yn ceisio symud CAF/CASS Cymru i un cyfeiriad, mae'r llysoedd am ei symud i'r cyfeiriad arall. Mae honno'n broblem y mae angen ei datrys rywsut. Ni ellir ei datrys tra bydd cyfiawnder yn dal yn fater sydd heb ei ddatganoli, ond y mae angen codi'r broblem ar lefel y DU gyda Gweinidogion y DU. Dylem ddweud wrth y Gweinidogion perthnasol a phenaethiaid y llysoedd ar lefel y DU ein bod am i CAF/CASS Cymru weithredu mewn modd penodol, a'n bod yn gobeithio y bydd y llysoedd yn ymateb yn garedig i hynny ac yn gweithredu mewn modd tebyg wrth ymdrin ag achosion o Gymru.

Mae argymhelliad 13 yn bwysig. Mae'r Dirprwy Weinidog wedi ymateb i argymhelliad y pwyllgor y dylai CAF/CASS gael ei gynrychioli ar yr holl fyrddau lleol diogelu plant, trwy ddweud i bob pwrpas fod hynny eisoes yn digwydd. Fodd bynnag, os cofiaf yn iawn, yr oedd y dystiolaeth a gyflwynwyd i'r pwyllgor yn dangos, er ei bod yn ddigon posibl fod rhyw fath o gynrychiolaeth ar y byrddau lleol diogelu plant, o gofio bod cynifer o fyrddau ac mai un CAF/CASS sydd, nad oedd CAF/CASS yn cael ei gynrychioli ar lefel ddigon uchel i gael yr effaith angenrheidiol ar y byrddau hynny. Dyna yw pryder y pwyllgor, nad yw o reidrwydd yn cael ei fynegi'n eglur yn yr argymhelliad, ac y mae angen rhoi sylw iddo hefyd.

Yr wyf yn falch dros ben fod y Dirprwy Weinidog wedi derbyn argymhellion 15 ac 16 o ran canolfannau cyswllt plant. Pan aeth aelodau'r pwyllgor i ymweld â gwahanol ganolfannau cyswllt ledled Cymru, euthum i ymweld â'r ganolfan yn Sandfields, Port Talbot, canolfan wirfoddol sy'n cael ei rhedeg ar grant sydd i bob pwrpas yn rhyw £100 y flwyddyn. Yr oedd y staff yno'n gwneud gwaith amhrisiadwy ac yn helpu

with their children in a partially supervised way. They were not secure centres and so were not properly supervised like those directly funded by CAF/CASS, but they are still an important part of the network. I am pleased that the Deputy Minister has recognised that by saying that she should be finding funding for them.

However, there are concerns about the attitude of the National Association of Child Contact Centres to those bodies. It has taken the attitude in the past that, because CAF/CASS is devolved to Wales, it does not have to bother with giving grants and support to the Welsh contact centres. I have found that to be the case in other areas, and the Ministry of Justice has also taken that view on other aspects. A week ago, I visited the youth offending team to discuss restorative justice. Staff explained to me that when the Ministry of Justice took over functions from the Home Office, one of its first acts was to stop grants to Welsh youth offending teams simply because it thought that, because they were in Wales, they were nothing to do with it, even though such matters are not devolved. That needs to be taken up with the Secretary of State for Justice to ensure that Welsh organisations in non-devolved functions do not lose out because civil servants based in London do not understand how the devolution settlement works.

The final point that I want to make relates to the children's commissioner. I think that Darren has already made this point quite strongly, but the committee is concerned that the children's commissioner does not have the power to inquire into how CAF/CASS carries out its functions. I note that the Deputy Minister has accepted recommendation 26, which suggests that there should be partnership agreements between CAF/CASS and the children's commissioner. However, that does not really compensate for the need for the children's commissioner to enter into an investigation

rhieni sydd wedi gwahanu i dreulio amser gyda'u plant dan oruchwyliaeth rannol. Nid oeddent yn ganolfannau diogel, ac felly nid oeddent yn cael eu goruchwyllo'n iawn fel y rheini sy'n cael eu hariannu'n uniongyrchol gan CAF/CASS, ond y maent yn dal yn rhan bwysig o'r rhwydwaith. Yr wyf yn falch fod y Dirprwy Weinidog wedi cydnabod hynny trwy ddweud y dylai fod yn dod o hyd i gyllid ar eu cyfer.

Fodd bynnag, mae yna bryderon am agwedd y Gymdeithas Genedlaethol Canolfannau Cyswllt Plant at y cyrff hynny. Yn y gorffennol mae'r Gymdeithas wedi cymryd yr agwedd, oherwydd bod CAF/CASS wedi'i ddatganoli i Gymru, nad oes rhaid iddi drafferthu rhoi grantiau a chymorth i ganolfannau cyswllt Cymru. Yr wyf wedi gweld bod hynny'n wir mewn meysydd eraill, ac y mae'r Weinyddiaeth Gyfiawnder hefyd wedi mabwysiadu'r safbwynt hwnnw ar agweddau eraill. Wythnos yn ôl, bûm yn ymweld â'r tîm troseddau ieuenctid i drafod cyfiawnder adferol. Eglurodd y staff wrthyf mai un o'r pethau cyntaf a wnaeth y Weinyddiaeth Gyfiawnder, pan drosglwyddwyd swyddogaethau o'r Swyddfa Gartref i'r Weinyddiaeth, oedd atal grantiau i dimau troseddau ieuenctid yng Nghymru oherwydd ei bod yn credu, am fod y timau yng Nghymru, nad oedd a wnelont hwy ddim â hi, er nad yw materion o'r fath wedi'u datganoli. Mae angen codi hynny gyda'r Ysgrifennydd Gwladol dros Gyfiawnder er mwyn sicrhau nad yw sefydliadau yng Nghymru sy'n gyfrifol am swyddogaethau sydd heb eu datganoli ar eu colled am nad yw gweision sifil yn Llundain yn deall sut mae'r setliad datganoli yn gweithio.

Mae'r pwynt olaf yr wyf am ei wneud yn ymwneud â'r comisiynydd plant. Credaf fod Darren eisoes wedi gwneud y pwynt hwn yn eithaf cryf, ond mae'r pwyllgor yn pryderu nad oes gan y comisiynydd plant y pŵer i ymchwilio i'r modd y mae CAF/CASS yn cyflawni ei swyddogaethau. Sylwaf fod y Dirprwy Weinidog wedi derbyn argymhelliad 26, sy'n awgrymu y dylid cael cytundebau partneriaeth rhwng CAF/CASS a'r comisiynydd plant. Fodd bynnag, nid yw hynny mewn gwirionedd yn gwneud iawn am yr angen i'r comisiynydd plant allu ymchwilio pan nad yw'r cytundeb

where that partnership agreement is not in place. I ask the Deputy Minister to look at that again.

The Deputy Minister for Social Services (Gwenda Thomas): I will try to be as quick as I can, but I do not think that I can cover all the points that have been made.

We will shortly be publishing service standards, which will set out what service users can expect from family court services as regards the rights and welfare of children involved in the family proceedings, and they also state that the rights of children are paramount. I look forward to publishing those service standards, and you might want to come back to say something about them in due course.

The inspection framework is on course to be implemented from next year, which will be another improvement. The advocacy model that the Minister for children has developed will offer useful advocacy universally, and I agree absolutely with the points made on the need for continuity. Where an advocate has been in place before the court proceedings began, that person must continue during and post the proceedings. I could not agree more on that point.

We have resourced 12 new family court adviser posts, which have mostly been filled. The national service standards that I mentioned will provide for the appropriate referral of children to other professionals. That point was made quite strongly during the debate.

Nerys talked about expert witnesses, a subject that I know she feels passionately about, having had meetings with her. CAF/CASS Cymru is now able to offer the delivery of the service through the medium of Welsh throughout Wales. On the question of expert witnesses, I will say that it is not a devolved issue, but I have raised these matters quite strongly through the national family justice board, which I co-chair. The whole court process is a non-devolved issue, but that is not to say that we will not continue to make those points strongly. I will not comment on individual cases.

partneriaeth hwnnw mewn grym. Gofynnaf i'r Dirprwy Weinidog edrych ar hynny eto.

Y Dirprwy Weinidog dros Wasanaethau Cymdeithasol (Gwenda Thomas): Ceisiaf fod mor gyflym ag y gallaf, ond ni chredaf y gallaf ymdrin â'r holl bwyntiau a godwyd.

Cyn hir, byddwn yn cyhoeddi safonau gwasanaeth, a fydd yn egluro'r hyn y gall defnyddwyr gwasanaethau ei ddisgwyl gan wasanaethau llysoedd teulu o ran hawliau a lles plant sy'n ymwneud ag achosion teuluol. Byddant hefyd yn datgan bod hawliau plant o'r pwys mwyaf. Edrychaf ymlaen at gyhoeddi'r safonau gwasanaeth hynny, ac efallai yr hoffech ddod yn ôl i ddweud rhywbeth amdanynt maes o law.

Mae disgwyl i'r fframwaith arolygu gael ei weithredu o'r flwyddyn nesaf ymlaen, a bydd hynny'n welliant arall. Bydd y model eiriolaeth y mae'r Gweinidog dros blant wedi'i ddatblygu yn cynnig eiriolaeth ddefnyddiol i bawb, a chytunaf yn llwyr â'r pwyntiau a wnaed fod angen parhad. Os oes eiriolwr wedi bod ar gael cyn i'r achos llys ddechrau, rhaid i'r unigolyn hwnnw barhau i fod ar gael yn ystod yr achosac wedyn. Ni allwn gytuno mwy ar y pwynt hwnnw.

Yr ydym wedi darparu adnoddau ar gyfer 12 swydd newydd i gynghorwyr llys teulu, ac y mae unigolion wedi'u penodi i'r rhan fwyaf ohonynt. Bydd y safonau gwasanaeth cenedlaethol y soniais amdanynt yn darparu ar gyfer cyfeirio plant yn briodol at weithwyr proffesiynol eraill. Cafodd y pwynt hwnnw ei wneud yn ddigon cryf yn ystod y dadl.

Soniodd Nerys am dystion arbenigol, a gwn, ar ôl cael cyfarfodydd â hi, fod hwn yn fater y mae'n teimlo'n angerddol yn ei gylch. Erbyn hyn, mae CAF/CASS Cymru yn gallu cynnig ei wasanaeth trwy gyfrwng y Gymraeg ledled Cymru. O ran dystion arbenigol, hoffwn ddweud nad yw'n fater sydd wedi'i ddatganoli, ond yr wyf wedi codi'r materion hyn yn eithaf pendant trwy'r bwrdd cyfiawnder teuluol cenedlaethol yr wyf yn gyd-gadeirydd arno. Mae'r holl broses llysoedd yn fater sydd heb ei ddatganoli, ond nid yw hynny'n golygu na fyddwn yn parhau i wneud y pwyntiau hynny

yn gryf. Nid wyf am wneud sylw am achosion unigol.

CAFCASS Cymru is working with the Ministry of Justice on developing a programme to tackle domestic abuse, and it also has its own assessment and resource pack for use when domestic abuse is evident. CAFCASS Cymru has a clear statutory duty to work in partnership with all agencies. As that is based in statute, it does not have a choice not to do so. I understand that the development of partnership working is going well.

Mae CAFCASS Cymru yn gweithio gyda'r Weinyddiaeth Gyfiawnder i ddatblygu rhaglen i fynd i'r afael â thrais domestig, ac y mae ganddo ei becyn asesu ac adnoddau ei hun i'w ddefnyddio pan fydd trais domestig yn amlwg. Mae gan CAFCASS Cymru ddyletswydd statudol glir i weithio mewn partneriaeth â phob asiantaeth. Gan fod hynny seilio mewn statud, ni all ddewis peidio â gweithio fel hynny. Deallaf fod datblygu'r arfer o weithio mewn partneriaeth yn mynd yn dda.

Peter, I was also of the understanding that CAFCASS Cymru representatives were members of local safeguarding children boards. Whether that representation is effective is a matter that we can look at during the review of local safeguarding children boards, which I have announced. I will ensure that that happens.

Peter, yr oeddwn i hefyd ar ddeall bod cynrychiolwyr CAFCASS Cymru yn aelodau o fyrddau lleol diogelu plant. Mae asesu a yw'r gynrychiolaeth honno'n effeithiol yn fater y gallwn edrych arno yn ystod yr adolygiad o'r byrddau lleol diogelu plant yr wyf wedi'i gyhoeddi. Byddaf yn sicrhau bod hynny'n digwydd.

On the question about the workforce, Andrew, we have developed a workforce task group with the support of the British Association of Social Workers. That will be another aspect for the task group to look at.

O ran y cwestiwn am y gweithlu, Andrew, yr ydym wedi datblygu grŵp gorchwyl i edrych ar y gweithlu, gyda chymorth Cymdeithas Gweithwyr Cymdeithasol Prydain. Bydd honno'n agwedd arall i'r grŵp gorchwyl ei hystyried.

Andrew R.T. Davies: Deputy Minister, you made a specific observation in the report that we have turned a corner in the recruitment of social workers in Wales. Is that still your assessment?

Andrew R. T. Davies: Ddirprwy Weinidog, gwnaethoch sylw penodol yn yr adroddiad fod Cymru wedi troi'r gornel o ran recriwtio gweithwyr cymdeithasol yng Nghymru. Ai dyna'ch asesiad o hyd?

Gwenda Thomas: Yes, it is, but that is not to say that we can be complacent. I look forward to seeing the work of the task group, but the advice from the Care Council for Wales is that we have indeed turned a corner, and that the position in Wales as regards recruitment and retention has improved.

Gwenda Thomas: Ie, ond nid yw hynny'n golygu y gallwn fod yn hunanfodlon. Edrychaf ymlaen at weld gwaith y grŵp gorchwyl, ond y cyngor gan Gyngor Gofal Cymru yw ein bod wedi troi'r gornel yn wirioneddol, a bod y sefyllfa yng Nghymru o ran recriwtio a chadw gweithwyr wedi gwella.

I take the question of contact centres seriously, and the National Association of Child Contact Centres has been commissioned to provide intensive training and support to seven supervised centres and 11 supported centres. There has been investment of £196,000 in 2008-09 and £198,000 in 2009-10. However, there is an

Yr wyf yn cymryd mater canolfannau cyswllt o ddifrif, ac y mae'r Gymdeithas Genedlaethol Canolfannau Cyswllt Plant wedi'i chomisiynu i ddarparu hyfforddiant a chymorth dwys i saith o ganolfannau lle mae goruchwyliaeth ac 11 o ganolfannau lle mae cymorth. Cafwyd buddsoddiad o £196,000 yn 2008-09 a £198,000 yn 2009-10. Fodd

important synergy with early intervention, the establishment of the integrated family support teams, which we look forward to, the wider support for children and families, Flying Start and Cymorth, the parenting action plan, the indicated children's centres and community-focused schools. We need to look at developing working arrangements with all those aspects that are available to us.

The Deputy Presiding Officer: Order. Can you wind up, please?

Gwenda Thomas: I will have to leave it there, but I will write to you about the children's participation programme, which I am excited about it. The work that has been undertaken with Dynamix will be published early in the new year. I am sure that you will agree that the publication of the children's complaints policy and 'Are we getting it right?' booklets has been very welcome, on which we had the advice of the children's commissioner.

4.30 p.m.

I will follow up the other points, Deputy Presiding Officer, but please allow me to mention the children's commissioner. He is already empowered to consider how Welsh Ministers' functions are exercised by CAFCASS Cymru. I know that other Members think that that is not enough, but there are also established arrangements in the justice system to challenge the decisions of the court. Perhaps we need to take another look at that. The memorandum of understanding between CAFCASS Cymru and the children's commissioner is close to completion. That will clarify the roles and relationships between CAFCASS Cymru and the commissioner.

Darren Millar: First of all, I thank everyone who has contributed to an interesting and informed debate. I was pleased to hear the Deputy Minister, in her closing remarks, talking about the fact that she will look again at the issue of the relationship with the children's commissioner, because we need to ensure that there is some accountability. That is the point that we made in our report and I was pleased to hear you make that

bynag, mae synergedd pwysig ag ymyrryd yn gynnar, gwaith sefydlu timau integredig cymorth i deuluoedd, yr edrychwn ymlaen at eu gweld, y cymorth ehangach a ddarperir i blant a theuluoedd, Dechrau'n Deg a Chymorth, y cynllun gweithredu rhianta, y canolfannau plant a nodwyd ac ysgolion bro. Mae angen inni ystyried datblygu trefniadau gweithio gyda'r holl agweddau hynny sydd ar gael inni.

Y Dirprwy Lywydd: Trefn. A allwch dynnu at y terfyn, os gwelwch yn dda?

Gwenda Thomas: Bydd yn rhaid imi orffen yn awr, ond ysgrifennaf atoch ynglŷn â'r rhaglen cyfranogiad plant yr wyf yn teimlo'n gyffrous yn ei chylch. Caiff y gwaith sydd wedi'i wneud gyda Dynamix ei gyhoeddi yn gynnar yn y flwyddyn newydd. Yr wyf yn siŵr y cytunwch fod cyhoeddi'r polisi cwynion plant a'r llyfrynnau 'Gwneud pethau'n iawn' wedi bod yn gamau i'w croesawu'n fawr, a chawsom gyngor y comisiynydd plant ar y pethau hynny.

Byddaf yn ymateb i'r pwyntiau eraill eto, Ddirprwy Lywydd, ond caniatewch imi grybwyll y comisiynydd plant. Mae ganddo bŵer eisoes i ystyried sut mae CAFCASS Cymru yn cyflawni swyddogaethau Gweinidogion Cymru. Gwn fod Aelodau eraill yn teimlo nad yw hynny'n ddigon, ond mae yna drefniadau sefydlog yn y system cyfiawnder hefyd i herio penderfyniadau'r llys. Efallai fod angen inni edrych ar hynny eto. Mae'r memorandwm cyd-ddealltwriaeth rhwng CAFCASS Cymru a'r comisiynydd plant bron â bod yn barod. Bydd hwnnw'n egluro rolau CAFCASS Cymru a'r comisiynydd a'r berthynas rhyngddynt.

Darren Millar: Yn gyntaf, hoffwn ddiolch i bawb sydd wedi cyfrannu at ddadl ddiddorol a deallus. Yr oeddwn yn falch clywed y Dirprwy Weinidog, wrth gloi, yn sôn y bydd yn edrych eto ar y berthynas â'r comisiynydd plant, oherwydd mae angen inni sicrhau bod rhywfaint o atebolrwydd. Dyna'r pwynt a wnaethom yn ein hadroddiad, ac yr oeddwn yn falch eich clywed yn cydnabod hynny, Ddirprwy Weinidog. Yr oeddwn hefyd yn

concession, Deputy Minister. I was also pleased to hear you accept that there is a growing demand for CAF/CASS services and that there is a need to invest. You are investing, which we accept; we are delighted by that.

To touch on some of the contributions from other Members, Andrew R.T. Davies referred to our visit to a contact centre in Aberdare. I accompanied him on that visit, and it is extremely important that we ensure that there are sufficient contact centres around Wales and that they are properly resourced, so that they do not have to go around begging and scratching for cash. We need to ensure that they are sustainable in order that they continue to provide a decent service. I was pleased that you referred to the training that will be given to the people who work in child contact centres in your contribution, Deputy Minister.

I should also put on record the thanks of the committee to Mr Justice Roderic Wood for his contribution. Andrew mentioned the fact that, unusually, an Assembly committee received evidence from a judge and it was a pleasure to receive such high-quality evidence from the judge on that particular occasion.

Nerys Evans also referred to individual cases in her region. I will not refer directly to that, but she made an important point about the need to ensure that the rights of Welsh speakers are recognised in the service. I am pleased that the Deputy Minister also referred to that in her response. We also need to ensure that recommendation 9 in our report is acted upon, namely that we have sufficient numbers of child psychologists; we do not currently have enough. The evidence that came through was that there simply are not sufficient numbers. We need to ensure that there is a proper workforce, not just in social care, but in the other professions, too, to ensure that we have multidisciplinary teams that can support the work of CAF/CASS into the future.

Both Nerys and Peter referred to the tensions that the current devolution settlement can bring to the table and the complications that it can add. I do not want to get into the

falch eich clywed yn derbyn bod galw cynyddol am wasanaethau CAF/CASS a bod angen buddsoddi. Yr ydym yn derbyn eich bod yn ymchwilio, ac yr ydym yn falch iawn o hynny.

Hoffwn gyfeirio at rai o'r cyfraniadau a wnaed gan Aelodau eraill. Cyfeiriodd Andrew R. T. Davies at ein hymwelriad â chanolfan gyswllt yn Aberdâr. Euthum gydag ef i ymweld â'r ganolfan honno, ac y mae'n bwysig dros ben inni sicrhau bod digon o ganolfannau cyswllt i'w cael ledled Cymru a bod ganddynt adnoddau priodol, fel nad oes rhaid iddynt grafu a chardota am arian. Mae angen inni sicrhau eu bod yn gynaliadwy er mwyn iddynt barhau i ddarparu gwasanaeth teilwng. Yr oeddwn yn falch ichi gyfeirio yn eich cyfraniad, Ddirprwy Weinidog, at yr hyfforddiant a roir i'r bobl sy'n gweithio yn y canolfannau cyswllt plant.

Dylwn hefyd gofnodi diolch y pwyllgor i Mr Ustus Roderic Wood am ei gyfraniad. Cyfeiriodd Andrew at y ffaith fod un o bwyllgorau'r Cynulliad wedi cael tystiolaeth gan farnwr, sy'n anarferol, ac yr oedd yn bleser cael tystiolaeth o'r fath safon gan y barnwr ar yr achlysur penodol hwnnw.

Cyfeiriodd Nerys Evans at achosion unigol yn ei rhanbarth. Nid wyf am gyfeirio at hynny'n uniongyrchol, ond gwnaeth bwynt pwysig ynghylch yr angen i sicrhau bod y gwasanaeth yn cydnabod hawliau siaradwyr Cymraeg. Yr wyf yn falch fod y Dirprwy Weinidog hefyd wedi cyfeirio at hynny yn ei hymateb. Mae angen inni sicrhau hefyd fod argymhellriad 9 yn ein hadroddiad yn cael ei weithredu, sef bod gennym nifer ddigonol o seicolegwyr plant; nid oes gennym ddigon ar hyn o bryd. Y dystiolaeth oedd nad oes gennym ddigon o gwbl. Mae angen inni sicrhau bod gweithlu priodol ar gael, nid ym maes gofal cymdeithasol yn unig, ond mewn proffesiynau eraill hefyd, i sicrhau bod gennym dimau aml-ddisgyblaethol a all gefnogi gwaith CAF/CASS yn y dyfodol.

Cyfeiriodd Nerys a Peter at y tensiynau a all godi o ganlyniad i'r setliad datganoli presennol, a'r cymhlethdodau y gall eu hychwanegu. Nid wyf am ddechrau dadl ble

argument of where the devolution boundaries ought to lie; in fact, the committee was keen not to do that in the report. However, it is clear that tensions exist, particularly around finance for joint working and the tension between the rights agenda that operates in the Assembly and the welfare agenda that operate in the courts service. These tensions will continue to manifest in the future unless there is an improved working relationship.

In closing, because I realise that my time has come to an end, I look forward to receiving information on the further points that you did not reach in Plenary today, Deputy Minister. We are grateful for the responses that you have given and we look forward to an improved CAF/CASS Cymru service in the future as a result of this debate.

The Deputy Presiding Officer: The proposal is that the motion to note the Health, Wellbeing and Local Government Committee report is agreed. Is there any objection? I see that there is not. In accordance with Standing Order No. 7.35, the motion is therefore agreed

*Derbyniwyd y cynnig.
Motion agreed.*

Dadl y Ceidwadwyr Cymreig Welsh Conservatives Debate

Llifogydd Flooding

The Deputy Presiding Officer: I have selected amendment 1 in the name of Carwyn Jones.

Angela Burns: I move that

the National Assembly for Wales:

1. expresses concern that the Flood and Water Management Bill will not provide clarity of responsibility over flood protection and prevention;

y dylai ffiniau datganoli fod; yn wir, yr oedd y pwyllgor yn awyddus i beidio â gwneud hynny yn yr adroddiad. Fodd bynnag, mae'n amlwg fod yn densiynau, yn enwedig o ran cyllid ar gyfer cydweithio, a'r tensiwn rhwng yr agenda hawliau sy'n gweithredu yn y Cynulliad a'r agenda lles sy'n gweithredu yn y gwasanaeth llysoedd. Oni fydd y berthynas weithio'n gwella, bydd y tensiynau hynny'n dal i ddod i'r amlwg yn y dyfodol.

Wrth gloi, oherwydd sylweddolaf fod fy amser wedi dod i ben, edrychaf ymlaen at gael gwybodaeth am y pwyntiau na lwyddwyd i'w cyrraedd yn y Cyfarfod Llawn heddiw, Ddirprwy Weinidog. Yr ydym yn ddiolchgar am yr ymatebion yr ydych wedi'u rhoi, ac edrychwn ymlaen at weld gwasanaeth CAF/CASS Cymru yn gwella yn y dyfodol o ganlyniad i'r ddadl hon.

Y Dirprwy Lywydd: Y cynnig yw cytuno'r cynnig i nodi adroddiad y Pwyllgor Iechyd, Lles a Llywodraeth Leol. A oes unrhyw wrthwynebiad? Gwelaf nad oes. Yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 7.35, mae'r cynnig wedi'i dderbyn.

Y Dirprwy Lywydd: Yr wyf wedi dethol gwelliant 1 yn enw Carwyn Jones.

Angela Burns: Cynigiau fod

Cynulliad Cenedlaethol Cymru:

1. yn mynegi pryder na fydd y Mesur Llifogydd a Rheoli Dŵr yn darparu eglurder ynghylch pwy sy'n gyfrifol am amddiffyn ac atal llifogydd;

2. recognises the importance of adopting a single lead agency approach to flood protection, prevention and response;

3. expresses concern over the consequence some planning decisions can have on increasing flood risk and calls upon the Welsh Assembly Government to urgently review technical advice note 15;

4. calls on the Welsh Assembly Government to implement the recommendations of the Wales Audit Office's report on coastal erosion and tidal flooding risks in Wales. (NDM4345)

I am most grateful to be able to bring forward this motion in the name of Alun Cairns. Before I go into detail on the four points that we raise, I will briefly deal with the amendments tabled in the name of Carwyn Jones. Frankly, they would be laughable were the subject matter not so serious. Being flooded is no laughing matter for the person or business affected, for the agencies trying to manage the risk, or clean up, for the insurance companies, nor even for the Government—something that I know for a fact. Therefore I am even more disappointed that the Government cursorily seeks to delete the entire motion without appearing to give due thought to the point being raised. The Minister for Environment, Sustainability and Housing has spoken on some of these topics in a far more conciliatory and thoughtful manner.

The Government amendments are incredibly self-laudatory and, as I intend to show, the comment about the success of TAN 15 is neither here nor there. As for congratulating all the agencies in these tough times of flooding, I too offer my congratulations, but, to be frank, what has that to do with our motion? The amendments are a smokescreen, and do not chime with the comments of the First Minister elect earlier this afternoon that it is right and proper for the opposition to spark debate. Debate on this issue appears to be something that the Government does not want, but many people in Wales who are inconvenienced, or whose lives are dramatically affected, by flooding want these issues debated, as do some of the key

2. yn cydnabod pwysigrwydd mabwysiadu dull o gael un asiantaeth arweiniol ym maes amddiffyn, atal ac ymateb i lifogydd;

3. yn mynegi pryder ynghylch canlyniadau rhai penderfyniadau cynllunio ar gynyddu perygl llifogydd ac yn galw ar Lywodraeth Cynulliad Cymru i adolygu nodyn cyngor technegol 15 ar fyrder;

4. yn galw ar Lywodraeth Cynulliad Cymru i weithredu argymhellion adroddiad Swyddfa Archwilio Cymru ar risgiau o erydu arfordirol a llifogydd llanw yng Nghymru. (NDM4345)

Yr wyf yn ddiolchgar iawn am gael cyflwyno'r cynnig hwn yn enw Alun Cairns. Cyn imi fanylu ar y pedwar pwynt yr ydym yn eu codi, ymdriniaf yn fyr â'r gwelliannau a gyflwynwyd yn enw Carwyn Jones. A siarad yn blaen, byddent yn chwerthinllyd pe na bai'r mater mor ddifrifol. Nid yw dioddef llifogydd yn beth i chwerthin amdano i'r unigolyn neu'r busnes y maent yn effeithio arno, i'r asiantaethau sy'n ceisio rheoli'r risg neu lanhau ar ôl y llifogydd, i'r cwmnïau yswiriant, nac i'r Llywodraeth hyd yn oed—rhywbeth yr wyf yn ei wybod yn sicr. Felly, yr wyf wedi fy siomi fwy fyth fod y Llywodraeth yn ceisio dileu'r cynnig cyfan yn frysiog, a hynny, fe ymddengys, heb ystyried yn iawn y pwynt sy'n cael ei godi. Mae'r Gweinidog dros yr Amgylchedd, Cynaliadwyedd a Thai wedi siarad am rai o'r pynciau hyn mewn modd mwy cymodlon ac ystyriol o lawer.

Mae gwelliannau'r Llywodraeth yn hynod hunanglodforus, ac fel y bwriadaf ei ddangos, nid oes a wnelo'r sylw am lwyddiant nodyn cyngor technegol 15 ddim â'r peth. O ran llongyfarch yr holl asiantaethau yn y cyfnodau anodd hyn o lifogydd, yr wyf fi hefyd yn cynnig fy llongyfarchiadau, ond i fod yn blaen, beth sydd a wnelo hynny â'n cynnig ni? Ymgais i daflu llwch i'n llygaid yw'r gwelliannau, ac nid ydynt yn cydgordio â sylwadau'r Prif Weinidog etholedig yn gynharach y prynhawn yma ei bod yn iawn ac yn briodol i'r wrthblaid sbarduno dadl. Mae'n ymddangos nad yw'r Llywodraeth yn awyddus i gael dadl ar y mater hwn, ond y mae llawer o bobl yng Nghymru y mae llifogydd yn achosi anghyfleustra iddynt

stakeholders involved.

The points that our motion wishes to bring forward are clear, and I will briefly deal with each in turn. We expressed concern that the Flood and Water Management Bill will not provide clarity of responsibility over flood protection and prevention. Concerns were raised by several of those who gave evidence to the Sustainability Committee about the role proposed for the Environment Agency and local authorities in the Bill, and whether the proposals would make any difference to people affected by flooding. I will use a quotation by Chris Mills, the director of Environment Agency Wales:

‘If there is no other message, it is that surface water and related sewerage flooding is the area of risk that is rapidly increasing, and where we do not have the organisational arrangements to properly deal with it. This must be put right in the draft flood and water management Bill. This is the key opportunity to get those roles and responsibilities right.’

However, I would question whether that will be achieved. I am not reassured that the Welsh Assembly Government intends to retain the lead on flood protection and prevention, yet not only the Pitt review, but also the Sustainability Committee, placed heavy emphasis on there being a clear understanding of the roles, and above all, for there to be a clear public understanding.

I believe that a lack of clarity will continue, and we have the Minister stating on the record that the Environment Agency has enhanced functions to deal with flooding that is not local, and local authorities have functions to deal with flooding that is local. Minister, while you may believe that the split of responsibilities will be clear, I do not think that it will change much from the current situation. When the man from the Environment Agency wanders up the river at the back of the garden to see what is going on, the householder does not see why they cannot involve them in the flooding of the field opposite—a field that, let us say, floods from surface water and drains. There could

neu'n effeithio'n ddramatig ar eu bywydau am i'r materion hyn gael eu trafod, fel y mae rhai o'r rhanddeiliaid allweddol dan sylw.

Mae'r pwyntiau y mae ein cynnig am eu cyflwyno yn glir, ac ymdriniaf yn gryno â phob un yn ei dro. Mynegwyd pryder gennym na fydd y Mesur Rheoli Llifogydd a Dŵr yn darparu eglurder am y cyfrifoldeb am amddiffyn rhag llifogydd a'u hatal. Codwyd pryderon gan nifer o'r rhai a roddodd dystiolaeth i'r Pwyllgor Cynaliadwyedd am rôl arfaethedig Asiantaeth yr Amgylchedd ac awdurdodau lleol yn y Mesur, a ph'un a fyddai'r cynigion yn gwneud unrhyw wahaniaeth i bobl y mae llifogydd yn effeithio arnynt. Defnyddiaf ddyfyniad gan Chris Mills, cyfarwyddwr Asiantaeth yr Amgylchedd Cymru:

Y neges, yn anad yr un arall, yw mai dŵr wyneb a llifogydd carthffosiaeth cysylltiedig yw'r maes risg sy'n cynyddu'n gyflym, a lle nad yw'r trefniadau trefniadaethol gennym i ymdrin ag ef yn iawn. Rhaid i hyn gael ei unioni yn nrafft y Mesur rheoli llifogydd a dŵr. Dyma'r cyfle allweddol i gael y rolau a'r cyfrifoldebau hynny'n iawn.

Fodd bynnag, yr wyf yn amau a fydd hynny'n cael ei gyflawni. Nid wyf yn hyderus fod Llywodraeth y Cynulliad yn bwriadu parhau i arwain ar amddiffyn rhag llifogydd a'u hatal, er i adolygiad Pitt a'r Pwyllgor Cynaliadwyedd hefyd roi cryn bwyslais ar gael dealltwriaeth glir o'r rolau, ac yn anad dim fod angen dealltwriaeth glir ymhllith y cyhoedd.

Credaf y bydd diffyg eglurder yn parhau, ac y mae'r Gweinidog wedi dweud ar goedd fod gan Asiantaeth yr Amgylchedd swyddogaethau uwch i ymdrin â llifogydd nad ydynt yn lleol, a bod gan awdurdodau lleol swyddogaethau i ymdrin â llifogydd sy'n lleol. Weinidog, er eich bod yn credu efallai y bydd y modd y rhennir cyfrifoldebau yn glir, ni chredaf y bydd yn newid y sefyllfa bresennol ryw lawer. Pan fydd dyn o Asiantaeth yr Amgylchedd yn crwydro i fyny'r afon yng nghefn yr ardd i weld beth sy'n digwydd, nid yw deiliad y tŷ yn gweld pam na all ofyn iddo ddelio â'r llifogydd yn y cae gyferbyn—cae sydd, dyweder, yn gorlifo oherwydd dŵr wyneb a draeniau. Gallai tair

be three agencies involved in such a case: the Environment Agency, the local authority, and the Sustainable Drainage Board. Add sewer flooding to this and that would make four agencies. I am deeply concerned that the Flood and Water Management Bill fudges on this, and the confusion will continue for the public. We talk of overarching strategies, but the public talks of overarching confusion. I read again much of the evidence submitted to the Sustainability Committee on flooding, and that is one of the key points that struck me.

I also believe that the Flood Management and Water Bill is too centralising and too political—which may seem an odd thing to say, given that this is about the business of government—but I believe that the Bill fails to acknowledge the importance of local expertise, and to guard against top-down solutions to flood risk management.

4.40 p.m.

We would like the Government to recognise the importance of adopting a single, lead-agency approach to flood protection, prevention and response. The Welsh Assembly Government has said that it intends to keep that overarching role for itself but, as the Sustainability Committee and the Welsh Conservatives have said, there is genuine concern that capacity issues related to powers under new primary legislation that are being transferred to Welsh Ministers, rather than to arm's-length organisations, could compromise the implementation and delivery of key parts of the legislation. I believe that that says it all. We also need the lead agency to be the primary collator of the information that we need to manage in order to assess flood risk. The Bill, so far, gives that responsibility to the Environment Agency, the councils and the sustainable urban drainage boards, and, no doubt, the Government will also be undertaking part of that collation. Therefore, we now have four agencies doing pretty much the same job, and that is one of the reasons why we believe that it is important for the Government to adopt a single lead-agency approach, which is at arm's length to the Government, in order to

asiantaeth ymwneud ag achos o'r fath: Asiantaeth yr Amgylchedd, yr awdurdod lleol a'r Bwrdd Draenio Cynaliadwy. Ychwanegwch lifogydd carthffosydd at hyn a byddai hynny'n golygu pedair asiantaeth. Yr wyf yn pryderu'n fawr fod y Mesur Rheoli Llifogydd a Dŵr yn osgoi'r mater hwn, ac y bydd y dryswch yn parhau i'r cyhoedd. Yr ydym yn sôn am strategaethau trosfwaol, ond mae'r cyhoedd yn sôn am ddryswch trosfwaol. Darllenais eto lawer o'r dystiolaeth a gyflwynwyd i'r Pwyllgor Cynaliadwyedd am lifogydd, a dyna un o'r pwyntiau allweddol a'm trawodd.

Credaf hefyd fod y Mesur Rheoli Llifogydd a Dŵr yn canoli grym yn ormodol a'i fod yn rhy wleidyddol—a all ymddangos yn beth rhyfedd i'w ddweud, o gofio bod hyn yn ymwneud â busnes llywodraeth—ond credaf fod y Mesur yn methu â chydabod pwysigrwydd arbenigedd lleol a gochel rhag datrysiadau o'r brig i lawr wrth reoli perygl llifogydd.

Hoffem i'r Llywodraeth gydnabod pwysigrwydd mabwysiadu dull o gael un asiantaeth arweiniol ym maes amddiffyn rhag llifogydd, eu hatal ac ymateb iddynt. Mae Llywodraeth y Cynulliad wedi dweud ei bod yn bwriadu cadw'r rôl drosfwaol honno iddi'i hun, ond fel y mae'r Pwyllgor Cynaliadwyedd a'r Ceidwadwyr Cymreig wedi ei ddweud, mae yna bryder gwirioneddol y gallai materion capasiti yn ymwneud â phwerau dan ddeddfwriaeth sylfaenol newydd sy'n cael eu trosglwyddo i Weinidogion Cymru, yn hytrach nag i sefydliadau hyd braich, beryglu gweithredu a chyflwyno rhannau allweddol o'r ddeddfwriaeth. Credaf fod hynny'n dweud y cyfan. Yn ogystal, mae angen inni sicrhau mai'r asiantaeth arweiniol yw prif gasglwr y wybodaeth y mae angen inni ei rheoli er mwyn asesu perygl llifogydd. Hyd yma, mae'r Mesur yn rhoi'r cyfrifoldeb hwnnw i Asiantaeth yr Amgylchedd, y cynghorau a'r byrddau draenio trefol cynaliadwy, ac y mae'n siŵr y bydd y Llywodraeth yn gwneud rhan o'r gwaith casglu data hefyd. Felly, mae gennym bedair asiantaeth yn awr yn gwneud yr un gwaith, fwy neu lai, a dyna un o'r rhesymau pam y credwn ei bod yn bwysig i'r

deliver proper flood risk management and assessment of danger to the general public.

Our third point is our concern that the consequences of some planning decisions can increase flood risk. We call upon the Welsh Assembly Government to urgently review TAN 15. I know that local planning authorities in Wales are advised to consult the Environment Agency on planning applications, but, nonetheless, they still go ahead without doing so.

I have a list before me of the Environment Agency's list of outstanding objections made between 1 July and 31 July 2009 on flood-risk grounds. This list is UK-wide, so not all the cases are from Wales. I will refer to one of these objections, which is from a council that is local to me. The Environment Agency states in the list that its reason for objection is that unsatisfactory evidence was put forward and that there is a high-risk of flooding from surface water. Yet, the council is preparing to have a

'mixed use redevelopment including employment, community, retail and specialist residential uses . . . together with associated highway works, car and cycle parking, servicing and other ancillary uses and activities'.

The Environment Agency is clearly stating, 'Do not do it, this is a flood-risk area.' However, the council and the developer intend to march on, despite that objection, and TAN 15 cannot stop them. I appreciate, Minister, that on 18 November we discussed this in the Assembly, and you said:

'Once we go through the process of looking at the Flood and Water Management Bill, which was announced in the Queen's Speech today, we will look at issues around flooding with the new climate data. However, I would be happy to look at whether TAN 15 needs to

Llywodraeth fabwysiadu dull o gael un asiantaeth arweiniol, sydd hyd braich o'r Llywodraeth, er mwyn rheoli perygl llifogydd ac asesu'r perygl i'r cyhoedd yn iawn.

Ein trydydd pwynt yw'r pryder y gall canlyniadau rhai penderfyniadau cynllunio gynyddu perygl llifogydd. Galwn ar Lywodraeth y Cynulliad i adolygu nodyn cyngor technegol 15 ar frys. Gwn fod awdurdodau cynllunio lleol yng Nghymru yn cael eu cynghori i ymgynghori ag Asiantaeth yr Amgylchedd ar geisiadau cynllunio, ond er hynny, maent yn dal i fwrw ymlaen heb wneud hynny.

Mae gennyf o'm blaen restr Asiantaeth yr Amgylchedd o wrthwynebiadau a wnaed ar sail perygl llifogydd rhwng 1 Gorffennaf a 31 Gorffennaf 2009 ac sydd heb gael sylw o hyd. Mae'r rhestr hon yn berthnasol i'r DU gyfan, felly, nid yw'r holl achosion yng Nghymru. Cyfeiriai at un o'r gwrthwynebiadau hyn, gan gyngor sy'n lleol i mi. Mae Asiantaeth yr Amgylchedd yn dweud yn y rhestr mai ei rheswm dros wrthwynebu yw bod tystiolaeth anfodddhaol wedi'i chyflwyno a bod perygl mawr o lifogydd oherwydd dŵr wyneb. Ond eto, mae'r cyngor yn paratoi i gael

ailldatblygiad defnydd cymysg sy'n cynnwys defnyddio ar gyfer cyflogaeth, cymunedol, manwerthu a defnydd preswyl arbenigol . . . ynghyd â gwaith priffyrdd cysylltiedig, parcio ceir a beiciau, darparu gwasanaethau a dulliau defnyddio a gweithgareddau atodol eraill.

Mae Asiantaeth yr Amgylchedd yn dweud yn glir, 'Peidiwch â'i wneud, mae hon yn ardal lle mae perygl llifogydd.' Fodd bynnag, mae'r cyngor a'r datblygwr yn bwriadu bwrw ymlaen, er y gwrthwynebiad hwnnw, ac ni all TAN 15 eu hatal. Sylweddolaf, Weinidog, ein bod wedi trafod hyn yn y Cynulliad ar 18 Tachwedd, a'ch bod wedi dweud:

'Pan fyddwn wedi bod trwy'r broses o edrych ar y Mesur rheoli llifogydd a dŵr, a gyhoeddwyd yn Araith y Frenhines heddiw, byddwn yn edrych ar faterion yn ymwneud â llifogydd gan ddefnyddio'r data newydd ar yr hinsawdd. Fodd bynnag, byddwn yn barod i

be reviewed.’

Those are your words, Minister, not mine. I appreciate your words, but that is why it is so disappointing that the Government has deleted our third point.

Given the Environment Agency’s list of outstanding objections, and the way in which developers and county councils are currently developing in all sorts of flood areas, we would like you to urgently review TAN 15 and also look, while you carry out that review, at placing financial penalties on some of these developments. People are building these houses, and the public are buying them in all innocence, because problems do not show up on legal searches, and they have to bear the brunt of the cost of the clean-up. We all have constituents who have shocking horror stories about the damage done and the lack of money for putting everything back together.

Finally, we call on the Welsh Assembly Government to implement the recommendations of the Wales Audit Office’s report, ‘Coastal Erosion and Tidal Flooding Risks in Wales’. The Welsh Assembly Government needs to do more to inform the stakeholders, and we agree entirely with the Wales Audit Office’s view on this. We would like to see you move forward on this as a matter of urgency, because this is another area that is becoming more urgent as time goes by.

The Minister for Environment, Sustainability and Housing (Jane Davidson): I move amendment 1 in the name of Carwyn Jones. Delete all and replace with:

the National Assembly for Wales:

welcomes the publication of the Flood and Water Management Bill, which confers powers and responsibilities to Ministers in Wales;

ystyried a oes angen i nodyn cyngor technegol 15 gael ei adolygu ai peidio.’

Eich geiriau chi yw’r rhain, Weinidog, nid fy ngeiriau i. Yr wyf yn gwerthfawrogi’ch geiriau, ond dyna pam y mae mor siomedig fod y Llywodraeth wedi dileu ein trydydd pwynt.

O gofio rhestr Asiantaeth yr Amgylchedd o wrthwynebiadau sydd heb gael sylw o hyd, a’r modd y mae datblygwyr a chynghorau sir yn datblygu ar hyn o bryd mewn pob math o ardaloedd sy’n agored i lifogydd, hoffem ichi adolygu TAN 15 ar frys, ac wrth wneud yr adolygiad hwnnw hoffem ichi ystyried cosbi rhai o’r datblygiadau hyn yn ariannol hefyd. Mae pobl yn adeiladu’r tai hyn a’r cyhoedd yn eu prynu heb feddwl dim, gan nad yw problemau’n dod i’r amlwg mewn chwiliadau cyfreithiol, a hwy sy’n gorfod dwyn baich y gost o lanhau. Mae gan bob un ohonom etholwyr sydd â straeon erchyll am y difrod a wnaed a’r diffyg arian i roi popeth yn ôl at ei gilydd.

Yn olaf, galwn ar Lywodraeth y Cynulliad i weithredu argymhellion yr adroddiad gan Swyddfa Archwilio Cymru, ‘Risgiau o Erydu Arfordirol a Llifogydd Llanw yng Nghymru’. Mae angen i Lywodraeth y Cynulliad wneud mwy i ddarparu gwybodaeth i’r rhanddeiliaid, a chytunwn yn llwyr â barn Swyddfa Archwilio Cymru am hyn. Hoffem eich gweld yn symud ymlaen ar hyn ar frys, oherwydd mae hwn yn faes arall sy’n dod yn fwy o fater o frys wrth i amser fynd heibio.

Y Gweinidog dros yr Amgylchedd, Cynaliadwyedd a Thai (Jane Davidson): Cynigiau welliant 1 yn enw Carwyn Jones. Dileu’r cyfan ac yn ei le rhoi:

Cynulliad Cenedlaethol Cymru:

yn croesawu cyhoeddi’r Mesur Rheoli Llifogydd a Dŵr sy’n cyflwyno pwerau a chyfrifoldebau i Weinidogion Cymru;

recognises that this will enable more effective, strategic and comprehensive management of flood risk in Wales and better protection for people who live in areas at risk of flooding from any source;

welcomes the success of TAN 15 in preventing inappropriate development in areas at risk of flooding; and

commends the work done by the emergency services, local authorities, the Environment Agency, third sector organisations and communities in responding to recent flooding incidents and the effective partnerships that have developed.

Brynle Williams: Flooding is an issue that will only get more pressing in the coming years, in part due to an unpredictable climate, but also due to the unfortunate situation where town planners, as my colleague Angela alluded to, have allowed development in areas at risk of flooding.

yn cydnabod y bydd hyn yn galluogi i'r perygl o lifogydd gael ei reoli yn fwy effeithiol, yn fwy strategol ac yn fwy cynhwysfawr yng Nghymru ac i bobl sy'n byw mewn ardaloedd sydd mewn perygl o lifogydd o unrhyw ffynhonnell gael eu diogelu'n well;

yn croesawu llwyddiant nodyn cyngor technegol 15 yn atal datblygu amhriodol mewn ardaloedd lle mae perygl llifogydd; a

yn canmol y gwaith a wnaed gan y gwasanaethau brys, yr awdurdodau lleol, Asiantaeth yr Amgylchedd, sefydliadau'r trydydd sector a chymunedau wrth ymateb i'r llifogydd a gafwyd yn ddiweddar a'r partneriaethau effeithiol sydd wedi datblygu.

Brynle Williams: Mae llifogydd yn fater na fydd ond yn gwaethygu yn y blynyddoedd i ddod, yn rhannol oherwydd hinsawdd anwadal, ond hefyd oherwydd y sefyllfa anffodus lle mae cynllunwyr trefi wedi caniatáu datblygu mewn ardaloedd lle mae perygl llifogydd, fel y mae fy nghydweithiwr Angela wedi crybwyll.

*Daeth William Graham i'r Gadair am 4.45 p.m.
William Graham took the Chair at 4.45 p.m.*

With more homes and business in harm's way—it is obvious that flooding will continue when we build in these areas—we need to get the Assembly Government's policy on flooding right; there is no argument about that. A point repeatedly made when I, along with other members of the Sustainability Committee, met members of the public to listen to their experiences of flooding, was the confusion over exactly who was responsible for dealing with it.

I am sure that you will agree, Minister, that when your home is being flooded and you are running around asking for help, it is not acceptable to be referred to the Environment Agency, the water authority and the local council. As Angela has once again pointed out, it is essential that we have a one-stop shop for people who are being flooded. There is a clear need for a one-stop shop with responsibility for all the main aspects of flooding. It is a matter of concern that the Flood and Water Management Bill does not

Â mwy o gartrefi a busnesau mewn perygl—mae'n amlwg y bydd llifogydd yn parhau wrth inni adeiladu yn yr ardaloedd hyn—mae angen inni sicrhau bod polisi Llywodraeth y Cynulliad ar lifogydd yn iawn; nid oes dadlau ynghylch hynny. Pwynt a wnaed dro ar ôl tro pan fûm i, ynghyd ag aelodau eraill o'r Pwyllgor Cynaliadwyedd, yn cyfarfod ag aelodau'r cyhoedd i wrando ar eu profiadau o lifogydd, oedd y dryswch ynghylch pwy yn union oedd yn gyfrifol am ymdrin â'r mater.

Yr wyf yn siŵr y cytunwch, Weinidog, nad yw'n dderbyniol pan fydd dŵr yn llifo i mewn i'ch cartref a chithau'n rhedeg o gwmpas yn gofyn am help ac yn cael eich cyfeirio at Asiantaeth yr Amgylchedd, yr awdurdod dŵr a'r cyngor lleol. Fel y mae Angela wedi ei nodi unwaith eto, mae'n hanfodol inni gael siop un stop ar gyfer pobl sy'n dioddef llifogydd. Mae angen clir am siop un stop sy'n gyfrifol am yr holl brif agweddau ar lifogydd. Mae'n destun pryder nad yw'r Mesur Rheoli Llifogydd a Dŵr yn

provide this clarity.

The recent flooding in Cockermonth—I know that Cockermonth is not in Wales, but we could face similar situations—has raised the issue of land use for water retention. Given the increasing flooding risk, and the severity of the weather, the sacrificial flooding of productive agricultural land to protect homes and businesses will undoubtedly play a more important role in the future.

I highlight the co-operation of landowners in the Conwy valley as a good example of where this policy has been used successfully. However, that co-operation will be undermined if responsibility for clearing up debris after flooding is not resolved. Landowners in Cumbria have been left with thousands of tonnes of gravel from the rivers that have flooded, and neither DEFRA nor the Environment Agency can agree where the responsibility for clearing up lies.

I read in a farming magazine this morning about a farmer in Cumbria who, had he taken gravel from the river, would have been legally summonsed for interfering with the environment. He now has around 25,000 tonnes of gravel left by the river on his fields. He has been told that if he puts the gravel back into the river, he will be summonsed for pollution. If more agricultural land is to be used for flood management such issues must be resolved, otherwise co-operation will not be possible. I hope that the Assembly Government will recognise the issues raised here by the Welsh Conservatives and give a commitment to resolving responsibility for flooding, giving the public and businesses the clarity that they need.

Sandy Mewies: I am pleased to support the amendment, which welcomes the publication of the Flood and Water Management Bill, because I believe that it will enable Welsh Ministers to better manage flood risk in Wales. That is very much needed, because flooding from coastal waters and surface water is becoming increasingly more frequent, with one in six properties now said to be at risk.

I have been particularly pleased to note that

darparu'r eglurder hwn.

Mae'r llifogydd yn Cockermonth yn ddiweddar—gwn nad yw Cockermonth yng Nghymru, ond gallem wynebu sefyllfaedd tebyg—wedi codi mater defnyddio tir at ddiben cadw dŵr. O ystyried perygl cynyddol llifogydd, a difrifoldeb y tywydd, bydd aberthu tir amaethyddol cynhyrchiol a'i orlifo er mwyn amddiffyn cartrefi a busnesau yn dod yn bwysicach yn y dyfodol, heb os.

Tynnaf sylw at gydweithrediad tirlfeddianwyr yn nyffryn Conwy fel enghraifft dda o ddefnyddio'r polisi hwn yn llwyddiannus. Fodd bynnag, caiff y cydweithredu hwnnw ei danseilio os na fydd eglurder ynghylch pwy sy'n gyfrifol am glirio llandstr ar ôl llifogydd. Mae tirlfeddianwyr yn Cumbria wedi'u gadael gyda miloedd o dunelli o raeon o'r afonydd sydd wedi gorlifo, ac ni all DEFRA nac Asiantaeth yr Amgylchedd gytuno pwy sy'n gyfrifol am glirio.

Darllenais mewn cylchgrawn ffermio y bore yma am ffermwr yn Cumbria a fyddai wedi cael gwŷs am ymyrryd â'r amgylchedd pe bai wedi cymryd graean o'r afon. Yn awr mae ganddo tua 25,000 tunnell o raeon wedi'i adael gan yr afon ar ei gaeau. Dywedwyd wrtho y bydd yn cael gwŷs am lygru os bydd yn rhoi'r graean yn ôl yn yr afon. Os ydym am weld mwy o dir amaethyddol yn cael ei ddefnyddio i reoli llifogydd, rhaid datrys materion o'r fath, neu ni fydd cydweithrediad yn bosibl. Gobeithio y bydd Llywodraeth y Cynulliad yn cydnabod y materion a godwyd yma gan y Ceidwadwyr Cymreig, ac y bydd yn ymrwymo i benderfynu pwy sy'n gyfrifol am lifogydd, gan roi i'r cyhoedd ac i fusnesau yr eglurder y mae arnynt ei angen.

Sandy Mewies: Yr wyf yn falch cefnogi'r gwelliant, sy'n croesawu cyhoeddi'r Mesur Rheoli Llifogydd a Dŵr, oherwydd credaf y bydd yn galluogi Gweinidogion Cymru i reoli perygl llifogydd yng Nghymru yn well. Mae angen mawr iawn am hynny, gan fod llifogydd o ddŵr arfordirol a dŵr wyneb yn digwydd yn fwyfwy aml, a dywedir bod un o bob chwe eiddo mewn perygl bellach.

Yr wyf wedi bod yn arbennig o falch gweld

the Welsh Assembly Government is moving to an integrated risk management scheme, which puts the needs and views of our communities at the heart of improving flood defences. To this end, and given the ongoing demands, more investment is needed and the Government has attracted extra European funding to deal with this issue, which has such a major impact on people's lives.

In my own constituency, particularly in Mold, there are areas such as Cae Bracty, which I have written to you about on several occasions, where floods leave residents, in some cases, unable to insure their properties and living in fear of the consequences of heavy rainfall. Flintshire County Council, as you are aware, Minister, has asked for a grant from the competitiveness programme. I had understood that there was to be a meeting on 15 December. However, I am sorry to say that I have now been informed that that meeting has been postponed until 22 January.

4.50 p.m.

I do not agree with what the Conservatives are putting forward in some ways, but I agree that for people living with this threat, it is very worrying. The impact on people's mental health, their health in general and their lives is huge. I ask, therefore, that when we have schemes that we can bring on stream, we do it as soon as possible in such cases, bearing in mind the enormous and ongoing effect that flooding has on people and their lives.

Darren Millar: I am grateful for the opportunity to contribute to this afternoon's debate. As Members on all sides of the Chamber will know, it is a subject that I feel strongly about, having experienced flooding myself. The subject is timely, and it feels close to home for a number of reasons. First, as many of you will be aware, large parts of my constituency are at risk from flooding, both coastal areas such as Towyn and Kinmel Bay, where the risk is associated with rising sea levels, and further inland, in and around towns and villages such as Ruthin and Llanfairtalhaiarn, where the risk is associated with river erosion and surface water run-off.

bod Llywodraeth y Cynulliad yn symud at gynllun rheoli risg integredig, sy'n rhoi anghenion a safbwyntiau ein cymunedau wrth wraidd y gwaith o wella amddiffynfeydd rhag llifogydd. I'r perwyl hwn, ac o ystyried y galwadau parhaus, mae angen mwy o fuddsoddiad, ac y mae'r Llywodraeth wedi cael arian Ewropeaidd ychwanegol i ymdrin â'r mater hwn, sy'n cael effaith mor fawr ar fywydau pobl.

Yn fy etholaeth fy hun, yn enwedig yn yr Wyddgrug, mae ardaloedd megis Cae Bracty yr wyf wedi ysgrifennu atoch droeon amdano lle mae llifogydd yn golygu bod preswylwyr, mewn rhai achosion, yn methu yswirio'u heiddo ac yn byw gan ofni canlyniadau glaw trwm. Fel y gwyddoch, Weinidog, mae Cyngor Sir y Fflint wedi gofyn am grant dan y rhaglen gystadleurwydd. Yr oeddwn wedi deall y byddai cyfarfod ar 15 Rhagfyr. Fodd bynnag, mae'n ddrwg gennyf ddweud fy mod wedi cael gwybod erbyn hyn fod y cyfarfod hwnnw wedi'i ohirio tan 22 Ionawr.

Nid wyf yn cytuno â'r hyn y mae'r Ceidwadwyr yn ei gyflwyno mewn rhai ffyrdd, ond cytunaf ei fod yn peri llawer o ofid i bobl sy'n byw dan y bygythiad hwn. Mae'r effaith ar iechyd meddwl pobl, eu hiechyd yn gyffredinol a'u bywydau yn enfawr. Felly, gofynnaf, pan fydd gennym gynlluniau y gallwn eu cyflwyno, ein bod yn gwneud hynny cyn gynted ag sy'n bosibl mewn achosion o'r fath, o gofio'r effaith anferth a pharhaus a gaiff llifogydd ar bobl a'u bywydau.

Darren Millar: Yr wyf yn ddiolchgar am y cyfle i gyfrannu at y ddatl y prynhawn yma. Fel y gŵyr Aelodau ar bob ochr i'r Siambr, mae'n bwnc yr wyf yn teimlo'n gryf yn ei gylch, oherwydd imi ddioddef llifogydd fy hun. Mae'r pwnc yn amserol, ac y mae'n agos at fy nghalon am nifer o resymau. Yn gyntaf, fel y gŵyr nifer ohonoch, mae rhannau helaeth o'm hetholaeth mewn perygl o gael lifogydd, ardaloedd arfordirol megis Tywyn a Bae Cinnel, lle mae'r risg yn gysylltiedig â lefelau'r môr yn codi, ac ymhellach o'r arfordir mewn trefi a phentrefi megis Rhuthun a Llanfair Talhaearn ac o'u hamgylch lle mae'r perygl yn gysylltiedig ag

erydu gan afonydd a dŵr ffo.

Next year marks the twentieth anniversary of the Towyn floods, which I, and many others, had the unfortunate experience of living through. It was a devastating flood, which I can still remember as though it were yesterday, even though it was so many years ago. It is a horrible thing that I do not want anyone else to have to experience.

Andrew R.T. Davies: I hear what you say about the Towyn floods 20 years ago, but, in my own regional constituency, Llantwit Major has experienced a similar sort of flooding. Sadly, time and again, communities have to live with the threat of flooding for some considerable time after the major event has occurred, with little change in the defences that are afforded to them.

Darren Millar: Whenever and wherever flooding occurs, it is devastating to the people involved, whether it is a small or large number of properties affected. I agree with you that when people are living in fear of flooding on a regular basis, there is a need for Government to act responsibly, where action is appropriate. Unfortunately, 20 years on from the floods in Towyn and Kinmel Bay, the Labour-Plaid Government here is still struggling to get to grips with the issue of flooding. When you consider comments such as those made by the Wales Audit Office recently, saying that the current precautions to defend parts of the Welsh coast do not sufficiently manage the existing risks posed by erosion or tidal flooding, it is pretty concerning. It is also concerning when you consider the comments made by Chris Mills of the Environment Agency Wales. In his evidence to the Sustainability Committee in July, he said, regarding surface water and related sewerage flooding, that

‘we do not have the organisational arrangements to properly deal with it’.

People are acknowledging that there are problems, and yet we do not see any action to sort them out. We need to look to join up these dots to ensure that we get the system working properly. I have called for a long

Flwyddyn nesaf, bydd ugain mlynedd ers llifogydd Tywyn y cefais i a llawer o bobl eraill y profiad anffodus o fyw trwyddynt. Yr oeddent yn llifogydd dinistriol, ac y maent yn dal yn fyw iawn yn fy nghof, er bod cynifer o flynyddoedd wedi mynd heibio. Mae'n beth dychrynlyd, ac nid wyf yn dymuno i neb arall orfod cael y profiad.

Andrew R.T. Davies: Clywaf yr hyn yr ydych yn ei ddweud am lifogydd Tywyn 20 mlynedd yn ôl, ond yn fy etholaeth ranbarthol fy hun mae Llanilltud Fawr wedi cael math tebyg o lifogydd. Yn anffodus, dro ar ôl tro rhaid i gymunedau fyw dan fgythyad llifogydd am gryn amser ar ôl y digwyddiad mawr, heb fawr o newid yn yr amddiffynfeydd a gynigir iddynt.

Darren Millar: Pryd bynnag a ble bynnag bydd llifogydd yn digwydd, mae'n dorcalonnus i'r bobl dan sylw, p'un a yw'r llifogydd yn effeithio ar nifer fach neu nifer fawr o eiddo. Cytunaf â chi fod angen i Lywodraeth weithredu'n gyfrifol, lle mae camau gweithredu'n briodol, pan fydd pobl yn byw dan ofn llifogydd yn rheolaidd. Yn anffodus, 20 mlynedd ar ôl y llifogydd yn Nhywyn a Bae Cinnel mae'r Llywodraeth Llafur-Plaid Cymru hon yn dal i ymlafnio i fynd i'r afael â phroblem llifogydd. Pan ystyriwch sylwadau megis y rhai a wnaed gan Swyddfa Archwilio Cymru yn ddiweddar, yn dweud nad yw'r rhagofalon presennol i amddiffyn rhannau o arfordir Cymru yn rheoli'n ddigonol y risgiau presennol a achosir gan erydu neu lifogydd llanw, mae'n achosi pryder. Mae'n achosi pryder hefyd pan ystyriwch y sylwadau a wnaed gan Chris Mills o Asiantaeth yr Amgylchedd Cymru. Yn ei dystiolaeth i'r Pwyllgor Cynaliadwyedd ym mis Gorffennaf, meddai am ddŵr wyneb a llifogydd carthffosiaeth cysylltiedig,

nid yw'r trefniadau trefniadaethol gennym i ymdrin ag ef yn iawn.

Mae pobl yn cydnabod bod yna broblemau, ac eto nid ydym yn gweld dim camau gweithredu i'w datrys. Mae angen inni ofalu bod yr elfennau hyn yn cael eu cysylltu er mwyn sicrhau bod y system yn gweithio'n

time for the adoption of a single lead agency approach to flood protection, prevention and response. It is a shame, Minister, that that request is falling on deaf ears every time that we raise it. That is what the experts are telling us needs to happen. It is, Minister—you can shake your head as much as you like. Every time that there is a flood, there is argument about who is responsible for what has happened, and whether it is Welsh Water, the local authority, the drainage board, the Environment Agency or the riparian owner. There is row after row, and it is not being sorted out. That is why we need one flood defence agency that makes sure that it is the only point of contact for the public and businesses when they experience the devastation of flooding.

As well as that, we need other measures to be taken. There should be a statutory requirement to disclose flood risk as part of the conveyance process. Home information packs would be an opportunity to do this for residential properties. All properties in flood-risk areas should automatically be registered with Floodline to reduce the risk of harm to people and property. It should not be an opt-in scheme, but an opt-out scheme, if you like, Minister. We have discussed that, and I know that you agree with me.

Businesses and other organisations that provide accommodation services in flood-risk areas, such as caravans on the coast in Towyn, where I live, should be required to inform their customers prior to an overnight stay of the action to be taken in the event of a flood. There is no statutory requirement to do that. We need to make sure that there is, so that people can be afforded the proper protection. There needs to be agreements in place between the Welsh Assembly Government and the Association of British Insurers that are not voluntary, but legally binding, in order to make sure that people have affordable insurance if they experience regular flooding. That would be simple, easy to implement, and would probably be

iawn. Yr wyf weld galw ers amser am fabwysiadu dull o gael un asiantaeth arweiniol ym maes amddiffyn rhag llifogydd, eu hatal ac ymateb iddynt. Mae'n drueni, Weinidog, fod y cais hwnnw'n syrthio ar glustiau byddar bob tro pan fyddwn yn ei godi. Dyna y mae'r arbenigwyr yn dweud wrthym y mae angen ei wneud. Mae'n wir, Weinidog—gallwch ysgwyd eich pen gymaint ag a fynnwch. Bob tro pan fydd llifogydd, bydd dadl ynghylch pwy sy'n gyfrifol am yr hyn sydd wedi digwydd, ac ai Dŵr Cymru, yr awdurdod lleol, y bwrdd draenio, Asiantaeth yr Amgylchedd neu berchennog glannau'r afon sy'n gyfrifol. Bydd dadl ar ôl dadl, ac ni chaiff y mater ei ddatrys. Dyna pam mae arnom angen un asiantaeth amddiffyn rhag llifogydd sy'n sicrhau mai hi yw'r unig bwynt cyswllt i'r cyhoedd a busnesau pan fyddant yn dioddef dinistr llifogydd.

Yn ogystal â hynny, mae angen cymryd mesurau eraill. Dylai fod yn ofyniad statudol i ddatgelu perygl llifogydd fel rhan o'r broses drawsgludo. Byddai Pecynnau Gwybodaeth am Eiddo yn gyfle i wneud hyn ar gyfer eiddo preswyl. Dylai pob eiddo mewn ardaloedd lle mae perygl llifogydd gael eu cofrestru'n awtomatig gyda'r Llinell Llifogydd i leihau risg niweidio pobl ac eiddo. Ni ddylai fod yn gynllun y mae pobl yn dewis bod yn rhan ohono, ond yn gynllun y mae pobl yn dewis peidio â bod yn rhan ohono, os mynnwch chi, Weinidog. Yr ydym wedi trafod hynny, a gwn eich bod yn cytuno â mi.

Dylai fod yn ofynnol i fusnesau a sefydliadau eraill sy'n darparu gwasanaethau llety mewn ardaloedd lle mae perygl llifogydd, megis carafanau ar yr arfordir yn Nhywyn lle'r wyf fi'n byw, roi gwybod i'w cwsmeriaid cyn aros dros nos pa gamau i'w cymryd pe bai llifogydd yn digwydd. Nid oes gofyniad statudol i wneud hynny. Mae angen inni sicrhau bod yna ofyniad statudol, er mwyn i bobl gael eu hamddiffyn yn briodol. Mae angen cael cytundebau ar waith rhwng Llywodraeth y Cynulliad a Chymdeithas Yswirwyr Prydain nad ydynt yn wirfoddol, ond sy'n gyfreithiol ymrwymol, er mwyn sicrhau bod gan bobl yswiriant fforddiadwy os ydynt yn dioddef llifogydd yn rheolaidd. Byddai hynny'n syml, yn rhwydd i'w

minimal in cost. In addition, the planning process should better reflect the increased needs at flood-risk areas. My colleague, Angela Burns, has already mentioned the need to review TAN 15, and there is indeed a need to do that. We also need to ensure that no unnecessary building is done on floodplains. I urge you, Minister, to consider the points that we have raised today and to respond to them.

I have one final question. It is 20 years since the devastating floods in Towyn in my constituency. Twenty years on, it is still the area at the greatest risk of flooding in Wales. That risk is not necessarily from the sea now, but a result of the poor defences on the west bank of the River Clwyd. Will you make a commitment, in the twentieth year since those floods—the twentieth anniversary will be marked next February—to ensuring that my constituents get the flood defence protection that they need, in common with other parts of Wales?

Joyce Watson: I welcome the Welsh Government's and the Westminster Government's commitment to tackling the immense problem of flooding across Wales and the UK. I welcome the commitment to deal with the devastation caused by surface water flooding, which accounted for two thirds of the flooding problems experienced in 2007. The most important aspect of the Flood and Water Management Bill is that it will ensure that everyone knows their roles and responsibilities, and, for the first time, local councils will be given specific responsibility for surface water management. However, I would like you to clarify some aspects of that Bill. While specific responsibility for surface water management will be vested in local authorities, it is currently unclear what the national standards will be for the construction of SUDS, that is, sustainable drainage systems, on new developments, how they will operate, and whether there will be a specific responsibility on councils to require, rather than to encourage, developers to adopt SUDS measures to avoid or to reduce surface water flooding. In my opinion, that has been one of

weithredu a byddai'r gost yn isel, mwy na thebyg. Yn ogystal, dylai'r broses gynllunio adlewyrchu'n well yr anghenion cynyddol mewn ardaloedd lle mae perygl llifogydd. Mae fy nghydweithiwr, Angela Burns, eisoes wedi crybwyll bod angen adolygu TAN 15, ac yn wir mae angen gwneud hynny. Mae angen inni hefyd sicrhau nad oes dim adeiladu diangen yn digwydd ar orlffidiroedd. Anogaf chi, Weinidog, i ystyried y pwyntiau yr ydym wedi'u codi heddiw ac i ymateb iddynt.

Mae gennyf un cwestiwn terfynol. Mae 20 mlynedd ers y llifogydd dinistriol yn Nhywyn yn fy etholaeth. Ugain mlynedd yn ddiweddarach, hon yw'r ardal sy'n wynebu'r perygl mwyaf o lifogydd yng Nghymru o hyd. Erbyn hyn, nid yw'r perygl hwnnw'n dod o'r môr, o reidrwydd, ond yn ganlyniad i'r amddiffynfeydd gwael ar lan orllewinol Afon Clwyd. A wnewch chi ymrwymiad, ugain mlynedd wedi'r llifogydd hynny—ugain mlynedd i fis Chwefror nesaf—i sicrhau bod fy etholwyr yn cael yr amddiffynfeydd rhag llifogydd y mae arnynt eu hangen, fel rhannau eraill o Gymru?

Joyce Watson: Yr wyf yn croesawu ymrwymiad Llywodraeth Cymru a Llywodraeth San Steffan i fynd i'r afael â phroblem aruthrol llifogydd ledled Cymru a'r DU. Yr wyf yn croesawu'r ymrwymiad i ymdrin â'r dinistr a achosir gan lifogydd dŵr wyneb, a oedd yn gyfrifol am ddwy ran o dair o'r problemau llifogydd a gafwyd yn 2007. Yr agwedd bwysicaf ar y Mesur Rheoli Llifogydd a Dŵr yw y bydd yn sicrhau bod pawb yn gwybod beth yw eu rolau a'u cyfrifoldebau, ac am y tro cyntaf bydd cynghorau lleol yn cael cyfrifoldeb penodol am reoli dŵr wyneb. Fodd bynnag, hoffwn ichi egluro rhai agweddau ar y Mesur hwnnw. Er y bydd awdurdodau lleol yn cael cyfrifoldeb penodol am reoli dŵr wyneb, nid yw'n glir, ar hyn o bryd, beth fydd y safonau cenedlaethol ar gyfer adeiladu systemau draenio cynaliadwy ar ddatblygiadau newydd, sut y byddant yn gweithredu, ac a fydd cyfrifoldeb penodol ar gynghorau i'w gwneud yn ofynnol i ddatblygwyr, yn hytrach na'u hannog, fabwysiadu mesurau systemau draenio cynaliadwy i osgoi neu leihau llifogydd dŵr wyneb. Yn fy marn i, dyna oedd un o ddiffygion TAN 15, fel yr ydym

the shortcomings of TAN 15, as we have heard stated today.

TAN 15, as it stands, provides guidance to local authorities, and unless a planning decision is objected to or called in by the Assembly—I know, from conducting research for my proposal for an LCO, that that rarely happens—it can be sidelined. Minister, do you agree that it is critical that a consistent approach is taken by all local authorities throughout Wales, that local authorities should impose clearly defined criteria on developers, and that such criteria should also be a requirement placed on local authorities themselves?

Mohammad Asghar: I thank the Welsh Conservatives, my new colleagues, for the opportunity to speak in this debate. Meeting the challenges of flooding is a hugely important issue, and will only become more important as the risk of flooding increases in coming years. If nothing is done at the summit in Copenhagen, in which 190 countries are involved, it is predicted that there will be a 1 metre rise in the sea level around Wales and throughout the world and many countries will be under water. In my region, South East Wales, in the Newport area, around 7,000 houses will be directly affected by that unnecessary effect.

Nerys Evans: May I make an intervention?

Mohammad Asghar: May I say a few words before you start? I have not said anything yet, Nerys; you can speak in a minute.

The severe floods in England in 2007 were a warning to all of us that we must act decisively in our work to tackle climate change and to protect communities at risk from flooding.

Nerys Evans: You should be aware that Plaid Cymru's view is that the responsibilities of the Environment Agency should be devolved to Wales. What is your new party's view on that? If you do not know, maybe you should do the honourable thing and stand down, so that you can swot

eisoes wedi'i glywed heddiw.

Fel y mae hi, mae TAN 15 yn rhoi arweiniad i awdurdodau lleol, ac oni chaiff penderfyniad cynllunio ei wrthwynebu neu ei alw i mewn gan y Cynulliad—gwn, o gynnal ymchwil ar gyfer fy nghynnig am Orchymyn Cymhwysedd Deddfwriaethol, mai yn anaml y bydd hynny'n digwydd—gellir ei roi o'r neilltu. Weinidog, a ydych yn cytuno ei bod yn hanfodol i bob awdurdod lleol ledled Cymru ddilyn dull gweithredu cyson, y dylai awdurdodau lleol osod meini prawf wedi'u diffinio'n glir i ddatblygwyr, ac y dylai meini prawf o'r fath fod yn ofynnol hefyd ar awdurdodau lleol eu hunain?

Mohammad Asghar: Yr wyf yn diolch i'r Ceidwadwyr Cymreig, fy nghydweithwyr newydd, am y cyfle i siarad yn y ddadl hon. Mae ymateb i heriau llifogydd yn fater hynod bwysig, a bydd yn dod yn bwysicach fyth wrth i berygl llifogydd gynyddu yn y blynyddoedd i ddod. Os na wneir dim yn yr uwchgynhadledd yn Copenhagen lle bydd 190 o wledydd yn bresennol, rhagwelir y bydd lefel y môr o amgylch Cymru a ledled y byd yn codi 1 metr a nifer o wledydd dan ddŵr. Yn fy rhanbarth i, De-ddwyrain Cymru, yn ardal Casnewydd bydd y canlyniad diangen hwnnw'n effeithio'n uniongyrchol ar tua 7,000 o dai.

Nerys Evans: A gaf i wneud ymyriad?

Mohammad Asghar: A gaf fi ddweud ychydig eiriau cyn ichi ddechrau? Nid wyf wedi dweud dim eto, Nerys; cewch siarad mewn munud.

Yr oedd y llifogydd difrifol yn Lloegr yn 2007 yn rhybudd inni i gyd ei bod yn rhaid inni gymryd camau pendant yn ein gwaith i fynd i'r afael â'r newid yn yr hinsawdd ac amddiffyn cymunedau sydd dan berygl llifogydd.

Nerys Evans: Dylech fod yn gwybod mai barn Plaid Cymru yw y dylai cyfrifoldebau Asiantaeth yr Amgylchedd gael eu datganoli i Gymru. Beth yw barn eich plaid newydd am hynny? Os na wyddoch, efallai y dylech wneud y peth anrhydeddus a thynnu'n ôl, er mwyn ichi allu astudio polisïau'ch plaid

up on your new party's policies before you stand in your new party's colours.

newydd yn drylwyr cyn sefyll yn lliwiau'ch plaid newydd.

5.00 p.m.

Mohammad Asghar: Nerys, I understand what you have said. However, none of your colleagues have yet contributed to this debate: that is one point. The second is that I have left a party, not the politics. Remember that.

Mohammad Asghar: Nerys, yr wyf yn deall yr hyn yr ydych wedi'i ddweud. Fodd bynnag, nid oes yr un o'ch cydweithwyr wedi cyfrannu at y ddadl hon hyd yma: dyna un pwynt. Yr ail yw fy mod wedi gadael plaid, nid y wleidyddiaeth. Cofiwch hynny.

Nerys Evans: Answer the question.

Nerys Evans: Atebwch y cwestiwn.

William Graham: Order. Mohammad Asghar is not taking an intervention.

William Graham: Trefn. Nid yw Mohammad Asghar am dderbyn ymyriad.

Mohammad Asghar: Will you listen? I have gone to the party that is going to give more money to tackle flooding.

Mohammad Asghar: A wnewch chi wrando? Yr wyf wedi mynd at y blaid sy'n mynd i roi mwy o arian i fynd i'r afael â llifogydd.

Leanne Wood *rose*—

Leanne Wood *a gododd*—

William Graham: Order. Mohammad Asghar is not taking any more interventions. Sit down.

William Graham: Trefn. Nid yw Mohammad Asghar am dderbyn mwy o ymyriadau. Eisteddwch i lawr.

Mohammad Asghar: The severe flooding in England in 2007 was a warning to all of us. We must act decisively in our work to tackle climate change and protect communities at risk from flooding. In 2007, 55,000 properties were flooded, around 7,000 people were rescued from flood waters by the emergency services, and 13 people were killed. The 2007 floods also saw the largest loss of essential services since world war two, leaving almost 500,000 people without mains water or electricity supplies. The insurance bill was estimated at £3 billion.

Mohammad Asghar: Yr oedd y llifogydd difrifol yn Lloegr yn 2007 yn rhybudd inni i gyd. Rhaid inni weithredu'n bendant yn ein gwaith i fynd i'r afael â'r newid yn yr hinsawdd ac amddiffyn cymunedau sydd mewn perygl o lifogydd. Yn 2007, effeithiodd llifogydd ar 55,000 eiddo, cafodd tua 7,000 o bobl eu hachub o lifddwr gan y gwasanaethau brys, a lladdwyd 13 o bobl. Yn sgil llifogydd 2007, cafwyd y golled fwyaf mewn gwasanaethau hanfodol ers yr ail ryfel byd, gan adael bron 500,000 o bobl heb drydan a dŵr o'r prif gyflenwad. Amcangyfrifwyd bod y bil yswiriant yn £3 biliwn.

In Wales, the expected annual damage to property at risk from flooding by rivers and seas is estimated to cost around £200 million. In 2004, the Foresight 'Future Flooding' report suggested that the annual economic damages in Wales will rise from £70 million in 2004 to more than £1.2 billion in 2080, under the most unlikely scenario.

Yng Nghymru, amcangyfrifir y bydd cost y difrod blynyddol disgwylidig i eiddo sydd dan berygl llifogydd o afonydd a moroedd tua £200 miliwn. Yn 2004, awgrymodd yr adroddiad 'Future Flooding' gan y rhaglen Foresight y bydd yr iawndal economaidd blynyddol yng Nghymru yn codi o £70 miliwn yn 2004 i fwy nag £1.2 biliwn yn 2080, yn y sefyllfa fwyaf annhebygol.

Defining responsibility, and raising

Pennu cyfrifoldeb a chodi ymwybyddiaeth

awareness, will give us the best chance of minimising the flood risk faced by communities across Wales. Environment Agency Wales director Chris Mills was right when he said

‘there are important decisions for us to take about how to manage these risks to protect people, communities, businesses and the Welsh economy in future.’

We must ensure that all stakeholder groups are crystal clear about the role that they should play in the prevention of, and response to, all types of flooding. Only by doing this can we ensure accountability. The Welsh Government has the power to do this.

The Minister for Environment, Sustainability and Housing, Jane Davidson, has said that we must reduce

‘our vulnerability to climate change by making people aware of the impacts of climate change and equipping them to make decisions that will increase our resilience and minimise our risks.’

However, in 2008-09, just 57 per cent of people living in flood-risk areas knew that they were at risk. Of these, just three out of five had taken some action to prepare for a flood. The fact that just over half of people living in flood-risk areas are aware of it suggests a failure of communication. There is a significant lack of awareness amongst citizens living in flood-risk areas.

William Graham: Will you wind up now, please?

Mohammad Asghar: Strong and accurate communication is crucial, Minister, if we are to tackle flooding effectively. This can only be achieved if clearly-defined responsibilities and processes are put in place.

Eleanor Burnham: The Liberal Democrats wish to extend sympathy, as others have done, to all households, businesses and farmers that have been hit by floods, and

fydd y cyfle gorau inni leihau perygl llifogydd sy'n wynebu cymunedau ledled Cymru. Yr oedd cyfarwyddwr Asiantaeth yr Amgylchedd, Chris Mills, yn iawn pan ddywedodd

mae yna benderfyniadau pwysig inni eu gwneud ynghylch sut i reoli'r peryglon hyn i amddiffyn pobl, cymunedau, busnesau ac economi Cymru yn y dyfodol.

Rhaid inni sicrhau bod yr holl grwpiau rhanddeiliaid yn hollol glir ynghylch eu rôl wrth atal ac ymateb i bob math o lifogydd. Dim ond drwy wneud hyn y gallwn sicrhau atebolrwydd. Mae gan Lywodraeth Cymru y pŵer i wneud hyn.

Mae'r Gweinidog dros yr Amgylchedd, Cynaliadwyedd a Thai, Jane Davidson, wedi dweud bod rhaid inni leihau

mor agored i niwed yr ydym o ran y newid yn yr hinsawdd drwy sicrhau bod pobl yn ymwybodol o'i effeithiau a'u galluogi i wneud penderfyniadau i'n helpu i wrthsefyll yr effeithiau a lleihau'r peryglon.

Fodd bynnag, yn 2008-09, dim ond 57 y cant o bobl a oedd yn byw mewn ardaloedd lle mae perygl llifogydd a wyddai eu bod mewn perygl. O'r rhain, tri o bob pump yn unig a oedd wedi cymryd camau i baratoi ar gyfer llifogydd. Mae'r ffaith mai ychydig dros hanner y bobl sy'n byw mewn ardaloedd lle mae perygl llifogydd sy'n ymwybodol o hynny yn awgrymu methu cyfathrebu. Mae diffyg ymwybyddiaeth sylweddol ymhlith dinasyddion sy'n byw mewn ardaloedd lle mae perygl llifogydd.

William Graham: A wnewch chi dynnu at y terfyn yn awr, os gwelwch yn dda?

Mohammad Asghar: Mae cyfathrebu cadarn a chywir yn hanfodol, Weinidog, os ydym i fynd i'r afael â llifogydd yn effeithiol. Trwy roi cyfrifoldebau a phrosesau wedi'u diffinio'n glir ar waith yn unig y gellir cyflawni hyn.

Eleanor Burnham: Hoffai'r Democratiaid Rhyddfrydol estyn cydymdeimlad, fel y mae eraill wedi'i wneud, i bob aelwyd, busnes a ffermwr sydd wedi'u taro gan lifogydd, a

offer our praise and thanks to the emergency voluntary services that have brought relief to those affected. I was delighted to have played a very small part in flood relief in the area of Rossett and Trefalyn a few years ago, when the Environment Agency was encouraged to spend a considerable amount of time and effort putting some funding in place. Some people there, as has been previously described were badly affected. I felt dreadfully sorry for one lady, who had experienced two incidences of flooding within nine months of each other. She had to have two kitchens installed in nine months. She was absolutely devastated and, in the end, unfortunately, she did not stay alive for very long because I think that all of the stress took its toll. That was very sad.

Around 357,000 properties in Wales or around one in six buildings are at risk of flooding, which is no mean task for our rescue services. We have all had a chat with the Environment Agency—we had one recently. Sir Michael Pitt's review makes 15 urgent recommendations—and I will not discuss all of them—but the one that, in my view, the Environment Agency should address is monitoring groundwater levels more frequently and systematically at times of high flood risk.

I am not an expert in these matters and I am not an engineer, but I can only use my common sense and recognise that there are problems in relation to this. So, I hope that you will consider that, Minister. The Environment Agency will tell you that they do not have enough money to do that, but surely groundwater levels are an essential aspect of flooding other than the major flooding caused by rivers.

The floods in 2007 highlighted the fact there is a clear gap in our ability to cope with prolonged and extensive flooding. Current funding is inadequate and there is uncertainty about the role and responsibility of different departments to deal with flooding. The Flood and Water Management Bill is a welcome piece of legislation and we hope that the final Act will help to streamline our approach to flooding, addressing all types of flooding and clarifying responsibility because the general

chynigiwn ein canmoliaeth a'n diolch i'r gwasanaethau brys gwirfoddol sydd wedi cynorthwyo'r rheini sydd wedi dioddef. Yr oeddwn yn falch iawn o fod â rhan fach iawn yn y gwaith o liniaru llifogydd yn ardal yr Orsedd a Threfalun ychydig flynyddoedd yn ôl, pan anogwyd Asiantaeth yr Amgylchedd i roi'n sylweddol o'i hamser a'i hegni i sicrhau bod arian ar gael. Effeithiwyd yn ddrwg ar rai pobl yno, fel y disgrifiwyd eisoes. Yr oedd gennyf dueni mawr dros un ddynes a oedd wedi dioddef dau achos o lifogydd o fewn naw mis i'w gilydd. Bu'n rhaid iddi gael dwy gegin wedi'u gosod mewn naw mis. Torrodd ei chalon, ac yn y diwedd, yn anffodus, ni fu byw'n hir iawn, oherwydd credaf i'r holl straen wneud niwed mawr iddi. Yr oedd hynny'n drist iawn.

Mae tua 357,000 eiddo yng Nghymru neu tuag un o bob chwe adeilad dan berygl llifogydd, sy'n gryn dasg i'n gwasanaethau achub. Mae pob un ohonom wedi cael sgwrs ag Asiantaeth yr Amgylchedd—cawsom un yn ddiweddar. Mae adolygiad Syr Michael Pitt yn gwneud 15 argymhelliad brys—ac nid wyf am eu trafod i gyd—ond yr un y dylai Asiantaeth yr Amgylchedd roi sylw iddo, yn fy marn i, yw monitro lefelau dŵr daear yn amlach ac yn fwy systematig ar adegau pan fydd perygl mawr o lifogydd.

Nid wyf yn arbenigwr ar y materion hyn ac nid wyf yn beiriannydd, ond gallaf ddefnyddio fy synnwyr cyffredin a gweld bod hyn yn achosi problemau. Felly, gobeithio y byddwch yn ystyried hynny, Weinidog. Bydd Asiantaeth yr Amgylchedd yn dweud wrthy ch nad oes ganddi ddigon o arian i wneud hynny, ond siawns nad yw lefelau dŵr daear yn agwedd hanfodol ar lifogydd ar wahân i'r llifogydd mawr a achosir gan afonydd.

Yr oedd y llifogydd yn 2007 yn tynnu sylw at y ffaith fod bwlech clir yn ein gallu i ymdopi â llifogydd estynedig a helaeth. Mae'r cyllid presennol yn annigonol ac y mae ansicrwydd ynghylch rôl a chyfrifoldeb gwahanol adrannau wrth ymdrin â llifogydd. Mae'r Mesur Rheoli Llifogydd a Dŵr yn ddarn o ddeddfwriaeth i'w groesawu, a gobeithiwn y bydd y Ddeddf derfynol yn helpu symleiddio ein dull o ymdrin â llifogydd, gan roi sylw i bob math o lifogydd ac egluro cyfrifoldebau,

public often does not know where to go. I think that this is as important an issue as anything.

However, based on the current Bill as drafted, we support the Welsh Conservative Party's motion today. We know that the Environment Agency is currently responsible for managing flood risk from inland main rivers and the sea, but not for managing the flood risk from ordinary watercourses such as surface water, sewers, groundwater or from coastal erosion. That is where I think the issue lies: there are so many people in this equation and the general public in a flooded area do not care who tackles these things, as long as they are tackled. So, I hope that the Minister will take these matters on board because the proposed system under the Bill is still too confusing. The responsibility for flooding is split between the Environment Agency, local authorities, Welsh Ministers and the internal drainage boards and more.

I often talk to people, following a flood, who complain that they were uncertain about who to contact. I believe that we need to clarify this for those individuals by promoting joined-up thinking and nominating one overall body, for example, the Environment Agency, to take strategic responsibility for flood defence management and planning, which would help to ensure a co-ordinated approach.

We welcome the provision in the Bill for the Environment Agency to develop a forecasting and warning system on all flood risk, and yet, it is the local authority who leads on all matters relating to flood risk. Under a single agency approach, the Environment Agency would take responsibility for flood risk, assessing and managing flood risk and developing an early warning system.

*Daeth y Dirprwy Lywydd i'r Gadair am 5.07 p.m.
The Deputy Presiding Officer took the Chair at 5.07 p.m.*

In flood risk areas, improving public awareness of the importance of buildings and

oherwydd yn aml nid yw'r cyhoedd yn gwybod ble i fynd. Credaf fod hyn yn fater cyn bwysiced â dim.

Fodd bynnag, ar sail y Mesur presennol fel y mae wedi'i ddrafftio, yr ydym yn cefnogi cynnig Plaid Geidwadol Cymru heddiw. Gwyddom mai Asiantaeth yr Amgylchedd sy'n gyfrifol ar hyn o bryd am reoli perygl llifogydd o brif afonydd mewndirol a'r môr, ond nid yr Asiantaeth sy'n gyfrifol am reoli perygl llifogydd o gyrsiau dŵr arferol megis dŵr wyneb, carthffosydd a dŵr daear, neu lifogydd a achosir gan erydu arfordirol. Dyna lle'r wyf yn credu y mae'r broblem: mae cynifer o bobl yn rhan o'r gwaith, ac nid oes ots gan y cyhoedd mewn ardal sydd wedi cael llifogydd pwy sy'n mynd i'r afael â'r pethau hyn, cyn belled â bod rhywun yn mynd i'r afael â hwy. Felly, gobeithio y bydd y Gweinidog yn ystyried y materion hyn, oherwydd mae'r system arfaethedig dan y Mesur yn dal yn rhy ddryslyd. Mae'r cyfrifoldeb dros lifogydd wedi'i rannu rhwng Asiantaeth yr Amgylchedd, awdurdodau lleol, Gweinidogion Cymru a'r byrddau draenio mewnol ymhlith eraill.

Yn aml byddaf yn siarad â phobl ar ôl llifogydd sy'n cwyno nad oeddent yn siŵr â phwy y dylent gysylltu. Credaf fod angen inni egluro hyn ar gyfer yr unigolion hynny drwy hybu gwaith meddwl cydgysylltiedig ac enwebu un corff cyffredinol, er enghraifft, Asiantaeth yr Amgylchedd, i gymryd cyfrifoldeb strategol am reoli a chynllunio gwaith amddiffyn rhag llifogydd, a fyddai'n helpu sicrhau dull gweithredu cydlynol.

Yr ydym yn croesawu'r ddarpariaeth yn y Mesur i Asiantaeth yr Amgylchedd ddatblygu system ragweld a rhybuddio ar gyfer pob math o berygl llifogydd, ond eto, yr awdurdod lleol sy'n arwain ar yr holl faterion sy'n ymwneud â pherygl llifogydd. Dan ddull lle mae un asiantaeth, byddai Asiantaeth yr Amgylchedd yn cymryd cyfrifoldeb dros berygl llifogydd, asesu a rheoli perygl llifogydd a datblygu system rhybudd cynnar.

Mewn ardaloedd lle mae perygl llifogydd, mae codi ymwybyddiaeth y cyhoedd o

contents insurance is also crucial as is working with the insurance industry itself because as I mentioned earlier, where was the lady who had two new kitchens in the space of nine months to go when the insurance company changed its mind? This is a big issue—I can see Members nodding their heads—and it is extremely important. This is very distressing for people. Thankfully, I have never been in that position, but I know people who have.

It is also crucial that the Bill addresses the maintenance and protection of key infrastructure and the need to secure the supply of water and electricity. I was fortunate enough, as I am sure were others, to go to Ewloe on Monday to hear Welsh Water discuss some of its arrangements. It was brilliant, and I can see Carl Sargeant nodding his head in agreement. It was fantastic. It is important that we have a joined-up approach.

Finally, the Welsh Liberal Democrats warmly welcome the Flood and Water Management Bill and look forward to the progress through its various stages, when we hope that issues raised in my contribution today will be taken seriously.

Nick Ramsay: I am grateful for the opportunity to contribute to today's debate. We have stated our concern about the Flood and Water Management Bill, specifically about what we feel is a cloudiness or lack of clarity on the responsibility for flood protection and prevention in the Bill.

We are having this debate because of the now widely accepted fact that we are facing a progressive rise in sea levels and an increasing incidence of severe storms in years to come due to climate change. Building up our defences to deal with coastal flooding is important and will cost a great deal.

5.10 p.m.

Janet Ryder: Will you take an intervention?

bwysigrwydd yswiriant adeiladau ac yswiriant cynnwys hefyd yn hanfodol, fel y mae gweithio gyda'r diwydiant yswiriant ei hun yn bwysig, oherwydd fel y soniais yn gynharach, i ble y dylai'r ddynes a gafodd ddwy gegin newydd mewn naw mis fod wedi mynd pan newidiodd y cwmni yswiriant ei feddwl? Mae hon yn broblem fawr—gallaf weld Aelodau'n ysgwyd eu pennau—ac y mae'n hynod bwysig. Mae hyn yn peri gofid mawr i bobl. Yn ffodus, nid wyf erioed wedi bod yn y sefyllfa honno, ond gwn am bobl sydd wedi bod yn y sefyllfa.

Mae'n hanfodol hefyd i'r Mesur roi sylw i gynnal a chadw ac amddiffyn seilwaith allweddol a'r angen i ddiogelu'r cyflenwad dŵr a thrydan. Yr oeddwn yn ddigon ffodus, fel pobl eraill, mae'n siŵr, i fynd i Ewloe ddydd Llun i glywed Dŵr Cymru yn trafod rhai o'i drefniadau. Yr oedd yn rhagorol, a gallaf weld Carl Sargeant yn nodio'i ben wrth gytuno. Yr oedd yn wych. Mae'n bwysig fod gennym ddull gweithredu cydgysylltiedig.

Yn olaf, mae Democratiaid Rhyddfrydol Cymru yn croesawu'n gynnes y Mesur Rheoli Llifogydd a Dŵr ac yn edrych ymlaen at ei weld yn mynd drwy ei amryw gamau. Gobeithiwn y caiff y materion a godwyd yn fy nghyfraniad heddiw eu cymryd o ddifrif bryd hynny.

Nick Ramsay: Yr wyf yn ddiolchgar am y cyfle i gyfrannu at y ddadl heddiw. Yr ydym wedi mynegi ein pryder am y Mesur Rheoli Llifogydd a Dŵr, ac yn benodol am yr hyn a ystyriwn yn niwlogrwydd neu'n ddiffyg eglurder yn y Mesur ynghylch y cyfrifoldeb dros amddiffyn rhag llifogydd a'u hatal.

Yr ydym yn cael y ddadl hon oherwydd y ffaith sy'n cael ei derbyn yn eang bellach ein bod yn wynebu cynnydd graddol yn lefel y môr a chynnydd yn yr achosion o stormydd difrifol mewn blynyddoedd i ddod oherwydd y newid yn yr hinsawdd. Mae adeiladu ein hamddiffynfeydd i ymdrin â llifogydd arfordirol yn bwysig, a bydd y gost yn fawr.

Janet Ryder: A wnewch chi dderbyn myiriad?

Nick Ramsay: In a moment; I will just make some progress.

In the summer of 2007, the UK was devastated by flooding. [*Interruption.*] There is a lot of laughter in the Chamber today, but many people were affected by the flooding, which caused £3 billion of damage and flooding to some 55,000 properties. Some 500,000 people were left without mains water or electricity. Around 7,000 people were rescued from the floodwaters by the emergency services and, tragically, 13 people died.

This is about looking at the lessons that can be learned from 2007. As policy makers, these human stories remind us sharply of the imperative for pre-emptive action. CS Lewis wrote that experience is the most brutal of teachers. Sadly, that is often the case in relation to flooding and we have seen it many times in the past in Wales. We owe it to the thousands of people hurt physically and financially by these catastrophes not just to learn the lessons, but to learn them well. I will give way to Janet.

Janet Ryder: I would like to ask you two things. First, can you confirm to us exactly how much the Tory party has now put aside for the management of floods in Wales? Your colleague has just said that you have that figure; please be open and honest with Plenary and tell us exactly what that figure is.

Nick Ramsay: Janet, we have said that we would provide extra funding. At the end of the day, you are in Government and it is you who are failing so miserably to deal with this problem. We will scrutinise and put forward alternatives where necessary.

I would like to touch on the issue of awareness. One startling statistic is that, in 2008-09, 57 per cent of people living in a flood-risk area knew they were at risk. Of those, three out of five had taken some action to prepare for a flood. So, there is a lack of awareness among those living in areas that are at risk of the exact risk of flooding in

Nick Ramsay: Ymhen eiliad; hoffwn wneud ychydig gynnydd yn gyntaf.

Yn ystod haf 2007 achosodd llifogydd lanastr yn y DU. [*Torri ar draws.*] Mae llawer o chwerthin yn y Siambr heddiw, ond effeithiodd y llifogydd ar lawer o bobl, gan achosi gwerth £3 biliwn o ddifrod a llifogydd i ryw 55,000 eiddo. Cafodd tua 500,000 o bobl eu gadael heb drydan neu ddŵr o'r prif gyflenwad. Cafodd tua 7,000 o bobl eu hachub o'r llifddwr gan y gwasanaethau brys, ac yn drychinebus bu farw 13 o bobl.

Mae hyn yn golygu edrych ar y gwersi y gellir eu dysgu o 2007. Fel pobl sy'n llunio polisïau, mae'r straeon hyn am bobl yn ein hatgoffa'n glir ei bod yn rhaid cymryd camau i achub y blaen ar y sefyllfa. Ysgrifennodd CS Lewis mai profiad yw'r athro mwyaf creulon. Yn anffodus, mae hynny'n aml yn wir am lifogydd, ac yr ydym wedi'i weld droeon yn y gorffennol yng Nghymru. Dylem ddysgu'r gwersi, a'u dysgu'n dda, er mwyn y miloedd o bobl y mae'r trychinebau hyn wedi gwneud niwed corfforol ac ariannol iddynt. Ildiaf i Janet.

Janet Ryder: Hoffwn ofyn dau beth ichi. Yn gyntaf, a allwch gadarnhau faint yn union y mae'r blaid Doriaidd wedi'i neilltuo bellach ar gyfer rheoli llifogydd yng Nghymru? Mae eich cydweithiwr newydd ddweud bod y ffigur hwnnw gennych; a fydech cystal â bod yn agored ac yn onest â'r Cyfarfod Llawn a dweud wrthym beth yn union yw'r ffigur hwnnw?

Nick Ramsay: Janet, yr ydym wedi dweud y byddem yn darparu arian ychwanegol. Yn y pen draw, chi sydd mewn Llywodraeth a chi sy'n methu mor druenus ag ymdrin â'r broblem hon. Byddwn yn gwneud gwaith craffu ac yn cynnig dewisiadau amgen lle bydd angen.

Hoffwn sôn am ymwybyddiaeth. Un ystadegyn brawychus yw mai 57 y cant o bobl a oedd yn byw mewn ardal lle mae perygl llifogydd yn 2008-09 a wyddai eu bod mewn perygl. O'r rheini, yr oedd tri o bob pump wedi cymryd rhai camau i baratoi ar gyfer llifogydd. Felly, mae diffyg ymwybyddiaeth ymhlith pobl sy'n byw

their area. There is also the problem that has been alluded to of a massive number of buildings being built on our floodplains. Too often the problem is that we hear talk and fine sentiments from the Government that we often agree with, but when you look at the situation outside the reality on the coalface is not as you hope it would be.

Accountability has been mentioned, and we need clear accountability for different types of flooding. There is a lot of good stuff in what is proposed, but our concern is the accountability. As my colleague, Angela Burns, has already said, when you arrive home in the dark and you find that your house is under six inches of floodwater, you do not care which agency deals with this, you just want it sorted out.

This brings me on to the issue of surface water. We know that the Pitt review made a series of recommendations. I have had many discussions with the Minister about this and have written many letters on the Pitt review and its recommendations. Surface water has always been an area where there has been a lack of clarity. In my constituency—and I am sure that the same is true of the constituencies of many other Assembly Members—I have been contacted by people who have not previously been covered by regulations because surface water was not previously recognised as a type of flooding. Therefore, I welcome the recommendations of the Pitt review and the Minister's efforts in this area over the last year or two to address this serious problem.

I would like to close by saying that there will be an increasing risk of flooding. We believe, in tabling this debate, that the Assembly Government should adopt a single lead agency approach to flood prevention and protection. We regret the lack of leadership in certain key areas and the failure to establish and make clear high-level objectives and the responsibilities of key stakeholders, as well as the lack of communication. The Flood Management and Water Bill is too centralising, too political and, my goodness me, has this debate not been taken over by

mewn ardaloedd lle mae perygl llifogydd o union natur y perygl yn eu hardal. Mae yna hefyd y broblem y cyfeiriwyd ati fod nifer fawr iawn o adeiladau'n cael eu codi ar ein gorlifdiroedd. Yn rhy aml, y broblem yw ein bod yn clywed siarad a syniadau aruchel gan y Llywodraeth a ninnau'n cytuno â hwy yn aml. Ond pan edrychwn ar y sefyllfa y tu allan, nid yw'r realiti ar lawr gwlad yr hyn y byddech yn gobeithio y byddai.

Crybwyllwyd atebolrwydd, ac y mae arnom angen atebolrwydd clir ar gyfer gwahanol fathau o lifogydd. Mae llawer o bethau da yn yr hyn a gynigir, ond ein pryder yw'r atebolrwydd. Fel mae fy nghydweithiwr, Angela Burns, wedi'i ddweud eisoes, pan fyddwch yn cyrraedd gartref yn y tywyllwch ac yn gweld bod eich tŷ dan chwe modfedd o ddŵr, nid oes ots gennych pa asiantaeth sy'n ymdrin â'r broblem, dim ond bod rhywun yn gwneud.

Daw hyn â mi at fater dŵr wyneb. Gwyddom fod adolygiad Pitt wedi gwneud cyfres o argymhellion. Yr wyf wedi cael llawer o drafodaethau gyda'r Gweinidog am hyn ac yr wyf wedi ysgrifennu nifer o lythyrau ar adolygiad Pitt a'i argymhellion. Mae dŵr wyneb bob amser yn faes lle bu diffyg eglurder. Yn fy etholaeth i—ac yr wyf yn siŵr fod yr un peth yn wir am etholaethau nifer o Aelodau Cynulliad eraill—mae pobl wedi cysylltu â mi nad oedd y rheoliadau'n berthnasol iddynt o'r blaen am nad oedd dŵr wyneb o'r blaen yn cael ei gydnabod yn fath o lifogydd. Felly, yr wyf yn croesawu argymhellion adolygiad Pitt ac ymdrechion y Gweinidog yn y maes hwn dros y flwyddyn neu ddwy ddiwethaf i roi sylw i'r broblem ddifrifol hon.

Hoffwn gloi drwy ddweud y bydd perygl cynyddol o lifogydd. Credwn, trwy gyflwyno'r ddadl hon, y dylai Llywodraeth y Cynulliad fabwysiadu dull o gael un asiantaeth arweiniol ym maes amddiffyn rhag llifogydd a'u hatal. Gresynwn at y diffyg arweiniad mewn meysydd allweddol penodol a'r methiant i bennu ac egluro amcanion lefel uchel a chyfrifoldebau rhanddeiliaid allweddol, yn ogystal â'r diffyg cyfathrebu. Mae'r Mesur Rheoli Llifogydd a Dŵr yn canoli grym yn ormodol, mae'n rhy wleidyddol, a mawredd annwyl, onid yw'r

petty politics? That is very sad for those who are affected by flooding in Wales. I am happy to support this motion and I urge Members to put aside petty politics and do the same.

Leanne Wood: I was interested to hear from the Tories' newest Member that the Tories have set aside money to deal with flooding. It would be interesting to hear if the Tories have a figure for this or whether their newest Member was making up policy on the hoof. We have heard that you have made a commitment to provide extra money. How much extra money—£1? If you do not tell us how much money you have set aside, you have no right to expect to be believed on that point. Some clarification on that would be very welcome indeed. I intend to make—
[*Interruption.*]

The Deputy Presiding Officer: Order. David Melding, are you proposing to make an intervention? If you are, will you stand up and ask?

David Melding *rose*—

The Deputy Presiding Officer: Leanne Wood, are you happy to take an intervention?

Leanne Wood: I am indeed.

David Melding: Leanne, I think that you are quite right to urge proper rigour on all political parties and that is why when we make commitments, we identify the money required and publish the information. I have to say that you have gained a reputation here as someone who just says, 'More, more, more, please, please, please, now, now, now', without telling us where any of it should come from.

Leanne Wood: You know as well as I do that public finances are going to get tight in future years. If you are making a commitment to provide extra money for flooding, you need to tell us how much, or else we are not going to believe you.

I intend for my contribution in this debate to

ddadl hon wedi'i cholli ynghanol gwleidyddiaeth ddibwys? Mae hynny'n drist iawn i'r rhai y mae llifogydd yn effeithio arnynt yng Nghymru. Yr wyf yn hapus i gefnogi'r cynnig hwn, ac anogaf Aelodau i roi gwleidyddiaeth ddibwys o'r neilltu a gwneud yr un fath.

Leanne Wood: Yr oedd yn ddiddorol clywed gan aelod mwyaf newydd y Torïaid fod y Torïaid wedi neilltuo arian i ymdrin â llifogydd. Byddai'n ddiddorol clywed a oes gan y Torïaid ffigur ar gyfer hyn, ynteu a oedd eu haelod mwyaf newydd yn creu polisi yn y fan a'r lle. Clywsom eich bod wedi ymrwymo i ddarparu arian ychwanegol. Faint o arian ychwanegol—£1? Os na ddywedwch wrthym faint o arian yr ydych wedi'i neilltuo, nid oes gennych hawl i ddisgwyl inni eich credu ar y pwynt hwnnw. Byddai cael ychydig eglurder ar hynny yn dderbyniol iawn. Bwriadaf wneud— [*Torri ar draws.*]

Y Dirprwy Lywydd: Trefn. David Melding, a ydych yn bwriadu gwneud ymyriad? Os felly, a wnewch chi sefyll a gofyn?

David Melding *a gododd*—

Y Dirprwy Lywydd: Leanne Wood, a ydych yn hapus i gymryd ymyriad?

Leanne Wood: Ydw, yn wir.

David Melding: Leanne, credaf eich bod yn iawn i annog manyldeb priodol gan bob plaid wleidyddol, a dyna pam y byddwn, wrth wneud ymrwymadau, yn nodi faint o arian y mae ei angen ac yn cyhoeddi'r wybodaeth. Rhaid imi ddweud eich bod wedi ennill enw yma fel rhywun sy'n dweud 'Mwy, mwy, mwy, os gwelwch yn dda, os gwelwch yn dda, os gwelwch yn dda, nawr, nawr, nawr', heb ddweud wrthym o ble y dylai'r arian ddod.

Leanne Wood: Gwyddoch cystal â minnau y bydd arian cyhoeddus yn mynd yn dynn yn y blynyddoedd i ddod. Os ydych yn ymrwymo i ddarparu arian ychwanegol ar gyfer llifogydd, mae angen ichi ddweud wrthym faint, neu ni fyddwn yn eich credu.

Bwriadaf i'm cyfraniad yn y ddadl hon fod

be brief. The reason for that is that the Sustainability Committee has been taking detailed evidence for some time from all of those who are involved in flood protection and management, as well as representatives of people who have experienced flooding. It is clear from the evidence that we have received that people who experience flooding end up being immersed in chaos without any clarity as to who is responsible for which aspect of flooding, and being pushed from pillar to post. These people deserve clarity and support. Flooding can be one of the most horrendous experiences of people's entire lives and therefore they deserve clarity. We know that climate change means that there will be more examples of flooding and more chaos. As a committee, we are in the process of drawing up our recommendations to conclude our inquiry, but we have not yet concluded that process.

Alun Cairns: I am grateful to Leanne Wood for giving way. On the lack of clarity that you have highlighted, as Plaid Cymru has been part of the administration for more than two years, is that a criticism of the Minister and the administration, that they have not provided clarity on this subject during that period?

Leanne Wood: If there was no problem in this area, the Sustainability Committee would not be carrying out an inquiry. The Sustainability Committee is carrying out an inquiry precisely because problems have been identified. Therefore, yes, I do have concerns. I share some of your concerns that the Flood and Water Management Bill will not rectify the problems that have been identified by the committee, and I am concerned that the framework powers that will come to Welsh Ministers will not be coming to the Assembly as a whole. I do have some sympathy with some of the arguments that I have heard today, but agreeing this motion will not overcome any of those issues. There will be plenty of opportunity for us to discuss this issue and the detailed evidence that the committee has taken in the new year, when the committee report comes before the Assembly. I am of the view, therefore, that today's debate is premature. If the Tories cannot say how much money they have set aside for floods

yn fyr. Y rheswm am hynny yw bod y Pwyllgor Cynaliadwyedd wedi bod yn cymryd tystiolaeth fanwl ers cryn amser gan bawb sy'n ymwneud ag amddiffyn rhag llifogydd a'u rheoli, yn ogystal â chynrychiolwyr pobl sydd wedi dioddef gan lifogydd. Mae'n glir o'r dystiolaeth a gawsom fod pobl sy'n dioddef gan lifogydd yn cael eu colli mewn anhrefn heb ddim eglurder ynghylch pwy sy'n gyfrifol am ba agwedd ar lifogydd, ac yn cael eu gwthio o bared i bost. Mae'r bobl hyn yn haeddu eglurder a chymorth. Gall llifogydd fod yn un o'r profiadau mwyaf dychrynlyd ym mywydau pobl, felly, maent yn haeddu eglurder. Gwyddom fod y newid yn yr hinsawdd yn golygu y bydd mwy o achosion o lifogydd a mwy o anhrefn. Fel pwyllgor, yr ydym wrthi'n llunio ein hargymhellion i gwblhau ein hymchwiliad, ond nid ydym wedi cwblhau'r broses honno eto.

Alun Cairns: Yr wyf yn ddiolchgar i Leanne Wood am ildio. O ran y diffyg eglurder yr ydych wedi tynnu sylw ato, gan fod Plaid Cymru wedi bod yn rhan o'r weinyddiaeth ers dwy flynedd a mwy, ai beirniadaeth o'r Gweinidog a'r weinyddiaeth yw honno, nad ydynt wedi darparu eglurder ar y pwnc hwn yn ystod y cyfnod hwnnw?

Leanne Wood: Pe na bai problem yn y maes hwn, ni fyddai'r Pwyllgor Cynaliadwyedd yn cynnal ymchwiliad. Y ffaith fod problemau wedi'u nodi yw'r union reswm pam y mae'r Pwyllgor Cynaliadwyedd yn cynnal ymchwiliad. Felly, ydwyf, yr wyf yn pryderu. Fel chithau, yr wyf yn pryderu na fydd y Mesur Rheoli Llifogydd a Dŵr yn datrys y problemau y mae'r pwyllgor wedi'u nodi, ac yr wyf yn pryderu na fydd y pwerau fframwaith a gaiff eu rhoi i Weinidogion Cymru yn cael eu rhoi i'r Cynulliad cyfan. Mae gennyf ychydig o gydymdeimlad â rhai o'r dadleuon yr wyf wedi'u clywed heddiw, ond ni fydd cytuno'r cynnig hwn yn datrys dim o'r problemau hynny. Bydd digon o gyfle inni drafod y mater hwn a'r dystiolaeth fanwl y mae'r pwyllgor wedi'i chymryd yn y flwyddyn newydd, pan gaiff adroddiad y pwyllgor ei gyflwyno i'r Cynulliad. Felly, fy marn i yw bod y ddadl heddiw yn rhy gynnar. Os na all y Toriaid ddweud faint o arian y maent wedi'i neilltuo ar gyfer llifogydd ac amddiffynfeydd rhag llifogydd, mae'r ddadl

and flood defences, not only is the debate premature, but it has been a waste of our time.

The Minister for Environment, Sustainability and Housing (Jane Davidson): I think that this is a timely debate because the United Nations' Framework Convention on Climate Change is taking place in Copenhagen as we speak. We have talked about the impacts of climate change many times in the Chamber and we know that as a result of an increase in the volume and the intensity of rainfall, rising sea levels and increased storminess, we will get more frequent and severe flooding events.

5.20 p.m.

It is important to look at the context in which we now have the Flood and Water Management Bill. When I announced our approach back in 2007, it was one of the first new announcements that I made as the Minister for Environment, Sustainability and Housing. At the Royal Welsh Show in 2007, I announced the fact that we were going to move away from the defence-led approach to flooding and we were going to move to a risk-management-led approach to flooding, based on the advice of experts. A couple of weeks later, we had those devastating floods in the Avon and Gloucestershire areas. Therefore, it was difficult to immediately move forward on a major programme with high-level objectives and delivery, when we needed to manage the potential for there to be major flooding in Wales.

However, those major floods meant that Sir Michael Pitt was recruited by the UK Government to look at how to take forward a series of recommendations to deliver on the best outcomes of a new flooding agenda. He and I identified separately, when we started to see more surface water flooding, that the current legislation does not take account of surface water flooding. When we first had serious surface water flooding in Wales, I was told that it was the wrong type of flooding and that, as Minister, I did not have responsibility for surface water flooding. That is why surface water flooding is a key element of the recommendations of the Pitt

nid yn unig yn rhy gynnar, ond y mae wedi bod yn wastraff amser.

Y Gweinidog dros yr Amgylchedd, Cynaliadwyedd a Thai (Jane Davidson): Credaf fod hon yn ddadl amserol, gan fod Confensiwn Fframwaith y Cenedloedd Unedig ar y Newid yn yr Hinsawdd yn digwydd yn Copenhagen yn awr. Yr ydym wedi sôn droeon am effaith y newid yn yr hinsawdd yn y Siambr, a gwyddom y byddwn yn cael llifogydd mwy aml a mwy difrifol oherwydd glaw cynyddol a mwy dwys, lefelau'r môr yn codi a thywydd mwy stormus.

Mae'n bwysig edrych ar gyd-destun cyflwyno'r Mesur Rheoli Llifogydd a Dŵr yn awr. Pan gyhoeddais ein dull gweithredu yn ôl yn 2007, yr oedd yn un o'r cyhoeddiadau newydd cyntaf imi ei wneud fel y Gweinidog dros yr Amgylchedd, Cynaliadwyedd a Thai. Yn Sioe Frenhinol Cymru yn 2007 cyhoeddais y byddem, ar sail cyngor arbenigwyr, yn symud oddi wrth y dull gweithredu yn cael ei arwain gan amddiffyn rhag llifogydd, ac yn symud at ddull o ymdrin â llifogydd yn cael ei arwain gan reoli risg. Ychydig wythnosau'n ddiweddarach, cafwyd y llifogydd dinistriol yn ardaloedd Avon a Swydd Gaerloyw. Felly, yr oedd yn anodd symud ymlaen yn syth â rhaglen fawr a oedd yn cynnwys amcanion a gwaith cyflwyno ar lefel uchel, pan oedd angen inni reoli'r posibilrwydd y gallai llifogydd mawr ddigwydd yng Nghymru.

Fodd bynnag, yr oedd y llifogydd mawr hynny'n golygu bod Llywodraeth y DU wedi recriwtio Syr Michael Pitt i ystyried sut i ddatblygu cyfres o argymhellion i wireddu canlyniadau gorau agenda llifogydd newydd. Wrth inni ddechrau gweld mwy o lifogydd yn cael eu hachosi gan ddŵr wyneb, yr oedd ef a minnau wedi nodi, ar wahân, nad yw'r ddeddfwriaeth bresennol yn ystyried llifogydd dŵr wyneb. Pan gawsom lifogydd dŵr wyneb difrifol am y tro cyntaf yng Nghymru, dywedwyd wrthyf mai'r math anghywir o lifogydd ydoedd, ac nad oedd gennyf, fel Gweinidog, gyfrifoldeb dros lifogydd dŵr wyneb. Dyna pam mae

review and the Flood and Water Management Bill currently before the House of Commons.

The Bill has been through pre-legislative consultation and it is coming through as a fifth session Bill. I thought that it was worth checking to see if your counterparts in the UK were proposing a single flood defence agency, which they do not appear to be. If they are, DEFRA is not aware of it. I also asked if there had been many questions from the Conservatives on this subject, and I was told that there had been no recent questions from the Conservatives.

Darren Millar *rose*—

Jane Davidson: The Conservatives will have a chance to respond after I have spoken. The Flood and Water Management Bill is the best chance that we have to clarify the legislation. If the Conservatives support it, it will be on the books before the next election. It would be irresponsible of any party to not support a Bill that led to clarity on the flood and water management agenda.

The Bill sets out a framework for risk management for Wales. The Welsh Ministers will retain the overall responsibility for setting the overarching policies and allocating funding, because we are accountable to the Assembly for the policy and the funding through the budget process. The Environment Agency will lead on coastal erosion, flooding from main rivers and seas and the risks posed from reservoirs. Local authorities will continue their work on coastal protection and lead on the flood risk from ordinary water courses, surface water and ground water. The internal drainage boards will continue drainage and water management work in areas of special drainage need.

Joyce, sustainable drainage systems will be required, and we will issue national standards on SUDS for consultation in 2010.

The risk management authorities, including water companies, will be under a duty to co-

llifogydd dŵr wyneb yn elfen allweddol yn argymhellion adolygiad Pitt a'r Mesur Rheoli Llifogydd a Dŵr sydd ger bron Tŷ'r Cyffredin ar hyn o bryd.

Mae'r Mesur wedi bod drwy broses ymgynghori cyn y broses ddeddfu ac y mae'n dod trwodd fel Mesur pumed sesiwn. Tybiais ei bod yn werth gofyn i weld a yw eich cymheiriaid yn y DU yn cynnig sefydlu un asiantaeth amddiffyn rhag llifogydd, ac nid yw'n ymddangos eu bod. Os ydynt, nid yw DEFRA yn ymwybodol o hynny. Gofynnais hefyd a fu llawer o gwestiynau gan y Ceidwadwyr ar y pwnc hwn, a dywedwyd wrthyf na fu dim cwestiynau'n ddiweddar gan y Ceidwadwyr.

Darren Millar *a gododd*—

Jane Davidson: Bydd y Ceidwadwyr yn cael cyfle i ymateb ar ôl imi siarad. Y Mesur Rheoli Llifogydd a Dŵr yw'r cyfle gorau sydd gennym i egluro'r ddeddfwriaeth. Os yw'r Ceidwadwyr yn ei gefnogi, bydd ar y llyfrau cyn yr etholiad nesaf. Byddai'n anghyfrifol o unrhyw blaid i beidio â chefnogi Mesur a fyddai'n arwain at eglurder ar yr agenda rheoli llifogydd a dŵr.

Mae'r Mesur yn egluro fframwaith ar gyfer rheoli risg yng Nghymru. Bydd Gweinidogion Cymru yn cadw'r cyfrifoldeb cyffredinol dros osod y polisiau troswaol a dyrannu arian, oherwydd ein bod yn atebol i'r Cynulliad am y polisi a'r ariannu drwy broses y gyllideb. Bydd Asiantaeth yr Amgylchedd yn arwain ar erydu arfordirol, llifogydd o brif afonydd a moroedd, a pheryglon yn gysylltiedig â chronfeydd dŵr. Bydd awdurdodau lleol yn parhau eu gwaith ar amddiffyn yr arfordir ac yn arwain ar berygl llifogydd o gyrsiau dŵr arferol, dŵr wyneb a dŵr daear. Bydd y byrddau draenio mewnol yn parhau gwaith draenio a gwaith rheoli dŵr mewn ardaloedd lle mae anghenion draenio arbennig.

Joyce, bydd angen systemau draenio cynaliadwy, a byddwn yn cyhoeddi safonau cenedlaethol ar gyfer y systemau hynny, i ymgynghori yn eu cylch yn 2010.

Bydd dyletswydd ar yr awdurdodau rheoli risg, gan gynnwys cwmnïau dŵr, i

operate with one another, and this will include a specific provision to share information that will enable them to work more effectively. We will bring forward a draft national strategy setting out our policies, objectives and measures, which you will be able to influence. It will set out the risks, provide details of the management authorities, including which risks each organisation is responsible for, and it will include information on investment. It will take account of the Pitt review and the new UK climate change predictions from 2009. It will take account of the pilot studies that we have commissioned in Prestatyn, Barry and Pwllheli, and it will take account of the Wales Audit Office report and the subsequent recommendations of the Public Accounts Committee, because that is the point at which we will respond—

Alun Cairns *rose*—

The Deputy Presiding Officer: Order. She is not taking any interventions.

Jane Davidson: That is the point at which we will respond as a Government. It will also take into account international experience. I have said in the Chamber before that during the visit by those responsible for tackling flood risk in Malaysia, I learnt that people are usually back in their homes in a week after a major flooding event because of the resilience of buildings. It is also because the nation understands that individuals also have a responsibility in the context of flooding.

We will consult on our draft national strategy in 2010 and its implementation will be undertaken in partnership with the risk management authorities. The Environment Agency will report on progress annually, and local authorities will be required to produce local strategies, explaining how they will implement the national objectives.

Alun Cairns: Will you give way?

Jane Davidson: No. I said that you will have the opportunity to respond to the debate as

gydweithredu â'i gilydd, a bydd hyn yn cynnwys darpariaeth benodol i rannu gwybodaeth a fydd yn eu galluogi i weithio'n fwy effeithiol. Byddwn yn datblygu strategaeth genedlaethol ddrafft a fydd yn egluro ein polisiau, ein hamcanion a'n mesurau, a gallwchu ddylanwadu arnynt. Bydd yn egluro'r peryglon, yn darparu manylion am yr awdurdodau rheoli, gan gynnwys pa beryglon y mae pob sefydliad yn gyfrifol amdanynt, a bydd yn cynnwys gwybodaeth am fuddsoddi. Bydd yn ystyried adolygiad Pitt a'r rhagfynegiadau newydd o ran y newid yn yr hinsawdd yn y DU o 2009. Bydd yn ystyried yr astudiaethau peilot yr ydym wedi'u comisiynu ym Mhrestatyn, y Barri a Phwllheli, a bydd yn ystyried adroddiad Swyddfa Archwilio Cymru ac argymhellion dilynol y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus, oherwydd bryd hynny y byddwn yn ymateb—

Alun Cairns *a gododd*—

Y Dirprwy Lywydd: Trefn. Nid yw'n derbyn dim ymyriadau.

Jane Davidson: Dyna pryd y byddwn yn ymateb fel Llywodraeth. Bydd yn ystyried profiad rhyngwladol hefyd. Yr wyf wedi dweud yn y Siambr o'r blaen fy mod wedi dysgu, yn ystod yr ymweliad gan y bobl sy'n gyfrifol am fynd i'r afael â pherygl llifogydd ym Malaysia, fod pobl, fel rheol, yn ôl yn eu cartrefi ymhen wythnos ar ôl llifogydd mawr oherwydd gallu'r adeiladau i wrthsefyll llifogydd. Mae hefyd yn ymwneud â'r ffaith bod y genedl yn deall bod gan unigolion hefyd gyfrifoldeb yng nghyd-destun llifogydd.

Byddwn yn ymgynghori ar ein strategaeth genedlaethol ddrafft yn 2010 a chaiff y gwaith o'i gweithredu ei wneud mewn partneriaeth â'r awdurdodau rheoli risg. Bydd Asiantaeth yr Amgylchedd yn adrodd ar gynnydd bob blwyddyn, a bydd gofyn i awdurdodau lleol gynhyrchu strategaethau lleol, yn egluro sut y byddant yn gweithredu'r amcanion cenedlaethol.

Alun Cairns: A wnewch chi ildio?

Jane Davidson: Na. Dywedais y byddwch yn cael cyfle i ymateb i'r ddadl fel

Conservatives. I am short of time, and you have misrepresented what is happening in the Flood and Water Management Bill throughout this debate, therefore, I am telling you what is happening under the Flood and Water Management Bill. I hope that when you respond, you will respond to that.

I acknowledge the need to establish a single point of contact for those at risk of flooding, and we will be discussing how to enhance the Environment Agency floodline to provide a one-stop shop providing information on all forms of flooding—*[Interruption.]*

The Deputy Presiding Officer: Order. I am interested to hear what the Minister has to say on this, and, as it is a Tory debate, I would have thought that the Conservatives would be too. Can you please listen, therefore?

Jane Davidson: The Environment Agency floodline is intended to be a one-stop shop providing information on all forms of flooding relevant to a particular location. You have called before for an urgent review of technical advice note 15, and I said that I would talk to the Environment Agency, look at the work being done on the Flood and Water Management Bill and at the work of the committee to see what needed to be reviewed in the context of TAN 15. The Environment Agency told me that, in 2007-08, 96.7 per cent of the decisions that it is aware of were in line with its advice, which is a clear upward trend from previous years. We expect the 2008-09 report to show the same trend. It says that the figure has progressively increased since 2005-06. This shows that the agency's advice on flood risk is, in the vast majority of cases, being followed by local planning authorities, as required under TAN 15.

Overall, we think that TAN 15 can deal effectively with planned development on flood plains, provided that local planning authorities and others heed the advice that it contains. We will continue to monitor on that basis. However, the challenge for you in the Chamber today is to say that you will not get in the way of legislation that gives us the

Ceidwadwyr. Mae amser yn brin, ac yr ydych wedi camgyfleu'r hyn sy'n digwydd yn y Mesur Rheoli Llifogydd a Dŵr drwy gydol y ddadl hon. Felly, yr wyf yn dweud wrthyh beth sy'n digwydd dan y Mesur Rheoli Llifogydd a Dŵr. Gobeithio y byddwch yn ymateb i hynny wrth ymateb.

Yr wyf yn cydnabod bod angen sefydlu un pwynt cyswllt ar gyfer pobl sy'n wynebu perygl llifogydd, a byddwn yn trafod sut i wella Llinell Llifogydd Asiantaeth yr Amgylchedd i ddarparu siop un stop sy'n darparu gwybodaeth am bob math o lifogydd—*[Torri ar draws.]*

Y Dirprwy Lywydd: Trefn. Hoffwn glywed yr hyn sydd gan y Gweinidog i'w ddweud am hyn, a gan mai dadl y Toriaid yw hon, byddwn wedi meddwl y byddai gan y Ceidwadwyr ddiddordeb hefyd. Felly, a wnewch chi wrando, os gwelwch yn dda?

Jane Davidson: Bwriad Llinell Llifogydd Asiantaeth yr Amgylchedd yw bod yn siop un stop sy'n darparu gwybodaeth am bob math o lifogydd sy'n berthnasol i leoliad penodol. Yr ydych wedi galw o'r blaen am adolygiad brys o TAN 15, a dywedais y byddwn yn siarad ag Asiantaeth yr Amgylchedd, yn edrych ar y gwaith sy'n cael ei wneud ar y Mesur Rheoli Llifogydd a Dŵr ac ar waith y pwyllgor i weld beth yr oedd angen ei adolygu yng nghyd-destun TAN 15. Dywedodd Asiantaeth yr Amgylchedd wrthyf fod 96.7 y cant o'r penderfyniadau y mae'n ymwybodol ohonynt yn 2007-08 yn unol â'i chyngor, sy'n dangos cynnydd clir ers y blynyddoedd blaenorol. Disgwyliwn i adroddiad 2008-09 ddangos yr un duedd. Mae'n dweud bod y ffigur wedi cynyddu'n raddol er 2005-06. Mae hyn yn dangos bod awdurdodau cynllunio lleol yn dilyn cyngor yr asiantaeth ar berygl llifogydd, yn y mwyafrif helaeth o achosion, fel sy'n ofynnol dan TAN 15.

Yn gyffredinol, credwn y gall TAN 15 ymdrin yn effeithiol â datblygiadau sydd wedi'u cynllunio ar orlifdiroedd, cyhyd â bod awdurdodau cynllunio lleol ac eraill yn ystyried y cyngor y mae'n ei gynnwys. Byddwn yn parhau i fonitro ar y sail honno. Fodd bynnag, yr her i chi yn y Siambur heddiw yw dweud na fyddwch yn rhwystro

clarity that we need on flood and water management.

Angela Burns: I will be generous and say that I suspect that today's debate got as bad tempered as it did because most of us have constituents who have suffered. Therefore, I will give us all the benefit of the doubt and say that it is because we care. I wanted to perform one piece of theatre using this measuring tape so that you can see 95 cm. That is the level to which the home of one of my constituents was flooded about five weeks ago. I brought the tape with me because we gloss over what flooding means to people. It is the second time that she has been flooded to about this level in 13 months. She has two children who will not move back into that house now, because they are terribly scared that the next time that they get flooded it might be at night and mummy will not be able to get them out. Sandy, you raised the point of the emotional impact that flooding has on people and the fear that people live under. I wanted to remind Members what we are supposed to be discussing, which is our four points.

The Welsh Conservatives welcome doing everything possible to transfer competence on the issue of funding. However, the Flood and Water Management Bill gives you enormous framework powers to do what you will, Minister, without any due recourse to the National Assembly. It does not give us any of these powers. You accused us of misrepresentation, but the evidence does not agree with you. I have been through all the Records of Proceedings of the Sustainability Committee and all the other committees' evidence sessions. I have read a lot of the consultation and I have listened to constituents—the people out there who we are supposed to represent—and the evidence does not agree with you that we will have clarity going forward. However, that is all that we are asking for. We are not asking for a fabulous miracle, because we understand that this is a difficult and expensive business to sort out.

We have four agencies, the Welsh Assembly Government, a confused general public and, I would say, a fairly confused Assembly on

deddfwriaeth sy'n rhoi'r eglurder y mae arnom ei angen ar reoli llifogydd a dŵr.

Angela Burns: Byddaf yn hael a dweud fy mod yn amau bod y ddadl heddiw wedi mynd mor flin â hyn oherwydd bod gan y mwyafrif ohonom etholwyr sydd wedi dioddef. Felly, yr wyf am feddwl y gorau ohonom i gyd a dweud mai'r ffaith ein bod yn poeni amdanynt a oedd i gyfrif am hynny. Yr oeddwn am berfformio un darn o theatr gan ddefnyddio'r tâp mesur hwn er mwyn ichi allu gweld 95 cm. Dyna yw lefel y llifogydd yng nghartref un o'm hetholwyr tua phum wythnos yn ôl. Yr wyf wedi dod â'r tâp gyda mi oherwydd ein bod yn gwneud yn fach o'r hyn y mae llifogydd yn ei olygu i bobl. Dyma'r ail waith iddi ddioddef llifogydd tua'r un lefel mewn 13 mis. Mae ganddi ddau o blant sy'n gwrthod symud yn ôl i'r tŷ hwnnw yn awr, gan fod arnynt wir ofn y gallai'r llifogydd ddod yn y nos y tro nesaf, ac na fydd mami'n gallu eu cael nhw allan. Sandy, codwyd y pwynt gennych am yr effaith emosiynol a gaiff llifogydd ar bobl a'r ofn sydd ar bobl. Yr oeddwn am atgoffa Aelodau am yr hyn yr ydym i fod i'w drafod, sef ein pedwar pwynt.

Mae'r Ceidwadwyr Cymreig yn croesawu gwneud popeth posibl i drosglwyddo cymhwysedd ar fater ariannu. Fodd bynnag, mae'r Mesur Rheoli Llifogydd a Dŵr yn rhoi pwerau fframwaith aruthrol ichi wneud fel y mynnoch, Weinidog, heb ddim atebolrwydd dyladwy i'r Cynulliad Cenedlaethol. Nid yw'n rhoi dim o'r pwerau hyn i ni. Fe'n cyhuddwyd gennych o gamgyfleu pethau, ond y mae'r dystiolaeth yn dweud fel arall. Yr wyf wedi bod trwy holl Gofnodion Trafodion y Pwyllgor Cynaliadwyedd a holl sesiynau tystiolaeth y pwyllgorau eraill. Yr wyf wedi darllen llawer o'r ymgynghoriad ac wedi gwrandao ar etholwyr—y bobl yr ydym i fod i'w cynrychioli—ac nid yw'r dystiolaeth yn cytuno â chi pan ddywedwch y bydd gennym eglurder wrth symud ymlaen. Fodd bynnag, dyna'r cyfan yr ydym yn gofyn amdano. Nid ydym yn gofyn am wyrth ryfeddol, oherwydd deallwn fod hwn yn fusnes anodd a drud i'w ddatrys.

Mae gennym bedair asiantaeth, Llywodraeth y Cynulliad, cyhoedd sydd wedi drysu, a Chynulliad sydd, ddywedwn i, wedi drysu

some points, from reading the Records of Proceedings of all these committees. There is no clarity here. While we welcome it, that is what we are asking for.

5.30 p.m.

Alun Cairns: Angela, you have rightly brought the debate down to a personal level, talking about the impact on families and individuals. Andrew R.T. Davies highlighted the problems in Llantwit Major, and I could talk about areas around Swansea and Bridgend that are similarly affected. However, while clarity is one element of this, would you not say that, practically, the Welsh Assembly Government also needs to act quickly? It has asked local authorities to make bids for financial support to resolve some of these issues, and those bids were in by the end of October, but it has still not responded on which schemes it will support. As a result, people will go through yet another winter without any hope of knowing whether the bid that concerns them has been successful.

The Deputy Presiding Officer: Order. Is this an intervention or a speech?

Alun Cairns: Will you invite the Minister to respond on that point and tell us when she will make an announcement?

Angela Burns: Yes, you make an exceptionally good point, Alun. A number of others made good points, too. However, I will not bother with the rest of this, because it is ridiculous. We have the same people, in the same old houses, year in, year out, being hit by the same flooding problems. We have had some extraordinary weather patterns in the last few months and if someone gets flooded who is not used to it, no Government in the world could sort that out. However, I am talking about a system to deal with those who constantly live with the threat of flooding.

Darren talked about Towyn, and Oscar talked about Newport. I have stood on the sea wall

braidd ar rai pwyntiau, o ddarllen Cofnodion Trafodion yr holl bwyllgorau hyn. Nid oes eglurder yma. Er ein bod yn ei groesawu, dyna yr ydym yn gofyn amdano.

Alun Cairns: Angela, yr ydych wedi dod â'r dda i lawr i lefel bersonol, fel y dylid, gan sôn am yr effaith ar deuluoedd ac unigolion. Tynnodd Andrew R.T. Davies sylw at y problemau yn Llanilltud Fawr, a gallwn siarad am ardaloedd o amgylch Abertawe a Phen-y-bont ar Ogwr lle mae llifogydd wedi effeithio arnynt mewn modd tebyg. Fodd bynnag, er bod eglurder yn un elfen yn hyn, oni fydddech yn dweud bod angen i Lywodraeth y Cynulliad weithredu'n gyflym hefyd, o safbwynt ymarferol? Mae wedi gofyn i awdurdodau lleol wneud ceisiadau am gymorth ariannol i ddatrys rhai o'r problemau hyn, a daeth y ceisiadau hynny i law erbyn diwedd mis Hydref, ond nid yw eto wedi ymateb ynghylch pa gynlluniau y bydd yn eu cefnogi. O ganlyniad, bydd pobl yn mynd drwy aeaf arall heb ddim gobaith gwybod a yw'r cais sy'n berthnasol iddynt hwy wedi bod yn llwyddiannus.

Y Dirprwy Lywydd: Trefn. Ai ymyriad neu araith yw hon?

Alun Cairns: A wnewch chi wahodd y Gweinidog i ymateb ar y pwynt hwnnw a dweud wrthym pa bryd y bydd hi'n gwneud cyhoeddiad?

Angela Burns: Ie, mae gennych bwynt arbennig o dda, Alun. Gwnaeth nifer o bobl eraill bwyntiau da, hefyd. Fodd bynnag, nid wyf am drafferthu gyda gweddill hyn, oherwydd y mae'n hurt. Mae gennym yr un bobl, yn yr un hen dai, o'r naill flwyddyn i'r llall, yn cael eu taro gan yr un problemau llifogydd. Yr ydym wedi cael patrymau tywydd anarferol yn yr ychydig fisoedd diwethaf, ac os oes rhywun yn dioddef llifogydd nad yw'n arfer gwneud hynny, ni allai'r un Llywodraeth yn y byd ddatrys hynny. Fodd bynnag, sôn yr wyf am system i ymdrin â'r rheini sy'n byw'n gyson dan fygythiad llifogydd.

Soniodd Darren am Dywyn, a soniodd Oscar am Gasnewydd. Yr wyf wedi sefyll ar y

at Newport and looked out along the coast, and so I know what could happen to Newport if the water levels rose above that wall. I have also been to the sea wall at Kinmel Bay, and I thought how lucky the local people were not to get flooded in the middle of the summer, because a lot of people could have lost their lives.

We just want clarity. We want a lead agency to be given the power to kick-start the other agencies when there is an issue to make things happen, because all that we do is consult. In the last six or seven weeks, I have visited more victims of floods than of anything else in my two and a half years as an Assembly Member. As for the timing, Minister, the reason the motion was tabled for debate today was entirely to bring flooding and climate change into the national consciousness because of the discussions in Copenhagen. We want to see a resolution, we want to see movement, and we do not want to see the same constituents flooded again and again. I fail to understand what is so difficult or reprehensible about the four proposals that we have made. I ask Members to reconsider their views.

The Deputy Presiding Officer: The proposal is to agree the motion without amendment. Do any Members object? I see that there are objections, and so all voting on this item is deferred until voting time. Voting time was scheduled for 5 p.m. It is now past 5 p.m.; therefore, we will proceed to voting time. Does anybody wish the bell to be rung? I see that you do not.

*Gohiriwyd y bleidlais tan y cyfnod pleidleisio.
Vote deferred until voting time*

Cyfnod Pleidleisio Voting Time

*Cynnig NDM4310: O blaid 20, Ymatal 1, Yn erbyn 27.
Motion NDM4310: For 20, Abstain 1, Against 27.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:

morglawdd yng Nghasnewydd ac wedi edrych allan ar hyd yr arfordir, felly, gwn beth allai ddigwydd i Gasnewydd pe bai lefelau'r dŵr yn codi dros y morglawdd hwnnw. Yr wyf wedi bod ar y morglawdd ym Mae Cinnel hefyd, a meddyliais mor ffodus fu'r bobl leol i beidio â dioddef llifogydd yng nghanol yr haf, oherwydd gallai llawer o bobl fod wedi colli eu bywydau.

Eglurder yw'r cyfan sydd ei angen arnom. Yr ydym am i asiantaeth arweiniol gael y pŵer i sbarduno'r asiantaethau eraill pan fydd problem er mwyn gwneud i bethau ddigwydd, oherwydd y cyfan yr ydym yn ei wneud yw ymgynghori. Yn ystod y chwech neu saith wythnos diwethaf, yr wyf wedi ymweld â mwy o bobl sydd wedi dioddef gan lifogydd na dim byd arall yn ystod fy nwy flynedd a hanner yn Aelod Cynulliad. O ran yr amseru, Weinidog, yr unig reswm pam y cafodd y cynnig ei gyflwyno i'w drafod heddiw oedd i wneud y genedl yn ymwybodol o lifogydd a'r newid yn yr hinsawdd oherwydd y trafodaethau yn Copenhagen. Yr ydym am weld penderfyniad, yr ydym am weld pethau'n symud, ac nid ydym am weld yr un etholwyr yn dioddef llifogydd dro ar ôl tro. Yr wyf yn methu â deall beth sydd mor anodd neu resynus am y pedwar cynnig yr ydym wedi'u gwneud. Gofynnaf i Aelodau ailystyried eu barn.

Y Dirprwy Lywydd: Y cynnig yw cytuno'r cynnig heb ei ddiwygio. A oes unrhyw Aelod yn gwrthwynebu? Gwelaf fod gwrthwynebiad, ac felly caiff yr holl bleidleisio ar yr eitem hon ei ohirio tan y cyfnod pleidleisio. Trefnwyd y bleidlais ar gyfer 5 p.m. Mae eisoes wedi troi 5 p.m. felly, awn ymlaen i'r cyfnod pleidleisio. A oes rhywun yn dymuno i'r gloch gael ei chanu? Gwelaf nad oes.

The following Members voted for:

Asghar, Mohammad
 Black, Peter
 Bourne, Nick
 Burnham, Eleanor
 Burns, Angela
 Cairns, Alun
 Davies, Andrew R.T.
 Davies, Paul
 Evans, Nerys
 Graham, William
 Hutt, Jane
 Isherwood, Mark
 Jones, Gareth
 Melding, David
 Millar, Darren
 Morgan, Jonathan
 Ramsay, Nick
 Randerson, Jenny
 Williams, Brynle
 Williams, Kirsty

The following Members voted against:

Andrews, Leighton
 Barrett, Lorraine
 Chapman, Christine
 Cuthbert, Jeff
 Davidson, Jane
 Davies, Alun
 Franks, Chris
 Gibbons, Brian
 Gregory, Janice
 Griffiths, John
 Griffiths, Lesley
 Hart, Edwina
 James, Irene
 Jones, Alun Ffred
 Jones, Carwyn
 Jones, Elin
 Jones, Ieuan Wyn
 Lewis, Huw
 Lloyd, David
 Lloyd, Val
 Mewies, Sandy
 Morgan, Rhodri
 Ryder, Janet
 Sargeant, Carl
 Thomas, Gwenda
 Watson, Joyce
 Wood, Leanne

Ymataliodd yr Aelodau canlynol:
 The following Members abstained:

Thomas, Rhodri Glyn

*Gwrthodwyd y cynnig.
 Motion not agreed.*

*Cynnig NDM4345: O blaid 18, Ymatal 0, Yn erbyn 31.
 Motion NDM4345: For 18, Abstain 0, Against 31.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
 The following Members voted for:

Asghar, Mohammad
 Black, Peter
 Bourne, Nick
 Burnham, Eleanor
 Burns, Angela
 Cairns, Alun
 Davies, Andrew R.T.
 Davies, Paul
 Graham, William
 Isherwood, Mark
 Melding, David
 Millar, Darren
 Morgan, Jonathan
 Ramsay, Nick
 Randerson, Jenny
 Williams, Brynle
 Williams, Kirsty
 Wood, Leanne

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
 The following Members voted against:

Andrews, Leighton
 Barrett, Lorraine
 Chapman, Christine
 Cuthbert, Jeff
 Davidson, Jane
 Davies, Alun
 Davies, Andrew
 Evans, Nerys
 Gibbons, Brian
 Gregory, Janice
 Griffiths, John
 Griffiths, Lesley
 Hart, Edwina
 Hutt, Jane
 James, Irene
 Jones, Alun Ffred
 Jones, Ann
 Jones, Carwyn
 Jones, Elin
 Jones, Gareth
 Jones, Ieuan Wyn
 Lewis, Huw

Lloyd, David
 Lloyd, Val
 Mewies, Sandy
 Morgan, Rhodri
 Ryder, Janet
 Sargeant, Carl
 Thomas, Gwenda
 Thomas, Rhodri Glyn
 Watson, Joyce

*Gwrthodwyd y cynnig.
 Motion not agreed.*

*Gwelliant 1 i NDM4345: O blaid 33, Ymatal 0, Yn erbyn 17.
 Amendment 1 to NDM4345: For 33, Abstain 0, Against 17.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
 The following Members voted for:

Davidson, Jane
 Sargeant, Carl
 Jones, Carwyn
 Hart, Edwina
 Morgan, Rhodri
 Hutt, Jane
 Davies, Andrew
 Gibbons, Brian
 Jones, Gareth
 Jones, Alun Ffred
 Jones, Elin
 Jones, Ieuan Wyn
 Jones, Ann
 Gregory, Janice
 Lloyd, Val
 Mewies, Sandy
 Andrews, Leighton
 Thomas, Gwenda
 Griffiths, John
 Franks, Chris
 Ryder, Janet
 Wood, Leanne
 Evans, Nerys
 Lloyd, David
 Thomas, Rhodri Glyn
 Cuthbert, Jeff
 Lewis, Huw
 Chapman, Christine
 Griffiths, Lesley
 Davies, Alun
 Barrett, Lorraine
 James, Irene
 Watson, Joyce

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
 The following Members voted against:

Asghar, Mohammad
 Black, Peter
 Bourne, Nick
 Burnham, Eleanor
 Burns, Angela
 Cairns, Alun
 Davies, Andrew R.T.
 Davies, Paul
 Graham, William
 Isherwood, Mark
 Melding, David
 Millar, Darren
 Morgan, Jonathan
 Ramsay, Nick
 Randerson, Jenny
 Williams, Brynle
 Williams, Kirsty

*Derbyniwyd y gwelliant.
 Amendment agreed.*

Motion NDM4345 as amended: that
the National Assembly for Wales

*welcomes the publication of the Flood and
 Water Management Bill, which confers
 powers and responsibilities to Ministers in
 Wales;*

Cynnig NDM4345 fel y'i diwygiwyd: bod
Cynulliad Cenedlaethol Cymru

*yn croesawu cyhoeddi'r Mesur Rheoli
 Llifogydd a Dŵr sy'n cyflwyno pwerau a
 chyfrifoldebau i Weinidogion Cymru;*

recognises that this will enable more effective, strategic and comprehensive management of flood risk in Wales and better protection for people who live in areas at risk of flooding from any source;

yn cydnabod y bydd hyn yn galluogi i'r perygl o lifogydd gael ei reoli yn fwy effeithiol, yn fwy strategol ac yn fwy cynhwysfawr yng Nghymru ac i bobl sy'n byw mewn ardaloedd sydd mewn perygl o lifogydd o unrhyw ffynhonnell gael eu diogelu'n well;

welcomes the success of TAN 15 in preventing inappropriate development in areas at risk of flooding; and

yn croesawu llwyddiant nodyn cyngor technegol 15 yn atal datblygu amhriodol mewn ardaloedd lle mae perygl llifogydd; ac

commends the work done by the emergency services, local authorities, the Environment Agency, third sector organisations and communities in responding to recent flooding incidents and the effective partnerships that have developed.

yn canmol y gwaith a wnaed gan y gwasanaethau brys, yr awdurdodau lleol, Asiantaeth yr Amgylchedd, sefydliadau'r trydydd sector a chymunedau wrth ymateb i'r llifogydd a gafwyd yn ddiweddar a'r partneriaethau effeithiol sydd wedi datblygu.

*Cynnig NDM4345 fel y'i diwygiwyd: O blaid 33, Ymatal 0, Yn erbyn 17.
Motion NDM4345 as amended: For 33, Abstain 0, Against 17.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Andrews, Leighton
Barrett, Lorraine
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davidson, Jane
Davies, Alun
Davies, Andrew
Evans, Nerys
Franks, Chris
Gibbons, Brian
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Hart, Edwina
Hutt, Jane
James, Irene
Jones, Alun Ffred
Jones, Ann
Jones, Carwyn
Jones, Elin
Jones, Gareth
Jones, Ieuan Wyn
Lewis, Huw
Lloyd, David
Lloyd, Val
Mewies, Sandy
Morgan, Rhodri
Ryder, Janet
Sargeant, Carl
Thomas, Gwenda
Thomas, Rhodri Glyn
Watson, Joyce
Wood, Leanne

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Asghar, Mohammad
Black, Peter
Bourne, Nick
Burnham, Eleanor
Burns, Angela
Cairns, Alun
Davies, Andrew R.T.
Davies, Paul
Graham, William
Isherwood, Mark
Melding, David
Millar, Darren
Morgan, Jonathan
Ramsay, Nick
Randerson, Jenny
Williams, Brynle
Williams, Kirsty

*Derbyniwyd y cynnig NDM4345 fel y'i diwygiwyd.
Motion NDM4345 as amended agreed.*

Cynnig Trefniadol Procedural Motion

Mark Isherwood: I move that

the National Assembly for Wales, under Standing Order 7.26, agrees to postpone the short debate.

The Deputy Presiding Officer: The proposal is to agree the motion to postpone the short debate. Does any Member object? I see not. In accordance with Standing Order No. 7.35, the motion is therefore agreed.

*Derbyniwyd y cynnig.
Motion agreed.*

The Deputy Presiding Officer: That brings our proceedings to a close. I wish you all a happy and peaceful Christmas.

Mark Isherwood: Cynigiau fod

Cynulliad Cenedlaethol Cymru, o dan Reol Sefydlog Rhif 7.26, yn cytuno gohirio'r ddadl fer.

Y Dirprwy Lywydd: Y cynnig sydd gerbron yw ein bod yn cytuno'r cynnig i ohirio'r ddadl fer. A oes unrhyw wrthwynebiad? Gwelaf nad oes. Yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 7.35, felly, caiff y cynnig ei dderbyn.

Y Dirprwy Lywydd: Dyna ddiwedd ein trafodion. Dymunaf Nadolig llawen a heddychlun ichi i gyd.

*Daeth y cyfarfod i ben am 5.35 p.m.
The meeting ended at 5.35 p.m.*

Aelodau a'u Pleidiau Members and their Parties

Andrews, Leighton (Llafur – Labour)
Asghar, Mohammad (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
Barrett, Lorraine (Llafur – Labour)
Bates, Mick (Democratiaid Rhyddfrydol Cymru – Welsh Liberal Democrats)
Black, Peter (Democratiaid Rhyddfrydol Cymru – Welsh Liberal Democrats)
Bourne, Nick (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
Burnham, Eleanor (Democratiaid Rhyddfrydol Cymru – Welsh Liberal Democrats)
Burns, Angela (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
Butler, Rosemary (Llafur – Labour)
Cairns, Alun (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
Chapman, Christine (Llafur – Labour)
Cuthbert, Jeff (Llafur – Labour)
Davidson, Jane (Llafur – Labour)
Davies, Alun (Llafur – Labour)
Davies, Andrew (Llafur – Labour)
Davies, Andrew R.T. (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
Davies, Jocelyn (Plaid Cymru – The Party of Wales)
Davies, Paul (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
Elis-Thomas, Dafydd (Plaid Cymru – The Party of Wales)
Evans, Nerys (Plaid Cymru – The Party of Wales)
Franks, Chris (Plaid Cymru – The Party of Wales)
German, Michael (Democratiaid Rhyddfrydol Cymru – Welsh Liberal Democrats)
Graham, William (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
Gregory, Janice (Llafur – Labour)
Griffiths, John (Llafur – Labour)
Griffiths, Lesley (Llafur – Labour)
Gibbons, Brian (Llafur – Labour)
Hart, Edwina (Llafur – Labour)
Hutt, Jane (Llafur – Labour)

Isherwood, Mark (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
James, Irene (Llafur – Labour)
Jenkins, Bethan (Plaid Cymru – The Party of Wales)
Jones, Alun Ffred (Plaid Cymru – The Party of Wales)
Jones, Ann (Llafur – Labour)
Jones, Carwyn (Llafur – Labour)
Jones, Elin (Plaid Cymru – The Party of Wales)
Jones, Gareth (Plaid Cymru – The Party of Wales)
Jones, Helen Mary (Plaid Cymru – The Party of Wales)
Jones, Ieuan Wyn (Plaid Cymru – The Party of Wales)
Law, Trish (Annibynnol – Independent)
Lewis, Huw (Llafur – Labour)
Lloyd, David (Plaid Cymru – The Party of Wales)
Lloyd, Val (Llafur – Labour)
Melding, David (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
Mewies, Sandy (Llafur – Labour)
Millar, Darren (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
Morgan, Jonathan (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
Morgan, Rhodri (Llafur – Labour)
Neagle, Lynne (Llafur – Labour)
Ramsay, Nick (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
Randerson, Jenny (Democratiaid Rhyddfrydol Cymru – Welsh Liberal Democrats)
Ryder, Janet (Plaid Cymru – The Party of Wales)
Sargeant, Carl (Llafur – Labour)
Sinclair, Karen (Llafur – Labour)
Thomas, Gwenda (Llafur – Labour)
Thomas, Rhodri Glyn (Plaid Cymru – The Party of Wales)
Watson, Joyce (Llafur – Labour)
Williams, Brynle (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
Williams, Kirsty (Democratiaid Rhyddfrydol Cymru – Welsh Liberal Democrats)
Wood, Leanne (Plaid Cymru – The Party of Wales)